This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Mansi
de Vita.

613
R
45m

MARSILII
FICINI FLORENTINI MEDICI atq; Philosophi celeberrimi, de Vita libri Tres, recens iam à mendis situq; uindicati.

QVORVM

Primus, de Studiosorum sanitate tuenda.

Secundus, de Vita producenda.

Tertius, de Vita cœlitus comparanda.

Apologia.

HIS ACCESSIT,

Eiusdem Epidemiarum antidotus, tutelæ quoq; bonæ ualetudinis attinens.

Cum omnium nouo rerum atque uocum Indice.

BASILEAE, APVD IO. BEB.
ANNO M. D. XXIX.

GENERE ET VIRTVTE IVXTA nobili illuſtriq; Domino RENHARDO Comiti Liningenſi ac Vueſterburg, Andreas Leennius S.

QVVM nullum genus hominum, uita nedum ſana, uerum & longa ſit dignius quàm literarum ſtudioſi, ut qui ex optimorum placitis autorum ſibi bene prudenterq; uiuendi normam pararint, reliquis quoq; rerum publicarum futuris adminiſtratoribus, eam ceu per manus tradere, & iuuenũ animis poßint inſtillare: tamen neſcio quo fato ſiue errore id fiat, ut ij cæteris breuiorem ſortiantur uitam, multi ſuperſtites ualetudinarij degant tamen: plures ſanitatis ſuæ negligẽtia ἄϊδι προϊάπτει, ut ubiuis id nobis acceptum referri facilius patiar, quàm in Deos culpam refundi, pro ipſis cum Homero inquiens:

Ω πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.
Ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοί.
Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόνον ἄλγε' ἔχουσιν.

Huic errori, generoſe Comes, facile mederi poſſe, olim te mihi dicere memini, adq; id operæ tum primum me deſtinaras. Quum uero necdum urgere ceſſes, idq; nõ tui ſolum, uerũ etiam omnium ſtudioſorũ nomine, hanc me prouinciam capere uelis, age libuit huic utili imperio morem gerere. Et quod omnibus modis contendis,

ut me indice, ſtudioſorum conſultum fiat ſalubritati, eiuſce rei quandoquidem ita uis, actionem ſuſcipio. Is certe labor nos diu ſatiſq; exercuit. Excuſſa tandem profeßionis noſtræ libellorum quantulacunq; ſupellectile, hos tibi deligo Marſilij Ficini de Vita triplici libros. Autor profecto mihi uiſus, iudicio tuo acri non indignus, & qui multorũ teratur manibus ſtudioſorum peraccommodus, ſi à blattis tineiſq; liber, emaculatior prodeat in lucem. Quæ enim eius autoris in publicum huc uſq; ſparſa ſunt exemplaria, adeò mendis referta ſunt, ut eorum quæ bene ſcripta, nullus propémodũ ſit uſus. Nos ſecus, tanti uiri lucubrationes à carcinomatis liberas, in publicũ edendas curauiſſe, æquus Lector facile deprehendet. Præter operas, additi ſunt charactêres ſupra modum elegantes, Ioannis Bebelij ſolertis chalcographi. Quorum iam tibi guſtum præbere uolens, ab unguibus leonẽ quod dici ſolet, ea quæ parturit, æſtimanda in medium unà dedit. Porrò hoc opere tibi conciliando, non eſt quod uehementer anxij ſimus, quũ id epiſtolaris nõ ferat anguſtia, & res αὐτοῦ σεαυτὴρ αὐλεῖ. Marſilij iudicio amplißimo Angelus Politianus inquit; ceu Orphei cithara Euridicen, ita illius, Platonicã ſapientiam ab inferis reuocatam. Demum illius laudes hoc diſticho eſt executus:

Mores, ingenium, Muſas, ſophiamq; ſupremam
  Vis uno dicam nomine, Marſilius.

Is ea quæ iugi literarum cognitione, improbis sudori-
bus, longa æui prudentia experientiaq; adsecutus, Me
dicinæ hæc præcepta studiosis maxime salubria, hoc
exiguo fasce sic apposite iunxit atq; fœdere nexuit, ut
dubites (rem fixius æstimans) num maiore id fieri po
tuerit solertia. Trifariam uitæ prospiciens tribus hisce
libellis, quanquam singulis seorsum & sine altero suus
maneat honos, ita tamen alter alterius partes tuendas
suscipit, ut διαμάχεσθαι γηρυόνῃ τρισαπλήλῳ ma-
gis tutum fuerit, quàm horum compagem atque socie-
tatis nodũ dissoluisse. τούτοις ἐπιγίνεται De paßim
grassantibus morbis, Liber non minus quàm cæteri bo
næ tuendæ ualetudini utilis, quem nos addendum cen-
suimus ueluti auctarium, ueriti ne quod ille tanta indu
stria orbi consulens, in mediũ protulerit, tempus edax
rerum, absorberet. Quantum uero nobis exantlatum
sit uigilarũ in hoc autore pristinæ dignitati restituen-
do, dicere supersedeo. Quibus carcinomatis atq; uomi
cis cicatrices induxerimus, is facile perspiciet, qui no-
stra ueteribus est collaturus, quem penes iudiciũ esto.
Illustrißime Comes, tu non modo dignus cui has dedi-
cem opellas occurristi, sed planè uisus es aptus, ut qui
simul ubi nactus aliquid ocij fueris, id libẽter te in eius
generis lectione omne positurum, compertũ habeam.
Id uero ipsum in literis præstas, ut si quis politiori hu-
manitati faueat, ab eo tibi uere gratulandum existi-

mem. Texerem hic tuarum uirtutum fusiorem catalogum, nisi tecum agerem, qui sciam immoderatioris te laudis contemptorē, & esse bonus potius quàm uideri mauis. Mihi autem uolupe est, quum me tanti abs te fieri perspiciam, ut tua humanitate non modo ad altiora conanti addas animum, uerumetiam nihil tale promeritum, magnificentia tua iuues. Scio equidē nihil in me esse eiusmodi, quod te ista generositate atque dignitate uirum, ad amicitiam meam expetendam adducere debuerit, non tamen omittere possum, quin isto tuo uel beneuolentiæ uel iudicij testimonio delecter plurimū, & de eo etiam tibi gratias agam immortales. Ex hac re facile quoq; intelligo, quàm non sim expectationi de me tuæ responsurus. Cui tamē, uti spero, satis à nobis quoquo fiet modo, si uel perpetua grati animi memoria, uel ullo studiorū nostrorū fructu testimonij tui laudem sustinere atq; tueri potero. Vale felix Studiosorum Mœcenas, & hanc nostrā opellam boni consule.

INDEX TOTIVS HVIVS ENCHIRIDII NOVVS.

ACida & styptica cõfortãt stomachum. 27
Aegrotantis amor fidesq; erga medicum plurimum confert. 216. 217
Aëris electio ad uitæ longitudinem. 66
Aër temperatus serenusq; studiosis usui. 25
Aër à Sole tenuatur. 16
Aër nocturnus uitandus. 70
Aër qualis ambiẽs talis in nobis euadit spiritus. 103
Aëre spiritus nutriri. 101
Aër præcipuum alterans corpus. Ibidem
Aër nocturnus spiritibus inimicus. 160
Aër uenenosus, quomodo accipiendum. 265
Aëre puro pestis non consistit. 264
Aetates quinque. 88
Aetati cuilibet iuxta Lunæ tempora consulendũ. 147
Aetites lapis partum cit. 170
Agarici uis & laus. 311. 315
Alectorij lapidis uis ex Dioscoride. 185
Alimenta aurea. 76
Alimenta euchyma. 58
Alimentis utendum non facile putrescentibus. 66. 67
Alimenta similia, corpori simili conferunt. 122
Aloë lota. 67
Aloë efficacia. 29
Aloëticæ pilulæ. 29. 30
Aloë substantia proba. 284
Alui astrictioris remedia. 97
Ambræ facultas. 74
Ambra & muscus stypticam habent uirtutem. Ibidem
Amygdalinũ lac melancholicis esto familiare. 25
Amygdalinum lac studiosorũ mensis familiare esto. 45

Angelus Politianus.257
Animum cogitatione intentũ corpus ferè deserere.7
Anima prædita omnia uiuentia.119
Anima spiritus fomes.244
Animæ uirtus per quintam essentiam dilatatur.121
Animorum duces.2
Animalis uirtutis confortandi ratio.145
Animalia nutrimenta futura quomodo sagines.65.66
Animus adipe & sanguine suffocatus cœleste nihil peruidet.15
Anima mundi & stellarũ dæmonumq; alliciuntur corporum formis.117.118
Anni Climacterici seu decretorij.100.109
Anni initium unde sumant Astrologi.208
Annus septimus quisq; iudicatorius.109
Anulos factos certo influxu, & stellarum nominibus appellatos, prisci magnifecerunt.150
Apollonius centesimum iam agens annum, iuuenem præferebat.151
Apollonius anuli usu centũ annis uixit iuuenili forma.151
Aquæ nitidæ aspectus studiosos recreat.26
Argentum subijci Lunæ.193
Aromata cordialia.74
Aromatica cordi alimentum suppeditant.100.101
Artium experimentum fallax.50
Ars perfecta, nisi uitæ longitudine non contingit.50.51
Aspectus oppositus.156
Astrologos de stellis uitæ consulendos esse.110
Astrologia Medico necessaria.138
Astronomica diligentia in uitæ actionibus laudatur.240

Astrorum

Astrorum minas cassari prudentia & temperantia. 110
Atræ bilis proportio. 10. 11
Atra bilis duplex. 9
Atræ bilis morbi. 10
Atræ bilis noxæ. 34
Atræ bilis uitandæ præcepta 23. 24. 25
Atra bilis quomodo ingeniosos faciat. 12. 13
Atra bilis quo pacto cõducat ingenio. 12. 13
Atra bilis ingenium labefactans, non repente educẽda, sed paulatim. 34
Atra bilis terræ aßimilatur 6
Atræ bilis curatio. 34. 35. 36
Atræ bilis qualitas & remedia. 24. 25
Auicennæ dictum. 278
Aurum Ioui & Soli attinere 193
Aurum esse Soli simile. 127
Auri facultates. 76. 318
Auri potabilis descriptio. 76
Auri potabilis faciendi norma. Ibidem
Aurora studijs amica. 17. 18.
Autoribus legendis hora accommoda. 21

B

Balneandi opportunitas quæ potior. 157

C

Caloris ad humores tẽperatura. 53. 54.
Caloris naturalis pabulũ. 52
Caniciei non omnibus idem tempus. 96
Canorum in iuuenibus ortus. 96
Canis rabidi morsus curatio. 78. 79
Cantus citharæq; facultas. 25. 26
Cantum afficere. 222. 223
Cantus solamen laborum. 93
Cantus & uerba magnã uim ad beneficiũ cœleste captandum habere. 217. 218
Capitis doloris medelæ. 31. 32
Capiti fouendo medicinæ. 81.

Capitis pectendi ratio literatis obseruanda.21
Capricornus medicinis aduersus.157.158
Carnium abusus interdicitur 63.64
Carnes senibus salubres. 64
Catarrhi remedia. 31
Causæ humoris melancholici 5.6. 7
Causa potentior, promptior ad agendum.124
Cæpæ succo scriptas literas delitescentes, ignis prodit. 207
Chelidonius lapis curat melancholicos. 231
Christophorus Landinus orator.257
Christus per cœlum animalia quæuis ad medicinam instigat.253
Cibis adobrutus animus nihil tenue parit.15
Cibus nimius speculationi officit.15.16
Cibus qualis & quomodo studioso sit ex usu.26.27.28
Cibo sumpto non protenus lucubrandum.26.28
Cibi sumendi qualitas & ordo studiosis obseruandi.26.
Cibi senum.80
Cibi humidiores quibus sint condiendi. 67
Clysteres adhibendi ante uenæ sectionem. 40
Coctionem præ cæteris ubiq; curandam.55. 56
Coctionem remorantia.56
Coctionis necessitas & usus. Ibidem
Cœlum terræ maritus. 256
Cœli potentia in inferiora. 187.188
Cœli figuræ efficacia.196. 197
Cœlũ agere posse uel in corpora durissima.190
Cœlum ipsum temperatissimum moderatur & temperat omnia. 211

Cœlum suis fauere inceptis 232.233.&c.
Cœlum quomodo agat in spiritũ,corpus & animã. 230
Cœlo similiores,ampliores alijs dotes referunt. 231
Cœlestium dona quomodo ad nos descendere dicamus.231
Cœlestiũ uultus, uires inferioribus imprimẽdi habere potentiam.194.195
Cœlestibus nos septem modis accõmodare possumus. 225
Cœlesti potestate & radiorũ uiribus imagines putantur uim sortiri.187.188
Cœna sumpta, hora una uigiliæ sat est.28
Cogitatio intenta,cauẽda.95
Coitus spiritus exhaurit subtiles,& cætera eius mala. 15
Coitus à cibo protenus digestionem impedit. 55.56
Coitus epilepsiæ species. 278
Coitus comitiali similis Hippocratis sententia. 15
Colores potentes qui.165
Color uiridis temperatißimus.85
Color uiridis fouet uisum.84
Confectio aurata. 77
Confortatiua studiosis necessaria.35
Corallorum uis.169
Cordialia fouendis senibus. 73.74.75
Corporis & animæ æqualitas seruanda. 92
Corpora cœlestia imprimũt nõnunquam corpori nostri ad eligendũ sæpe quod melius est,etiam si rationem finemq́; nesciamus.151
Corpus dulcedine, spiritus aromaticitate nutriri. 101
Corpora pesti obnoxia. 270
Crocus solaris est.166
Cruditas ubiq; uitãda. 55.56
Cruditas periculosa.Ibidem
Cruditati quomodo medeamur.56

D

Diæta peste correpti. 316.317

Diæta melancholici. 24
Dictami facultates. 170
Decani planetarum. 154
Democriti dictum. 8
Democriti factum. 104
Democritus panis calidi medulla uitam quoad placuit remoratus. 71
Destillationis medelæ. 31
Dies uigiliæ dicata, nox somno. 17
Dei facientes adiuuant. 233
Digestio bona, uitæ radix, necessaria ad uitam. 56. 57
Digestiones quatuor. 57
Digestio quarta qualia exigat. 89
Digestionis quartæ uehicula. 61

E

EBrietatis noxa. 55
Ebrietatem furibūdos facere. 15
Edendi regula. 62. 63. 64
Electuaria tutissima. 41
Electuarium admodum salubre. 106
Electuarium pro senibus. 106
Electuarium ex pineis nucleis 71
Electuarium Mesues. 42
Elementaris qualitatis excessum nullum inesse cœlo. 211
Elixer. 130
Epidemiæ ortus causæ. 265
Essentiæ quintæ materies. 121. 122
Euchymi cibi. 58
Eufrasia oculis singulare præsidium. 32
Excrementorum tarditas perniciosa. 18
Exercitij usus. 57
Extenuatis uigilia quomodo medearis. 44

F

FAcultates naturæ quatuor. 141
Fatigatio mala tum corporis tum animi. 22
Fides mirificam habet potentiam. 85

Fides medicinæ est uita.83
Fidem in imagines plurimum conferre.216.217
Figura uniuersi quomodo fabricanda.208.209
Figurarũ in cœlo descriptio & ordo.155
Figuræ in & sub cœlo quam uim habeant.194.195
Figuræ cœlestes antiquitus imaginibus impressæ.198
Flauæ bilis indicia.35
Fomentum seni mirificum.71
Frictionũ singularum facultates ex Hippocrate.21
Fructus ex editis locis salubriores.66
Fructuum humidiorum esto parcior usus.62

G

GEntilis & aliorum cõpositura contra pestem.279.280
Glycyrrhiza calefacit & refrigerat.141 (72
Glycyrrhiza senibus apta.
Gradus septem conciliandi superos.218.219
Graduũ domini planetæ.167
Gratiæ tres coniunctæ Iupiter, Sol, Venus.135
Gustus restaurandi medicinæ.33

H

HAbitatio senum quà spectet.66
Hæmatitis imago contra uenena & morbos.185
Hebetudinis atq; obliuionis medelæ.45.46
Hebræi cur uitulum aureũ in Aegypto extruxerint.175
Helleborus in Anticyra sumptus innoxius, alibi uero uenenum.66
Helleborus purgat occulta proprietate.213
Helleborus rite adhibitus purgat & iuuenẽ facit.215
Hepatis cura habenda studiose.3.4
Heracliti dictum.12

Herbæ cor confortantes 590
Herculei lapidis natura. 182
Herodicus ualetudinarius prudentia uitam uixit longæuam. 51
Hesiodus à calumnia uindicatur. 67
Hiarchæ dictum. 131.
Homo quatenus cœlo conformis uiuit, eatenus reportat & cœlestia dona. 211
Hominis natura secundũ stellas. 125
Hora studijs opportuna. 20
Horarum electio quid ualeat 173
Hortorum nemorumq; usus studiosis conuenit. 25. 26
Humanæ speciei proprietas. 124. 125
Humidiores epulæ aromaticis condiendæ. 62
Humor quomodo naturali calori cõtemperandus. 53. 54
Humor naturalis quibus causis arescat uel exundet. 55
Humorum purgandorum obseruatio. 141
Hyacinthus à fulmine tutum reddit. 170
Hyacinthus animum exhilarat. 25

I

Ignis usus in pestilentiali constitutione. 294
Imago efficacior quî fiat. 193. 194
Imaginum uires secundũ priscos. 181. 182
Imagines secundũ priscos, electa hora fabricatæ sunt, uultibus cœlestibus subiectæ. 174. 175
Imaginum uirtutes atq; medicinarum. 181. 182. &c. 202
Imagines quantam uim habere putentur in spiritum, & spiritus in eas. 213. &c.
Imaginũ uis in spiritus. 214.
Imaginationis intẽtio in medicinis maximi momenti. 217
Imaginis imprimendæ aptitudo

tudo cum stellis.193
Imaginum sculpendarum ritus antiquitus.200.211
Immoderati ad mediocritatẽ reductio.60
India Saturno subiecta.228
Inferiora cœlestibus, uelint nolint, sunt subiecta.173
Influxus alioqui naturales, arte comparari posse..244
Ingenium & memoriam confirmantes medicinæ.28
Ingenium quisq; suum scrutetur & sidus, ut prospere ad illius præscriptũ agat.232.
Ingenio plurimũ conferre nocturnũ somnũ, obesse diurnum.16.17.&c
Iocinoris firmandi præcepta.123.
Iouis gratiam ambire semper faustum, aliorum non æque.140.
Iouis gratia inter Solem Veneremq; media.136.139
Iouialia simplicia.123.163
Iudicium artium difficile.50
Iupiter generationis princeps.142
Iupiter omnes naturæ potentias iuuat.141.142

L

Lac senibus ex usu.77
Lac puellæ senibus conferre.77
Lac amygdalinum.45
Laboribus rusticis nõnunquã uti ex re est sanitatis.57
Lapidum certorum potentiæ 178.193
Lapidis è draconis capite execti historia.184
Laurus à fulmine tuta.179
Lazuli lapidis uirtus.209
Liquentium conditio.260
Literati quibus uiuant obnoxij morbis.4 (21
Lucubrationibus aptũ tẽpus
Lucubratio nocturna studiosis inimica.16.17.18.19
Lunæ qualitates per sua tempora quatuor.138

Lunæ cursus diurni in partes quatuor diuisio.139
Luna Soli iuncta ab eo capit uirtutem uiuificam.138
Lunæ qualitates secundū quatuor ætates.143.147
Luna sub aliquo signo existente, caue membrum tangere ferro uel igne, cui præest illud signum.157
Lunares populi.228
Lux sicca, anima sapientißima.12

M

Magia duplex.254.255
Magum quem dicamus.246
Magorum medicinæ.108
Magnes quur ferrum trahat 182.183.
Marathrum uisum acuit.32
Marathro serpentes exuunt senectutem.75
Marathrū dulce senibus prodesse.Ibidem
Marsilij pater medicus multos peste correptos restituit. 263
Materia disposita, agens citò sortitur effectum.268.269
Matricis ad odores mutatio. 105
Medicinæ exordium.220
Medicinis quàm imaginibus fortiores esse uires.186
Medicinæ corpis animæ.92
Medicinæ cœlitus acquisitæ, & earundem uirtutes.276
Medicinæ ueneni dißipatiuæ 303
Medicinæ singulis mēbris cōferētes ex spiritibus.28.&c
Medicinæ aëris exceßū temperantes.25
Medicinæ senum.93.94.&c
Medicina magica pro senibus.108
Medicinæ liquidæ.39.40
Medicinā purgatoriam quando sumere expedit.158
Medicinæ contra pituitā.30
Melancholia duplex.9

Melan-

Melancholicũ facientia. 6. 7.
Melancholia & pituita abundare studiosos. 5. 6. 7
Melancholici fiunt literati multis de causis. 6. 7
Melancholicos ingeniosos esse. 8. 12. 13
Melancholici, plurimum contemplationibus dediti. 6. 7.
Melancholia temperata, uino similis. 11
Melancholiæ æquabilitas. 10
Melancholiæ adustæ quatuor species. 9
Melancholiæ noxæ. 5. 10. 11
Melancholia obfuscat spiritus. 9. 10
Melancholiæ utrinq; uitandus excessus. 11
Melancholiam augentia. 23
Melancholiam soluẽtia pharmaca. 35
Melancholiæ purgandæ Galeni præceptum. 34
Melancholicum humorẽ soluentes medicinæ. 35. 36
Melancholicus humor inueteratus quomodo irritandus & soluendus. 39
Melancholiã uino molliri. 24
Mel flos florum. 104
Mel à putrefactione tuetur. 104
Mel cibus senibus amicus. 80
Membrorum fouendorum ratio. 146. 147
Membra & uires iuuantia. 28. 29
Membrorum principaliũ medicinæ. 28. 29. 30
Membra quæ præcipue studioso curanda. 3. 4
Memoriam tribus iuuari. 35
Menta recens spiritui salutaris. 106
Mentis agitatio cerebrum exiccat. 6
Mercurij qualitas. 5
Mercurius Solis bonorũ particeps. 146
Mercurij prosopopœia senibus persuadentis. 87. 88.

Mercuriales homines quales potißimum.155
Mercurialia simplicia.125
Mortis causæ.52
Mortem naturalem differri posse, Astrologiæ & Medicorum præsidio.110
Mundus animal. 245
Mundi spiritus quomodo attrahatur.132
Mundi tres colores.205
Mundi concordia.124
Mundi corpus ubiq; uiuū.129
Musæ uirgines cur fingantur 15
Myrobalanorum facultates. 23.24.27
Myrobalani conditæ meliores.107
Myrobalani iuuentutem conseruant.169
Myrobalani senectutem morantur.23

N

NAtura nostra aëris qualitatē imitatur.17
Nauseæ cura.34
Nox somno tributa, uigilia diei.17

O

OBlectamenta uaria seni captanda.70
Obliuionis remedia.45.46
Oculis grata. 85
Oculorum caligantium medelæ.32
Odores spiritum recreant. 87.100.101
Odore solo quosdam uiuere. 100
Odor nutriens.104
Odor uini ante omnes nutrit. 105
Odores melācholicis utiles.25
Oleum de scorpionibus conficiendi norma.297
Olympius Magus cōtra Plotinum Romæ disputans suis ipsius telis cōfossus est.204
Opportunitas laudata.172
Orationi magnam uim inesse.24

Oui uitellus sanguinem reparat. 70
Oui facultas ex Auicenna. 64
P
PAeoniam comitiali ex sua uirtute occulta mederi. 169
Panis esto duplus ad oua, triplus ad carnes. &c. 65
Panthauræ inuentor Apollonius. 182
Panthaura omnium in se lapidum uires continet. 179
Pentaphylli uires. 170
Pestis quid. 264
Pestis signa. 273
Pestis uniuersalis & particularis causæ. 266
Pestis fomenta. Ibidem
Pesti quæ corpora obnoxia. 264. 269. 270
Pestis ex alio in alium transit 170
Pestem ex alio in aliã domũ tulere feles & canes. 268
Pestis è terra prodeuntis signa. 267
Pestilens uapor qua ratione homini contrarius sit. 264
Pestis Florentiæ magna. 271
Pestis signa. 171. 272. &c.
Pestis signa indicatiua cur fallacia. 271
Peste laborantes cur sibi aliquando sani uideantur. 272
Pestis augmentum secundum Lunæ quadraturas. 295
Pestis curãdi rationes per sanguinis mißionem. 299. 300
Pestis curandi rationes physicæ. 296. 297. &c.
Pharmacum uix mouere ubi Luna cum Ioue. 141
Phœbus & Bacchus fratres, uitæ longeuæ conferunt. 111 112
Pilulæ aloëticæ studiosis conferunt. 29. 30
Pilulæ aureæ siue Magicæ. 36
Pilulæ ad soluendam melancholiam. 36. 37. 38

Pilulæ theriacales.287
Pilulæ Marsilij.286
Pilulæ pestilentiales. 283
Pilulæ Nicoli.284
Pinei nuclei senibus familia-res.71
Pineorum nucleorum præpa-ratio. 80
Pingues citò interire.63
Pituitæ indicia. 33
Pituitæ & atræ bili studiosos esse obnoxios.4.5
Pituitæ uitandæ præcepta. 22.23
Pituitæ expurgãdæ pharma-ca.30.33.98
Planetarum dignitates in si-gnis ad usum medicinarum obseruandæ.125.152.154
Planetis quomodo debemus uti in medicinis.154.155
Planetarum aspectus.135
Planetarum fines.153
Planetæ quando fortes.143
Planetarũ oppositiones.146
Planetæ inimici.94
Planetæ inter se inimici, quo-modo intelligatur.94
Planetæ singuli quibus uirtu-tibus cõmodent, officiant'ue 157
Planetarum qui singulis mem-bris præsint.157
Planetarum unitas. 143
Planetarum singulorum stu-dia.128
Planetæ per ordinem infanti dominantes.109
Planetæ contemplationem iu-uantes tres.16
Plato ab Ioue philosophos proficisci ait.138
Poëticas fores absq; furore frustra pulsari.8
Pororum apertio & oppila-tio iuxtà mala. 296
Potionis ad cibum proportio debita. 65
Problema.78.79
Problema cur metalla & la-pides non generent. 150
Producendæ uitæ, harmonia confert.

confert. 93
Pueri & fœminæ cur plurimum peste capiantur. 270
Puluis ex fructibus humidioribus corruptionem præcauens. 67
Puluis contra pestem. 304. 305. &c.
Purgatio repentina uehemensq́; uitanda. 31. 37
Purgatio bilis atræ. 36
Purgatio exquisita senescere facit. 97
Purgare sub quibus signis cõueniat. 138
Pythagoræ præcepta. 260

Q

QValitas aromatica. 101
Quinque studiosorum hostes. 14. 15

R

RAdios stellarũ pro natura sua uarie afficere posse. 190. 191
Radij siderũ terræ molẽ ad centrũ usq; penetrant. 187
Radij cœlestis efficacia. 189
Radiorum ictibus aliter atq; aliter incidentibus diuersæ uirtutes nascuntur. 290
Rasis canon. 276
Rasis præceptum ad iuuentutem diu seruandam. 60
Rationes rerum similares tot quot sunt ideæ in mente diuina. 118
Rei effectus ex dispositione subiecti & forti agente pendere. 268
Ruta aduersus uenena ualet. (170

S

SAcchari facultas. 77
Sacerdotes priscos fuisse cum Medicos, tum Astrologos. 252
Saluia dentibus amica. 99
Saluia paralysi aduersa. 170
Sanguis spiritui seruiens. 4
Sanguineos quî agnoscas. 292
Sanguineis solum incidenda uena. Ibidem
Sanguinem clarificãtia. 288.

Sanguis bonus qualis. 58
Sanguis bonus longæ uitæ utilis. 58
Sanguinis utilitas. 40
Sanguis & humor, quales esse debeant naturales. 58. 59
Sanguinis in aurora motio fit 17
Sãguinis necessaria uitæ proportio ad cæteras qualitates. 59
Sanguinis abundantioris notæ. 40
Sanguinis mittendi canones. 40. 41
Sanguis minuendus sub Cancro. 157
Sanguinis humani potus. 78
Sanguinis diffluentis remedia 60. 61
Sanis conuiuere conducit. 81
Satietatis mala. 15
Satietas studijs inimica. 24. 26
Saturni qualitas. 125
Saturnus Venusq; æque fugiendi. 91
Saturno & Marte utendum tanquam uenenis. 127
Saturnus senibus domesticus. 82
Saturnus quibus aduersus. 227
Saturnus Planetarum altißimus, stellis proximus, primoq; mobili similimus. 228
Saturni die figuram sculpere cauebimus. 209
Senum uictus qualis esse debeat. 73. 74
Senum recreatio. 76
Senum potus. 77
Senum uitam lacte puellarum sustentari. 77. 78
Senum diæta, habitatio, consuetudo medicinæ. 26. 69 70. 71. 79. 80. 96. 97. &c
Senum purgationes. 97
Senes à Planetis accipiant adminicula ad omnia membra fouenda. 81. 82
Senum confabulatio sub Venere.

nere.83.84.&c.
Senum naturã non esse ciborũ pondere fatigãdam.79.80
Senectutem uino molliri Platonis sententia.69
Senectuti amicæ medicinæ72
Senectutem remorantia.23 70.71.72.80
Senectutem præproperã adferũt Venus & Saturnus, & quomodo.95.96
Septẽ modi superos conciliandi.225.226
Septennarij uitæ singuli, periculosi.109.110
Septimo quolibet anno uitæ impendent discrimina.109
Signa ex Solis communione reddi uiuidiora.204
Simile simili nutriri.100
Sitis medelæ.290
Sol omnes cœlestium uirtutes habet.140
Sol in Leone uenenum depellere potens.133
Sol Ioue ualidius agit.134
Sol quando potentior.21
Sol spiritũ uitalẽ obtinet.138
Sol nocturnis animalibus infestus, diurnis amicus.227
Sol epidemiæ aduersus.133
Solaria simplicia.122.123 177.179
Solares homines qui.178 179
Solare corpus quomodo reddas.122
Solaris quomodo spiritus efficiatur.133
Solarem spiritum producentia.180
Somnifica.44.45
Somnus nocturnus bonus, diurnus malus.65
Somnus nocturnus necessarius & semper bonus.65
Somnus meridianus uitandus 28
Sperma, præter naturã profluens, plus debilitat, quàm si quadragies tantundẽ sanguinis emanaret.15

Spiritus natura qualis. 161.162
Spiritus instrumentum. 3.4
Spiritus uitam suppeditat. 103
Spirituũ cura habenda. 47
Spiritus roborandos sub suis planetis. 162.163
Spiritui inimica qualitas Saturni. 162
Spiritum quomodo solarem efficias. 180.181
Spiritus noster quibus nutriendus. 86.87
Spiritus nutriri per odores. 100. 101. &c.
Spirituum copia à somno. 19
Spiritum sanguinis rationem obtinere. 4
Spiritus uapor sanguinis, instrumentum studiosorum. 4
Spiritus animalis tria fomenta. 102
Spiritus resolutio quibus de causis fiat. 6
Spiritum extra uel intrò uocari aßidue, periculosum. 95
Spirituum distractio, mala. 18.194
Spirituum distractionem remorantes medicinæ. 106
Spiritus, uires & membra, souentes medicinæ. 28.29
Spiritus cœlestis quî fieri possit. 132
Spiritus mundi medius inter corpus & animam. 131
Spiritu mundi omnia generari. 129
Spiritus noster quomodo mũdi spiritum hauriat per solis radios. 131.158.159. &c.
Spiritus qualitas est Iouia 161
Stellarum attractus quomodo fiat. 124.125. &c.
Stellarum fixarum potentiæ 148. &c.
Stellæ uirtutes occultas tribuunt rebus naturalibus et artificiosis. 167. &c.
Stellæ dant ordinem rebus, secundum

cundum Platonem, quia ordines rerum à stellis pendēt 177
Stellis quae uis insit considerandum. 120
Stellarum uigor quando maximus. 199
Stellae maiores & earundem uires. 148. 149
Stellaris herbae facultas. 177
Stomachi medicinae 33. 34. 81
Stomacho amica. 27
Stomachi debilis alimēta. 64
Stomachi fomenta extrinsecus. 27
Stomachus somno fouetur. 18
Stomacho imbecillo cauenda 26. 27
Stomachi cura. 26. 27. &c.
Stomachi ex aetatis uitio imbecilli cura. 78
Studij feliciter peragendi rationes. 16. &c.
Studij hora aptissima. 20. 21.
Studiosorum cibi conuenientes. 22. 23. &c.
Studiosi quo uictu regēdi. 25.
Studiosis fugienda. 52. 53
Studiosis utrinq; pericula. 53.
Studiosi quorum membrorū praecipue curam habere debeant. 3
Studiorum duces nouem. 1. 2
Studiosorū hostes quot. 14. 15
Studiosorum phantasia noctu redintegratur. 19
Superiora quomodo per inferiora superioribus exposita deducantur. 243. &c.
Surgēti cubitum quid primū agendum. 20
Syrupus ad humorem melancholicum. 35. 39
Syrupi ingenium fouētes, & memoriā cōfirmātes. 35. 36

T

TEmperantia affectuū, uictus & aëris longā uitam praestat. 112
Temperādi caloris & humoris Mineruae cōsiliū. 53. 54
Tempus quid. 260

Tenebras interiores animo officere.7
Terræ uiscera suscipere radiorum uirtutes.188.189
Theriacæ usus.28.46.72.186.283
Theriacæ probæ indicia & effectus.282.287 (171
Theriacæ innata proprietas.
Theriacæ uirtus triplex.171
Theriaca nulli remedio postponenda.46
Theriaca nihil salutarius ingenio, & eius utendi modus 28.29.72
Theriaca non gustu tantum, sed etiam odoratu salubris est.106
Thuris facultas specifica.170
Tres cœli gratiæ.135
Triferæ fundamentum myrobalanus.107
Triferæ ad differendam senectutem.72

V

Valetudinarijs longã uitam arte & cura consequi posse.51
Venenorum non una qualitas.307
Venenũ quod est hominibus idem nõ est cæteris animantibus.267
Venus & Saturnus inimici planetæ.94
Venus atq; Saturnus uterque spiritui incõmodat. Ibidem
Venerem Saturnijs inimicam esse.70
Venus Saturno nocentior.91
Venus nascituris consulens.70
Venus subdola.90
Venus noxia contemplatori.94
Venus etiam iuuenibus plurimum detrahit.70
Veneris gratia quomodo concilietur.126
Verba magnã uim circa imagines habere.217.&c.
Verborum atq; cantus potentia.217.218

Vestæ

Vestæ deæ templum in urbiũ medio constructum.188
Vestes infectas utentem posse inficere, argumẽto sunt sca bies atq; lepra.243
Victus caniciei uitandæ.63
Vigiliæ immoderatæ reme- dia. 44.45
Vigilia nocturna ingenio obest.15.16.&c.
Vigilia nocturna digestioni incõmodat.56
Vinum humectat & siccat. 141
Vini clari potentia.24
Vinum rubeum albo præfe- rendum.27
Vini usus moderatus.24
Vinum quale studiosis conue niat.24
Vinum senum quale sit.68
Vinum bono sanguini accom modatum.61
Vinum sic cicutæ uenenũ esse ut cicuta homini.106
Vinum theriacis simile.69
Viridis color cur præter cæ- teros uisum delectet iuuetq; 84.85
Viros magnos furore corre- ptos. 8
Virtutem attractiuam igneis iuuari.144
Virtutum trium sedes & effe ctus.3.4
Virtus cœlitus fauorem attra bens in quo consistat.117
Virtutes stellarum occultæ in materias operantes.167. 168.169
Visum oblectat color uiridis, aqua, speculum.84
Visus cura.32
Vita est ex commixtione per fecta qualitatum.211
Vitæ sedes in corde.75
Vita mundi in inanimatis. 159
Vitæ mundi spiritus quô par- ticeps fias.159.160.161
Vitã accipimus & nascimur sub Ioue.125

Vita per res temperatas permanēs in spiritu recreatur 86
Vitam producere cupiētibus quid agēdum. 101. 102. 104
Vita longa ad scientiæ perfectionem necessaria. 50
Vitam longam unà & nostra præstat diligentia. 51
Vita consistit in calore & humore. 52.
Vitæ producēdæ regulæ. 52. & per totum secundū librū
Vitam producere cupientes spirituū custodia necessaria 104
Vitam longam quæ possint præstare. 50. 51
Vita quibus diu seruetur incolumis. 52 (52
Vitæ producendæ necessaria
Vitam differri posse cōfirmatio. 110
Vitæ sanæ necessaria. 57
Vitalis caloris alimentū. 52
Vita malorum mors est bonorum. 52
Vitæ necessaria est tranquillitas animi. 258
Vitelli ouorū utilitas ex Auicenna. 64
Vniuersitatis fabricandæ modus. 208
Voluptas spirituum esca. 94
Vultus cœli. 196
Vultures & miluos pestilenti aëri cedere. 268

Z

Zedoariæ uis 74. 170
Zedoria senibus cōmodissima. 74
Zinziber seni prodest. Ibidē
Zinziber epulis infusum arcere syncopam. 170
Zinziberis conditi usus. 23. 74. 75
Zinziber cōditū mane stomacho uacuo sumptū sensibus & memoriæ cōfert. 23. 46
Zodiaci per figuras partitio & stellas. 120
Zodiaci signorum ad membra respectus. 157

FINIS.

Admonitum te uolumus, candide lector, nos capita rerum quę his Marsilij Ficini de Vita libris insunt consulto omisisse: tum quod singula, rebus singulis præposita sint, tū que legi quęriq́ possint, index ipse locupletior multò, citra tædium indicabit.

MARSILII FICINI FLORENTINI
in librum de Vita, ad magnanimũ Laurentium Medicen patriæ ſeruatorem, Epiſtola dedicatoria.

BACCHVM, Poëtæ *ſummum antiſtitem ſacerdotũ, bis natum canũt.* Forte *ſignificantes, uel futurũ ſacerdotem ſtatim initiatum, oportere renaſci:* Vel *perfecti tandem ſacerdotis mentem deo penitus ebriam, iam uideri renatã:* Aut *forſan humiliore ſenſu, uinum* Bacchi *germen generari ſemel in uite quaſi* Semele, *maturis ſub* Phœbo *racemis, regenerari rurſum poſt ipſum uindemiæ fulmen in ſuo uaſe uinum, uelut in* Iouis *fœmore merũ.* Sed *de ſacris in præſentia myſterijs nõ eſt loquendũ, ubi mox phyſica potius ope languentibus opitulaturi ſumus.* Nec *agendum ſtylo grauitatis ſeruo, ſed libero potius & iocoſo, poſtquã à Libero patre neſcio quomodo ſtatim exorſi ſumus.* Et *recte inquã neſcio quomodo, nam forte prudentior aliquis à* Phœbo *medicorum primo, potius quàm à* Baccho *medicinam auſpicatus eſſet.* Quid *uero? Si quod non uanum omen ſit in ore nunc ſorte quadã proferente* Bacchum. Hic *enim almo quodam uino ſecuritateq́; lætiſſima, ſalubrius forte medetur, quàm herbis ille ſuis carminibuſq́;* Phœbus. Quo*cunq; uero ſenſu uel illa uel hæc acceperis, dux ille ſacerdotum* Bacchus, *geminas quaſi matres habuiſſe fertur.*

tur. Melchisedech autem summus ille sacerdos, unam uix matrem, unum uix patrem habuit. Ego sacerdos minimus, patres habui duos, Ficinum medicũ, Cosmũ Medicen. Ex illo natus sum, ex isto renatus. Ille quidẽ me Galeno, tum medico, tum Platonico cõmendauit: hic autem diuino consecrauit me Platoni. Et hic similiter atq; ille Marsilium medico destinauit. Galenus quidem corporũ, Plato uero medicus animorum. Iandiu igitur sub Platone salutarem animorũ exercui medicinam, quando post librorum omnium eius interpretationem, mox decem atq; octo de animorum immortalitate libros, & æterna felicitate composui, ita pro uiribus patri meo medici satisfaciens. Medico uero patri satis deinceps faciendum putans, librum De literatorũ ualetudine curãda composui. Desiderabant præterea post hæc homines literati, non tantum bene quandoq; ualere, sed etiã bene ualentes, diu uiuere. His ergo deinde librũ De uita longa dedi. Diffidebant autem medicinis atque remedijs in re tanta terrenis. Adiunxi librum De uita, tum ualida, tum longa cœlitus comparanda, ut ex ipso mundi corpore uiuo, uita quædam uegetior in corpus nostrum quasi quoddam mundi membrum, uelut ex uite propagaretur. His uero tu medicinæ libris ignosce precor indulgentißime Laurenti, si dum medicus esse uolo, nescio quomodo etiam nolens sum etsi non bonus sæpe Poëta. Nam et Phœbus idem

est medicinæ repertor, poësisq; magister, uitamq; ille suam nobis non tam per herbas quàm per citharã cantumq; largitur. Ipsa quinetiã Venus apud Astrologos Musicum æque parit & Medicum. Sed hactenus dum literatorum ciuiumq; similium uitæ curiosius consulo, librorũ meorum salutem negligo, quandiu inter se patior esse seiunctos. Quamobrem in eos nunc primum pius, in corpus unum copulo. Cuius artubus in unam formam iam compactis, uita protenus adsit. Non potest autem hoc opus physicum, id quasi corpus meum, uitam accipere nisi meam. Eiusmodi uero uita ex mea duntaxat pendet anima. Hæc autem iandiu penes te magnanime Laurenti mi patrone uiuit, in ea præsertim amplißimarum ædium tuarum parte, ubi unà cum Platone, nostrum illud de animorũ immortalitate seruatur opus tuo iampridem nomini dedicatum. At animus iste meus & si in beata quadam quasi patria penes te uitam agit, ueruntamen quod & Theologi uolunt, inquietus est interea, donec opus id physicum tanquam suum corpus accipiat. Accipe igitur optime Laurenti post illos de Anima, hos etiam De corpore libros, eodemq; afflatu, quo & illis dudum feliciter his aspira. Ita enim & corpus hoc sub tuo spiritu, per suam uiuet animam, & anima uicißim nostra cum iam suo corpore in tuis laribus conquiescet.

MARSILII

FICINI FLORENTINI MEDICI atque philosophi celeberrimi, de Studiosorum sanitate tuenda, siue eorũ qui literis operam nauant, bona ualetudine conseruanda.

LIBER PRIMVS.

COLEGIO DE Sn CARLOS ✱ BIBLIOTECA

De nouem Studiosorũ ducibus. Cap. I.

QVicunque iter illud asperum, arduumq́; & longum ingrediuntur, quod quidem uix tandem ad excelsum nouem Musarum templum aßiduo labore perducit, nouem omnino itineris huius ducibus indigere uidentur. Quorum primi quidem tres in cœlo, tres sequentes in animo, postremi tres in terra, nos ducunt. Principio, in cœlo Mercurius, ut inuestigando Musarum iter aggrediamur, uel impellit uel adhortatur. Siquidem Mercurio tributum est inuestigationis omnis officiũ: deinde Phœbus ipse, & quærentes animos & res quæsitas splendore uberrimo sic illustrat, ut perspicuè quod quærebatur, à nobis inueniatur. Accedit gratiosißima Venus, Gratiarũ mater, atque almis omnino lætisq́; ra-

dijs suis, rem omnem adeò condit & ornat, ut quicquid & instigante Mercurio quæsitum fuit, & monstrante Phœbo iam erat inuentum, mirifica quadam & salutari uenustate Veneris circumfusum, delectet semper & prosit. Sequuntur tres itineris huius duces in animo, uidelicet uoluntas ardens & stabilis, acumen ingenij, memoria tenax. Tres in terra postremi sunt, prudētißimus paterfamilias, probatißimus præceptor, medicus peritißimus. Absq; his nouem ducibus nemo ad ipsum nouem Musarū templum peruenire uel potuit, uel poterit unquam. Cæteros quidem duces ab initio nobis præcipue Deus omnipotēs naturaq; tribuerūt, tres uero postremos nostra adhibet diligentia. Sed præcepta officiaq; quæ ad patremfamilias, & quæ ad præceptorem circa literarum studia pertinent, antiqui plures sapientesq; tractauerunt, præcipue Plato noster, & sæpe aliâs, & in libris de repub. ac de legibus diligentißime. Deinde Aristoteles in Politicis: Plutarchus quoque & Quintilianus egregie. Solus autem literarū studiosis hactenus deest medicus aliquis, qui manum euntibus porrigat, salutaribusq; consilijs atq; medicinis adiuuet eos, quos neque cœlum neq; animus, neq; paterfamilias præceptór ue destituit. Ego igitur sortem eorū laboriosißimam miseratus, qui difficile, Mineruæ minuentis neruos, iter agunt, primus tanquam medicus debilibus

& uale

& ualetudinarijs adsum, sed utinam facultate tam integra, quàm propitia uoluntate. Surgite iam adulescentes, Deo duce alacres. Surgite iuuenes, atq; uiri, quos ardentius Mineruæ studium nimiũ eneruat. Accedite libenter ad medicum, qui uobis ad instituti uestri perfectionem monstrante Deo atq; fauente, consilia remediaq́; salutaria largitur.

Quàm diligens habenda cura sit cerebri, cordis, stomachi, & spiritus. Cap. II.

PRincipio quantã cursores cruriũ, athletæ brachiorum, Musici uocis curã habere solent, tantam saltem literarum studiosos cerebri, & cordis iocinorisq; & stomachi oportet habere rationem. Imò uero tanto maiorem, quanto et membra hæc præstantiora quàm illa sunt, & ij frequentius atq; ad potiora his membris, quàm illi illis utuntur. Præterea solers quilibet artifex instrumenta sua diligentißime curat: penicillos pictor, malleos incudesque faber ærarius, miles equos & arma, uenator canes & aues, citharam citharœdus, & sua quisq; similiter. Soli uero Musarum sacerdotes, soli summi boni ueritatisq; uenatores, tam negligentes (proh nefas) tamq; infortunati sunt, ut instrumentum illud, quo mundum uniuersum metiri quodammodo et capere possunt, negligere penitus uidentur. Instrumentum eiusmodi, spiritus

ipse est, qui apud medicos uapor quidã sanguinis, purus, subtilis, calidus, & lucidus definitur. Atque ab ipso cordis calore, ex subtiliori sanguine procreatus uolat ad cerebrũ, ibiq; animus ipso ad sensus tam interiores quàm exteriores exercendos, aßidue utitur. Quãobrem sanguis spiritui seruit, spiritus sensibus, sensus deniq; rationi. Sanguis autẽ à uirtute naturali quæ in iocinore stomachoq; uiget, efficitur. Tenuißima sanguinis pars fluit in cordis fontem, ubi uitalis uiget uirtus. Inde creati spiritus cerebri & (ut ita dixerim) Palladis arces ascendũt: In quibus animalis, id est, sentiendi mouendiq; uis dominatur. Itaque talis plurimum fermè contemplatio est, quale sensus ipsius obsequium. Talis autem sensus, qualis & spiritus: spiritus uero talis, qualis & sanguis: & tres illæ uires, quas diximus, naturalis scilicet, uitalis, & animalis, tales ut sunt à quibus, per quas, in quibus spiritus ipsi concipiuntur, nascuntur, atque fouentur.

τὸ αἷμα πλεῖσον ξυμβάλλεται μέρος συνέσιος Hippoc.

Literatos pituitæ & atræ bili obnoxios esse. Cap. III.

NOn solum uero membra illa, uiresq; & spiritus, homines literarũ cupidi curare diligentißime debent, uerũ etiam pituitam semper & atram bilem nõ aliter quàm nauigantes Scyllam atque Charibdim cautißime deuitare iubentur. Quantum enim reliquo

reliquo corpore ociosi sunt, tantum cerebro ac mente negociosi. Inde pituitam, quod Graeci phlegma: hinc atram bilem, quam ijdem melancholiã uocant gignere compelluntur. Illa quidem ingenium saepe ob tundit & suffocat: haec uero si nimium abundauerit flagraueritue, aßidua cura crebrisq; deliramentis uexat animum, iudiciumq; perturbat: Vt nõ immeritò dici poßit, literatos fore praecipue sanos, nisi pituita molesta esset: & laetißimos sapientißimosq; omniũ, nisi bilis atrae uitio uel moerere saepe, uel interdũ desipere cogerentur.

Quot sint causae, quibus literati melancholici sint, uel fiant. Cap. IIII.

VT autem literati sint melancholici, tres potißimum causarum species faciunt. Prima coelestis, secunda naturalis, tertia est humana. Coelestis, quoniam Mercurius qui ut doctrinas inuestigemus, inuitat, & Saturnus qui efficit, ut in doctrinis inuestigandis perseueremus, inuentasq; seruemus, frigidi quodammodo siccique ab Astronomis esse dicuntur: uel si forte Mercurius non sit frigidus, fit tamen saepe Solis propinquitate siccißimus, qualis est natura apud medicos melancholica: eandemq; naturam Mercurius ipse & Saturnus literarũ studiosis, eorum sectatoribus impertiũt ab initio, ac seruant augentq;

quotidie. Naturalis autem causa esse uidetur, quod ad scientias præsertim difficiles consequendas, necesse est animum ab externis ad interna, tanquam à circũferentia quadam ad centrum sese recipere, atq; dum speculatur in ipso (ut ita dixerim) hominis centro stabilißime permanere. Ad centrum uero à circunferentia se colligere, figiq; in centro, maxime terræ ipsius est proprium, cui quidem atra bilis persimilis est. Igitur atra bilis animum, ut se & colligat in unum, & sistat in uno contempleturq;, aßidue prouocat. Atque ipsa mundi centro similis, ad centrum rerum singularum cogit inuestigandum, euehitq; ad altißima quæq; comprehendenda: quandoquidem cum Saturno maxime congruit altißimo planetarum. Contemplatio quoq; ipsa uicißim aßidua quadã collectione & quasi compreßione, naturam atræ bili persimilem contrahit. Humana uero ea ex nobis causa est. Quoniam frequens agitatio mentis, cerebrũ uehementer exiccat: igitur humore magna ex parte consumpto (quod caloris naturalis pabulum est) calor quoq; plurimũ solet extingui, unde natura cerebri sicca frigidaq; euadit, quæ quidem terrestris & melancholica qualitas nominatur. Præterea ob frequentißimum inquisitionis motum, spiritus quoq; moti continue resoluuntur: Resolutos autẽ spiritus, ex subtiliore sanguine instaurari necessariũ est. Quapropter subtilioribus clarioribusq;

ribusq; sanguinis partibus sæpe consumptis, reliquus sanguis necessariò densus redditur & siccus & ater. Accedit ad hæc, quod natura in contemplatione, cerebro prorsus cordiq; intenta, stomachum eparq; destituit. Quare alimentis præsertim uel uberioribus uel durioribus male concoctis, sanguis inde frigidus crassusq; & niger efficitur. Demum nimio membrorum ocio neque superflua excernuntur, neque glutinosi, tenaces, fusciq; uapores exhalant. Hæc omnia melancholicum spiritum, mœstumq; & pauidum animũ efficere solent. Siquidem interiores tenebræ multo magis quàm exteriores, mœrore occupant animum atq; terrent. Maxime uero literatorum omnium hi atra bile premuntur, qui sedulo philosophiæ studio dediti, mentem à corpore rebusq; corporeis seuocant, incorporeisq; coniungunt: tum quia difficilius admodũ opus maiori quoque indiget mentis intentione, tum quia quatenus mentem incorporeæ ueritati cõiungunt, eatenus à corpore disiungere compelluntur. Hinc corpus eorum nonnunquam, quasi semianimum redditur atque melancholicum. Quod quidem Plato noster in Timæo significat, dicens, animũ diuina sæpissime & intensissime contemplantem, alimentis eiusmodi adeò adulescere potentemq; euadere, ut corpus suum supra quàm natura corporis patiatur exuperet, ipsumq; uehementioribus agitationibus suis aliquando

Caussæ.

uel effugiat quodammodo, uel nõnunquam quasi dis-
soluere uideatur.

Cur melancholici ingeniosi sint, & qui horum sint eiusmodi, aut secus. Caput V.

HActenus quam ob causam Musarũ sacerdotes melancholici uel sint ab initio, uel studio fiãt, rationibus primo cœlestibus, secundo naturalibus, tertio humanis ostendisse sit satis. Quod quidem confirmat in libro problematũ Aristoteles: Omnes enim inquit, uiros in quauis facultate præstantes melancholicos extitisse. Qua in re Platonicum illud quod in libro de scientia scribitur, confirmauit: ingeniosos uidelicet plurimũ concitatos furiososq; esse solere. Democritus quoq; nullos, inquit, uiros ingenio magnos, præter illos qui furore quodam perciti sunt, esse unquã posse. Quod quidẽ Plato noster in Phædro probare uidetur, dicens poëticas fores frustra absq; furore pulsari. Etsi diuinũ furorẽ hic forte intelligi uult, tamen neque furor eiusmodi apud physicos, alijs unquam ullis, præterquam melancholicis incitatur. Deinceps uero aßignandæ à nobis rationes sunt, quare Democritus & Plato & Aristoteles asserant, melancholicos nonnullos interdum adeò ingenio cunctos excellere, ut non humani, sed diuini potius uideantur.

Asseue

Asseuerant id Democritus, Plato & Aristoteles absq; dubio, rationem uero tantæ rei haud satis explicare uidentur. Audendum tamen (monstrante Deo) causas indagare. Melancholia (id est atra bilis) est duplex: Altera quidem naturalis à medicis appellatur, altera uero adustione contingit. Naturalis illa nihil est aliud, quàm densior quædam sicciorq; pars sanguinis. Adusta uero in species quatuor distribuitur. Aut enim naturalis melancholiæ, aut sanguinis purioris, aut bilis, aut salsæ pituitæ combustione concipitur. Quæcunq; adustione nascitur, iudicio & sapiētiæ nocet: nempe dum humor ille accenditur atque ardet, concitatos furentesq; facere solet: quam Græci Maniam nuncupant, nos uero furorem. At quando iam extinguitur, subtilioribus clarioribusq; partibus resolutis, solaq; restante fuligine tetra, stolidos reddit et stupidos, quem habitum melancholiam proprie & amentiā uecordiamq; appellant. Sola igitur atra bilis illa quam diximus naturalem, ad iudiciū nobis sapientiamq; conducit. Neque tamen semper. Sanè si sola sit, atra nimium densaq; mole obfuscat spiritus, terret animum, obtundit ingenium. Si uero pituitæ simplici misceatur, quum frigidus obstiterit circum præcordia sanguis, crassa quadam frigiditate segniciem adducit atque torporem, atq; ut densißimæ cuiusque materiæ natura est, quando eiusmodi melancholia fri

Duplex melancholia.

2. Georg.

gescit, ad summum frigiditatis intenditur. Quo in statu nihil speratur, timentur omnia, tœdet cœli conuexa tueri. Si bilis atra uel simplex uel mixta putrescit quartanā gignit febrem, lienis tumores, & multa generis eiusdem. Vbi nimis exuberat, siue sola sit, siue coniuncta pituitæ, spiritus craßiores facit atq; frigidiores. Continuo animum afficit tædio, mentis aciem hebetat, nec salit arcadico circū præcordia sanguis. Oportet autem atram bilem neque tam paucam esse, ut sanguis, bilis, & spiritus quasi freno careāt: Vnde instabile ingenium labilemq; memoriam esse contingat: Neque tam multam ut nimio pondere prægrauati dormitare atq; egere calcaribus uideamur. Proinde necessarium est, omnino eam esse quoad eius natura patitur, subtilißimam. Si enim tenuata pro natura sua maxime fuerit, poterit forsitan absq; noxa etiam esse multa: atq; etiam tanta ut æquare bilem salatem pondere uideatur. Abundet igitur atra bilis, sed tenuißima: non careat humore subtilioris pituitæ circumfuso, ne arescat prorsus durißimaq; euadat. Non tamen misceatur omnino pituitæ, præsertim uel frigidiori uel multæ, ne frigescat: Sed bili sanguiniq; adeò misceatur, ut corpus unum conficiatur ex tribus, dupla sanguinis ad reliqua duo, pro portione compositum. Vbi octo sanguinis partes, duæ bilis, duæ iterū atræ bilis portiones existant. Accendatur aliquantulum

Mediocritas esto.

lum à duobus illis atra bilis, accensáq; fulgeat, nõ uratur: ne, quemadmodũ solet materia durior, dum feruet nimium, uehementius urat & concitet. Dum uero refrigescit, similiter frigescat ad summum. Bilis enim atra ferri instar, quando multũ ad frigus intenditur, friget ad summum: quando contrà ad calidum ualde declinat, calet ad summum. Neque mirum uideri debet atram bilem accendi posse facile, atque accensam uehementius urere. Siquidem uidemus calcem illi similem, aqua perfusam feruere statim atq; exurere. Tantam ad utrunq; extremum melancholia uim habet, unitate quadam stabilis fixæq; naturæ. Quæ quidem extremitas cæteris humoribus nõ cõtingit. Summe quidem calens summam præstat audaciam, imò ferocitatem, extreme uero frigens, timorem ignauiamq; extremã. Medijs uero inter frigus caloremq; gradibus affecta uarie, affectus producit uarios, non aliter quàm merum, præcipue potens, bibentibus ad ebrietatem uel etiam paulò liberius affectus inferre uarios solet. Igitur opportunè temperata sit atra bilis oportet. Quæ quum ita moderata est, ut diximus, & bili sanguiniq; permixta, quia & natura sicca est & conditione quantum ipsius natura patitur tenuissima, facile ab illis accenditur, quia solida est atq; tenacissima, accensa semel diutissime flagrat, quia tenacissimæ siccitatis unitate potentissima est, uehemẽtius

Bilis atræ ultra citráque mediocritatẽ noxæ.

incalescit: Quemadmodũ lignum in paleis si utraque accendãtur, magis diutiusq; calent & lucent. Atqui à diuturno uehementiq; calore, fulgor ingens, motusq; uehemens & diuturnus proficiscuntur. Huc tendit illud Heracliti: Lux sicca, anima sapientißima.

Quo pacto atra bilis ingeniosos efficiat. Cap. VI.

Qværet forte quispiam, quale sit corpus illud humoris eiusmodi ex tribus illis humoribus, ea qua diximus proportione conflatum? Tale est fermè colore, quale aurum esse uidemus, sed aliquantũ uergit ad purpuram. Et quando tam naturali calore quàm uel corporis uel animi motu accenditur? fermè non aliter q̃ ignitum rubensq; aurum, purpureo mixtum calet & lucet, atq; uelut iris trahit uarios flagrante corde, colores. Quæret aliquis iterum, quonam pacto humor eiusmodi conducat ingenio? Nempe spiritus ex hoc humore creati, primo quidem subtiles sunt, nõ aliter quàm aqua illa quam & Vitæ, seu Vitis aquam nominant & Ardentẽ, quoties ex craßiori mero, quadã ad ignem destillatione, ut fieri solet exprimitur. Spiritus enim sub angustioribus atræ bilis eiusmodi cõpreßi meatibus, uehementiore ob unitatẽ calore, maxime tenuantur, perq; arctiores meatus expreßi, subtiliores erumpunt. Deinde calidiores simi-

ſimiliter atque eadem ratione lucidiores, tertio, motu agiles, actione uehementiſsimi, quarto, ſolido ſtabiliq; humore iugiter emanantes, actioni diutiſsime ſeruiunt. Tali autem animus noſter obſequio fretus indagat uehementer, perſeuerat inueſtigando diutius. Facile quæcunq; inueſtigauerit, inuenit, clare perſpicit, ſyncere dijudicat, ac diu retinet iudicata. Adde quod quemadmodũ in ſuperioribus ſignificauimus, animus inſtrumento ſiue incitamento eiuſmodi, quod centro mundi quodammodo congruit, atque (ut ita dixerim) in ſuum centrum animũ colligit, ſemper rerũ omnium & centra petit, & penetralia penetrat: Cõgruit inſuper cum Mercurio atq; Saturno: quorum alter omnium Planetarum altiſsimus, inueſtigantem euehit ad altiſsima. Hinc philoſophi ſingulares euadunt, præſertim quũ animus ſic ab externis motibus atque corpore proprio ſeuocatus, & quamproximus diuinis, diuinorum inſtrumentum efficiatur. Vnde diuinis influxibus oraculiſq; ex alto repletus, noua quædã inuſitatáq; ſemper excogitat, & futura prædicit. Quod non ſolum Democritus atq; Plato affirmant, ſed etiam Ariſtoteles in Problematũ libro, & Auicenna in libro Diuinorũ, & in libro de Anima confitentur. Quorſum hæc de atræ bilis humore tam multa? Vt meminerimus, quantũ atra bilis, imò candida bilis eiuſmodi quærenda & nutrienda eſt tam

quam optima, tantum illam quæ contrà se habet, ut diximus, tanquam peßimã esse uitandam. Adeò enim dira res est, ut à malo dæmone eius impetus instigari Serapio dixerit, & Auicenna sapiens nõ negauerit.

Quinq; præcipue studiosorũ hostes, scilicet Pituita, Atra bilis, Coitus, Satietas, Matutinus somnus. Cap. VII.

VT autem redeamus illuc unde iam longius digreßi sumus, longißima uia est, quæ ad ueritatem sapientiamq; perducit, grauibus terræq; marisq; plena laboribus. Quicunq; igitur hoc iter aggrediuntur, ut poëta quispiam diceret, sæpe terra mariq; periclitantur. Siue enim mare nauigent, continue inter fluctus, id est humores duos, pituitã scilicet & noxiam illam melancholiam, quasi inter Scyllam Charibdimq; iactantur. Siue terra (ut ita dixerim) iter agant, tria monstra protinus sese illis obijciunt. Primum terrena Venus, secundum, Bacchus & Ceres, tertium, nocturna Hecate frequenter opponit. Ergo & Apollo ab æthere, & Neptunus ab æquore, & à terra Hercules sæpe uocandi, ut monstra eiusmodi Palladis inimica, iaculis Apollo transfigat, Neptunus tridente domet, claua Hercules contundat & laceret. Primum quidem monstrũ est uenereus coitus, præsertim si uel paulum uires excesserit. Subito nanque

que exhaurit spiritus, præsertim subtiliores, cerebrumq; debilitat, labefactat stomachum atq; præcordia, quo malo nihil ingenio aduersius esse potest. Cur nam Hippocrates coitum comitiali morbo similem iudicauit? nisi quia mentem, quæ sacra est percellit, tantumq; obest, ut Auicenna in libro de Animalibus dixerit: Siquid spermatis supra quàm natura toleret, coitu profluat, obesse magis, quàm si quadragies tantundē sanguinis emanarit, ut nō iniuria prisci Musas atque Mineruam uirgines esse uoluerint. Huc Platonicum illud spectat, quum Venus Musis minitaretur, nisi sacra uenerea colerēt, se contra illas suum filium armaturā. Responderūt Musæ, Marti, ô Venus, Marti talia minitare. Tuus enim inter nos Cupido non uolat. Deniq;, natura nullum sensum longius quàm tactum ab intelligentia segregauit. Secundum monstrum, est uini cibiq; satietas. Quippe si uinum uel nimium uel nimis calidum uehemensq; fuerit, caput ipsum humoribus pessimisq; fumis implebit. Mitto quod insanos facit ebrietas. Cibus uero nimius, primum quidem ad stomachum, in ipso coquendo omnem naturæ uim reuocat. Quo fit, ut capiti simul speculationiq; intendere nequeat. Deinde inepte coctus, multis et crassis uaporibus humoribusq;, aciem mentis obtundit. Quin etiam si satis coquatur, tame ut Galenus ait, animus adipe & sanguine suffocatus, cœleste aliquid perui-

dere non potest. Tertium deniq; monstrũ est, ad multam noctem, præsertim post cœnam frequentius uigilare: unde etiam post ortum solis dormire cogaris.
Quoniã uero in hoc errant falluntur q; studiosi permulti, idcirco quantum ingenio noceat, latius explicabo, atq; rationes septem præcipuas afferam. Primam ab ipso cœlo, Secundã ab elementis, Tertiam ab humoribus, Quartam ab ordine rerum, Quintam à natura stomachi, Sextam à spiritibus, Septimã à phantasia deductas. Principio, tres Planetæ, quemadmodum in superioribus dicebamus, contemplationi & eloquentiæ maxime fauent, Sol, Venus, atq; Mercurius. Hi uero paribus fermè paßibus concurrentes, aduentante nocte nos fugiũt, die uero uel propinquante, uel iam surgente resurgũt, nosq; reuisunt. Post uero solis ortum in plagam cœli duodecimam, quæ carceri tenebrisque ab Astronomis aßignatur, repente truduntur. Ergo nõ qui uel nocte quando nos fugiũt, uel die post solis ortum, quando carceris tenebrarũq; domum intrant, sed qui uel propemodum petentibus ortum, uel iam surgentibus ad contemplandum scribendumq;, ipsi quoq; consurgũt, ij soli acutißime speculantur, & eloquentißime inuenta sua scribunt atq; componunt. Ratio secunda scilicet ab elementis est talis. Oriente sole mouetur aër, tenuaturq; & claret, occidente uero contrà. Sanguis autem & spiritus, motum

tum qualitatéq; aëris circũfusi, naturaq; similis sequi necessariò compellũtur. Tertia ratio, quæ ab humoribus ducitur, est eiusmodi. In aurora mouetur sanguis, & regnat, motuq; tenuatur & calescit & claret, spiritus uero sanguinẽ sequi imitariq; solent. Verum accedente nocte melancholia illa craßior & frigidior, atq; pituita dominantur, quæ spiritus ad speculandum ineptißimos proculdubio reddunt. Quarta ratio, quæ trahitur ab ordine rerũ, hæc erit. Dies uigiliæ, nox somno tributa est. Quoniã quum sol uel ad hemisphærium nostrum accedit, uel super ipsum incedit, radijs suis meatus corporis aperit, atq; à centro ad circumferentiam humores spiritusq; dilatat, quod quidem ad uigiliã actionesq; excita atq; conducit. Cõtrà uero, quando recedit, omnia coarctantur, quod naturali quodam ordine inuitat ad somnũ, maxime post tertiam aut quartam noctis partem. Quisquis igitur manè quidem dormitat, quando sol mundusq; excitat, ad multam uero noctem uigilat, quando natura dormire iam & à laboribus quiescere iubet, hic absq; dubio quũ ordini uniuersi, tum sibijpsi repugnat, dum cõtrarijs simul motibus perturbatur atq; distrahitur. Sanè dum ab uniuerso mouetur ad extima, ipse sese mouet ad intima: Atq; contrà, dum ab uniuerso ad intima trahitur, ipse se interim retrahit ad externa. Ergo peruerso ordine motibusq; con

trarijs, tum corpus totum, tum ſpiritus ingeniumq́; prorſus labefactatur. Quinto loco à natura ſtomachi in hunc modum argumentamur. Stomachus diuturna diurni aëris actione, apertis poris admodum dilatatur, euolantibusq́; ſpiritibus tandem ualde debilitatur. Igitur ſubeunte nocte, nouam ſpirituum copiam exigit, qua foueatur. Quapropter quicũq; eo tempore contemplationes longas et difficiles inchoat, ipſos ad caput ſpiritus retrahere nititur. Hi uero diſtracti neq; ſtomacho ſatis, neq; capiti faciunt. Maxime uero nocet, ſi poſt cœnã lucubrantes, diu eiuſmodi ſtudijs attentius incumbamus. Pluribus enim tunc ad concoquendũ cibum ſpiritibus, multoq́; calore ſtomachus indiget. Hæc uero duo, lucubratione ſtudioq́; tali diuertuntur ad caput. Quo fit, ut neq; cerebro, neque ſtomacho ſuppetãt. Adde quod caput ob eiuſmodi motum, craßioribus cibi repletur uaporibus, atq; cibus in ſtomacho à calore & ſpiritu deſtitutus, crudeſcit & putret, unde rurſus caput opplet atq; lædit. Denique matutinis horis, quando ſurgendum eſt, ut excrementis omnibus ſomno retentis ſingula membra purgentur, tunc id quod peßimũ eſt, qui nocte lucubrando concoctionẽ penitus interruperat, idem dormiendo manè, excrementorum expulſionem diutius impedire cõpellitur. Quod quidem tam ingenio quàm corpori, medici omnes obeſſe quamplurimum arbitrantur.

tur. Meritò ergo qui nocte contra naturam pro die, atq; conuerso, die rursus pro nocte utuntur, tanquam noctuæ, ij etiam in hoc uel inuiti noctuas imitantur, ut quemadmodum illis sub solis lumine caligant oculi, ita & ijs mentis acies sub ueritatis splendore caliget. Sexto loco à spiritibus idem ita probatur. Spiritus fatigatione diurna præsertim subtilißimi quiq; deniq; resoluuntur. Nocte igitur pauci craßiq; supersunt, literarum studijs ineptißimi, ut non aliter mancis horum fretum alis ingenium uolare poßit, quàm uespertiliones atq; bubones. Contrà uero post somnũ manè spiritibus recreatis, membrisq; adeò corroboratis, ut minimo spirituum amminiculo egeant, multi subtilesq; spiritus adsunt, qui cerebro seruiant atq; expeditius obsequi possunt, in membris fouendis regendisq; parum admodum occupati. Postremo septima ratio, sic à phantasiæ natura deducitur. Phantasia siue imaginatio siue cogitatio, seu quouis alio nomine nuncupanda uidetur, multis, longis, contrarijs inuigilando imaginibus, cogitationibus, curisq; distrahitur atq; turbatur. Quæ quidem distractio perturbatioq; sequenti contemplationi, tranquillam sere namq; mentem penitus postulanti, nimium contraria est. Sola uero nocturna quiete, agitatio illa sedatur tandem atq; pacatur. Igitur accedente quidem nocte, semper turbata mente, recedente uero, ut pluri-

mum mente tranquilla ad studia nos cõferimus. Quicunq; uero mente nimiũ agitata res ipsas iudicare conantur, ij nõ aliter quàm illi qui uertiginẽ patiũtur, omnia uerti putant (ut Plato inquit) quum ipsi uer tantur. Quamobrem scite Aristoteles in Oeconomicis iubet ante lucem surgere, asseritq; id & ad corporis sanitatẽ, & ad philosophiæ studia prodesse quàm plurimum. Sed hoc ita accipiendum est, ut cita & modica cœna matutinam cruditatem diligentißime deuitemus. Deniq; sacer ille uates Dauid, omnipotentis tuba Dei, nunquam dicit uespere, sed mane semper atq; diluculo in deum suum canendũ se cithara psalmisq; surgere. Surgere quidẽ mente, ea hora omnino debemus, mox etiã corpe, si modo id cõmode fieri poßit.

Quæ sit hora inchoandis studijs opportunior, quisue cõtinuandi modus.

Cap. VIII.

EX ijs quæ in superioribus disputata sunt, ferme iam satis constat, opportune nostra nos studia exordiri, uel statim oriente sole, uel hora una saltem uel duabus ad summum ante solis exortum. Sed antequã è lecto surgas, perfrica parumper suauiterq; palmis corpus totũ primo, deinde caput unguibus, sed id paulò leuius. Hac in re te Hippocrates admoneat. Nã frictione, inquit, si uehemens sit, durari cor

pus;

pus: si leuis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Quum è lecto surrexeris, noli subitæ lectioni meditationiq; prorsus incumbere, sed saltem horæ dimidium cuilibet expurgationi concedito, mox meditationi accingere diligenter, quam ad horam circiter unam pro uiribus prorogabis. Deinde remittes parumper mentis intentionem, atq; interim eburneo pectine diligenter & moderate pectes caput, à fronte ceruicem uersus quadragies pectine ducto. Tum ceruicem panno asperiori perfrica, demum reuersus ad meditandum, duas insuper horas, aut saltem horam unam studio dedicato. Produci uero nonnunquam studia possunt, sed aliquanta interdum intermißione facta, ad horam usq; meridianam. Quinetiam interdũ quamuis raro, nisi cibum interim cogamur assumere post meridiem circiter horas duas. Sol enim circa ortum potens est, potẽs & in medio cœlo. In plaga quoque illa cœli, quæ medium proxime sequitur, quam nonam Astronomi uocant & sapientiæ domum, Sol maxime gaudet. Quoniam uero Poëtæ omnes Phœbum Musarum scientiarumq; ducem esse uolunt, meritò si quid altius excogitandum est, his horis potißimum cogitetur. Si Musæ quærẽdæ, boris ijsdẽ Phœbo duce quærantur. Reliquæ enim boræ, ueteribus alienisq; legendis potius quàm nouis proprijsq; excogitandis accõmodatæ uidentur. Semper autem memi

Hippoc. in eo. lib. quẽ καλὑξέων inscripsit.

nisse debemus, qualibet hora semel saltem paulisper remittendam esse mentis intentionem. Quũ enim ob intentionem huiusmodi spiritus resoluantur, meritò si nunquam cesses tendere, lentus eris. Dum laboras animo, interim corpore conquiesce. Mala est defatigatio corporis, peior animi, utriusq; simul pessima, oppositis hominem motibus simul distrahens, uitamq; disperdens. Deniq; haud ulterius meditatio procedat quàm uoluptas, potius uero citrà.

Vitandæ pituitæ præcepta. Cap. IX.

OPeræpretium fore uidetur, quæ noxia literatis esse diximus repetere breuiter, atq; remedia singulis adhibere. Ergo ne pituita nimis augeatur, exercitatione quotidie stomacho fermè uacuo bis utendum, nunquam tamen laboriosa, ne acuti spiritus dissoluantur, excrementa diligentissime ab omnibus meatibus expurganda. Sordes à corporis totius cute capitis præcipue, tum lotione, tum frictione penitus abstergendæ. Vitanda alimenta frigida nimium, atq; nisi obstiterit atra bilis, etiã humida, & omnino quæ pinguia, uirulẽta, uiscosa, uncta, glutinosaq; sint, uel quæ facile putrescere soleant. Si stomachus uel natura uel ætate sit frigidus, aut dimittendus omnino, aut certe minuendus aquæ potus. Moderatus cibus sit oportet, sed potio moderatior. Habitatio alta à graui nu

ui nubiloq; aëre remotißima, tum ignis, tum calidi odoris usu, humiditas expellenda. Probibendum *fri-gus à capite, maxime uero ceruice atq; pedibus: multum enim obest ingenio.* Prodest *moderatus usus aromatum in frigidioribus epulis, nucis muscatæ præsertim, & Cinnamomi, & Croci, Zinziberis quoq; conditi manè stomacho uacuo, quod sensibus etiam & memoriæ maxime prodest.*

Qua ratione uitanda sit atra bilis. Cap. X.

PEßimam *uero illam quam in superioribus detestabamur atram bilem, hæc augent crassum turbidumq; uinum, præcipue nigrum, cibi duri, sicci, salsi, acres, acuti, ueteres, usti, aßi, fricti, carnes bouis & leporis, caseus uetus, salsamẽta, legumina, præcipue faba, lenticula, melongia, eruca, braßica, sinapis, radicula, allium, cæpa, porrum, mora, cariotæ, & quæcunque calefaciunt uel frigefaciunt simulatq; desiccant, & omnia nigra:* Ira, *timor, misericordia, dolor, ocium, solitudo, & quæcunque uisum & olfactum auditumq; offendunt, omnium uero maxime tenebræ.* Præterea *exiccatio corporis nimia, siue longis nata uigilijs, siue multa mentis agitatione uel cura, seu frequenti coitu, usuq; rerũ calidarum multũ, atque siccarum, seu immoderata quadam deiectione atq; purgatione uel exercitatione laboriosa, uel ine-*

dia, siti, calore, uel sicciore uento, uel frigore. Quum uero bilis atra semper siccißima sit, frigida quoq;, licet non æque, huic certe resistendum est, rebus quidẽ modice calidis, humidis uero quammaxime, cibis elixis aßidue, qui coquantur facile, & subtilem gignant sanguinem atq; clarißimũ. Sed interim ut stomachi & pituitæ ratio habeatur, perinde atque bilis atræ, epulæ cinnamomo & croco & sandalis condiantur. Conferunt semina peponis, atq; cucumeris, & pinei

στρόβυλος nuclei abluti. Conueniunt lacticinia omnia, lac, caseus recens, amygdalæ dulces. Conueniunt carnes auiũ & pullorum gallinaceorum, quadrupedúmue lactentium, oua sorbilia maxime, et ex membris animaliũ, cerebellum, dulcia mala, pyra, persica, pepones, pruna damascena, atq; similia: cucurbita rite cocta, herbæ humidæ, nõ uiscosæ: Cerasea uero, ficus, uuas, minime laudo. Nauseam uero & satietatem ualde detestor. Nihil autem aduersus hanc pestem ualentius est quàm uinum leue, clarum, suaue, odorum, ad spiritus præ cæteris perspicuos generandos aptißimũ. Nam

Vinum. ut Platoni & Aristoteli placet, hic humor, hoc uino non aliter mollitur atq; dulcescit & claret, quàm uel lupini aqua perfusi, uel ferrũ flammis accensum. Verum quantũ eius usus spiritibus & ingenio prodest, tantum nocet abusus. Præterea infundere aurum uel argentum maxime ignitum, eorumq; folia in poculis

uel

uel in ipso iure prodesse consentaneum est, atque aureo uel argenteo uasculo bibere, ciboscq; sumere. Item perutile est, si sæpe stomacho uacuo liquiritiæ succus deglutiatur: succus quoq; punici pomi dulcis, atque dulcis arancei. Conducũt nõ mediocriter suaues odores, temperati maxime: at si regnat frigus, ad calidũ declinantes, sin dominetur calor, uergentes ad frigidum. Temperandi sunt igitur ex rosis, uiolis, myrto, camphora, sandalis, aqua rosacea, quæ frigida sunt. Rursus ex cinnamomo, citro, aranceo, gariophilis, mentha, melissa, croco, ligno aloë, ambra, musco, quæ calida. Verni flores prosunt in primis & folia citri siue arancei, odoraq; poma, sed maxime uinum. Odores eiusmodi prout cuiq; conuenit, & naribus hauriendi sunt, & pectori atq; stomacho admouendi. Odores uero calidos multum siccosq;, si soli fuerint & continui non probamus. Tenendus ore Hyacinthus, qui animum uehementer exhilarat. Hierobotana quoque, id est sclarea syluestris, tũ cibo tum odore confert. Buglossa rursus, borago, melissa, borũq; trium aqua. Rursus lactuca, endiuia, uua passula, lac amygdalinum, mensæ familiarißima esse debent. Fugiendus aër, aut feruens, aut glacialis nimium, aut nubilus, sed aër temperatus serenusq; liberrime admittendus. Mercurius, Pythagoras, Plato iubent dissonantem animum uel mœrentem cithara, cantuq; tam

constanti quàm concinno cõponere simul atq; erigere. Dauid autem poëta sacer psalterio psalmisq; Saulem ab insania liberabat. Ego etiam (si modo infima licet componere summis) quantum aduersus atræ bilis amaritudinem dulcedo lyræ cantusq; ualeat, domi frequenter experior. Laudamus frequentem aspectũ aquæ nitidæ, uiridis rubeiue coloris, hortorũ nemorumq; usum, deambulationem secus flumina, perq; amœna prata suauem, equitationem quoq;, gestationem, nauigationemq; lenem ualde probamus, & uarietatem imprimis, facilesq; occupationes, diuersaq; negocia non molesta, aßiduam hominum gratiosorum consuetudinem.

De curatione Stomachi. Cap. XI.

SEquitur ut curam stomachi quamdiligenter habeamus, ne nauseam cruditatémue adducat unquam satietas, caputq; offendat. Bis cibus quotidie sumendus est, & modicus atq; leuis, Cinnamomo, Mace, nuce muscata moderate conditus. Semper tamen siccus cibus pondere alimenta mollia potumq; exuperet, nisi forte atræ bilis siccitatem admodum uereamur. Famem (si cõmode fieri potest) cibus, sitim potus expectet. Auiditas utriusq;, supersit mensæ. Fastidium & saturitas procul absint. Abstinendum ab ijs quæ ob nimiam humiditatem uel uirulentam & unctam uiscosamq; materiam stomachũ relaxando debilitant,

Satietas uitanda.

bilitant, uel etiã frigida aut calidißima sunt, aut propter duritiam ægre coquuntur. Et quæ talia sunt, ut diu post mensam palato saporem reddant molestiorem, siue inflent, siue caput multis uaporibus impleant: ab omnibus imprimis quæ facile uel extra aluũ, uel in aluo putrescant. Dulces sapores, aut acres si soli sint, nullo pacto probamus: sed dulces, acri quodã uel acuto uel sicco uolumus tẽperari. Mastix & mentha sicca, saluia recẽs, uuæ passulæ, cydonia poma cocta, condita saccharo, cicorea, rosa, corallus, lotus capparis & aceto cõditus, stomacho amicißima sunt. Mala præterea punica sapore inter acidũ dulcemq; medio, & omnino quæcunq; moderate acida sunt & aliquantulũ austera, quæ medici styptica uocant, siue quæ aliquantum acuta sunt uel salsa uel aromatica: Myrobalani autem omnia superant. Vinũ quoq; rubeum potius quàm album, sapore quasi paululũ subamaro, ac nisi caliditas uel destillatio aliter postulauerit, optimum erit merum bibitum paulatim. Omnino autem liquidiores epulæ prius sumendæ quàm duriores. Sumpto uero cibo conuenit, coriandrum pomũq; cydonium conditum saccharo, mala punica, & pira austera, mespila quoq; & persica sicca, atq; similia. Mandere uero oportet antequam deglutiãtur, singula exactißime. Fouendus stomachus si oportet extrinsecus, mastice, rosa, mentha, corallo. Cauendũ ne post

cibum, duabus aut tribus proximis horis uel cogitationi difficili, uel lectioni sedulò incũbamus. Necessariæ forsitan erunt horæ uacationis quatuor, si cibus potús ue uberior fuerit, aut cibus durior. Malum est cibo potúue uentrem extendere, peßimum stomacho sic extento, difficilia cogitare. Aut igitur nutrimentũ sume leuißimum, aut sumpto, uaca donec quasi concoxeris. Neq; dormiendum post cibum meridie, nisi maxima cogat neceßitas, atque id quidem non prius quàm horas duas uigilauerimus. Nocte tamen sumpta cœna, hora ut uidetur, una uigiliæ sat est. Coitus stomacho pestilens, præsertim si uel saturo statim, uel esuriente concumbas. Ocio mœret stomachus, exercitatione gaudet, nisi dum cibo sit plenus. Sumpto cibo statim modicè deambulandum, mox uero sedendum.

De ijs quæ fouent membra præcipua & uires spiritus. Cap. XII.

SEd iam operæpretium facturus, ut nonnulla ex medicorum officina in mediũ producamus, quæ stomachi, cordis, cerebri, spirituum ingenij, uires uel seruent integras uel restituant, ac si uel pituita uel atra bilis excrescat, uel immineat nausea longe propellant. Omnes sine controuersia medici consenserũt, nihil esse salutarius Theriaca, fouendis cõfirmandisq; tum singulis membris & uiribus, tum spiritibus atq;

ingenio

ingenio Huius igitur in primis utemur drachma dimidia, aut saltem drachmæ tertia parte, bis qualibet hebdomada hyeme & autumno: Sed æstate atq; uere semel, uel sola, uel si placet frigidis humidisq; temporibus cum pauculo mero claro, suaui: temporibus uero calidis siccisq;, præsertim si natura uel ætas sit calidior, cũ aquæ rosaceæ duabus uncijs aut tribus, stomacho scilicet uacuo, sex aut septem horis ante cibũ. Si theriaca desit, dabimus mithridatum. Sed ubi theriacã mithridatúmue sumimus, eo die ab omni re calida penitus abstinendũ, & si æstas aut uer fuerit, frigidis est utendum. Secundo uero loco eadem in causa probatur ab omnibus Aloë rite electa atq; lota. Sume myrobalanorum chebularum drachmas duas, rosarum purpurearum, sandali rubei, emblicorum, cinnamomi, croci, corticis pomi citri, beem, melissæ, id est citrariæ, singulorum drachmam unam, aloës electæ riteq; ablutæ drachmas duodecim. Ex ijs confice pilulas optimo mero, quibus hebdomada qualibet semel utaris diluculo, eo scilicet pondere, quod naturæ tuæ conueniat: æstate quidem cũ aqua rosacea, aliâs uero cum uino. Quibus autem diebus neque theriacã neque pilulas assumes, utere confectione eiusmodi mane atque uespere duabus aut tribus ante cibum horis. Sume cinnami electißimi drachmas quatuor, chebularum myrobalanorum duas, & totidem emblicarũ,

croci, rosarum drachmam dimidiã, sandalorum rubrorum drachmas duas, corallorumq; similium drachmam unã, sacchari albißimi quantũ satis est. Funde saccharum aqua rosacea atque succo citri uel limonum, æqualibus uidelicet portionibus, coquas suauiter. Deinde adde musci tertiã drachmæ partem, atque ambræ tantundem. Demum confice bolos solidos quos morsulos uulgo uominant, auróq; inuolue. Tria hæc, ipsi eo usu quo præscripsimus, experti sumus, Theriacam & Aloën ita, ut diximus, temperatam, confectionemq; illam singulis conferre membris, uiribus & spiritibus, acuere sensus atque ingeniũ, memoriam corfirmare. Pituitam quoque & bilem, atq; atram bilem illis pilulis facile uel educi uel emẽdari. Præterea ætati cuilibet & naturæ, tria quæ diximus familiarißima iudicantur.

Pharmaca pituitæ repreßiua atq; eductiua. Cap. XIII.

SI aduersus exundantẽ pituitam acrius pugnandum fuerit, pilulas aurora ex Hierapicra Galeni, uel quas Mesues Elephanginas nominat, dabimus scilicet quot et quoties oportuerit, uel etiã in robustiore natura pilulas ex hiera atq; trochiscis agarici pari portione compositas, semper uero cum melle rosaceo liquido atq; oximelle aquaq; maratri, id est foeni

culi

culi. Qui certe syrupus in pituita digerenda etiam ante pilulas atq; post eas maxime prodest. Si unà cum pituita cæteri quoque humores turbent, pilulis ex Reubarbaro Mesues, uel pilulis quæ Sine quibus, à posterioribus nuncupantur, opportune purgabimus. Omnem uero uehementem repentinamq́; deiectionem purgationemq́; penitus detestamur. Nam stomachum corq́; debilitat, spiritus multos exhaurit, confundit humores, spiritus fumis humorum fuscis obtenebrat.

Catarrhi & destillationis, cõmunis studiosorũ pestis Remedia. Cap. XIIII.

VBi caput propter pituitam destillationibus fluctuat, quandoq; hora somni aliquot ex pilulis quas modo descripsimus, dabimus. Iubebimus præterea ea hora & alijs Thus sæpe mandere: nã mirifice destillationibus & sensibus omnibus memoriæq; succurrit. Rursus muscata nux & theriaca ore retenta, probatur: Maiorana quoque, quam amaracum nominant, uel eius aqua admota naribus uel infusa. Post cibum uero, alimentorum fumos, coriandro cydoneisq; coërcebimus.

De dolore capitis. Cap. XV.

SI caput sæpe doleat humore grauatum frigido, præter illa quæ narrauimus, confectionẽ illam quam Diambram nominant, uel diacori uel Plirisar

coticon tenere ore iubebimus. Quinetiam masticem sæpe mandere. Prætere a linire frontē, tempora, ceruicem, maioranæ, fœniculi, rutæ folijs unà cum oleo rosaceo tunsis, similiter aloë, aceto, oleo, aquaq; rosaceis perfecte diluta.

Visus caligantis medelæ.
Caput XVI.

VBi oculi caligant, neque rubent tamen, neque aliud præbent ullum caloris indicium, tunc sanè collyrium ex aqua fœniculi, maioranæ, chelidoniæ, rutæ, adhibito croco & antimonio confert. Sed aqua eiusmodi prius densiori panno est exprimenda. Nihil tamen admoueas oculis, nisi anteà pilulis Lucis sæpe purgaueris. At si caligantes oculi rubeant, subito pilulis ex fumo terræ compositis purga. Mox collirium ex aqua rosacea & saccharo prodest. Nonnunquam uero albumine oui, tutia, lacte adiectis quāprimum opitulatur. Omnino autem quotidianus usus maratri uisum seruat & acuit. Semen quidē eius frequenter ore tenere oportet, folia uero comedere. Triphera minor à Mesue descripta, optima est. Optimū quotidie uacuo stomacho myrobalanum, chebulam conditam sumere, atque cum ea nonnihil panis ex saccharo, maratroq; in puluerem ducto compositi: quod insuper ingenio mirum in modum, ac producendæ uitæ prodest. Eufrasiæ quinetiam usus, oculis est singulare

lare præsidium. In omni uel dolore capitis, uel caligine oculorum, diuertendi sunt retrò uapores frictionibus cucurbitulisq;. Ac si calor in causa sit, sanguisq; abundet, hirudines ceruici & humeris adhibebimus.

De sensorio Gustus instaurando. Cap. XVII.

STomachus sæpe literarum studiosis gustum ferè omnem amittit, si id pituitæ uitio incidit, quod acidus oris sapor, uel saliua multa & glutinosior indicat, postquàm aluum subduxeris medicinis, quas supra narrauimus: Aromatico rosaceo utere, scilicet sacharo rosaceo mixto, melle quoque rosaceo cum cinnamo, solo etiam uel gingibere condito, uel menthæ syrupo: sed in primis Theriaca. Sin autem bilis copia forte contingit, quod quidem os amarum ostendere solet, similiter post purgationem ex Aloë sicut diximus, præparata, uel reubarbaro adsume, uel triasandalum, uel Oxysaccharã, sacharo, aceto albo, & uino acrioris punici mali, compositam. Vel persica pyrá ue, siue condita siue Syrupo confecta, sicut Mesues docet, uel nostram eiusmodi confectionem gustui saluberrimam. Sume sacchari rosacei uncias quatuor, diamarenati uncias duas, diacytonites tantundem, scilicet uncias duas, myrobalanorum chebularum semunciam, emblicarum tantundem, sandali rubei, coralli rubri, utrorunq; æque drachmam dimi

Saliuæ humorum indices.

diã. Funde insuper Iuleb ex succo citri uel limonis uncias treis aut duas. Quod si stomachus debilis est & frigidus, adijce duas cinnami drachmas. His ante cibum duabus horis utendũ. Nauseam semper ab utroque natam humore tollit diacitonites, & usus capparis cum aceto. Item potus modicus ieiuno stomacho albi aceti rosacei, si duplo sacchari põdere misceatur. Rursus menthæ syrupus atque absynthij. Item mentha uel aceto condita, uel acido mali punici succo diluta atque rigata.

Exquisitißima atræ bilis remedia. Cap. XVIII.

VErum mißa hæc tanquam leuiora iam faciamus, atque ad id quod periculosißimum est, reuertamur, ad atram bilem scilicet, quæ quoties abundat & furit, quum corpus totum, tum uel maxime spiritum quasi quoddam instrumentum ingenij, ipsumq́; ingenium & iudicium labefactat. Primum in ea curanda præceptum sit, ut docuit Galenus, ne repente illam educere contendamus, ne forte eius parte liquidiore subtilioréque subducta, residuum densius admodum, sicciusq́; resideat, sed paulatim molliatur digeraturq́;, pariter atque educatur. Secundum, ut interim tam cibis humidioribus, quàm lauacris dulcibus & modicis, unguentisq́; similibus caput & corpus totum ad summum pro uiribus humectetur, ea tamen

Et Hippocrates in libro περὶ διαίτης.

cau

cautione, ne uel destillatio irritetur, uel destruatur stomachus aut iecur, uel meatus corporis obstruantur. Tertium uero, & id quidem maxime necessarium, ut continue cor foueatur, roboreturq; rebus congruis partim intus acceptis, partim extrà pectori naribús ue adhibitis. Aspiciantur quoque & audiantur, odorentur, & cogitentur aßidue quæ oblectent. Cõtraria uero longius arceantur.

Syrupi Melancholicis maximo futuri commodo. Cap. XIX.

MVlta quidem à multis, aduersus hunc humorem composita sunt. Ego autẽ in præsentia tria quædam remediorum genera è plurimis adferã electissima omnium atque tutißima, accepta primum à priscis, deinde à recentioribus confirmata, interdum etiam à nobis ad usum nostrum accommodata. In primo est syrupi optimi compositio. In secundo pilulæ probatißimæ. In tertio electuaria saluberrima. His tribus opportune adhibitis, melãcholicus humor mollitur & digeritur atque soluitur, spiritus acuuntur & illustrantur, fouetur ingenium, memoria confirmatur. Syrupus est huiusmodi: Sume boraginis, buglossæ, florumq; utriusque, melißæ, capillorum Veneris, endiuiæ, uiolarum, Cuscutæ, polipodij, Senæ, epithymi, singulorum quantum manu capitur. pruna Damascena numero uiginti, odora poma, nu

mero decem, paßularum unciam unam, liquiritiæ unciam dimidiam, cinnami, sandali rubri, corticum citri, singulorum drachmas tres, croci drachmam dimidiam. Coquantur in aqua omnia præter epithymum & aromata, donec pars tertia consumatur. Decoctio expreßa post, cum saccharo iterum & epithymo moderate coquatur. Postremo infundantur aromata scilicet cinnamum atque crocus. Huius syrupi aurora calefacti unciæ treis bibantur, simulq; unciæ duæ aut treis aquæ buglossæ, atque unà cum ijs ex sequentibus pilulis accipi debent duæ saltem, aut plures, prout cuique conuenit, eo scilicet pacto, ut aluus quotidie paulum moueatur.

Pilulæ ad humores uitiosos molliendos & expurgandos. Cap. XX.

Pilularum uero quantum ad propositũ spectat, duo sunt genera, aliæ delicatis congruunt, robustioribus aliæ. Primæ, aureæ siue magicæ nominari possunt, partim Magorum imitatione, partim nostra inuentione, sub ipso Iouis Venerisq; fluxu compositæ, quæ Pituitam, Bilem, Atram bilem educunt absque molestia, singula membra corroborant, spiritus acuunt & illuminant. Ita eos dilatant, ne constricti mœstitiam pariant, sed dilatatione & lumine gaudeant. Ita rursus stabiliunt, ne extensione nimia

euanescant. Sume igitur auri grana duodecim, maxime foliorum eius si pura sint, thuris, myrrhæ, croci, ligni aloës, cinnami, corticis citri, melissæ, serici crudi coccinei, menthæ, been albi, been rubei, singulorum drachmam dimidiam, rosarum purpurearum, sandali rubri, coralli rubri, myrobalanorum trium, scilicet emblicarum, chebularum, indarum, singulorum drachmam unam, aloës rite ablutæ tantundem quantum cunctorum pondus. Confice pilulas mero quàm electißimo. Sequuntur pilulæ ad soluendam melancholiam aliquanto ualidiores, ueruntamen minime uiolentæ. Sume peoniæ, myrrhæ, stichados Arabici, melissæ, thuris, croci, myrobalanorum trium, scilicet emblicarum, chebularum, indarũ, rosarum, singulorum drachmam unam, trochiscorum Agarici, polipodij, epithymi, senæ, lapidis lazuli rite loti & præparati, lapidis Armeni effecti similiter, drachmas treis singulorum, Aloës lotæ uncias duas, uino perfecto pilulas consla. Si cum melancholia manifesta caliditas dominetur, quæ in hac compositione sunt frigida, ad tertiam insuper ponderis sui partem augenda erunt. Has pilulas ut literarũ studiosis conuenit, Græcorum, Latinorum, Arabumq; imitatione composui: nolui uero fortiora miscere, quale ueratrũ, quo Carneades fanaticus utebatur. Viris enim literatis tantum uel paulò firmioribus consulo, qui- Alia cõpositio.

bus nihil pestilentius est quàm uiolentia. Ideo prætermisi pilulas Indas, lapidisq; lazuli uel Armeni notas, & quam compositionem Ieralogodion appellant. Si denique decet simpliciorem compositionem inserere, qua ego familiarius utor: Sume Aloës lotæ unciam unam, myrobalanorũ emblicarum atque chebularum, utriusque pariter drachmas duas, masticis drachmas duas, duas quoq; rosarum præsertim purpurearum, confice pilulas uino. Proinde pilulis aut ijs, aut illis, ex ijs scilicet quas probauimus, nemo unquam solis uti debet, ne forte nimiũ exiccetur: quod quidem in melancholia peßimũ est, imò uel unà cum syrupo, quem sequuti partim Mesuem, partim Gentilem Fulginatem suprà descripsimus, uel cum uini odori leuisq; unc. una siue duabus siue tribus, ut cuique cõuenit. Aut cum aqua mellis & paßularũ atq; liquiritiæ. Aut sicubi caliditas dominatur, cum iuleb uiolaceo aquáque uiolacea. Omnino autem consulo literatis, quicunq; ad atram bilem sunt proniores, ut hac purgatione bis quolibet anno, Vere scilicet autumnoq; utantur diebus quindecim continuis uel uiginti, pilulis scilicet cum syrupo atq; similibus. Quicunque uero paulò minus huic morbo obnoxij sunt, sat habebunt, si pilulas primas aut ultimas toto anno sumant, semel hebdomada qualibet, æstate quidem cum Iuleb, ut diximus, aliâs uero cum uino.

Aliqui

A liquidarum medicinarum usu Medelæ. Cap. XXI.

MEminiße uero oportet, ubi maximũ in exiccatione periculũ imminet, purgare tamen necesßitas cogit, operæpretium esse pilulas intermittere, atque in ipso syrupo uel simili quadam decoctione, facta in aqua Buglossæ quando purgandum est, interdum infundere diasenæ, uel diacatholiconis, uel Tripheræ persicæ unciam unam, aut saltem dimidiam. Quod si uel corpus robustius sit, uel astrictior et durior aluus, addere electuarij Hamech drachmã unam aut duas. Vtilis quoque hic est confecta Casia, utilior Manna. Nec omni melancholiæ speciei conueniunt, sed illi maxime quæ adustione creatur. Sin autem melancholia naturalis sit, cõueniunt quidem, uerum præcipue si in syrupo addatur polipodij portio dupla uel tripla, similiter liquiritiæ crociq; & passularum. Item medicinæ addantur mellis rosacei liquidi unciæ duæ. Quoties uero syrupus sumendus sit, in superioribus diximus. Sed medicina cum ipso ter uiginti diebus sumenda erit. Verum si melancholicus nullus humor appareat, tantum uero complexio melancholica, scilicet frigida membrorum qualitas atq; sicca, memento ducere aluum uel mittere sanguinem minime expedire, sed reliqua duntaxat facere, quæ uel diximus, uel dicemus. Præsertim quæcunque ad

corpus pertinent, mediocriter calefaciendum atque magnopere humectandum, spiritusq; quoad fieri potest illuminandos, fouendaq; membra. Vbi uero ipse atræ bilis humor exundat, non madefacimus tantum corpus atque humorem, sed etiam soluimus aluum ea cautione qua diximus. Nunquam uero uehementer. Siquidem Plato in Timæo nos monet, diuturnũ morbum, qualis est melancholicus, non esse nimis ualentibus medicamentis atq; molestis pharmacis irritandũ.

Sanguinis mittendi Canones.

Cap. XXII.

SVnt nonnulli in sanguine mittendo audaciores, quos medici sapientes admodũ detestantur. Nã sanguis est atræ bilis temperamentũ, spiritus fomes, uitæ thesaurus. Solum uero ubi abundantiam sanguinis indicat, uel profusior risus, audaciaq; & confidentia multa, uel color rubens, uenarũq; tumor, mittere sanguinem literatis quando res postulat, debemus è uena lienis sinistri brachij, lata quidem incisione, quatuor uncias mane, uespere totidem. Deinde paucos post dies, saltem septem, ad summum quatuordecim, tum frictione quadam asperiore, tum admotis hirudinibus, quas Sanguisugas nominant, mariscas irritare, ut sanguinis unciæ tres aut quatuor inde destillent. Hæc ambo robustioribus tantum facienda uidentur. Debilioribus uero, si necessitas postulat,

Copiosioris sanguinis notæ.

lat,

lat, mariscas solum sicut docuimus, irritare. Sed neque uentrem medicinis soluere, neq; mittere sanguinem licet, nisi prius clysteribus pinguibus mollibusq; lenieris. Atq; hoc sit in melancholica natura commune praeceptum, dandam esse operam, ut si oportuerit eiusmodi clysteribus frequentatis uenter inferior lubricus semper sit atque purgatus.

De Electuarijs & Confectis.
Cap. XXIII.

SEquuntur Electuaria, ex quibus laudo equidē quod Rasis, Exhilarans appellauit. Praeterea quae in libro De uiribus cordis Auicenna componit, sed multo magis quod Mesues ita cōscribit. Sume crudum sericum colore coccineo nuper tinctum, pondere libram unam. Id merge succo pomorū dulcium & suauiter redolentium, atque succo buglossae, aquaq; rosacea, singulorum libra una, post quatuor & uiginti horas, totum id coque suauiter, donec aqua rubeat. Deinde extrahe sericum, atque insuper exprime diligēter. Infunde mox sacchari candidissimi centum & quinquaginta drachmas, coque rursus donec quasi mel spissetur. Amoue tunc ab igne, atque infunde dum calet, ambrae crudae diligenter conscissae drachmas sex, & ut liquescat ambra permitte. Postremo adde his puluerem eiusmodi. Sume ligni Aloës crudi, cinnami, utriusque aeque sex drachmas, lapi-

dis Lazuli rite abluti drachmas tredecim, unionum, id est albarum margaritarum drachmas duas, auri ueri drachmam unam, musci electi partem drachmæ dimidiam. Dantur ex eo cum uino drachmæ duæ uel una, mane ac uespere ante cibum tribus aut quatuor horis. Id mihi præ cæteris ualde placet. Verũtamen probo etiam diamuscum Mesues dulcem, compositionemq; gemmarum, modò cum aqua rosacea adsumantur. Laudarem quoque mirifice quod est à Petro Ebanensi philosopho summo, conflatum, nisi ipsemet ex eius immodico usu dilatationem exhalationemq; spirituum nimiam formidaret. Quamobrem duo quædam insuper excogitaui tutißima, atque ob temperationem suam cuilibet tempori, ætati, naturæ conuenientißima, in quibus miscetur utile dulci. Quæ tantum nutriunt quantum fouent & roborant. Præterea spiritui & ingenio tantum stabiliendo, quantum acuendo & illustrando conueniunt. Sume sacchari rosacei uncias quatuor, sacchari unà cum floribus buglossæ concocti uncias duas, corticis pomi citri saccharo conditi, unciam unam, chebulæ conditæ uncias duas, cinnami electi drachmam unam, sandali, coralli scilicet utriusque rubri, item serici coccinei crudi & conscißi, croci, margaritarum, singulorũ drachmam dimidiam, auri, argenti, singulorum tertiam drachmæ partem, ambræ, Musci utriusq; grana

duo.

duo. Funde omnia simul succo citri uel limonis, saccharo cocti. Sequitur Confectio altera aliquanto salubrior, certe multò suauior. Sume amygdalarũ dulcium quatuor uncias, nucleorum pineorũ scilicet ablutorum diei unius spacio, seminum cucumeris, utrorumq; pariter uncias duas, sacchari duri quod Candum, id est, candidum uocant, quatuor uncias, sacchari alterius et albißimi, libram unam atque dimidiam. Funde cuncta hæc aqua rosacea, atque limonis & citri, in qua extinctum fuerit ignitũ aurum & argentum, simul coque suauiter. Demũ adde cinnami, been rubri, sandali rubri, coralli similis, singulorum drachmam unam, margaritarũ nitidißimarum, croci serici crudi coccinei minutißime attriti, singulorũ drachmam dimidiam, auri, argenti, utriusq; grana duodecim, hyacinthi, smaragdi, saphiri, carbunculi, singulorum tertiam drachmæ partem. Si cui uero desunt aurum, argentũ, ambra, muscus, preciosi lapilli, confectiones illæ etiam prodesse multum sine his poterunt. Quarũ treis potißimũ eligo, unam scilicet Mesues, quam recensui, duas uero nostras, quas modo descripsimus. Quo uero pacto ijs utendũ sit, superius satis exposuimus. Si quis autẽ simplicius aliquid appetat, omnibus tamen accõmodatũ, hic citri pomum perfecte maturũ, integrum perfecte contundat, multoq; saccharo & multo rosarũ succo adhibi- Cap. 12

to, coquat. Coctũ uero modico cinnamo crocoq; condiat, aut aromatico rosaceo utatur sic temperato. Sume aromatici rosacei unciam unam, sacchari rosacei, sacchari diabuglossati, utriusq; uncias duas, aut similiter, misceat Diamuscum. Quanquam enim duo hæc nõ sint simplicia, tamen facile satis habentur. At si caliditas timeatur, diaprunis & saccharum uiolaceum adiungantur.

Emaciantis uigiliæ Remedia.

Caput XXIIII.

SAepe melancholicis, præsertim literatis accidere solet, ut nimiũ exiccato cerebro, uigilijs longis extenuentur. Quoniam uero nihil atræ bilis mala magis auget, quàm longa uigilia, tanto malo, omni studio succurrendum. Ideo Lactucas post cibos alios edant unà cum pane modico, pauculo croco, uinumq; purum sorbeant post lactucam, neq; ultra horã lucubrent. Quũq; se dormitũ conferunt, confectionẽ eiusmodi sumãt. In qua seminis papaueris albi unciæ duæ sint: seminis lactucæ uncia una, Amomi, croci scilicet utriusq; pars drachmæ dimidia, sacchari unciæ sex. Dilue & coque omnia simul syrupo papaueris. Edant huius drachmas duas, simulq; nonnihil syrupi papaueris gustent aut uini. Illinias eis frontem tempora q; oleo ex uiolis, & ex nenufare adiecta camphora. Item lacte oleoq; amigdalino atque uiolaceo. Odo

rem

rem croci & camphoræ, putaminumq; dulcis mali naribus admouebis. Aceti insuper modici, sed aquæ rosaceæ plurimæ. Sternes quoq; lectum plantarũ folijs frigidarum. Aures suauibus cantibus sonisq; delinies. Humectabis sæpe caput eiusmodi lauacris, scilicet aqua in qua cocta sint frusta papaueris, lactucæ, portulacæ, maluæ, rosarum, uitis, salicis, arundinũq; folia, addita camomilla. Balneis quoque dulcibus ex rebus eiusmodi, sæpe tibiæ brachiaq;, sæpe totũ corpus est humectandum. Lac insuper bibere mixtũ saccharo scilicet stomacho uacuo, si modo stomachus optime tolerauerit, maxime prodest. Humida hæc melancholicis etiam si satis dormiant mirifice conferunt. Memento lac amigdalinum mensæ familiarissimum esse debere.

Memoriæ hebetis atq; obliuionis Remedia. Cap. XXV.

ACcidit uero nõnunquam ut studiosis, uel quia sedulo inclinato capite legant scribánt ue, uel quia ocio nimio torpeant, pituita quædam uiscosior unà cum frigida nimis melancholia caput occupans grauet, atq; hebetes obliuiososq; efficiat. His ergo caput exonerandum est ijs remedijs, quæ aliâs diximus pituitæ conuenire. Sin minus illa sufficerint, ad pilulas Indas & cocchias ieralogodionq; cõfugito. Præterea ad ieram diacoloquintidos uel Archigenis, uel Cap. 13.

Andromachi uel Theodocionis, aut ad pilulas Iudæi, quas Mesues in capitulo De capitis dolore describit. Quod si natura ætás ue frigidior sit, nec æstas obstiterit, post purgationem utere confectione illa anacardina, quam Mesues sapientum confectionem nominat in Antidotario. Rursus anacardina illa, quã in capitulo De obliuione ex sentẽtia filij zachariæ recenset. Da summo mane drachmã unam, sed qui eam sumit, ab ira, coitu, ebrietate, labore, rebusq; calidis eo die prorsus abstineat. Hæc quidem aduersus hebetudinẽ obliuionemq; ualentißima sunt. At uero si familiaria magis optes, da gingiber conditum, sed modico thure mixtum, quod sensibus & memoriæ magnopere prodest, præsertim his adiectis, scilicet melle anacardi, melle chebularum, acoris, ciperis, ambra musco. Prodest etiam diambra, pliris sarcoticon, et diacori. Sed hæc ore diutius retinenda, naribus etiam & auribus infundenda. Odor quoque thuris, amaraci, maratri, nucismuscatæ, rutæ, gariophilorum, prodest non mediocriter. Memento tamen Theriacam in his atque similibus, quemadmodũ ab initio diximus, nulli unquam remedio postponendam. Præterea hebetibus obliuiosisq; tempora & ceruicem unctione eiusmodi unge. Sume olei sambucini unciam unam, olei de been uncias duas, euphorbij unciam dimidiam, castorei quoq; tantundẽ, perfricabis brachia, crura ceruicemq;

uicemq; uehementer. Ac si opus fuerit, ceruici cucurbitulas admouebis. Verticē praeterea capitis amaraco, thure, nucemuscata tunsis operies atq; fouebis.

Spirituum custodiae nos esse intentos debere. Cap. XXVI.

SI homines ueritatis cupidi, tanta medicorū diligentia corporeum spiritum curare debent, ne forte omnino neglectus, uel impedimento sit, uel inepte seruiat quaerentibus ueritatem, multo proculdubio diligentius incorporeum spiritum, id est intellectum ipsum disciplinae moralis institutis colere decet, quo solo ueritas ipsa quum sit incorporea, capitur. Neque enim fas est solum animi seruum, id est corpus colere, animum uero corporis dominum regemq; negligere: praesertim quum Magorum Platonisq; sententia sit, corpus totum ab animo ita pendere, ut nisi animus bene ualuerit, corpus bene ualere non possit. Quapropter medicinae author Apollo, non Hippocratem, quamuis ex sua stirpe genitum, sed Socratem sapientißimum iudicauit. Quippe quum quantū Hippocrates corpori, tantum Socrates animo sanando studuerit: quanquam quod tentauerant illi, solus Christus effecit. Proinde mentem nostram optimis colere moribus à Socrate iccirco iubemur, ut lucem ueritatemq; à nobis naturae instinctu quaesitam serena mente facilius assequamur, quanto magis ueritatē

ipsam

ipsam diuinam in primis religione sancta fas est uenerari? Ad quam quærendam capiendamq; non aliter creata mens est, quàm oculus ad lumen solis perspiciendum. Atque, ut Plato noster inquit, quemadmodũ uisus nihil usquam uisibile perspicit, nisi in ipso summi uisibilis, id est solis ipsius splendore, ita neque intellectus humanus intelligibile quicquam apprehendit, nisi in ipso intelligibilis summi, hoc est dei lumine nobis semper & ubiq; præsente. In lumine inquam, qđ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. In lumine de quo canit Dauid: In lumine tuo uidebimus lumen. Profecto quemadmodũ purgatis oculis, inq; lumen ipsum aspicientibus, subitò splendor eius infunditur, coloribus figurisq; rerum abunde refulgens, ita quum primum ab omnibus corporis perturbationibus per moralem disciplinã purgata mens est, atque in diuinam ueritatem, id est deum ipsum religioso quodam flagrantißimoq; amore directa, subito, ut diuinus inquit Plato, diuina menti ueritas influit, rationesq; ueras, quæ in ipsa continentur, quibúsue omnia constant, feliciter explicat: quantóque mentem circumfundit lumine, tanto simul & uoluntatem gaudio beate perfundit.

DE STVDIOSORVM SANITATE TVENDA, LIBRI FINIS.

MARSILII FICINI FLO

rentini in librum Secundum de Vita producenda, ad Philippum Valorem, epistolare Procemium.

QVanquam Plato noster Genio suo uiuit, & uicturus est, ut arbitror, dum mundus ipse uiuet: meus me tamen Genius huc semper impellit, ut post diuinum cultum ante omnia Platonis uitæ prospiciam. Ad hoc ipsum iam diu nobis aspirat præ cæteris Medicæ domus. Ad idem conspiras & tu mi Valor, Medicûm amicissimus, & Platonicæ gloriæ atque disciplinæ admodũ studiosus. Quam ergo uitam Platoni semper exopto, eandem opto Medicibus, similemq; Valori. Quamobrem hortor & obsecro te mi Valor, ut quanta semper opera gloriæ Platonicæ faues, tanta aliquando diligentia præcepta hæc nostra de uita producenda legas atque serues. Quibus diu uiuens resurgenti nuper disciplinæ Platonis diutius unà cũ magnanimo Laurentio Medice patrocinari possis.

Vale.

MARSILII FICINI FLORENTINI MEDICI atque Philosophi insignis, De uita producenda, siue longa.

LIBER II.

Ad perfectionem scientiæ, necessaria est uita longa, quam diligentia præstat. Caput primum.

AD *artem scientiamq; perfectã non tam uel docilitas ingenij, uel memoriæ firmitas, quàm prudentis iudicij perspicacia nos perducit.* Iudicium *uero propter ambiguitatem ex cõiecturarum diuersitate conceptam, adeò difficile est, ut experimento sit necessario confirmandum.* Experimentũ *quoq; fallax, tum propter iudicij ipsius difficultatem, tum propter fugacem opportuni in experimento captando temporis breuitatem.* Quibus *sanè de causis artem esse longam unà cũ* Hippocrate *recte cõcludimus, nec posse nos eam nisi uitæ longitudine consequi.* Vitam *uero longam non solum ab initio semel fata promittunt, sed nostra etiam diligentia præstat.* Quod *&* Astro-

Αφοριϲ. ά

logi confitentur, ubi de Electionibus & imaginibus agunt: & Medicorum cura diligens, experientiáque confirmat. Qua quidem prouidentia non solum homines natura ualidi sæpissime, sed etiam ualetudinarij uitam longam aliquando consequuntur, ut non mirum sit Herodicum quendam literarum studiosum omnium sui temporis infirmissimũ, ut Plato & Aristoteles testantur, eiusmodi prouidentia annum ferè centesimum impleuisse. Plutarchus præterea narrat multos corpore alioquin parum firmo, uitam sola diligentia longam consequutos. Mitto in præsentia, quot imbecillos ipse nouerim, prudentiæ munere robustissimorum annos superauisse. Neq; igitur inutile fuerit, neq; uanum, post librum De curanda ualetudine literatorum à nobis compositum, præcepta quædam insuper ingenijs scientiæ cupidis ad uitam longam conducentia, tradere. Instituta uero hæc nec inertibus ignauisq; communicari uolumus. Quid enim cupiamus istos diu uiuere, qui nec uiuunt quidẽ, quasi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus diuulgari, perdita uoluptatum libidine dissolutis, qui breuem quotidie uoluptatẽ longæ uitæ, stulti præponũt. Nec improbis iniquisq; patefieri, quorum uita mors est bonorum. Sed uiris duntaxat prudentibus atque temperatis, solertis ingenij uiribus humano generi, uel priuatim uel publice profuturis.

Quibus hæc prodita uelit.

Vitalem calorem nutriri humore, cuius ultrà citráq; excessu fieri corruptionem dissolutionemq; Cap. II.

Vita quidẽ tanquam lumen in naturali calore consistit. Caloris uero pabulum est humor aërius, atque pinguis quasi oleum. Siue igitur humor eiusmodi forte deficiat, siue prorsus excedat, uel inquinetur, calor naturalis statim debilitatur, & tandem debilitatus extinguitur. Si humoris defectu calor debilitatur & perditur, mors resolutione contingit. Si potius obruitur humoris excessu uel uitio, uita suffocatione perit. Suffocatio uero humoris cuiuslibet exundantia uel putrefactione contingit, præsertim pituita uel excrescente uel quomodolibet putrefacta, ut non immeritò Pituita petens uitam fuerit nominata. Præcepta igitur ad producendam uitam maxime necessaria: hinc quidem resolutionem, inde uero suffocationem putrefactionemq; æque deuitant: Aeque, inquam, ratione communi. Nam si calidiorem sicciorém ue hominem forte curant, & cui meatus quidem aperti sunt, humores autem spiritúsque subtiles resolutioni magis occurrunt. Sin autem contraria ratione corpus affectum tractant, potius suffocationi subueniunt. Maxime uero in alterutro student, si ad alterutrum locus tempús ue declinet.

Ἀμετρία νόσος τι κτα.

At

At ubi ingeniosis studiosisq; consulitur, utrunq; præceptum ferme est pariter necessarium, in utroque similiter laboratur. His enim acutũ quidem calidumq; ingenium, & imaginationis motus aßiduus, resolutionem: ocium uero corporis atque cruditas, suffocationem minitari uidetur. Nusquam igitur Medici uehementius quàm in eiusmodi hominum curatione laborant. Etsi tota libri superioris disputatio ad prorogandam uitam maxime confert, propriam tamen quandam res tanta curam, qualem deinceps quoad potero paucis comprehendam, postulare uidetur.

Quomodo sint temperandi calor & humor quodam Mineruæ consilio.

Cap. III.

CAeterum dum oleum istud pingue, igneo huic uigori nostro necessarium, pingi Minerua tractamus, Minerua interim oliuifera olei uitalis origo almi uidelicet Iouis capite nata ridet, quod sui muneris quantitatem planè cernentes, interea non satis uidimus qualitatem. Ridens ergo, uobis, inquit, oleum non modo quantum sat flammæ nutriendæ foret, abunde dedi, sed etiam sine amurca syncerum infudi lucernæ. Hæc illa. Nos autem inter loquendum errantes offendimus, quoniam lucerna pedibus nostris uerbum suum nondum nobis auditum. Ex hac ergo lu-

cerna discamus, oleum iugiter flammæ subministrandum, ea scilicet diligentia, ut nec repentina quadam lumen obruamus illuuione. Nec rursum differamus sitibundo potum. Sed hæc quidem duo, satis in superioribus tractata putamus. Reliqua nobis duo sunt, quorum alterum leuiter tetigisse, alterũ uix attigisse uidemur. Tangentes interim ita Palladem, ut ridere nunquam solita, nos rideret. Quid ergo? Primo quidem considerabimus flammam uel pauculam esse prorsus edacem, ideoq; lucernam illam lucere diutius in qua sic flammula est ad ellychnium, id est lucinium temperata, ut non ebibat oleum, sed pitisset. Itaque & nos in omni diæta cauebimus, ne quando, præsertim in iuuentute, nimium inualescat insitus ignis suapte natura uorax. Sat uero fuerit tum humorem inundantem, tum penetrabile frigus hinc arcere. Deinde lucernam cogitabimus frequẽter extingui, quando non syncerum oleum instillauerit, sed (ut ita dixerim) amurcosum. Vnde paulò post concrescunt ex amurca fungi, lumenq; extinguunt. Iam uero nos almum á Pallade suscepimus oleum scilicet aëriũ quam plurimum purumq;, et natiuo quodam lentore tenax atque firmum. Quod ergo huic paulatim absumpto suggeritur, non solum huic æquale debet esse, sed simile. Vt uero sit simile, non tantum aërium esse debet & pingue, sed penitus ab amurca secretum, id est

à fæce

à fæce quadam ex terra & aqua craßiore congesta. Hanc ergo congestionem fæcemq; uitaturi, alimenta ciusmodi fugiamus, & ocium & cruditatem atque sordes. Interea uero Mineruam ea moderatione colamus ut caput quidem de quo nata est ipsa, nobis augeat, neruos autem stomachumq; non minuat.

Arescentis humidi naturalis & alieni exuberantis causæ. Et quàm necessaria sit ad uitam perfecta digestio.

Cap. IIII.

NAturalem humorem uelociter hæc exiccant: Sanguinis fluxus uberior: Violenta solutio uentris: Diu lubricus aluus: Profusus sudor: Latius patefacti meatus: Coitus ad debilitatem factus: Sitis anhela: Fames crucians: Vigilia longa: Vsus præcalidarum rerum simulatque siccarum: Laboriosus animi corporisq; motus: Anxietas: Ira: Dolor: Siccior simulatque feruentior aër, præsertim igne calescens: Ventus aridior & uiolentus atque diuturnus. Humorem supra modum augent ijs contraria. Ebrietas frequens utrunque facit. Nimio enim tum calore siccat, tum humore suffocat ebriosum. Nihil autem magis quàm cruditas ad utrunq; nocet. Vbi enim non concoquitur alimentum, hinc quidem deest quo naturalem irriget humorem: inde uero putrefactum su-

pereſt, quod exundans, calorem obruat naturalem. Quamobrem Auicenna corumpi ſanguinem inquit, ubi digeſtio ipſa corrumpitur, ſecutusq; Galenum appellat digeſtionem, uitæ radicem. Optima igitur eſt & quaſi unica hæc regula Galeni, concoctionem cibi præ cæteris ubiq; curare. Nam quod maximum uidetur eſſe præceptū, ſalubribus uidelicet uti, nihil proderit niſi coquas. Siquidem ex his fermè ſicut ex contrarijs noxius humor profluit, ſi cruda membris influxerint. Ex cibis autem, etiam minus arte laudatis ſæpe minus malum accipitur nutrimentum, ſi uehementius concoquantur. Cruditatem igitur tanquam grauem reſolutionis ſimul & ſuffocationis cauſam, diligentiſsime deuitemus, quantitate uidelicet cibi potusq; nobis accommodata; Qualitate, ſimplicitate, præparatione, contritione, ieiunio reuocante famem, ac ſi opus fuerit, ſtomachi etiam exteriore fomento, rebusq; quibuſdā ſtypticis poſt epulas intus aſſumptis. Caueamusq; diligenter, ne cibum potus exuperet; Neue cibus ſit liquidior, aut durior: aut hic uel ille ualde ſit actu frigidus, aut alimenta ſint longe diuerſa, aut crudum addamus crudo. Hæc enim concoctionem magnopere prohibent. Caueamus inſuper diligentiſsime, ne uel coitu ſtatim poſt cibum, uel ſomno meridiano ſæpius non neceſſario, uel nocturna uigilia, uel labore animi ullo, ſiue corporis importuno, uel

Coctionis ad uitā neceßitas.

uel alio quopiam pacto, digestionem impediamus. Digestionem dico equidem non primam tantum, quæ fit in stomacho; sed secundam etiam quæ fit in iocinore: Tertiam insuper quæ in uenis: Quartam deniq; quæ in membris efficitur. Quæ longo quodam indigent interuallo, & quauis impedita, pabulum non suppeditatur humori. Proinde sicut digestionem, sic excrementorum purgationem adiuuare in primis necessarium est ad uitam. Necessarium, sordes etiam à cute detergere. Necessarius est motus corporis tam continuus, tam temperatus, tam uarius, quàm cœlestium äërisq; motus & ignis & aquæ: seruata duntaxat concoctionis & somni necessitate. Defatigatione uero & resolutione uitata. Præterea sub umbra situm cariemq; obducimus. Sub diuo, sub lumine uiuimus. Quod pater meus Ficinus insignis medicus, frequenter habebat in ore. Sed ad hæc feliciter peragenda operæpretium foret, non tam urbanis negocijs quàm rusticis quibusdam exercitationibus à tenera statim ætate corpus assuefecisse, & quodammodo similibus. Interdũ etiã nutrimẽtis, & uitæ genus quodãmodo uariũ tenuisse. Quod me sæpius ille prudens monebat. Qui enim in omni ætate lautißima quadam curiositate uiuunt, sæpe minus tuti uiuunt. Qui uero adulescentes se minus assuefecerint, adulti saltẽ assuefaciant, cautioribus tamen gradibus & paulatim id tentantes.

Digestiões quatuor.

Sanguis & humor accommodatus uitæ, aërius esse debet, qualitate temperatus, substantia medius atque tenax.

Cap. V.

GRæci omnes inter præcepta ad diuturnam uitam maxime necessaria, mandant ut euchymis alamur. Euchyma uocamus alimenta salubria, quæ bonum afferunt nutrimentum, id est, sanguinem bonum. Bonum uero sanguinem appellamus, non frigidum, non siccum, non turbulentum, sed calidum & humidum atque clarum. Calidum quidem calore non acri. Humidũ uero humore non aqueo. Clarum quoque, nec tamen interea tenuißimum. Iam uero feruentior sanguis, naturalem tum calorem exacuit, tũ exiccat humorem, & quem ipse humorem infert uel calorem, resolubilem præstat atque fugacem. Sanguis præterea humidior proniorq; ad aquam, naturalem obtundit calorem, humorem quoque naturalem uel hebetat, uel impellit sub calore liquescere, uel suffocat humiditate calorem. Et omnino, si qua portio naturalis humoris ex aqueo sanguine trahitur, tum putrescit facile, tum citò diffluit atque dissoluitur. Hinc efficitur ut qui molliores fructus herbasq; comedunt, nisi raro forsan & pro medicina tunc uentrem lenien te sumant, breui uenas succo crudo putrefactionique obnoxio penitus impleant. Ac ne id accidat, tutius

pro

pro alimento uel coquuntur, uel saltem cũ pane miscentur. Sanguis ergo nec igneus esto, nec aqueus, sed aërius. Non aëri craßiori similis, ne procliuior sit ad aquam. Non aëri subtilißimo, ne facile incalescat in ignem: sed substantiam teneat mediocrem, in qua medius aër dominatum habeat plurimũ. Cætera elementa insint, quatenus aëris accommodantur imperio. Non sit eius substantia subtilißima, ne humorem instabilem generet, spiritumq; uolatilem & dissolutioni subiectum. Non sit craßißima, alioquin & ingenio minime ministrabit, & uix in naturalem humorẽ ac spiritum permutabitur, meatus obstruet, suffocationi dabit occasionem. Et spiritus qui uix tandem crassus inde creatur, densitate sua & ipse parum idoneus est ad uitam, et calorem naturalem ita suffocat, sicut fumus densior flammam comprimit protenus & extinguit. Mitto quod saltem adeò tenebrosus est, ut uitam efficiat mœstam, morte deteriorem. In primis autem, ut mihi uidetur, ad uitam expedit diuturnam, sanguinem unà cum substantia quidem aëria ualde, nec admodum crassa, habere glutinosum aliquem in se humorem atque tenacem, qualem fermè cum subtilitate habet oleum oliuarum, & humor anguillæ pinguis simulatque tenuis, & oleum ex terebinthina quadam sublimatione tractum. Tu igitur alimenta, cæteráque omnia quæ sanguinem pro uiribus, humo-

Aëri qualitates reliquæ cõtemperandæ.

remque talem efficiant, diligenter eligito. Sanguis enim humorq́; talis sicut oleum flammæ, ita uitali calori pabulum est, & unà cum subtilitate habet etiam firmitatem. Præceptum enim Rasis est pro iuuentute seruanda, rebus uti sanguinem ad præcordia traducentibus ibique condensantibus, corq́; fouentibus. Quod Auicenna probat, aquosum labilemq́; sanguinem præcipiens euitandum. Differens autem in hoc, pro differentia corporum, ratio est habenda. Nam ubi densius corpus est, ad subtilitatem sanguinis: ubi rarius, ad craßitudinem eiusdem, omnibus est remedijs declinandum. Vbi media corporis habitudo, uia similiter media tutius imus. Nunquam tamen naturalem corporis habitudinẽ extirpare conabimur, alioquin uitam ipsam extirparemus. Expedit insuper meminisse, ubi subtilitatem sanguinis ualde ueremur, & stomachus interea non sit admodum natura ualidus, minutioribus ad craßitudinem gradibus accedendum esse, dum gracilem hominem craßioribus alimentis nutrire contendimus, & fouendum interim stomachum & producendum somnum. Exercitationem corporis pro uiribus augendam, animi minuendam, quæ plurimis sæpißime nocet. At si minus ferat alimenta uiscosa nimium duraq́; uel admodum frigida, usu saltem corallorum, sandalorum, rosarum, coriandrorum, myrobalanorũ, cydoniorum & diacydonion,

Omne im moderatũ cõtrario ad mediocritatem referatur.

nion, sacchariq; rosacei, stypticarũq; rerum eam sanguinis humorisq; firmitatem deniq; cõsequemur, quã rebus nimiũ glutinosis hic tutò consequi non ualemus. Commodissime uero ex nucleis pineis pistaceisq; & glycirrhizæ succo & amido additis amygdalis dulcibus, earumq; oleo & cydoniorum semine, atque oleo sisamino unà cum saccharo candidissimo aquaq; rosacea nutrientur, qui uiscosa grandiorum animalium membra concoquere nequeãt. Concedemus his præterea extrema gallinarum uel hœdorum & testudines & limaces atque testiculos. Vina dabimus non alba, sed rubra stypticaq; & quodammodo subamara. Aqua uinum ferrea uel masticea temperantes. Oleo quoq; masticis cydoniorumq; cutem leuiter leniemus, & uetabimus interim quæ sanguinem subtilem faciunt uel feruentem, nisi forsan nonnihil croci uel cinnamomi tenacioribus epulis infundamus, ut & facilius concoquantur, & cocta per meatus angustos transferantur ad membra. Difficile nanq; est uiscosa uel alimenta paulò firmiora ex stomacho non admodum ualido usq; ad digestionem tertiam quartamq; perducere, nisi eiusmodi uehiculis perferantur, atque insuper frictionibus lenibus prouocẽtur. Quas quidem quum facies, manibus eas mollioribus facito. Ac memento madefacere manus odorifero quodam uino, in quo camomillam myrtumq; coxeris atq; rosas.

De cõmuni edendi bibendiq; regula, & qualitate epularum. Cap. VI.

SEd missa in præsentia faciamus obtusissima hominum corpora uel tenuissima, ad communem uiuendi rationẽ perueniamus, communi mediæq; corporis habitudini prorsus accommodatam. Caue ne ulla ratione meatus corporis uel supra modum pateant, uel nimium obstruantur. Ibi enim in resolutione & iniuria extrinsecus inferenda discrimen: hic autem in putrefactione & suffocatione periculum, & si non arctissimo regulæ freno quod Hippocrates damnat, te cohibeo, non tamen habenas tibi ad licentiã usque relaxo. Herbas & fructus humidiores accipe parcè. Parcius lac & pisces, & utrunq; cum melle. Parcissime fungos, atq; cum aromaticis ac semine pyri. Similiter purum aquæ potum, atque unà cum parcitate. Quæ humidiora sunt uel pinguia, aromaticis acribusq; condito, alioquin & humorem alienũ membris plurimũ inferunt atque putridum: & si quem necessariũ naturæ humorẽ suggerunt, hunc præstantiæ admodum corruptioni subiectum. Quod non aliter quàm aquosum uinũ conturbatur celeriter & corrumpitur. Hinc cita canicies, & pallor rugositasq; senilis. Carnes quoq; si quotidie comedantur, ac etiam si pondere pani propinquent, citam putrefactionem inferunt. Vnde Porphyrius Pythagoreorũ antiquorumq;

rumq; autoritate fretus, esum animalium detestatur. Nonne homines accepimus ante diluuium longæuos, animalibus pepercisse? Quanquam Medici non tam carnium usum uetant quàm abusum. Deniq; humida tanquã putrefactioni obnoxia fuge, memoria tenens humidos & pingues senescere citius atq; mori. Quod & Hippocrates ait, & res ipsa declarat. Siccißima rursum accipe moderate, uel saltem liberiore tempera potu. Media tutus eligito. Tametsi Auicennna formam cibi paulò sicciorem molli præponit, ad caniciẽ euitandam. Ad frigida nimium aut calida cautissimus esto. Calida simul & humida sequere. Si feruet aër, epularum humor calorẽ superet: si friget, calor humorem. Vtrobiq; uero modicus sit exceßus. Vbique calor & humor nonnihil glutinosum habeat atque stypticum, ut illinc membris irrigatus humor inhæreat firmius, ac diu sub calore perduret. Electum triticum & panis electus hoc in primis habet. Deinde rubrum stypticumq; uinum parumq; dulce. Tertio pinei nuclei resq; ijs temperie & lentore persimiles. Quarto carnes non humidæ simulatq; laxæ, ut suillæ & agninæ lactentes. Medici tamen ueteres, maxime Galenus, suis carnes & sanguinẽ, propter quandam cum corpore nostro similitudinẽ ualde commendant. Optimæ sunt igitur similibus corporibus, ut rusticis & robustis corpusq; multũ exercitantibus, præ

sertim si quatriduum gariophylis, coriandris præparatis, sale conditæ seruentur. Et sanguis forsan utilis si cum sacchro coquatur, defecatusq; ad summum sit erit atque liquens. Sed ut ad numerũ reuertamur, non probantur carnes humidiores, quales diximus, non duræ simul atque siccæ quales uetustioris leporis atq; bouis, sed mediæ quædam, ut gallinaceorum, pullorum, caponum, pauonum, phasianarũ, perdicum, forte etiam pullorum columbinorum, præsertim domesticorum. Tales quoq; sunt capreoli uituliq; iuuenes & anniculi uerueces pariter atq; apri. Hœdos non sperno lactentes, caseumq; recentẽ. Aviculas equidem prætermisi. Frequens enim subtiliorum alimentorum usus stomacho solum conuenit craßiora minime toleranti. Qui uero ualidior est, fugacem ex ijs fumum reportat uel humorem. Oua tamen gallinarum non prætermitto, si uitellus unà cũ albo comedatur. Vitellus nanq; solus delicatorũ est nutrimentũ: nam Auicenna probat nutrimentum nullum expedire magis in diminutione sanguinis & dissolutione spiritus cardiaci quàm uitellum oui gallinæ, uel perdicis, uel phasianæ. Neq; forte ab re fuerit anseres nutrire spelta aquá ue nitida, ac post necem carnes sale & coriandris aceto præparatis, conditas, dies septem seruare prius quàm edas. Ceruũq; similiter, si stomachus fuerit ualidißimus. Probabile nanque est longæua quæ-

dam

dam animalia ad uitam conferre longæuam, si tamen huiusmodi carnes iuuenes comedantur. Similiter aliæ carnes uicißim sunto, tum assæ, tum elixæ. Cibus esto duplus ad potum. Panis duplus & sesquialter ad oua, triplus ad carnes, quadruplus ad pisces, herbas, fructus humidiores. Ne incipiat à potu mensa, neque potus sit semel uberior. Semper stypticum aliquid absque potu uel modico, sequatur mensam. Vbi complexio, ætas, locus, tempus, ad calidum siccúm ue labitur, tu quoq; paulisper ad opposita declinato. Vbi ad frigidum aut humidum, similiter ad opposita uergito. Vbi temperies, seruato temperiem. Eatenus aūt exercitationi quidē corporis est addendū, & animi detrahendū, quatenus epulis uescimur durioribus ad diuturnitatem uitæ aliquando forsitan necessarijs. Mensæ tibi sint in nouem diei horis, duæ, & utrobiq; parcæ. Parcior uero cœna. Exercitationes corporis duæ fermè post digestionem primā ad sudorem quasi productæ. Somnus quidē nocturnus, quia semper est necessarius, semper bonus: diurnus aūt nisi admodum necessarius, numquam bonus.

Nō esse utendū alimentis quæ cito putrescant: Vinū et triticū præ cæteris eligēda, putre factio & resolutio fugiēda. Cap. VII.

ANimalia uero quæcunq; in nostram custodiam ueniunt, mundis electisq; alimētis nutri

enda sunt antequã uescamur. Atq; hæc & alia omnia ex pascuis altioribus & odoriferis eligenda sunt. Inter hæc regulam ante omnes ab Arnoldo philosopho comprobatam, memori semper mente teneto. Animantes, herbas, poma, fruges, uina ex altis odoriferisq;, ut diximus, regionibus eligere oportere, quas uenti temperati serenãt, suaues Solis radij fouẽt: ubi aquæ nullæ stagnant: culta sterquilinio non pinguescunt, sed humore natiuo, ubi etiam quæcunque nascuntur, diu permanent incorrupta. Hic duntaxat habitandum est, hic quoque nascentibus uescendum. Neque confidendum est, ex alimentis quæ breui putrescunt, humorem nos comparaturos diuturnum, & à putrefactione remotum. Neque sperandum facile nos diu uicturos, ubi terræ fructus incorrupti diu nõ conseruantur: ubi raro admodũ homines sunt longæui. Quantum uero sit in loco uictuq; discrimen, pomum declarat Persicum: in Persia quidẽ uenenum, in Aegypto, cordis amicum. Et helleborus in Anticyra impune sumptus, alibi uero uenenum. Aristoteles habitationẽ eligit altam ad meridiem orientemq; spectantem, sub aëre subtili, nec humido, nec frigido. Et Plato longæuos in editissimis atq; temperatis reperit regionibus. Deterrimũ uero est stercorare agros, uel aquas stagnãtes ex agris minime deriuare. Omnia enim illic citæ corruptioni subiecta nascuntur. Quãobrem

Altricis terræ facultas

obrem eos non uituperare non possum, qui sapientem Hesiodum idcirco uituperant, quod in re rustica sterquilinium prætermiserit. Sed ille prudens salubritati potius quàm fertilitati consuluit. Satis autem ex lupinorum, fabarumq́; folijs tempestiue subuersis, agrum pinguefieri posse putauit. At uero si regiones humidiores immundasq́; colere, & alimenta minime duratura sumere cõpellamur, eum quasi seruemus uictum, quem sub aëre pestilenti medici mandauerũt. Qua de re in libro Cõtra pestilentiam satis egimus. Summatim uero suauibus & quodãmodo calidis utemur odoribus. Aloë rite præparata sæpe, leuiterq́; purgabimur. Rite uero præparatã dicimus, si lota fuerit aqua rosacea uel succo rosarum, aut si cum rosis recentibus contritisq́; fuerit perfecte cõmixta. Deinde addatur ei myrobalanus atq; mastix, & forte rosa. Medicina hæc extra controuersiam mirabilis est ad conseruandam diu mentem sanã in corpore sano. Præterea corpus exercitabimus: opportuno utemur foco. Hoc puluere epulas condiemus, myrobalanorũ emblicarũ sit pars unciæ quarta, sandalorum uero dimidia, cinnamomi integra, octaua croci. Hoc itaque puluere rebusq́; simul acribus imminentem ex putridis alimentis & locis corruptionẽ forsitan inhibere poterimus. Meminerimus autem, ubi multo plures putrefactione suffocationeq́;, quàm resolutione pereunt, ibi putrefa

ctioni & suffocationi maxime resistendum. Vbi uero contrà, uicißim uti condimentis aromaticis, & quodã modo austeris, ut diximus, odoribusq; similibus quouis tempore putrefactionẽ prohibet: ungi oleo, frigoris iniuriam: uti lauacris ex aqua & oleo, resolutionẽ ex labore uel calidis temporibus imminentem. Similiter os aqua sæpe colluere, succũ glycyrrhizæ uel saccharum crystallinũ ore tenere: Aqua rosacea multa, paucoq; aceto rosaceo manus faciemq; perfundere, similibusq; odoribus uti. Septima quaq; hora alimentis modicis recreari: corpore simul & animo conquiescere, calore uitato. Plurimum uero interest, quale sit uinum, & triticum, quibus aßidue uescimur. Hæc ergo sint talia, ut ultra annum & potius ad triennium integra perseuerẽt, si modò incorruptibilem ex ijs alimoniam sperare debemus. Vinum, siue album siue rubrũ sit, esto clarum, suaue, stypticum, odoriferũ, & quod indigeat aqua. Nisi forte uinum repereris, leue simul atque durabile, quod rarißimum esse solet. Quod uero ualidius est, philosophus Isaach uinum dicit esse uinosum coctum sole, uentisq; purgatum: quod aqua fontis puri temperari iubet, aliquandiu antea quàm bibamus, ut perfectius misceatur. Aquosum uero uinũ atque debile uel acerbũ, fugiendũ monet, utpote quod intra uenas & membra acidum citò fiat, aut aliter putrefiat. Vinum quidem aquosum putrefactioni subiectum,

Vini senũ qualitas & substantia.

ctum, si conseruata eius substantia coctum fuerit, hoc saltem erit utile, alioquin non laudatum, quod humorem corruptibilem non creabit: sed acumen eius aqua electa temperandum erit. Vinum uero quale probauimus, Isaach ex antiquorũ sententia theriacis magnis inquit esse persimile. Quod, ut diximus, temperatũ, habitudinem corporis frigidã calefacit, refrigerat calefactam, humefacit siccam, humidiorẽ uero desiccat, atque (ut Galenus ait) naturalem humorem recreat, calorem fouet, utrunq; contemperat. Miscere uero uinum eiusmodi magis necessarium est iuuenibus, minus senibus, frigidis uero senibus minime. Frigida nanque duraq; senectus (ut inquit Plato) ita mero feruet atq; mollitur, sicut uel igne ferrũ, uel aqua lupini. Quod diximus per unũ opposita fieri, atq; dißidentia temperari, scito etiã per glycyrrhizã fieri, sed debilius: Fieri etiam per oleum rosaceum, sed extrinsecus. Hæc ergo tibi familiaria sunto. Neque diffidas quicquid et qualitate temperatum est, & uirtute potens, posse reliqua temperare, sicut frigus alia frigefacere, id in primis habere temperamento Iouis, quo etiam saluberrima sunt. Sed de his alibi disputandum.

Diæta, Victus & Medicina senum. Cap. VIII.

QVi septimum iam septennarium impleuerunt, quinquagesimum attingentes annũ, cogitent

Venerem quidem significare iuuenes, Saturnum uero senes: atque has apud Astronomos stellas inter se maxime omnium inimicas existere. Rem ergo ueneream Saturnij fugiant, quæ iuuenibus etiam uitæ plurimũ detrahit. Nõ enim natis cõsulit, sed nascituris, ipsasq́; etiam herbas statim producto semine siccat. Præterea frigus aëremq́; nocturnum lethiferum sibi putent, atque eum omnino uictum seruent, ex quo sanguinẽ plurimum sperent, spiritumq́; quamplurimum, e x uitellis uidelicet ouorum recentibus, uino aliquantum quidem dulci, odorifero uero quamplurimũ. Nam hic uitellus proprie cordis sanguinem, uinum præcipue spiritum recreat. Carnibus electißimis coctuq́; facillimis omni summatim utantur diæta, calidum pariter & humidum augente. Spiritum odoribus præsertim uini aßidue recreent. Vigiliam & inediam sitimq́; deuitent: laborem rursus corporis atq; animi, & solitudinem & mœrorem. Musicã repetant si forte intermiserint, nunquam intermittendam. Ludos quosdam & mores quoad decet olim anteactæ pueritiæ reuocent. Difficillimum nanque est (ut ita dixerim) reiuuenescere corpore, nisi ingenio prius repuerascas. Itaq; in omni etiam ætate magnopere conducit ad uitam nonnihil pueritiæ retinere, & oblectamẽta uaria semper aucupari. Longũ uero profusumq́; risum minime: spiritum nanq; nimis ad exteriora dilatat. Sed redeamus ad senes.

ad senes. Hi præterea si frigeant, fomenta petant aromatica et calida, simulatq; humida. Meminerint puerile non esse, puerile illud Auicennæ fomentum, factũ quidem à Dauide, sed tardius forte factum. Fomentũ seni mirificum: Medulla recentis adhuc calentis panis infuso maluatico uino cum puluere mentæ, apposita stomacho & sæpe ad olfactum adhibita. Nam & medulla eiusmodi etiam sola Democrito iamiam expiraturo retinuit spiritum quoad placuit fugitiuum. Præterea frictionibus utantur leuibus, seu quandoq; lauacris nutrimentum prouocantibus ad extrema. Nucleos ante omnia pineos uidelicet ablutos, familiares habeant. Hoc enim nutrimentum Medici ueteres senibus aptißimum probauerunt. Calidum enim & humidum est & pingue, & omnem lenit asperitatem, atq; simul, quod mirum est, dum naturalem humorem auget, interea superfluum desiccat, putridumq; expurgat humorem. Sunt qui nucleorũ eiusmodi drachmã unam quotidie post cibos exhibent senibus comedendam. Ego drachmam quoq; alteram ieiuno stomacho senibus exhiberem, uel recens, calens, auratum, pinucleatum. Componerem quoque electuariũ hoc pacto: Sume amygdalarũ dulciũ mundarũ uncias quatuor, tantundem eiusmodi nucleorũ, pistaciorũ duas, unam seminum cucumeris, unam nucum auellanarum mundarum, contunde, coque unà cum candidißimo saccha

Diog. Laërtio autore.

ro, cui tamen addideris unam zinziberis recentis conditi drachmam, croci dimidiam, musci tertiam, ambræ tantundem, saccharum, aqua melissæ id est citrariæ rosarumq; fundito, multa auri folia his adhibeto. Huius enim usu quotidiano, uitã senes ualidiorem longioremq; consequentur. Possunt & in mensa hoc accipere, et pluribus horis ante mensam. Vtilius autem tunc erit, si quid albi odoriq; uini unà cum Confectione eiusmodi biberint. Temporibus uero calidioribus saccharum rosaceum unà cum auri folijs, & conditæ myrobalani uitam senibus prorogabunt. Theriacam nemo dubitat ad idem humidis conuenire personis atque temporibus. De cuius usu satis in libro superiore dictum. Nemo etiam negabit his prodesse admodum radices enulæ, beeniasq; radices, albas similiter atque rubeas, maxime uero recentes. Illam quidem pro nutrimento, has etiam pro aromate, & omnia simpliciter calida, humidaq;, & aromatica simul et styptica, simulq; pinguia. Certũ est senes electo glycyrrhizæ succo familiariter uti debere. Tradũt enim glycyrrhizam esse humani corporis calori pariter & humori persimilem: præterea uarijs senum morbis opitulari. Lac quoque amygdalinum, & amidus cibus familiaris esto, & saccharum atque passulæ. Rasis Tripheram ex myrobalanis Indis, emblicis belliricis confectam. Item myrobalanos Indas conditas saccharo, nõ

De hac Plinius copiose libro 22, cap. 9.

solum

solum ad retinendam, sed etiam ad retardandam senectutem ualde probat. Auicenna laudat tripherā myrobalanorum maiorem atq; minorem. Rursus Confectionē de squama ferri, maxime uero auri. Iubet quotidie mandere myrobalanos præcipue chebulas rite cōditas, ad differenda senectutis incōmoda.

De naturis Aromatum & Cordialium necessarijs: Et rursum qualis senum uictus. Cap. IX.

SCito myrobalanis uarias inesse uirtutes. Vnam quæ mirabiliter superfluum exiccat humorem, unde caniciem prohibet. Secundam quæ humorem colligit naturalem, & à corruptione simul & inflammatione tuetur, unde uitam producit in longum. Tertiam quæ styptica aromaticaq; potentia, uirtutem & spiritum naturalem & animalē congregat & fouet, & roborat. Hinc aliquis uitæ lignum in paradiso myrobalanum forte fuisse putabit. Simile quiddam ferme faciunt aurum & argentum, corallus, spodiumq;, & preciosi lapilli, quamuis pro aromatica uirtute facultatem afferant illustrandi. Tu uero memento aromatica tunc maxime prodesse nobis ad uitam (ut supra significauimus) quando cum uigore quodam aromatico humida sunt pariter atque calida, lentoremq; pinguem habent, commodum augmento: quales sunt in primis radices beeniæ albæ, similiter atq; rubentes.

præsertim recentes. Aut saltem quando cũ uirtute quadam subtili, odorifera & acuta, substantiam densam habeant, & stypticam ualde proprietatẽ, qualis utique compositio inter cordialia frigida primum myrobalanis inesse uidetur & succino. Deinde rosis & succo, & semini citri. Tertio sandalis & coriandris, atq; myrto, cæterisq́; similibus. Inter calida uero cordialia zedoariæ, ligno aloës, citri cortici, & chariophylis, nucimuscatæ, maci, olibano, mastici atq; doronico: qualem etiã saluiæ experimur inesse. Tradunt ambram & muscum stypticam habere uirtutem, Zinziber autem ob quandam eius humiditatem, præsertim recens & conditum, senibus sæpe prodest. Sed hoc & chariophylus propter caloris uehementiam, caute uidetur accipiendũ. Zedoaria quoq; caute, tametsi theriacæ similis iudicatur, & stypticam simul atque pinguem naturam habet, senibus cõmodißimam. Ambra propter calorem quasi temperatum tuto fermè sumitur, ac propter lentorem cum styptica subtilitate mixtum, prærogatiuam habet ad uitam in membris & spiritibus confirmandam: tum uero si ex ea fiat aqua cutisq́; lauetur, digestionem quartã restituit, ac morbos eius defectu contingentes expellit. Aromatica uero quæ subtilem admodum substantiam habent, qualem cinnamomum atq; crocus, cordialibus frigidis & durioribus sunt miscenda. Nam aromatica si tantum

Cordialia aromata.

calida subtiliaq́; sint & sola sumantur, naturalem calorem nimis excitant, humoremq́; dissoluũt. Necessaria tamẽ sunt, tum frigidioribus & humidioribus epulis concoquendis, tum cordialibus duris ad præcordia transferendis. Te nanq; latere non debet, humorem ipsum uitæ necessarium primas in corde sedes habere, & arterijs uenisq́; eiusdem. Quod Isaach perspicue docet: atq;, ut Auicenna probat, hic humor naturali cæterorũ membrorum humore frequenter irrigatur atq; fouetur. Quapropter cauendum est, ne membri ullius humor casu quopiam arefiat: multoq; magis, ne præcordiorum humor cõminuatur. Atq; ut nutrimenta, uel fomenta, & cordialia omnia per angustos meatus ad præcordia latißime perferãtur, his insere crocum. Vt uero sistantur ibi, myrobalanos adhibe. Vt autem consequaris utrunq;, accipe inter calida muscum atq; ambram: inter frigida rosas atque myrtum. Memento dulce marathrũ senibus profuturum. Nam & nutrimentum per membra diffundit, et qua facultate lac, eadem humorem auget naturalem. Vnde Dioscorides marathro serpentes ait annuam exuere senectutem. Probamus & saluiam. Hæc enim naturæ uirtutem temperate calefacit et firmat, paralysim propulsat. Probamus & moderatum conditi zingiberis usum: habet enim cum calore pinguedinem.

De auro

De auro & aureis alimentis, & refocillatione senum. Cap. X.

AVrum omnes ante omnia probant, tanquam omnium rerum temperatißimum, & à corruptione tutißimum. Soli quidem propter splendorem, Ioui autem propter temperaturã consecratũ: ideóque posse calorem naturalem cum humore mirifice temperare, humores à corruptione seruare, Solarem & Iouialem spiritibus & membris inferre uirtutem. Verum tamen oportet durißimam auri substantiam, subtiliorem facere, penetratuq́; facillimã. Nouerunt enim cordialia tunc maxime latentem cordis recreare uirtutem, quando in eis attrahendis minime natura laborat. Vt autem minime fatigetur, uel subtilißima iam effecta, uel cum subtilißimis sunt exhibenda. Optimũ fore putant, si absq; aliena permixtione aurum potabile fiat: Sin minus poßit, contusum, & in folia redactum accipi uolunt. Aurũ fermè potabile habebis (ut dicam) Collige flores boraginis, buglossæ, melissæ, quam citrariam nominamus: et quando luna Leonem subit uel Arietem, uel Sagittarium, aspicitq́; Solem, aut Iouem, coque cum candido sacchato, aqua rosacea liquefacto, et pro qualibet uncia insere diligenter auri folia tria. Ieiunus cum uino quodam aureo sume. Item aquã ex capone destillantem foco uel aliter consumpto unà cum Iuleb sume rosaceo, in quo auri folia

quædam

quædam ante contuderis. Præterea in nitidißimã fontis aquam aurum extingues ignitum, cum eadem auri contundito folia. Eadem uinum aureum temperato, et unà cum eiusmodi potu comedito recentem oui uitellum. Facile uero in tota corporis arbore seruabis humorem, si in radicibus conseruaueris. Accipe igitur gallinarum & pullorum eiusmodi atq; caponũ cor, iecur, stomachum, testiculos, atque cerebellum, coque aqua modica, minimo sale: Cocta cõtunde ex tota carne & toto iure & saccharo, addito recentis oui uitello, fac placentam modico cinnamomo crocoq́; conditam & auratam. Hac uescere esuriens semel, saltem quarto quoque die, & tunc quidem sola, claro tamen ad potum addito uino.

De usu lactis sanguinisq́; humani pro uita senum. Cap. XI.

SAepe post decimum statim & nonnunquam post nonum septennariũ arbor humana arefacto paulatim humore tabescit. Tunc primum humano iuuenilíq; liquore irriganda est hæc arbor humana, quo reuirescat. Eliges ergo puellam sanam, formosam, hilarem, temperatã, & famelicus lac eius sugito crescente luna, statimq; comedito marathri dulcis modicũ puluerem saccharo rite confectum. Saccharũ quidem lac in uentre cogi uel putrefieri nõ permittet, marathrũ

uero quum & subtile sit & lactis amicũ, dilatabit ad membra. Quos Hectica senilis exedit, medici diligentes liquore humani sanguinis, qui arte sublimi destillauit ad ignem, reficere moliuntur. Quid ergo prohibet, quo minus senio iam quasi confectos interdũ hoc etiam potu reficiamus? Cõmunis quædam est & uetus opinio, aniculas quasdã sagas (quæ & striges uulgari nomine nuncupantur) infantiũ sugere sanguinẽ, quo pro uiribus iuuenescant. Cur non & nostri senes omni uidelicet auxilio destituti, sanguinem adolescentis sugant? uolẽtis inquam adolescentis, sani, læti, temperati, cui sanguis quidem sit optimus, sed fortè nimius. Sugant igitur more hirudinum ex brachij sinistri uena uix aperta, unciam unam aut duas. Mox uero sacchari uiniq; tantundem sument, idq; esurientes & sitibundi facient crescente luna. Si crudus ægre cõcoquitur, coquatur prius unà cum saccharo, uel ad aquam calidam moderate destillet saccharo mixtus: deinde bibatur. Fouere quoque stomachum tunc sanguine suillo præsens auxilium est: quem utiq; sanguinem è uena suilla fluentem spongia calente uino madefacta combibat, & stomacho statim calens admoueatur. Galenus atque Serapio morsum rabidi canis sanguinis canini potu curari dicunt. Rationem uero illis aßignare nõ placuit. Ego igitur biduum eam quæritans, opinor deniq; saliuã canis rabidi uenenosam impressam

pressam hominis pedi læso, per uenas paulatim ad cor ascendere, more ueneni, nisi quid interea distrahat. Si igitur interim canis alterius sanguinem ille biberit, sanguis ille crudus ad multas horas natat in stomacho, eum deniq; uelut peregrinum deiecturo per aluum. Interea caninus sanguis iste saliuam caninam superiora membra prensantem prius quàm ad præcordia ueniat, deriuat ad stomachum. Nam & in canino sanguine uirtus est ad saliuam canis attrahendã, & in saliua uicißim uirtus ad similem sanguinem prosequendum. Venenum igitur à corde semotum, sanguiniq; imbibitum in aluo natanti, unà cum sanguine per inferiora deducitur, hominemq; ita relinquit incolumem. Quorsum hæc? Primo quidem ut rei tam occultæ, succurrentem inter differendum causam aperuerim. Deinde ut moneam, sanguinem potari posse, & quidem salubriter: atque in sanguine humano uirtutem esse, qua humanum sanguinem attrahat, & mutuo prosequatur. Ne forte diffidas iuuenilem sanguinem à sene bibitum trahi ad uenas membraq; posse, ibiq; prodesse quamplurimum.

De diæta, habitatione, & consuetudine senum. Cap. XII.

MEminisse decrepitos expedit, naturam debilẽ nõ esse nutrimentorũ pondere fatigandã, uel

etiã epularũ diuersitate nimia distrahendã. Nam & iuuenilis ætas hoc uitio fit citò senilis. Diuidant ergo mensas, nec tam multa naturam alimonia quàm frequenti reficiant, interuallo tamen interim ad digestionem dato. Nam sæpe etiam postquàm stomachus ipse concoxerit, nisi & iecur quasi digesserit, sumere nutrimentum, naturã distrahit atq; fatigat: qua quidem laßitudine sæpius frequentata, aduolat intempestiua senectus. Senes hyeme uelut oues aprica petant: æstate uelut aues amœna riuosq́; reuisant. Frequenter inter uirentes uersentur plantas, et suauiter redolentes: hæ nanque uiuentes, spirantesq́; conspirant ad spiritũ hominis augendum. Ad loca uero cõmuniter apibus amica confugiãt, mellaq́; hyeme degustent. Mel enim cibus est senibus in primis amicus, nisi ubi bilis timetur incendiũ. Amicus caseus recẽtißimus, amici dactyli, ficus, passulæ, cappares, dulcia punica, zizipha, hyssopus, scabiosa, betonica, sed pistacia multo magis. Pinei uero nuclei maxime omniũ, sicut diximus. Ex quibus plurimum referent adiumentum, si eos horas duodecim in aqua paulum calida teneant prius quàm edant. Sic enim stomacho nõ nocebunt. Ac præterea, si dum his utuntur, etiam inter pineta & oliueta uitesq́; uersentur, aut saltem pini uaporem accipiant & odorem. Item gummi lachrymaq́; pini cũ oleo uel uino corpus sæpe deliniant. Probabile enim est

Et senũ uictũ in multas partiri oblationes Galc. suadet.

arbores

arbores longa naturaliter uita dotatas, præsertim si etiam hyeme uirescant, ad longã tibi uitam umbra, uapore, nouo fructu, ligno & tempestiuo quolibet usu prodesse. De animalibus autem longæuis supra diximus. Iam uero ad idem tibi forte conducet, si ui-uas plurimum penes eos qui sani, tibi sano natura sint similes & amici, ac magis forsan si paulò iuniores. Vtrum uero & quomodo frequens adolescentum con suetudo parumper senium retardare ualeat, pudicus Socrates consulendus.

Quæ adminicula senes à Planetis acci-piant ad omnia membra fouenda.

Cap. XIII

VErum consulite potius soliciti senes Apollinẽ, qui Socratem Græcorum sapientißimum iudicauit. Consulite Iouem insuper atq; Venerem. Phœbus ipse artis medicinæ repertor, nucemmuscatam uobis fouendo stomacho dabit: Iupiter cũ Phœbo mastichen atq; mentam: Venus uero corallum. Fouendo rursum capiti, Phœbus pæoniam, thus, amaracũ, & cum Saturno myrrham: Spicam nardi macemq; Iupiter: Venus deniq; dulce marathrum atque myrtum. Ad cor uero fouendum accipietis à Phœbo quidem citrariam, crocũ, lignum aloës, thus, ambram, muscum, doronicum, modicum chariophylorum, citri corticem, cinnamomũ: Ab Ioue liliũ, buglossam,

ozimum & mentam, beeniasq; radices, & candidas pariter & rubentes. A Venere sola quidem myrthum & sandalum atq; rosam: unà cum Saturno coriandrum. Hæc uos contundite diligenter: Et quæ stomachi sunt, cydonioru͂ oleo in formam ceroti conficite: Quæ uero capitis, oleo spicæ perfundite ac illinite ceruicem, tempora, frontem. Quæ deniq; cordis, aureo uino spargite aquáq; rosacea, eaq; foris præcordijs admouete. At iecur in primis crea͂do sanguini necessarium, nescio quomodo prætermisimus. Huic ergo semper Eupatorio & opobalsamo Phœbus opitulabitur: Pistaceis Iupiter atq; passulis: Venus autem, hepatica, endiuia, spodio, cicorea. Lieni tande͂ fouendo Saturnus ille uester unà cum Ioue capparim dabit uobis, Scolopendriam, tamariscum. Sicut uesicam Iupiter cum Venere, pina, glycyrrhiza, amido, cucumeris seminibus, malua, althæa, manna, casia, curat. Saturnum uero uerendum pluribus, ne adeò uos fugite senes. Hic enim quàm peregrinus est iuuenibus, tam uobis domesticus erit. Vt igitur totum ipse quoq; uobis corpus uegetet pro uiribus, atq; confirmet, accipietis nonnunquam ab eo regnante pariterq; à Phœbo mumia͂ simul, & anseris aßi pulpa͂: hæc anseris adipe modico delinite, co͂tundite diligenter. Myrobalanoru͂ chebularum atq; Indarum melle concoquite, Ambra, musco, croco condite, credentes

Primis partibus amica simplicia.

medicinarum ad uitam conferentiū uitam esse fidem. Qua speretis & deum supplicantibus uobis adspiraturum, & res ab eo creatas, præsertim cœlestes mirificam proculdubio ad augendam uel conseruandam uitam habere potentiam.

De confabulatione senum sub Venere per uirentia prata. Cap. XIIII.

SEd à grauioribus his numinibus ad Venerē parūper uos per hortos & prata senes uirētia reuoco. Ad almā Venerem uos omnes aduoco, nō ludentē quidem uobiscū, sed iocantem. Hæc & uobis inquam & mihi iam seni, primo quidem iocosum hoc fundit oraculum. Ego filij (si nescitis) uoluptate motuq; uobis uitam dedi. Ego igitur uoluptate quadam motuq; & si non simili, uobis seruabo uitam. Eandem quoque seruabit libertate Liber uitis sator, propagator uitæ. Liber ipse semper odit seruos, & quam uino promittit uitam, solis liberis implet longam. Meæ quidem uitæ simul atque menti quondam profuit regnante Saturno diminuta menta, placetq; quotidie. Vobis autē maior menta mente uitæq; prodest, diminuta nocet. Risum ex meis hortis legite, negligite ficum. Has uero uiolas quādo carpitis, carpere uos existimate lilia, prehendentes lilium, comprehendere crocum. Crocum à Phœbo Iupiter ipse nactus propagauit in li-

lium. Lilium ego à Ioue suscipiẽs, in has quas hic uidetis, uiolas transformaui. Denique rosa quidem uobis esto Lucifer, Hesperus uero myrtus. Post oraculum nobis cogitandum, mandat rerum uiridium naturam quatenus uirent, non solam esse uiuam, sed etiam iuuenilem, humoreq; prorsus salubri, & uiuido quodã spiritu redundantem. Quapropter odore, uisu, usu, habitatione frequenti iuuenilem inde spiritum nobis influere. Inter uirentia uero deãbulantes interim causam perquiremus, ob quam color uiridis uisum præ cæteris foueat salubriterq; delectet. Inueniemus tandem naturam uisus esse lucidam ac lucis amicam, uolatilem tamen ac facile dißipabilem. Idcirco dum per lucem se dilatat uelut amicam, interdum nimio lucis excessu rapi prorsus, & uehementi dilatatione dissolui: tenebras autem naturaliter uelut inimicas fugere. ideoq; radios in angustũ inde retrahere. Optat uero uisus ita perfrui lumine, ut per amicũ hoc suum amplificetur quidem, nec tamen interim dißipetur. Iam uero in quocunq; colore plus admodum tenebrarum siue nigredinis est quàm lucis, non dilatatur, nec ideo delectatur radius uisus ad uotum. Vbi uicißim plus admodum splendidi coloris est quàm nigri, spargitur latius, noxia quadam uoluptate distractus. Quamobrem color uiridis, maxime omnium, nigrũ cum candido temperans præstat utrũq;, delectans pariter atq; confer-

Cur uiridis color præter cæteros uisum afficiat uoluptate.

conſeruans, & molli inſuper & adhuc tenera qualitate: ſicut & aqua radijs oculorũ abſque offenſione reſiſtit, ne abeuntes longius diſperdantur. Quæ enim dura ſunt ſimul & aſpera, frangunt quodammodo radios. Quæ uero rariſsima ſunt, diſſolutioni aditũ patefaciunt. Sed quæ ſoliditatẽ aliquã habent, lenemq́; ſimul æqualitatem, ſicut ſpecularia corpora, nec ipſa quidem frangunt, neque longius diſperdi permittunt. Quæ deniq; præter hæc beneficia, tenera quoq; ſunt & mollia, ſicut aqua resq́; uirides, liquidis oculorum radijs mollitia blandiuntur. Deniq; uiſus radius quidam eſt in quadam oculorum aqua naturaliter nobis accenſus: ac temperatum lumen in aqua quodammodo reſiſtente requirit. Itaq; gaudet aqua, delectatur ſpeculis ſimilibus, uiridibus oblectatur. In quibus ſanè uiridibus ſolis lumen inſitum adhuc uernum ſecum habet humorem, aquamq́; ſubtilem occulto quodam lumine plenam. Ex quo fit etiam, ut color uiridis quum tenuatur, in croceum reſoluatur. Quorſum hæc? Vt intelligamus frequentem uiridium uſum, ſiquidem uiſus ſpiritum recreat, qui in animali ſpiritu quodammodo præcipuus eſt, animalem quoque reficere. Atq; etiam meminerimus, ſi color uiridis, quia inter colorum gradus medius atque temperatiſsimus eſt, tantum animali ſpiritui prodeſt, multo magis quæ per qualitates temperatiſsima ſunt, naturalem & uitalem ſpiri-

tum iuuatura, atq; admodum profutura nobis ad uitam. Nihil in mundo temperatius est quàm cœlum, nihil sub cœlo fermè temperatius est quàm corpus humanũ, nihil in hoc corpore temperatius est quàm spiritus. Per res igitur temperatas uita permanẽs in spiritu recreatur. Spiritus per temperata cœlestibus conformatur. Deniq; discamus ex temperie uiridis, quæ illuminando æquæ congregat animalem spiritum atque dilatat, ideoq; maxime iuuat, nos quoq; in cordialibus eligendis, cõponendis, utendis, aromatica, subtilia & acuta, quæ spiritum extendere uel etiam illuminare solent, quod facit crocus atque cinnamomum, cum aromaticis semper stypticis congregãtibusq; ceu myrobalanis & similibus cõmiscere, atque uicißim. Neque prætermittere quæ absq; acumine etiam aromatico simul utrunq; conficiunt, aliquantum uidelicet dilatant, atque admodũ congregant, multumq; illuminant, quæ & aliâs narrauimus: quod efficit aurum, argentum, spodium, corallus, electrũ, sericum, preciosi lapilli, inter quos hyacinthus uel ore detentus ob Iouialem temperiem plurimum comprobatur. Quũ enim sub terra nequeant speciosißima & quasi cœlestia procreari absq; summo quodam beneficio cœli, probabile est rebus eiusmodi mirificas cœlitus inesse uirtutes. Compositio uero eiusmodi, quæ dilatando & illuminando spiritum æque congregat, ita de-

lectat

lectat eum intrinsecus atque recreat, sicut foris uiriditas oculos, atq; ipsum etiam apud senes in naturali quadam uiriditate diutißime seruat, quasi laurũ, oliuam, pinum, etiã hyeme uirentem. Tantoq; magis id efficit, quo efficit & interius, atque maxime si compositio talis aromatico flagret odore, alliciatq; sapore. Profecto sicut corpus ex craßioribus humorum partibus compositum in quintam redigitur formam, ita spiritus ex subtilißimis eorundem portionibus constitutus formam habet quintam naturaliter temperatißimam atque lucidam, ideoq; cœlestem. Atque in hac ipsa forma conseruandus est, ut subtilis quidem sit, & interea firmus sicut diximus. Sit omnino lucidus, sed etiam quodammodo solidus. Ac præterea rebus odoriferis, firmis, lucidis, aßidue foueatur, si uitam cupimus conseruare quæ uiget in spiritu, & uendicare nobis cœlestia dona. Hæc hactenus iussu Veneris cõtemplati, Venerem ipsam audiuisse putemus.

Prosopopœia Mercurij senibus consulentis circa uoluptatẽ, odores, cantus, & medicinas. Cap. XV.

INterea dum inter senes ipsa quasi Venus confabularetur, forte quidem hactenus satis belle, deinceps uero prolixius forsan fabulatura foret. Sermonẽ hunc his Mercurius uocibus, sermonum autor inter-

pellat. Quid nam uobis est cum Venere isthac semper puella senes? Quid rursum Veneri cum sermonibus? Nónne mei simulatq; uestri sunt sermones? Mea ratio pariter atq; uestra? Audite me igitur eadem nunc attentione, qua illam, & multo maiore insuper attentione quàm Venerẽ. Quinq; scitis esse sensus, Visum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Esse rursum quinque (ut ita dixerim) discite rationes. Dum enim per quinque sensus quotidie imbuitur uobis animus, rationesq; inde rerum ipse concipit, interea notiones habitusq; ad res iudicandas quinque, tanquã rationes quinque resultant. Præterea sicut quinque hinc quidẽ sunt sensus, inde uero quodãmodo rationes, ita uitæ tenor quinque gradibus circa sensum rationẽq; disponitur.

Vitæ quinque gradus

Vnde quinque numerantur ætates. Prima quidem sensu tantum trahitur. Secunda, sensu magis admodũ allicitur quàm ratione ducatur. Tertia post hæc alternis pariter rationis & sensus persuasionibus agitur. Quarta, ratiõe potius quàm sensu ducitur. Quinta tandem ratione tantum regi debet. Prima igitur ætas atque secunda tanquam subiecta Veneri, Venerem si placet loquentem audiat: reliquæ uero Mercurium. Ego igitur reliquos uos omnes alloquor, non pro me quidem tantum, sed pro Diana etiã hac, quã ad sinistram meam cernitis: nempe quũ hæc elinguis sit, ego uero bilinguis, iure pro hac ipsa, cuius ego lin

guam

guam habeo, loquor. Vnam profecto noxiamq; Venus uobis indidit uoluptatem, qua noceret quidem uobis, prodesset uero futuris, exhauriens paulatim uos per latentem quandã quasi fistulam, aliudq; uestris liquoribus implens atque procreans: uos tandem quasi uetustum quoddam spolium cicadarum iam exhaustum humi relinquens, Cicadæ interim teneriori prospiciens. Nónne uidetis quod Venus de materia uestra generat esse recens quiddam & uiuum, sensuq; præditum? Surripit ergo uobis iuuentutem & uitam atq; sensum, ex toto, inquam, corpore per totius uoluptatem, ut efficiat inde totum. Ego interim materiæ illius quæ quartæ digestioni superest qualitate monitus, uos cõmoneo, alimenta similiter quarta digestione cocta plurimum uitæ uestræ succurrere, Ouum recens uide licet integrum & sorbile unà cum saccharo exiguoq; croco: Lac humanum, uel suillum, uel caprinũ cum pauculo melle sumptum. Atq; hæc duo tunc salubriora sunt, quando natiuo adhuc calore flagrant: Etsi ouum aliam mox cocturam desiderare uidetur, præsertim in stomacho minus ualido, sed leuiter est coquẽdum. Verum ut parumper ad Venerem redeamus. Siquando uidistis Venerem, iuuenilem admodum uidistis, & quasi meretricijs fucis & ornatibus expolitam. Hæc ergo quæ noua semper est, noua semper affectat, odit uetera, facta destruit, unde cõstruat facien

da. Hæc rursum (si dictu fas est) quasi meretrix non uno quouis est contenta uiro. Vulgus amat. Et ut dialectice loquar, speciei paßim potius quàm indiuiduo suffragatur. Iam uero neq; tactu tantum uos præcipitat, sed etiam gustu fallit quotidie perditóq; deceptos. Quos enim uos in rebus sapores percipitis mediocri quadam temperie gratos, hos Diana hæc Apollinis Iouisq; munere tradidit. Illecebras uero saporum miras, quibus quotidie uelut hamo capti clam miseri uitam perditis, Venus insidiosa fabricat. Quid igitur Martem incusatis? Quid Saturnum? Mars quidem raro admodum uobis palamq; nocet. Saturnus quoq; sæpius uultu se profitetur hostem, nocet tardius, tempusq; remedijs nulli negat. Sola Venus palàm ut amica uenit, clàm inimica uenit. Hanc igitur incusate potius, si quem inter superos incusare licet. Ad multiplices huius insidias, tum oculis Argi uosipsos instruite, tum Palladis clypeo uos munite. Aures autē ad blandas pollicitationes eius tanquam ad lethales Syrenum cantus obstruite. Hunc deniq; prouidentiæ florem à me accipite, quo Circes huius ueneficia deuitetis. Hæc uobis duas uix tandem & has quidem lethiferas pollicetur uoluptates potius quàm largitur: ego uero beneficio patris atque fratris quinque promitto uobis, quinque præsto, puras, perpetuas, salutares, quarum infima est in olfactu, superior in auditu, sublimior in

aspectu.

aſpectu, eminentior in imaginatione, in ratione excelſior atque diuinior. Quo maior delectatio in tangendo percipitur atque guſtãdo, eo uitæ grauius frequenter accidit detrimentum. Contrà uero quanto maiorem in olfactu uoluptatem & auditu atque uiſu, item imaginatione & ſæpe ratiõe quotidie reportatis, tanto fila uitæ longiora producitis. Verum ſicut in blandimentis tangendi atque guſtandi cauendã uobis ſubdolam admonui Venerem, ſic in ipſa ſecretiore nimiſq; aſsidua contemplatiuæ mentis delectatione caucte Saturnũ. Illic enim frequenter filios ipſe ſuos deuorat. Nam quos ſublimiorum contemplationũ ſuarum rapit illecebris, & illic agnoſcit ut ſuos, hos interim (ſi modo diutius gradum ibi ſiſtant) falce quadam è terris amputat, terrenamq; incautis uitam ſæpe ſurripit. Hoc ſaltem Venere interim indulgẽtior, quod Venus quidem uitam quam tibi detrahit, donat alteri, nihil tibi pro detrimento reſtituens. Saturnus autem pro uita terrena, à qua ſeparatus ipſe, te deniq; ſeparat, cœleſtem uitam reddit atq; ſempiternã. Hoc ipſo ſimiles eſſe uidentur inter ſe Venus atq; Saturnus, qui ſanè quàm Aquario gaudet, tam regnat in Libra, quod homines & hic & illa generandi libidine uexat nocetq; uexatis, ut inde poſteritati proſit. Sed hæc quidem fœcundat corpus ſtimulatq; fœcundum. Ille mentem ſuo ſemine grauidam urget ad

Duæ citæ mortis cauſæ.

partũ

partum. Vos igitur Prouerbij memores, Ne quid nimis, aßiduis prudentiæ frenis parturientis utriusque libidinem cohibete. Tametsi multo citius grauiusq; ille lædit, quos tædio, torpore, mœrore, curis, superstitione premit, quàm quos supra uires corporis moresq; mortalium eleuat ad excelsa. Omnino uero seruate moneo quod æquus Iupiter Pythagoram docuit & Platonem, humanam uitam in quadam æquali animæ ipsius cũ corpore proportione seruari, utrunque suis quibusdam alimentis & exercitationibus ali, ac similiter augeri. Si quis alterutrũ educatione præcipue sua multo robustius altero tandem efficit, non mediocrem facit uitæ iacturam. Propterea quicunq; inter res medicorum arte laudatas potißimum eas eligit, quæ corpori simul & ingenio prosunt, maximũ uitæ sibi uendicat adiumentum. In earum uero numero uinum, mentam, myrobalanum, muscũ, ambram, zinziber recens, thus, aloëm, hyacinthum, similesq; lapillos, herbás ue consimiles esse putate, & quæ ad utriusq; utilitatem à medicis pariter cõponuntur. Sed longioribus his quandoq; interceptis ambagibus, ego quoque medicus huc acceßi. Si sapores ex rebus accepti non ultra uiuentibus, item odores ex aromatibus iam siccis uitaq; uacuis, multũ ad uitam conferre censentur. Quid nam dubitatis odores ex plantis, radicibus adhuc suis hærentibus uiuentibusq; mirum in modum

Animæ simul & corporis medicinæ.

dum uitæ uires accumulaturos? Deniq; si uapores exhalantes ex uita duntaxat uegetali magnopere uitæ uestræ prosunt, quantum profuturos existimatis cantus, aërios quidem spiritui prorsus aërio, harmonicos harmonico, calentes adhuc uiuosq; uiuo, sensu præditos sensuali, ratione conceptos rationali? Hanc ergo uobis à me fabricatam trado lyram, cantumq; cũ ipsa Phœbeum, solamen laborum, diuturnæ uitæ pignus. Sicut enim res qualitate temperatißimæ simulq; aromaticæ, tum humores inter se, tum spiritũ naturalem secum ipso contemperãt: sic odores eiusmodi uitalem spiritum, sic rursum similes quoq; concentus spiritum animalem. Dum igitur fides in lyra sonosq;, dũ tonos temperatis in uoce, similiter spiritũ uestrum intus contemperari putate. Ac ne ipse Venere sim auarior, quæ sine Baccho friget, ab hoc ipso Libero patre per me nectar hoc accipite. Qui præcipue inter uos frigẽt, temporibus similibus bis septimo quoque die uncias uernacei, uel maluatici dulcis meri duas sumant cum una panis uncia, tribus ante mensam horis. Semel autem drachmam unam sublimis aquæ destillantis ex uino cũ Iuleb rosacei semuncia. Quo quidem liquore illinire etiam cutem, & ad olfactũ uti commodißime poßunt. Atq; ut post eiusmodi nectar Ambrosiam quoq; uobis afferam, hanc insuper acceptam ab Ioue largior medicinam: Quatuor myrobalanorum uncias accipite

chebularum, tres rosacei sacchari, conditi zinzibe-ris hyeme quidem unciam, æstate uero semunciam. Tria hæc cum emblicarum melle concoquite suauiter, septemq; auri folijs exornate. Ieiuni bolum ante pran diū quatuor horis accipite. Anno saltem integro quo tidie id assumite, ut inde uelut Aquilæ renouetur ue-stra iuuentus. Hactenus quasi Mercurium loquutum existimemus.

Confirmatio superiorum. Et uitandi coi-tus assiduæq; cogitationis præcepta.
Cap. XVI.

Astrologi Venerem & Saturnum inimicos in-uicem esse ferūt. Quū uero in cœlo ubi omnia amore mouentur, ubi defectus est nullus, odium esse nequeat, inimicos, id est effectu diuersos interpreta-mur. Mittamus in præsentia reliqua. Ecce nunc Satur-nus quidem nobis in centro, Venus autem in circumfe-rentia posuit uoluptatē. Voluptas uero spirituum esca quædam est. Igitur ex opposito Venus atq; Saturnus spiritus nostri uolatum aucupantur. Illa per uolupta-tem suam allicit ad externa, hic interim per suam ad intima reuocat. Distrahūt itaq; spiritum, si fermè eo-dem tempore moueant atque dissipant. Quamobrem nihil contemplatori uel curioso pestilentius, quàm ue-nereus actus, nihil uicissim hūc sectanti alienius quàm cura & cōtemplatio esse potest. Contemplatorē uero physicum

physicum, religiosumq́; eodem in gradu connumeranus. Et gradu simili quemlibet in negocijs suis ualde cogitabundum grauibusq́; curis obnoxium. Hinc rursus efficitur, ut si quem Saturnia uel contemplatione nimium occupatum uel cura pressum, leuare interim & aliter cõsolari uelimus, per uenereos actus, ludos, iocos, id tentantes tanquam per remedia longe distantia, frustra atque etiam cum iactura conemur. Atque uicißim si quem uenereo uel opere perditum, uel ludo iocoq́; solutũ moderari uelimus, per Saturniam seueritatem emendare non facile ualeamus. Optima uero disciplina est, per quædam Phœbi Iouisq́;, qui inter Saturnum Veneremq́; sunt medij, studia similiaq́; remedia homines ad alterutrum declinantes, ad medium reuocare. Sed ut tandem simus medici. Sicut flamma duobus cõmuniter modis uiolẽtis extinguitur, aut uelut difflata uentis, aut contrà quasi compressa cineribus, Sic spiritum uel celeriter effectu uenereo dißipamus, uel sensim Saturnio suffocamus, ac sæpe exprimimus comprimendo, pariterq́; resoluimus. Spiritus utiq́; frequenter ad extima uolans, intima reddit uel uacua uel aliena uitæ. Sed ad intima sæpe coactus cætera circum membra præstat uitæ minus idonea. Citam igitur senectutem, tũ Venus interioribus nostris, tum Saturnus exterioribus infert. Venus quidem præcipue, ubi ex quouis eius motu facile corpus debilitatur

tatur atque labascit. Saturnus quoque potißimum, quando ex quocunq; contemplationis officio uel cura, labore, ingenij, corporisq; uires labefactantur. Etsi uel qui ad contemplationem, uel qui ad libidinem natus est, plerunq; ad suum uterq; officium est natura fortißimus. Natura enim sæpe coniungit cum uoluptate simul & facilitate potentiam. Vnusquisq; igitur se cognoscat, suiq; ipsius moderator ac medicus esto. Coitum quidē frequentaturi cæteros consulant. Ego uero exercitaturis ingeniū Libro etiā superiore consului. deniq; omni diæta omnibus remedijs uti debēt, quibus membra, spiritus, sensus, ingeniū, memoria cōfirmentur: cogitationes per interualla repetere, nec expectare uel minimum ex cogitatione laborem: maxime uero quum primum canescunt, quamuis nōnulli sint qui nō tam debilitatæ naturæ, uidelicet adhuc iuuenes canos emittunt, quàm uel ægritudine, uel ægrotatione aliqua præcedente, aut etiam parentum similitudine, à quibus scilicet iam canescentibus fuerint generati.

Medicinæ senum, & de habitatione iterū atq; diæta. Cap. XVII.

CHaldæorum regula est forte probanda ad iuuentutem recuperandam, peregrinos humores imbibitos corpori expurgare gradatim, tum interiores competentibus medicinis, tum exteriores fri-

ctionibus & lauacris prouocationibusq; sudoris, intereaq; sa-
lubribus diuturnis alimentis paulatim corpus implere.
Sunt autem qui trochiscis quibusdam ex uipera
factis, uel helleboro preparato, promittunt humores
omnes ueteres putridosq; prorsus educere. Quibus
expurgatis, et humore rursum saluberrimo alimen-
tis salutaribus recreato, restituere iuuentutem.
Et qui cautiores sunt helleboro gallinas pas-
cunt, hominem uero gallinis. Eiusmodi uero
curationem tanquam periculosam in iuuen-
tute arbitror potius quam in senectute tentan-
dam, ne forte iuuentutem illam à Medea
Pelliæ semi promissam experiamur. Nam et
iuuenes medicinis exquisite purgantibus citò
senescere Hippocrates asserit. Sed ubi dieta
non sufficit, clystere uel manna, uel aloë
præsertim lota secutus utèris. Si tibi sit aluus
adstrictior, manna cum iure caponis myrobola-
niq; uirtute: Sin minus, hac te iuuenem etiam in se-
nectute seruabis: Sume unciam lotę aloës unam,
myrobolanorum emblicorum drachmas duas, che-
bulorum quoq; tantundem, duas item rosarum
purpurearum, mastices quoq; tantundem, malua-
tico uino confice pilulas, quando luna feliciter

collocata, propicio fruitur Iouis aspectu, presertim si domicilia fixa possederit uel ipsa vel Iuppiter. Hec enim ad diuturnitatem vitę magnopere conferunt. Potes etiam utiliter Reubarbarum hic cum aloē componere, scilicet dimidiam aloēs partem, dimidiam Reubarbari, et quoties opus fuerit, vnam mane sumere pilulam, ad tres usque uel quinque modicumque vinum bibere. Vbi uero pituitam magis times, potes quoque in his pilulis cōmode trochiscorum agarici tertiam partem accipere, vna cum tertijs aloēs duabus, omisso Reubarbaro. Sed primam illam ego iam multis annis compositionem pilularum omni ętate experior esse tutissimam. Eadem hora confectionem eiusmodi facito, sume myrobolanorum emblicorum, bellericorum, Indorum, chebulorum vnciam unius cuiusque unam, cinamomi uero duas, unam quoque doronici, rosarum purpurearum vnam, sandalorum rubeorum duas, unam croci drachmam, tertiam drachmę partem musci, ambrę tantundem: candidum post hęc cum aqua rosacea succoque citri fundito saccha

rum: coque, furbolos, amisq; inuolue. Hoc ante prandium quattuor horis sumentes atq; dantes, utiliter experti summus ad uirtutem corroborandam, ad illustrandum spiritum atq; firmandum. Maxime uero proderit si paululum quid insuper uini aurei biberis. proderit et sepe calefactum panem [redacted] mero et rosacea aqua perfundere, et modico insuper cinnamomo saccharoq; uberiore condire. Frequenter etiam duo hec cum lacte amygdalino et modico pane miscere: Nam eiusmodi mistiones naturam referunt Iouialem. Preter omnia que in superioribus explicauimus, uel saltem significauimus, ab ijs omnibus omnes urbani diligenter cauere debent, estu, gelu quolibet, uel post calorem frigore uel nocturnis nebulis, uentis uel ex palude flantibus, uel irrumpentibus ex angusto: locis item ubi aer uel mouetur uiolentius, uel nullo modo mouetur: habitatione quauis humidiore, fetore, merore, torpore. Diligentius autem Mercurij sectatores diligentissime senes. Qui preterea postquam totum corpus mane leuiter perfricuerit, deliniant ipsum.

ipsum aduersum aëris & laboris incõmoda calen-
te oleo uel vino quopiam subamaro, cui pri-
us infuderint mirrham et rosam atq; myrtum.
Saluiam frequenter ore ferunt neruis ac dentib;
amicissimam. Et quando dentium uitio liqui-
da, uelut infantes, alimenta reperere cogantur,
mollissima [redacted] lac quidem uino referant
moderato. [redacted] igne duntaxat ut medici-
na, quantum videlicet expellendi frigoris,
et suscitandi caloris innati necessitas postulat,
alioquin tanquam e face humorem natura-
lem exiccaturo. Solem vero quoad delectat
sequantur ut alimentum, destillatione uita-
ta, et aestu similiter declinato. faciles qui-
dem motus deligant, excitando calori admo-
dum necessarios. labores autem corporis
oderint, et multo magis animi: nec minus
longam sitim, et inediam atq; vigiliam.

De nutrimento spiritus, & conseruatione uitę per odores. Caput XVIII.

Legimus in calidis quibusdam regionibus,
ac plurimo passim odore fragrantibus, multos
gracili corpore et imbecillo [redacted] quasi solis
odori,

odoribus ali. Forte quoniam ipsa loci natura, tum herbarum et frugum atque pomorum suc, cos ferme totos redigit in odores, tum corporum humaniorum humores illic resoluit in spiritum. Cum igitur uterque uidelicet odor et spiritus sit vapor quidam, et simile simili nutriatur, mirum et spiritus et spiritalis homo plurimus ab odoribus accipit alimentum, nutrimentum uero quale cunque id sit per odores siue fomenta, apprime senibus et gracilibus necessarium est, quo defectum alimenti solidioris atque ueri oris ut cunque compensare possimus. Ambigere tamē nonulli solent utrum spiritus odoribus nutriat. Ego autem opinor solis forsam ita nutriri, ut nisi alimenta quę crassa sunt, digestione tandem in vapores extenuentur, spiritus ipse, quem diximus uaporem esse, nullum illinc suscipiat nutrimentum. Itaque uinū odore plenum, spiritum subito recreat, quem cętera uix tandem reficere possunt. Vapores uero illum in quem cibi coqui denique transferuntur, ideo appellamus odorem, quoniam et odor ubique et vapor quidam est: et hic tenuis.

Tractus intus ex alimentis uapor, nisi spiritui quodam odore placeat, uix ullum spiritui exhibet alimentum. Quam ob rem Auicennam nostrum ualde probamus dicentem, corpus quidem dulcedine, spiritum uero quadam (ut eius uerbis utar) aromaticitate nutriri. Quoniam crassities corporis non nisi crasso nutrimento, qualis est in dulcedine, coalescere ualeat. Tenuitas uero spiritus, non alio quam fumo quodam atq; uapore, in quo aromaticitas ipsa uiget, refici possit. Aromaticam qualitatem nos dicimus odoram et acutam, et quodammodo stypticam. Proinde quoniam iecur quidem corpori per sanguinem alimentum præstat, dulcedine plurimum augetur. Cor autem quia et creat spiritum et spiritui procreat alimentum, merito desyderat aromatica. Expedit tamen et aromatica pro corde nutriri dulcedine, hoc est condiri; et dulcia pro iecore aromaticis cōmisceri, dulcedinemq; interea nimiam euitare. Quid plura? Galenus ipse secutus Hippocratem, spiritum non solum odore putat nutriri, sed aëre. Aëre, inquam, non simplici, sed potius opportune permixto.

Quibus quidem si fidem habebimus, nec alimentorum, nec rei ullius delectum magis ad uitam necessarium, quam aëris nobis accomodati, esse censebimus. Aër enim et inferiorum et celestiũ qualitatibus facilime semperq; affectus, & immẽsa (ut ita dixerim) amplitudine circumfusus, perpetuoq; motu nos undiq; penetrans, ad suam nos mirabiliter redigit qualitatem: presertim spiritum, precipue uitalem in corde uigentem, in cuius penetralia, tum assidue inspirat, tum repente: sic protinus afficiens spiritum ut est affectus: perq; spiritum uitalem qui et materia et origo est spiritus animalis, pariter afficiens animalem. Cuius quidem qualitas maximi momenti est ingeniosis huiusmodi spiritu plurimum laborãtibus. Itaq; ad nullos potius quam ad eos attinet puri luminosiq; aëris odorumq; delectus, atq; musice. Hec enim tria spiritus animalis fomenta precipua iudicantur. Potissimus uero ad uitam est aër electus. Nam octauo mese nati in Egypto plurimum uiuunt. et nõ

nulli in plagis grecie temperatis saluberrimi aë-
ris beneficio, quod Aristoteles narrat, et Avice-
nna confirmat. Sed profecto sicut corpus
ex variis compositum, variis (quamvis nō
eadem mensa) nutriendum est alimentis: i-
ta spiritus similiter compositus varietate
quadam aeris semper electi oblectandus est
atq; fovendus. Simili quoq; electorum odorū
varietate quotidie recreandus. Nam aër et o-
dor quasi spiritus quidam esse videntur. Iam
vero Alexander et Nicholaus Peripatetici unà
cum Galeno concludunt spiritum vitalem
et animalem ideo nutriri tum odore, tum aë-
re, quoniam uterq; mixtus est atq; cōformis,
et utrunq; haustum in praecordia penetrare,
ibi coqui temperariq; ad vitam, perq; arte-
rias diffundi. ubi uterq; coctus iterum nu-
trit spiritum (ut aiunt) utrunq; praecipue
animalem. Aiunt etiam spiratum aërem
non solum refrigerando calori prodesse: sed
etiam nutriendo. Nam et animalia etiam
valde frigida spirant. Addunt aërem cras-
siorem spiritui naturali, tanquam magis
corp-

corporeo conuenire, subtilem uero, purum, lucidum, spiritui potius uitali, potissimum animali. Neque mirum uideri debet spiritum adeo tenuem rebus quoque tenuibus ali. Siquidem et pisciculi multi aqua nitidissima nutriuntur, et ozimum in aqua simili uiuit, crescit, floret, redolet. Mitto quibus nutrimentis, hoc est, elementis chamaleontem et salamandram nutriri nonnulli ferant. Redeamus ad nostra. interest certe quamplurimum qualem spiremus aërem, quales hauriamus odores. Talis enim nobis spiritus euadit. Eatenus uero nos anima per uitam uegetat, quatenus spiritus harmoniam seruat cum anima concinentem. Spiritus quidem in nobis primus uiuit et maxime, et quasi uiuit solus. Nonne repentino quodam sepe casu, uel affectu, uita, sensus, motus, subito membra deserunt, regresso uidelicet ad cordis penetralia spiritu? et sepe statim reuertuntur ad membra, per frictiones et odores illuc spiritu redeunte, quasi uita in ipso spiritu uidelicet re uolatili potius insit quam humoribus aut membris. Alioquin prop-

ter horum crassam tenacitatem tardius admo-
dum accederet uita membris atq; discederet.
Quicunq; igitur uitam in corpore produca-
re cupitis, spiritum in primis excolite, hũc
augete nutrimentis sanguinem augenti-
bus, temperatum uidelicet atq; clarum.
Hunc aere semper electo fouete, hunc quo-
tidie suauibus odoribus alite, hunc sonis et
cantibus oblectate: sed interea odores cauete
calidiores, frigidiores fugite, capessite tem-
peratos, frigidos calidis, siccos humidis
temperate. Odorem uero omnem, quia
pars corporis subtilima est, scitote nõnihil
habere caloris, atq; ex rebus quę ipsę nutri-
unt, odores sperate potius nutritiuos: utere
aromatico pyro, pomoq; persico, similibusq;
pomis: magis autem recente pane, calente,
maxime carnibus assis, quam maxime
uino: atq; sicut sapor qui mirifice placet
plurimi uelocisq; nutrimenti causa est uel
ocasio corpori, sic odorem ad spiritum se
habere putate. Cõmemorare uobis iterũ
pla-

placet, Democritum iamiam spiratuтum ut obsequeretur amicis spiritum ad quatriduum usque olfactu calentium panium retinuisse, ulterius etiam, si modo placuisset, spiritum seruaturum: Sunt et qui dicunt id mellis odore fecisse. ego, si modo usus est melle, existimo illum mel uino liquefactum albo, calentibus panibus infudisse. Neque enim spernendus est mellis odor: Flos namque florum mel existit, nec parum nutrit ipsa dulcedine, ac diu qualitate sua res integras à putrefactione tuetur. Itaque si quis nouerit hoc etiam ad cibum ita uesci, ut nec dulcedine nimia meatus oppleat, nec tali quodam calore bilem exagent, certum habebit longioris uitæ subsidium. Saltim igitur condimentum hoc frigidis et humidis adhibere. Verum ut uos reuocem ad odores, ubicunque suffocationem compressionemque spirituum nimiam extimescitis, quod mœror frequens torporque portendit, odores circumfusos amate. Vbi vero fugam exhalantium spirituum expauescitis, odores potius infusos nutrimentis acci-

accipitur. et si quid odorum preterea sumitis fo-
ris, uelut clypeum costis dumtaxat admo-
uete sinistris. Nonne uidetis quam repen-
te sursum uel deorsum ad odores se matrix
ipsa precipitet? quam uelociter ad os, ad
nares spiritus aduolet, suauis odoris esca pel-
lectus? Vbi igitur spiritus uel exiguus uel fu-
gacissimus esse deprehenditur, quod pusillami-
mitas sepe declarat corporisque debilitas, uel per-
uade causa multa contingens, odoribus nõ
tam extrinsecus obiectis, quam intrinsecus in-
iectis allicitur, imo potius pascitur, retinetur.
Odorem uero uini ante omnes eligite. multũ
namque nutrit spiritum odor exhalans ex na-
tura, tum plurimum et uelociter nutriente
corpus, tum uoluptate sensum afficiente.
Tale uinum est pre ceteris calidum, humi-
dum et odorum atque clarum. Tale etiam
Saccharum esse dicerem, si sumat odorem.
Cynnamomum quoque simile et adoromicũ
anisumque et dulce maratrum, si acu-
mini suo dulcedinem quandam adduxerit
ampliorem. Sed quam temperiem na-

tura

tura non fecit, uobis ipsi conficite. & quo-
ties distractionem spirituum formidatis,
calidioribus acutioribusq; et subtilissimis
adhibete. quae cohibere parumper uolatu
spiritus ac sistere ualeant, ceu croco, cario-
philis, cynnamomo, adustum panem, ro-
saceam aquam, acetumq; rosaceum, ro-
sam, myrtum, uiolam, sandalum, co-
riandrum, cydonium, pomum atq; ci-
trum. Horreo uero camphoram ubi con-
tra caniciem est agendum. Recentem ue-
ro mentham semper diligo, menti etiam
salutarem, spirituiq; tutissimam. Denique
memento res omnes ueneno contrarias,
esse uix admodum salutares, non gustatu,
sed etiam odoratu, maxime teriacam.
Has uero in libro contra pestilentiam enar-
rauimus, narrabimus et in libro sequenti.
Inter eas autem, ne quid uos lateat, nume-
ramus uinum. Nam sicut homini ue-
nenum est cicuta, ita cicutae uinum, non
simul quidem, sed paulo post bibitum.
Ac ne solum hic uos odoribus alliciam,

componendum uobis mando electuarium, quotidie degustandum mane, olfactu gustuq; suaue, et uitę admodum salutare. accipite tres chebulorum uncias, unam emblicarum, & Indarum unam, unamq; belliricarum, semiunciam uero doronici, Cynnamomi unciąs duas, croci drachmam unam, ambrę partem drachmę tertiam, musci quoq; tantundem. Confundite diligenter. tantum rosacei sacchari adhibete, quantum gustui satisfacit: sandalorū rubentium quantū sat est colori: mellis item emblicarū uel chebularum quantum moli expedit electuarij forme, auri folia totidem quot pręd ictę sunt uncię. Vbi uero difficilior est compositio multiplex experti sumus simplicem hanc optimam esse, scilicet ex chebulis, mora tro dulci, sacchas o aqua rosacea liquefacto: sumptam uero tum ieiuno stomacho, tum post cęnam. meminerisq; myrobolanos conditas meliores esse, siccas uero saltem diem integrum oleo

amyg.

amigdalarum dulcium uel butyro uaccino potius infundite quam conficetis. Probat Auicena nobis confectionem ex emblicis atque indis cum melle anacardorum coctoque butyro. Item chebulas cum zinzibere & squama ferri, et potius auri. Probat item Petrus Aponensis compositionem ex croco, mace, castoreo, per partes acceptis atque contusis et uino commixtis. Unde affirmat uitam etiam propemodum moribundis produci consueuisse. Denique Haly astrologus medicusque excellens asserit usu triphere similiumque rerum uitam effici longiorem. In omni uero triphera myrobolanus fundamentum est: Sed hanc temperant subtilibus quibusdam atque mollibus, presertim ubi siccior est myrobolanus, ut et penetret, nec meatus obstruat, nec aluum exiccet nimium uel adstringat. Cum uino preterea commodissime utimur, sed modico ne forte diluat. compositionem uero Petri quam modo narrabam, si modo utilis est, arbitror olfactu potius quam potu utilem fore.

Magorum medicina pro senibus
Caput xix.

Magi stellarum observatores, ad Christum
vitę ducem stella duce venerunt, precio-
sum vite thesaurum offerentes, aurum
thus, et myrrham, tria dona pro trib9
Planetarum dominis stellarum domino
dedicantes. Aurum quidem pro tempe-
ramento Iouis maxime omnium tem-
peratum. Thus autem pro Sole precipue
Phębeo calore simul odoreq; flagrans.
Mirrham denique firmantem corpus at-
que conservantem pro Saturno omniū
firmissimo Planetarum. huc igitur oēs
ad sapientes magos venite senes. mune-
ra vobis quoq; vitam productura ferētes,
quibus autorem vitę quondam venerati
traduntur. Venite senes, inquam, senectu-
tem graviter tolerantes. venite et vos pre-
terea, quoscunq; senectutis propemodum ad-
ventantis formido solicitat. Accipite,
precor, alacres vitalia dona. Sumite
ūtias quidem thuris duas, unam vero

myrrhę

Mirrhę, auri rursum in folia ducti dimi-
diam drachmę partem, contundite tria
simul, conflate, confundite in Pilulas,
aureo quodam mero: idq tunc opportune
conficite, quando Diana propicio Phębi
uel Iouis gaudet aspectu. Sumite posthac
thesauri tanti, aurora qualibet portiuncu-
lam, ac exiguo perfundite meri potu,
nisi forsam incaluerit ęstas, tunc enim
aquam rosaceam bibere pręstat. Siquis
autem inter uos calorem quouis tempore
magis metuat, is myrobolanum, chebu-
lum, aut emblicam ęqualem ad thuris
mirrheq et auri simul pondus adijciat.
Hoc humorem proculdubio naturalem
à putrefactione tuebitur. hoc humoris
resolutionem longius propulsabit. hoc
tres in uobis spiritus naturalem, uitalem
animalemq fouebit confirmabit corro-

bora-

 borabit ac nutriet. hoc rursum uegeta-
bit sensum, acuet ingenium, memoriã
conseruabit.

De Periculis uitandis ex quolibet uitę Septenario imminentibus. Caput XX.

Quum astronomi singulas deinceps di-
ei horas Planetis ordine singulis di-
stribuerint, similiterq; septem hebdoma-
dę dies, atq; in ipso foetu per menses
digesserint officia Planetarum, cur nõ
etiam per annos eadem disponamus?
Vt quemadmodum infantem in aluo
latentem rexit primo mense Saturnus,
ultimo Luna, sic statim natũ ordine
iam conuerso, primo ipsius anno ducat
Luna, Secundo (si uis) Mercurius, ter-
cio Venus, quarto Sol, quinto Mars,
Sexto Iuppiter, Septimo uero Saturnus

atq; deinceps ordo per uitam similis re-
petatur. Itaq; in septimo quolibet uitæ an-
no fit in corpore mutatio maxima, ideoque
periculosissima, quandoquidem & Satur-
nus nobis cõmuniter est peregrinus: &
ab eo tum Planetarum sũmo, ad Lunam
euestigio Planetarum infimam gubernatio
redit. hos annos astronomi græci clymate-
ricos nominant, nos scalares, uel gradari-
os uel decretorios appellamus. Forte uero
in morbis ipsum humoris uel naturæ mo-
tum Planetes per dies eodem ordine re-
gunt. vnde septimus quisq; eadem ratio-
ne iudiciarius appellatur. Quartus quoq;
quoniam medium in septenario tenet.
Tu igitur si uitam producere cupis ad
senectutem, nullis eiusmodi gradibus in-
terruptam, quoties septimo cuilibet pro-
pinquas anno, consule diligenter astrolo-
gum

gum: unde immineat tibi periculo discri-
men edisscito. Deinde uel adito medi-
cum, uel prudentiam et temperantiam
accersito. his nanque remedijs prohiberi
minas astrorum Ptolomeus etiam con-
fitetur. Addit quinetiam astrorum
promissa sic augeri posse, ut agrorum
cultor auget terrę uirtutem. Probat Pe-
trus Aponensis argumentationibus mul-
tis, et testimonio Aristotelis, Galeni,
Haly, naturalem uitę finem non esse
ab initio ad unguem determinatum:
sed ultra citraque moueri posse. Idque asserit
tum ex astris, tum etiam ex materia,
concludit quod his auctoribus rationibusque
obitum etiam naturalem differi posse,
cum astrologię machinis, tum presidijs
medicorum. Igitur neque nos temere in
his

his preceptis elaboramus. Neq; te pigeat perquirere à medicis quę naturaliter sit tua dięta, et ab astrologis quę stella vitę faueat, et quando hęc bene se habet, et ad eam luna, compone quę prodeße didiceris. Neq; pudeat illos auscultare, qui non tam fortuna, quam virtute senectutem prosperam consequuti videntur. Preterea Ptolomęus et ceteri astronomię profeßores, imaginibus quibusdam ex certis lapidibus et metallis sub certo sydere fabricatis vitam prosperam pollicentur atq; longeuam. Verum de imaginib⁹ quidem ex parte, ac plurimum de reliquo fauore celesti cōmentarium composuimus in Plotinum; quem librum huic operi deinceps subijciendum existimamus, quemadmodum hoc post librū scribi volumus quem de curanda litte,

rato.

ratorum ualetudine composuimus. Fa-
uorem uero cęlestem quem modo dice-
bam pro iuuentute longa, nunc quan-
tum quasi Poëtę cuidam licet loqui,
quantum rursus medico licet facere,
à Phębo Bacchoq́ petemus.

Solis ęterna est Phębo Bacchoq́ Iuuentus,
Nam decet intonsus crinis utrunq; deum.

Phębus & Bacchus semper indiuidui
fratres sunt, ambo ferę sunt idem. Phę-
bus quidem est ipsa sphęrę illius anima,
sphera uero Bacchus, imo et Phębus est
totus ipse sphęrę circus, Bacchus autem
est totus flāmens ille in hoc circo circu-
lus, imo uero Phębus est almum in hoc
flāmeo globo lumen. Bacchus autem
existit ibidem salutaris ex lumine ca-
lor. Semper ergo fratres comitesq́ sunt,
ferè semper alter & idem. Quid uero?
si Sol in uere Phębus quidem est, ca-
tu su-

tu suo tum auium cantus excitans, cita ra rursum tempora temperans: in au tumno uero Sol idem autor uini Bacchus existit. tria nobis ad seruandam iu uentutem pater ille Liber, qui amat colles, Bacchus affert, hos quidem apri cos primum colles, in his autem collibus suauissimum precipue uinum, perpetu am in uino securitatem. tria quoque Phebus Bacchi frater pari benignitate largitur, diurnum primo lumen, sub fomento luminis herbas suaviter olen tes: ad luminis huius umbram, cy thmam cantumque perennem. his ergo pensis potissimum, his staminibus Cloto nobis iam non Porcalonga uite fila produceret. tres Porcas fere om nes poete canunt, treis quoque nos nō poete canimus. Prudens quidem in omni uictu porcitas uitam nobis

long.

longam inchoat, constans quoque in curis sub-
eundis parcitas producit uitam: parcitas
uero in celo fruendo negligens uitam occat.
Tres Pythagoras temperantias ante om-
nia celebrat: tres etiam nos in presentia
celebramus. temperantiam in affecti-
bus conseruato, temperantiam in ~~ex~~
omni uictu seruato, temperantiam
aëris obseruato. hac enim ~~humano-~~
~~rum in~~ prouidentia humorum in-
temperiem, que cite senectutis et intem-
pestiue mortis causa est, aspirante Deo,
procul admodum propulsabis. aspi-
rabit autem auctor ille uite, si ea tan-
tum conditione uitam optaueris diu-
turnam, ut diutius cum genere hu-
mano uiuas, tum maxime
uiuas illi, quo mundus
totus aspirante
uiuit.

De uita producenda liber finit.

Mars.

MARSILII FICINI FLORENtini in librum tertiũ De uita cœlitus cõparanda, ad sereniſsimum Pannoniæ regem epiſtolare procemium.

PHiloſophi ueteres, rex omniũ feliciſsime, cœleſtiũ uires inferiorumq́; naturas diligentiſſime perſcrutati: quũ exiſtimarẽt hominem fruſtra ſapere, qui nõ ſibi ſapit, totam meritò perſcrutationem ſuam in primis ad uitam ſibi cœlitus cõparandam retuliſſe uidentur, iudicantes (ut arbitror) tum elementa & quæ ex his componuntur fruſtra ſibi cognita fore, tum motus cœleſtium & influxus temere nimium obſeruatos, niſi hæc unà cum illis cognita ſimul atq; coniuncta, aliquando ſibi ad uitam felicitatemq́; conducerẽt. Profuit autem illis ut uidetur, eiuſmodi cõtemplatio ad uitam primo præſentem. Nam Pythagoras & Democritus Apolloniusq; Theanæus & quicunq; ad id potiſſimum ſtuduerunt, rerum ſibi cognitarũ uſu proſperam ualetudinẽ conſequuti ſunt uitamq́; longæuam. Contulit inſuper ad futuram uitam, tum per gloriam apud poſteros propagandam, tum apud Deum in æternitate fruendã. Siquidem ex mirabili mundi totius ordine, eius tandem cognouere rectorem, & ante omnia cognitum amauerunt. Tibi uero gloriam per ſecula cuncta futurã, magnanimi-

tas, magnificentia, uictoria perpetua pollicentur. Vitam quoq; apud deum in æuo beatam diuina clementia, insigni pietati tuæ iustitiæq; promittit. Vitam deniq; prosperam inter mortales satisq; longam (quantum ex indicijs quibusdam mihi licuit coniectare(felicia tibi sidera decreuerunt. Vt autem quod pollicentur id & præstent firmißima fide, & cumulo insuper prorogent pleniore, diligẽtia tua & Medicorũ astrologorumq; cura efficere proculdubio potest. Iam uero id posse scientia & prudentia fieri, doctißimi quiq; Astrologi ac medici confitẽtur. Quũ igitur inter Plotini libros magno Laurentio Medici destinatos, in librum Plotini de fauore cœlitus hauriendo tractantem, nuper commentariũ composuissem, inter cætera in eum nostra commentaria numeratum id quidem seligere nunc Laurentio quidem ipso probante, atque maiestati tuæ potißimũ dedicare decreui. Spero equidem dum uitæ tuæ prosperitatiq; consulam, uitæ interim, & splendori seculi nostri & humani generis consulturũ. Atq; ut ualetudini prosperitatiq; regiæ ualidius hæc nostra prodessent, per Valorem ipsum mittenda putaui. Hunc tu igitur Valorem nostrũ clementissime Rex complectere precor. Tantum enim natura, uirtus, autoritas tua ualet, ut absq; te nequeat uel Valor ipse ualere. X. Iulij. M.CCCC.LXXXIX. Florentiæ.

MARSILII FICINI AD LECTOREM SEQUENTIS LIBRI EXHORTATIO.

SAlue hospes ingeniose. Salue iterum quisquis es salutis auidus, qui nostra ad limina tendis. Vide precor hospes cupide primum, quàm hospitalis sim. Intrantis erat certe, salutem statim hospitio dicere: Ego uero salute præueniens, mox prospectum saluere te iußi. Intrantem & adhuc ignotum perlibenter excepi. Trahentẽ apud me moras, promissa (si Deus aspirauerit) salute donabo. Hospitium ergo nactus es amicum quidem omnibus, & amoris nunc erga te plenũ. Siquid fortè fers tecum amori contrarium, siquid habes odij, prius ponito precor quàm medicinas hic uitales attingas. Vitã enim tibi dedit amor, uoluptasq; parentum: Vitam uicißim demit odium, atq; dolor. Quẽ igitur odiosus uexat dolor, huic nullus usquam Medicinæ uitali relictus est locus. Quamobrem deinceps te nõ ut hospitem tantum iam alloquor, sed amicum. Officina Marsilij tui aliquãto est amplior quàm his cancellis duntaxat quos hic uides, coërceatur. Nõ enim solo hoc libro sequente, sed duobus etiam præcedentibus circunscribitur. Tota uero summatim Medicina quædam est pro uiribus opitulatura uitæ, ut ualida tibi uita sit, ut longa. Idq; ubiq; medicorũ ope cœlitus adiuta molitur. Varia sanè pro diuersis hominum ingenijs atq; naturis nostra hæc officina, antidota, pharmaca, fomenta, unguenta, remedia pro

fert. Si qua tibi fortasse minus placeant, mittito quidem ista, cætera propterea ne respuito. Deniq; si nõ probas imagines Astronomicas, alioquin pro ualetudine mortaliũ adinuentas, quas & ego non tam probo quàm narro: has utique me concedente, ac etiam si uis consulẽte, dimittito. Medicinas saltem cœlesti quodam adminiculo confirmatas, nisi forte uitam neglexeris, haud negligito. Ego enim frequẽti iamdiu experientia compertũ habeo, tantũ interesse inter medicinas huiusmodi, atq; alias absq; delectu astrologico factas, quantũ inter merum & aquam: ut etiam infans octauo à conceptione mense natus Florentiæ mense Martio, nocte ascendente, Saturno retrogrado semiuiuus, eiusmodi diligẽtia uideatur à nobis, imò à Deo quasi uitæ redditus potius quàm seruatus, trienniumq; ualidus fermè iamimpleuerit. Iam uero si præterea generis eiusdem plura narrauero, uera loquar.

Nec gloriabundus (quod est à philosopho penitus alienũ) sed exhortabundus potius afferam. Verum satis iam partim quidem conciliantes, partim etiam exhortantes alloquuti te sumus. Deinceps igitur cum Plotino loquamur, ita demum tibi diligentius consulturi.

MARSILII

FICINI FLORENTINI LIBER de Vita cœlitus comparanda, compositus ab eodem inter Commentaria eiusdem in Plotinum.

In quo consistat secundũ Plotinum uirtus fauorem cœlitus attrahens, scilicet in eo quod anima mundi & stellarum dæmonumq; animæ facile alliciuntur corporum formis accommodatis.

CAPVT PRIMVM.

SI tantum hæc duo sint in mũdo, hinc quidẽ intellectus, inde uero corpus, sed absit anima: tũc neq; intellectus trahetur ad corpus (immobilis enim est omnino caretq; affectu motionis principio, tanquã à corpore longißime distans) neq; corpus trahetur ad intellectum, uelut ad motum per se inefficax & ineptum, longeq; ab intellectu remotum. Verum si interponatur anima utrique conformis, facile utrinq; & ad utraque fiet attractus. Primo quidem ipsa omnium facillime ducitur, quoniam primum mobile est, & ex se & sponte mo-

bile. Præterea quum sit (ut dixi) media rerum, omnia suo in se modo continet, & utrinq; ratione propinqua. Ideoq; conciliatur & omnibus, etiam æqualiter illis quæ inter se distant, ab ea uidelicet non distantibus. Præter enim id quod hinc quidem conformis est diuinis, inde uero caducis, & ad utraq; uergit affectu, tota interim est simul ubique. Accedit ad hæc quod anima mundi totidem saltem rationes rerum seminales diuinitus habet, quot ideæ sunt in mente diuina, quibus ipsa rationibus totidem fabricat species in materia. Vnde unaquæq; species per propriam rationem seminalem proprie respondet ideæ, facileq; potest per hanc sæpe aliquid illinc accipere: quandoquidem per hanc illinc est effecta. Ideoq; si quando à propria forma degeneret, potest hoc medio sibi proximo formari rursum, perq; id medium inde facile reformari, ac si certe cuidam rerum speciei uel indiuiduo eius rite adhibeas multa, quæ sparsa sunt, sed eidem ideæ conformia. Mox in materiam hanc ita opportune paratam, singulare munus ab idea trahes per rationem uidelicet animæ seminalem. Non enim intellectus ipse proprie, sed anima ducitur. Nemo itaq; putet certis mundi materijs trahi numina quædam à materijs penitus segregata, sed dæmones potius animatiq; mundi munera stellarumq; uiuentium. Nemo rursum miretur per materiales formas animam quasi allici posse.

Species singulæ ideas sortiuntur suas.

Siquidem

Siquidem escas eiusmodi sibi congruas ipsamet quibus allicerettur, effecit: & semper libenterq; habitat in eisdem. Neq; in mundo uiuente toto quicquã reperitur tam deforme, cui non adsit anima, cui non insit & animæ munus. Cõgruitates igitur eiusmodi formarũ, ad rationes animæ mũdi, Zoroaster diuinas illices appellauit, quas & Synesius magicas esse illecebras confirmauit. Nemo deniq; credat ad propriã quandã materiæ speciẽ & tempore certo hauriri omnia prorsus ex anima dona, sed pro opportunitate dona duntaxat seminis, quo talis species pullulauit, seminumq; consormium. Itaq; hic homo humanis tantum adhibitis, non proprias piscium uel auium dotes, inde sibi uendicat, sed humanas atq; consimiles. Adhibitis autem quæ ad stellam talem pertinent atq; dæmonem, stellæ dæmonisq; huius proprium subit influxum, uelut lignũ per sulphur paratum ad flammam ubiq; præsentẽ. Atque hunc non modo per ipsos stellæ dæmonisq; radios, sed etiam per ipsam mundi animã ubiq; præsentẽ, in qua & cuiuslibet stellæ dæmonisq; ratio uiget: partim quidem seminalis ad generandum, partim etiam exemplaris ad cognoscendum. Hæc enim secundum Platonicos antiquiores, rationibus suis ædificauit ultra stellas in cœlo figuras, partesq; ipsarũ tales, ut ipsæ quoque figuræ quædam sint, impreßitq; his omnibus proprietates. In stellis autem, figuris, partibus, proprieta Zoroaster. Synesius.

tibus, omnes rerum inferiorum species continētur & proprietates earū. Vniuersales uero figuras octo posuit atque quadraginta, scilicet in zodiaco duodecim, extra uero sex atq; triginta. Item in zodiaco triginta sex ad numerum facierū. Rursus ibidē ter centū atq; sexaginta ad numerum graduum. In quouis enim gradu sunt stellæ plures, ex quibus ibi conficiuntur imagines. Similiter imagines extra zodiacum in plures diuisit figuras pro facierū ibidem graduumq; suorū numero. Constituit denique ab imaginibus his uniuersalibus ad uniuersales imagines habitudines & proportiones quasdā, quæ ipsæ quoq; imagines illic existūt. Eiusmodi uero figuræ continuitatē quæq; suam habent ex radijs stellarum suarū in se inuicē, peculiari quadā proprietate coniectis. A quibus formis ordinatißimis dependent inferiorum formæ, illinc uidelicet ordinatæ. Sed & cœlestes illæ tanquā & inter se disiūctæ, procedunt à rationibus animæ cōiunctis inuicē, & quodam modo mutabiles à stabilibus. Sed hæ quatenus seipsas nō comprehendūt, referuntur ad formas in mente uel animali uel eminētiore sese comprehendentes, quæ tanquam multiplices ad simplicißimū rediguntur unum atq; bonum, sicut figuræ cœlestes ad polum. Sed redeamus ad animam. Quando igitur anima gignit speciales inferiorum formas uiresq;, eas per rationes efficit proprias, sub stellarum formarumq; cœlestium adminiculo,

Zodiaci partitio.

niculo. Singulares uero indiuiduorum dotes, quæ sæpe nonnullis insunt tam mirabiles quàm in speciebus esse solent, exhibet per seminales similiter rationes, nõ tam sub adminiculo formarum figurarumq; cœlestium quàm situ stellarum & habitu motionum, aspectuumq; Planetarũ, tum inter se, tum ad stellas Planetis sublimiores. Anima quidẽ nostra ultra uires membrorum proprias, communem ubique promit in nobis uitæ uirtutem. Maxime uero per cor, tanquam ignis animæ proximi fontem. Similiter anima mundi ubiq; uigẽs per Solem præcipue suam passim explicat communis uitæ uirtutem. Vnde quidam animam & in nobis & in mũdo, in quolibet membro totam, potißimũ in corde collocant atque Sole. Semper uero memento sicut animæ nostræ uirtus per spiritũ adhibetur membris, sic uirtutem animæ mundi per quintam essentiã, quæ ubiq; uiget tanquam spiritus intra corpus mundanum, sub anima mundi dilatari per omnia, maxime uero illis uirtutem hanc infundi, quæ eiusmodi spiritus plurimum hauserunt. Potest autem quinta hæc essentia à nobis intus magis magisq; assumi, si quis sciuerit eam alijs elementis immixtam plurimum segregare, uel saltem his rebus frequẽter uti, quæ hac abundant, puriore præsertim, ceu electum uinum & sacharũ, & balsamũ atq; aurum, preciosiq; lapilli, myrobalaniq;, & quæ suauißime redolent, et quæ lucent. Maxi

me uero quæ in ſubtili ſubſtantia qualitatem habent calidam, humidamq́; & claram. Quale præter uinum eſt albißimum ſaccharum, præſertim ſi huic adhibueris aurum, odoremq́; cinnami atq; roſarum. Præterea ſicut alimenta rite in nobis aſſumpta per ſe non uiua, rediguntur per ſpiritum noſtrum ad uitæ noſtræ formam, ſic & corpora noſtra rite accommodata corpori ſpirituiq́; mundano, uidelicet per res mundanas, & per noſtrum ſpiritũ, hauriunt ex uita mundana quàm plurimũ. Si uolueris ut alimentum rapiat præ cæteris formam cerebri tui uel iecoris atque ſtomachi, ſimile quantum potes accipe alimentum, id eſt cerebrum, & iecur, & ſtomachum, animalium ab humana natura non longe diſtantium. Si optas corpus tuum atq; ſpiritum ex aliquo mundi membro, uidelicet ex Sole uirtutem accipere, quære quæ ante alia ſunt Solaria inter metalla lapilloſq́;, magis autem inter plantas. Sed inter animalia magis, maxime inter homines. Similiora enim tibi magis proculdubio conferũt. Hæc & extra ſunt adhibenda, & intus pro uiribus aſſumenda, præſertim in die & hora Solis, & Sole in figura cœli regnante. Solaria uero ſunt omnia ex lapillis & floribus quæ heliotropia nominãtur, quia uertuntur ad Solem. Item aurum & auripigmentum, aureiq; colores, chryſolithus, carbũculus, myrrha, thus, muſcus, ambra, balſamum, mel flauum, calamus aromaticus,

crocus,

crocus, spica nardi, cinnamomum, lignum aloës, cæteraq; aromata. Aries, astur, gallus, olor, leo, cãtharis, crocodilus, homines flaui, crispi, sæpe calui, magnanimi, superiora partim cibarijs, partim unguentis sub fumigationibusq;, partim usui accõmodari possunt. Hæc sentienda, & cogitanda frequenter, & in primis amanda. Et luminis plurimum est quærendum. Si dubites uentrem ab iecoris fomento destitui, trahe ad uentrem iecoris facultatem, tum frictionibus, tum fomentis, per ea quæ iecori congruunt, per cicoream, endiuiam, spodium, & eupatorium, & Hepaticam, atque hepata. Similiter ne destituatur tuum corpus ab Ioue, moue corpus in die, horaq;, & regno Iouis, & utere interim Iouialibus: Argento, hyacintho, topatio, corallo, crystallo, berillo, spodio, saphyro, uiridibus aërijsq; coloribus: Vino, saccharo albo, melle, & cogitationibus affectionibusq; plurimum Iouialibus, id est constantibus, æquis, religiosis atq; legiferis. Et inter homines eiusmodi, sanguineósque & pulchros, uenerabilésque uersantor. Sed memento primis illis rebus frigidis inserendum esse aurum & uinum, mentamq; & crocum, & cinnamomum atq; doronicum. Animalia uero Iouialia esse agnum pauonemq;, & aquilam & iuuencum. Quomodo uero uirtus Veneris attrahatur turturibus, columbis & motacillis, & reliquis, non permittit pudor ostendere.

De concordia mundi, & de natura hominis secundum stellas. Quomodo fiat attractus ab unaquaq; stella. Cap. II.

NEque uero diffidere debet quisquam, nos atque omnia quæ circa nos sunt, præparamentis quibusdam posse sibi uendicare cœlestia. Nam cœlitus hæc facta sunt aßiduéque reguntur, & illinc in primis præparata sunt ad illa. Et quod maximũ est, mundus animal in se magis unum est, quàm quoduis aliud animal, si modo est animal perfectißimum. Ergo sicut in nobis mẽbri cuiuslibet præsertim principalis qualitas motusq; ad alia pertinet, ita membrorum principaliũ actus in mundo commouent omnia, & membra inferiora facile capiunt à supremis ultro dare paratis. Quo enim potentior causa est, eo promptior est ad agendũ, eo igitur propensior est ad dandum. Exigua igitur præparatio nobis insuper adhibita sufficit cœlestium muneribus capiendis, si modo quisq; ad id præcipue se accommodet, cui est præcipue subditus. Sed ante uniuscuiusq; nostrum proprietatẽ humanæ speciei proprietatem considerare debemus. Hanc igitur esse solarem astrologi Arabes consenserunt. Quod ego è statura hominis erecta pulchraq;, humoribusq; subtilibus & spiritus claritate, imaginationisq; perspicuitate, studioq; ueritatis & gloriæ, ue-

rum

rum esse conIecto. Addo quinetiam proprietatẽ huic Mercurialem, ob strenuum uersatilis ingenij motum. Et quoniam humanum genus natum nudum, inerme, omnium egenũ, hæc omnia propria industria sibi comparat, quod est Mercurij proprium. Addo etiam Iouialem, ob complexionem corporis temperatam atq; leges. Et quoniam secundo mense, quo Iuppiter dominatur, uitam accipimus, atq; nascimur nono, quo iterum recipit dominatum. Itaq; humana species ab his tribus potißimum dotes insuper ampliores ita demũ sibi poterit uendicare, si per Solaria Mercurialiaq;, & Iouia seipsam eis magis indies atq; magis accommodabit. De reliquis autem quid? Saturnus non facile communem significat humani generis qualitatẽ atque sortem, sed hominem ab alijs segregatum, diuinũ aut brutum, beatum aut extrema miseria pressum. Mars, Luna, Venus, affectus & actus homini cũ cæteris animantibus æque communes. Ad Solem igitur & Iouem atq; Mercurium reuertamur. Solaria quidem nõnulla & Iouia diximus, Mercurialia uero nescio quomodo prætermisimus. Sunt autem eiusmodi: Stannum, Argentum, præsertim uiuum, Marcaßita argentea, lapis Achates, uitrum Porphyriticum, & quæ croceum cum uiridi misceant, smaragdum atque lacca: Animalia sagacia & ingeniosa simul & strenua, simiæ, canes: Homines eloquentes, acuti, uersati-

Species humanæ planetis subiectæ.

les, oblonga facie, manibusq; non pingues. Sunt autem quærenda & exercenda quæ ad aliquē Planetam attinēt, eo uidelicet dominante (ut diximus) in die & hora eius si fieri potest. Etiam quando ipse sit in domicilio, uel exaltatione, uel saltem triplicitate sua & termino & angulo cœli, extra combustionem directus, ac sæpius orientalis, si Sole sit superior: Item in Auge & aspiciatur à Luna. Si quis autem ab ipsa Luna beneficium, & à Venere poscat, tempora similia obseruare debebit. A Venere quidem per animalia sua quæ diximus, & per Corneolam & Saphyrū lapidemq; Lazoli, æs croceū atq; rubeū & Corallum, omnesq; pulchros uariosq; uel uirides colores & flores, atque concentus suauesq; odores atq; sapores. A Luna per alba & humida & uiridia, per argentum atq; Crystallū & uniones, & argenteam Marcaßitam. Quoniam uero Saturnus quidem statui & perseuerantiæ dominatur, Mars autem efficaciæ motus, cogimur nonnunquam horum quoq; gratia ab eis patrocinia postulare, temporibus uidelicet similiter obseruatis. Ab illo quidem, per materias quasdam quodammodo terreas & fuscas atq; plumbeas, & fuscam Iaspidem & Magnetem & Camoinum atq; Chalcidoniū, & ex parte quadam per aurū & auream Marcaßitam. A Marte uero, per ignea, rubea, æs rubeum, sulphurea omnia, ferrum lapidemq; sanguineum. Neq;

diffidas

diffidas Saturnũ habere nonnihil in auro. Nam pro-
pter pondus id putatur habere. Quinetiam Soli au-
rum simile, sic omnibus metallis inest sicut Sol in Pla-
netis omnibus atq; stellis. Iam uero si quis conuicerit
Saturnum & Martem natura noxios esse, quod equi
dem nunquam crediderim, tamen his quoq; utendum
quemadmodum uenenis nõnunquam utuntur & Me-
dici, quod Ptolomæus in Centiloquio probat. Pro-
derit ergo quandoque uis Saturni caute sumpta, sicut
apud Medicos quæ adstringunt atq; continent, imò
& quæ stupefaciunt, sicut Opium & Mandragora:
Martis quoq; sicut euphorbium & helleborus. Cau-
tißimi uero hac in re fuisse uidentur Magi Brachma-
nes Pythagorici, qui quum ob sedulum philosophan-
di studium Saturni tyrannidem formidarent, uestibus
albis amiciebantur, Iouialibusq; siue phœbeis, quoti-
die sonis & cantibus utebantur, plurimumq; sub diuo
uiuebant. Vbiq; uero memento per affectũ studiumq; Vitæ stu-
animi, & per ipsam spiritus qualitatẽ, nos facillime su dia Plane-
bitoq; exponi Planetis, eundem affectum ac eiusmodi tis subdita.
studium & qualitatem significantibus. Per sæpe rati-
onem igitur à rebus humanis, per ocium, solitudinẽ,
firmitatem, per Theologiam, secretioremq; philoso-
phiam, superstitionẽ, Magiam, agriculturã, per mœ-
rorem Saturno subijcimur. Per ciuilia & ambitiosa
negocia, per philosophiam naturalem, cõmunemq;

per religionem ciuilem, perq́; leges Ioui, Marti per iram atq; certamina, Soli Mercurioq́; per studiũ eloquentiæ, cantusq; & ueritatis & gloriæ atq; solertiã. Veneri per lætitiam & Musicã & festiua. Lunæ per uictum plantis similem. Sed hanc inter hos differentiam mente teneto, exercitationem ingenij magis publicam atq; amplam ad Solem spectare: Priuatam uero & artificio mancipatam, potius ad Mercurium. Tum uero Musicam grauem quidẽ Iouis Solisq; esse, leuem Veneris, mediam uero Mercurij. Similis quoque de stellis fixis ratio est. Hæc quidem communis humanæ speciei regula. Propria uero unicuiq; regula fuerit explorare quæ stella, quid boni cuiq; in genitura promiserit, atq; ab ea potius quàm ab alia reposcere gratiam. Et ab unaquaq; non quodlibet donum, & quod aliarum est, sed eius propriũ expectare, nisi forte tum à Sole cõmunia multa reportes, tanquam communi quodam duce cœlestium, & ab Ioue fermè similiter, tum mundana pariter omnia ab anima spirituq; mundi. Quem sicut & quoduis animal multoq́; efficacius animatum esse, non solum Platonicæ rationes, sed etiam Astrologorum Arabum testimonia comprobant. Vbi etiam probant ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam affectumq́; facta, traijci ad animã corpusq; nostrum bona cœlestia. Hinc quidem per spiritũ nostrum

ſtrum in nobis medium, & tunc à mundi ſpiritu roboratum: inde uero per radios ſtellarũ feliciter agentes in ſpiritum noſtrum, & radijs natura ſimilem, & tunc ſeipſum cœleſtibus coaptantem.

Quod inter animam mundi & corpus eius manifeſtum, ſit ſpiritus eius in cuius uirtute ſunt quatuor elementa: Et quod nos per ſpiritũ noſtrũ hunc poßimus haurire Cap. III.

PRofecto mundanum corpus quantum ex motu generationeq́; apparet, eſt ubiq; uiuum, quod Indorum philoſophi probant ex eo, quod paßim ex ſe uiuentia generet. Ergo per animã uiuit ubiq; ſibi præſentem, ac prorſus accommodatam. Igitur inter mundi corpus tractabile, & ex parte caducum, atq; ipſam eius animam, cuius natura nimium ab eiuſmodi corpore diſtat, ineſt ubiq; ſpiritus, ſicut inter animam & corpus in nobis: ſi modo ubiq; uita eſt cõmunicata ſemper ab anima corpori craßiori. Talis nanque ſpiritus neceſſariò requiritur tanquam medium, quo anima diuina & adſit corpori craßiori, & uitam eidem penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi ſenſibile, tanquam ſenſibus tuis accommodatum, craßius eſt, & ab anima diuinißima longe degenerans. Opus eſt igitur excellentioris corporis adminiculo quaſi nõ

corporis. Proinde ſcimus uiuentia omnia tam plantas quàm animalia, per quendã ſpiritum huic ſimilem uiuere atq; generare: Atque inter elementa (quod maxime ſpiritale eſt) uelociſsime generare, perpetuoq; moueri quaſi uiuens. Sed quæres interea, ſi elementa atq; animantes generant aliquid ſibi ſimile ſuo quodã ſpiritu, cur lapides & metalla non generant, quæ inter elemẽta & animantes media ſunt? Quia uidelicet ſpiritus in eis craßiori materia cohibetur. Qui ſi quando rite ſecernatur, ſecretusq; conſeruetur, tanquã ſeminaria uirtus poterit ſibi ſimile generare: ſi modo materiæ cuidam adhibeatur generis eiuſdem, qualem ſpiritum phyſici diligentes ſublimatione quadam ad ignem ex auro ſecernentes, cuiuis metallorum adhibebunt, aurumq; efficient. Talem utiq; ſpiritum ex auro uel ex alio rite tractum atq; ſeruatum Elixer Arabes aſtrologi nominant. Sed ad mundi ſpiritum redeamus, per quem mundus generat omnia, quandoquidẽ & per ſpiritũ propriũ omnia generant, quẽ tum cœlum, tum quintã eſſentiã poſſumus appellare. Qui talis fermè eſt in corpore mũdi, qualis in noſtro noſter. Hoc in primis excepto, quod anima mũdi hunc nõ trahit ex quatuor elementis tanquã humoribus ſuis, ſicut ex noſtris noſtra, imò hũc proxime (ut Platonice ſiue Plotinice loquar) ex uirtute ſua procreat genitali quaſi tumens, & ſimul cum eo ſtellas, ſtatimq; per eum parit qua-

Problema.

rit qua=

rit quatuor elemēta, quasi in illius spiritus uirtute sint omnia. Ipse uero est corpus tenuißimū, quasi non corpus, et quasi iam anima: Item quasi nō anima, & quasi iam corpus. In eius uirtute minimum est naturæ terrenæ, plus aūt aqueæ, plus item aëriæ. Rursus igneæ stellarisq; quamplurimum. Ad horum graduum mensuras, ipsæ quantitates stellarum elementorumq; prodierunt. Ipse uero ubiq; uiget, in omnibus generationis omnis proximus autor atq; motus, de quo ille:

Spiritus intus alit.

Totus est suapte natura lucidus calidusq;, & humidus atq; uiuificus, ex dotibus animæ superioribus dotes eiusmodi nactus. Quem plurimum hausisse Appolloniū Theanæū, testificatus est Indus Hiarchas dicēs: Mirari nemo debet ô Apolloni te diuinandi scientiam consequutum, quum tantum ætheris in anima geras. Appollonius Theanæus.

Quod spiritus noster hauriat mundi spiritū per radios Solis & Iouis, & quatenus ipse fiat solaris & Iouialis. Cap IIII.

Hunc tu igitur studebis tibi in primis insinuare. Hoc enim medio naturalia quædam beneficia reportabis, tum corporis mundani, tum animæ, tum etiam stellarum atq; dæmonum. Nam ipse inter crassum mundi corpus & animā medius est. Et in ipso

stellæ sunt & dæmones, atque per ipsum. Siue enim mundi corpus atq; mundana sint ab anima mūdi proxime (sicut Plotino placet atq; Porphyrio) siue mundanū corpus: sicut & anima proxime sit à deo, ut nostris placet, & forte Timæo Pythagorico, omnino uiuit mundus atq; spirat, spiritumq́; eius nobis haurire licet. Hauritur autem proprie ab homine per suū spiritum illi suapte natura conformem. Maxime si reddatur etiam arte cognatior, id est si maxime cœlestis euadat. Euadit uero cœlestis, si expurgetur à sordibus, & omnino ab eis quæ inhærēt sibi dißimilia cœlo. Quæ quidem sordes non solum intra uiscera si fuerint, uerumetiam si in animo, si in cute, si in uestibus, si in habitatione & aëre, spiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandem cœlestis, si ad orbicularem animi corporisq; motum, ipse quoq; orbes efficiat: Si ad aspectū cogitationemq́; lucis frequentiorem etiam ipse subrutilet: Si adhibeātur ei similia cœlo, ea communiter diligentia qua Auicenna in libro De uiribus cordis spiritum curat. Et nos in libro De curanda literatorum ualetudine curare contendimus. Vbi primum segregantur ab eo uapores obnubilantes, medicinis ita purgantibus. Secūdo, rebus lucentibus illustratur. Tertio ita colitur, ut & tenuetur simul & confirmetur. Fiet deniq; cœlestis maxime, quantū dictat ratio præsens, si applicentur ei potißimum radij influxusq; Solis inter cæ-

Mundus uiuens & spirans.

ter cœlestia dominantis. Atque ita ex hoc spiritu tanquam in nobis medio cœlestia bona in primis insita sibi in nostrū tum corpus, tum animum exundabunt: Bona inquam cœlestia cuncta. In sole enim omnia continentur. Conferet autem sol ad spiritum solarem efficiendum proprie, quando sub Ariete fuerit, uel Leone ipsum aspiciente Luna, maxime in Leone. Vbi adeò spiritum nostrum uegetat, ut ipsum muniat contra uenenum Epidemiæ repellendum: quod perspicue apparet in Babylonia & Aegypto, & regionibus spectantibus ad Leonem, ubi Sol Leonem intrans, epidemiam sedat, ea duntaxat ratione, qua diximus. Tunc ergo & tu Solaria paßim exquisita compone. Tunc incipe solaribus uti, ea tamen cautione, qua sub æstu exiccationem diligenter euites. Non poterit autem facile spiritus solaris euadere, nisi sit quamplurimus. Ad solem enim maxime pertinet amplitudo: Quamplurimum uero faciet, tum diligentia cor rebus cordialibus intus & extra fouens, tum etiā uictus ex alimētis quidē subtilibus, multū tamen & facile & salubriter nutrientibus. Motus quoq; frequens atq; lenis, & opportuna quies, aërq; tenuis atq; serenus, & ab æstu geluq; remotus, præcipue lætus animus. Rursum nec Solaris erit, nisi calidus fuerit & subtilis, & clarus. Subtilem clarumq; facies, si tristia & crassa deuitabis & fusca. Vtêris lucidis lætisq; intus & extra. Luminis mul

tum die nocteq; excipies. Sordes expelles, & ocium & torporẽ. In primis tenebras deuitabis. Perducturus autem spiritum ad calorem Soli naturalem, caue ne ad tertium caloris gradum ſiccitatemq́; deducas. Calor enim ipſe Solis naturaliter non exiccat: Alioquin non eſſet Sol uitæ generationisq́; dominus, & autor augmẽti. Siccare uero contingi, tradijs eius in concauis materiæ ſiccæ concluſis. Humorem itaq; calori ſubtilem qualis eſt Solaris, & maxime Iouius, adhibebis & conſeruabis in ſpiritu, rerum eiuſmodi uſu, ſi ſolarem ſis effecturus, ne alioquin ad Martium potius quàm ad Solarem ſorte deducas. Martem quidem Soli eſſe ſimilem in paucis & his quidem manifeſtis, nec admodum excellentibus, & interim inimicũ eſſe ferunt. Iouem uero Soli ſimillimũ in plurimis excellentibusq; muneribus quãuis occultioribus, & amiciſsimum eſſe ſcimus. Vnde & Ptolemæus ubi de conſonantia diſputat, Iouẽ ait cum Sole præ cæteris perfectiſsime conſonare, Veneremq́; cum Luna. Omnesq; Aſtrologi uniuerſalem beneficẽtiam Soli tribuunt ſimiliter atq; Ioui: Quãuis Sol eadem efficacius agat, & Iupiter ſub uirtute Solis efficiat. In utroque calor uiget, ſuperatq; humorẽ. Sed in Ioue ſuperat modice, in ſole ſuperat excellenter: Vtrobiq; benefice. Quum igitur adeò conſonent, facile poteris ſpiritũ Solarem efficere pariter atq; Iouiũ, ac res Solares & Iouiales

rite

rite poteris inuicem commiscere. Præsertim si & has inuicem componas, & spiritui adhibeas, quando Iupiter Solem trino aspicit uel sextili, uel saltem quando Luna ab aspectu alterius ad alterum procedit aspiciendum: Maxime quando ab aspectu Solis ad coitum cum Ioue progreditur. Seorsum uero Solarem proprie facies uel Iouialem, quando aspectũ Lunæ ad Solem obseruaueris uel ad Iouem. Tametsi consequutus naturam huius, naturã mox illius facile consequêris. Sextilem uero aspectũ intellige, quando Planetæ duo inter se signorum duorum spacio distant. Trinum autem, quando quatuor signorum discrepãt interuallo. Coniunctionem uero uel aspectum Lunæ ad alios, duodecim gradibus citrà, totidemq; ultrà metimur. Planetarũ aspectus.

Quod tres Gratiæ sint Iupiter & Sol & Venus, & quod Iupiter sit Gratia geminarũ media, & maxime nobis accommodata.

Cap. V.

Compositiones quidem, & curationes Iouias, simulatq; Solares inuenies in libro nostro de Vita longa, et in libro De literatorũ cura. Vbi etiam miscuimus pleraq; Venerea. Nam & nos in studiosis timemus exiccationem, cui resistit Venus. Et hæc ipsa Venus est amicißima Ioui, sicut & Soli Iuppiter,

Quasi Gratiæ tres inter se concordes, atq; coniunctæ. Ab his quidem tribus cœli Gratijs, & à stellis eiusdem generis Astrologi gratias & sperant & diligēter exquirunt, easq; per Mercurium atq; Lunam, quasi nuncios transmitti putant atq; curant: facile uero communiterq; per Lunam. Lunam quidem cum Ioue coniunctam, aut Venere feliciorem esse putant, quàm si per sextilem aspexerit, aut trinum. Veruntamen si per trinum aspiciēs etiā suscipiatur ab illis, quasi existimant esse coniunctam. Similiter si à Sole perspecta fuerit simulq; recepta. Nos autem si horum triū, stellarumq; similium uires effectusq; omnes percurrere singulatim uelimus, longū opus aggrederemur, exquisitu difficile, difficillimum obseruatu. Si ad Venerem nos proprie conferamus, non facile Solem habemus: Si ad Solem proprie, non facile Venerem. Vt igitur tres simul in uno gratias complectamur, ad Iouem tandem confugiemus, inter Solem Veneremq; natura effectuq; medium, qualitate admodum temperatum, et quæcunque sperantur à Venere uel à Sole, suo quodam pacto tradentem, magnificentius quidem honestiusq; quàm Venus: temperatius quoque quàm Sol, & in omnibus cum humana natura maxime congruentem. Vtemur itaque Iouijs quando & ipse & Luna dignitatem tum naturalem, tum accidentalem habuerint, sintq; simul, uel feliciter se aspiciant. Si quando id fieri omnino nō

possit,

poßit, misce Solaria in unum simulatq; Venerea, fa-cies'q; sic Iouiale ex utrisq; compositum, quando uide-licet Luna à coitu Veneris eat ad sextilem Solis aspe-ctum, uel è conuerso. Memento uero in rebus compo-nendis quæ cor spiritumq; foueant & corroborẽt, Lu-nam conferre potißimum, si unà cum his muneribus hoc etiã habuerit, ut per aëria signa discurrat, maxi-me per aquarium, quod esse maxime putatur aërium: Vel si in suo domicilio sit, aut exaltatione sua, uel do-mo Iouis aut Solis: Et ubicunq; sit, si mansionem ex ui-ginti illis & octo teneat, tum sibi, tum etiam operi competentem.

De uirtutibus naturalibus uitalibus & anima-libus, & qui Planetarum singulis aut commodent incomodéntue, idq; maxime per aspectus.

CAP. VI.

PRæcipua uero disciplina est recte tenere quem spiritum, quam uim, quam rem potißimum hi Planetæ significant. Luna ergo Venusq; uim & spiri-tum naturalem, atq; genitalem, & quæ hunc augent, Iupiter eadem, sed efficacius heparq; & stomachum, habetq; non mediocrem partem in corde & spiritu, uirtuteq; uitali, quatenus suapte natura cum Sole con-sentit, imò & per se ipsum: Alioquin cor uitalem spi-ritum nõ proprie in mense Iouis acciperet. Vnde Iouẽ

Græci appellant uitã, & per quẽ uita. Habere quoq; in animali spiritu potestatem testantur Astrologi, dicentes Iouem ad philosophiam & ueritatem inueniendam, relgionemq́; conferre. Et Plato, ubi ait, ab Ioue philosophos proficisci. Quod etiam significauit Homerus antiquorum opinione dicens: Talis est mens hominibus, qualem indies adducit pater hominum atque deorum. Nusquam uero numen aliquod ita cognominat præter Iouem. Sol spiritum uitalẽ præcipue, corq; significat, & habet nonnihil, imò non parum in capite, propter sensum atq; motũ, cuius est ipse dominus, neq; uim deserit naturalem. Mercurius cerebrum & instrumenta sensuum, ideoq; spiritum animalem. Proinde tutißima uia erit, nihil sine Lunæ beneficio facere: Quandoquidem cœlestia communiter & frequenter atq; facile ad inferiora demittit, quam alterum Solem nominant, quolibet mense quatuor anni tempora facientem. In prima enim sui quarta Peripatetici putant esse calidam atq; humidam. In secunda calidã & siccam. In tertia frigidam atq; siccam. In quarta frigidam atq; humidam: Lumenq; eius proculdubio Solis esse lumẽ: Humores generationemq́; regere, omnesq́; mutationes fœtus ipsius in aluo, cõuersionibus suis metiri, & quoties Soli iungitur, uiuificã ab eo uirtutem recipere, quam infundat humori, atq; ibidem à Mercurio uim humores commiscentem. Quam uim Mercurius

Homerus.

curius & transformatione in omnes sua, & gyris multiplicibus affert. Ibidem mox à Venere uim, quæ conducat ad formas genituræ conuenientes. Operæpretiũ uero fuerit meminisse, diurnum Lunæ cursum in quatuor distribui quartas. In prima quidẽ ab Oriente ad medium ascendit cœlum, atq; interim humorẽ & spiritum auget naturalem. In secunda à cœli medio petit occasum, efficitq; in nobis oppositum. Tertia ab occasu cœlum subter medium adit, iterumq́; spiritum illum auget & humorem. Quarta cadit inde uersus ortũ, minuitq; uicißim. Quod maxime in oceani ripis apparet, ubi ad hunc cursum mare manifestius accedit atque recedit, eodemq́; ordine uigor in ægrotantibus. Probabile etiam est, Solem per easdem sui quartas ad calorem naturalem & spiritum uitalem augere, uel diminuere: Animalem quoq;, quatenus Mercuriũ habet comitem. His cognitis poterit medicus pro humore & calore naturali, & quolibet spiritu recreando, tempora opportuniora seruare. Sed nunc de Luna satis. Neq; dimittere decet Iouem, in cuius mense altero quidem uitam accepimus, altero autẽ communiter & felicius nati sumus. Et qui inter Solem atq; Venerem, item inter Solem atque Lunam est qualitate effectuq; medius, ideóq; cõplectitur omnia. Solem uero ipsum prætermittere cœli dominum, nefas atq; periculosum existimamus; nisi forte quis dixerit, eum qui Iouem ha

bet, in Ioue Solem iam habere, illic potißimum ad homines temperatum. In Sole certe omnes cœlestiũ esse uirtutes, non solum Iamblichus Iulianusq;, sed omnes affirmant. Et Proclus ait ad Solis aspectum omnes omnium cœlestium uirtutes congregari in unum atque colligi. Iouem uero esse Solem quendam ad nos temperatum, nemo negabit. Lunam quoq; temperatã ad Venerem haud neglexeris. Multũ enim ad ualidam prosperamq; uitam adiuuat. Siquidem Venus fœcundat hominem, facitq; lætũ. Hanc igitur obseruabis. Quanquam si Lunam Veneri similem, humore prorsus æqualem, & uix minus calidam, cum Ioue rite misceas aut Sole, propémodum iam Venerem habes. Quid ergo? Vt tutißima omnium & cõmodißima simul inceadas uia, Lunam obserua, quando Solem aspicit, coitq; cum Ioue, uel saltem Iouem simul aspicit atq; Solem, aut certe quando post aspectũ Solis mox ad Iouis coitum progreditur uel aspectum. Atq; eo ipso tempore compone inuicẽ, uel adhibe tibi Solaria Iouiáq; simul atq; Venerea. Quod si te ad unum ex magnis confugere neceßitas urgeat, uel negocium, ad Iouem ipsum uel potius ad Lunam simul Iouemq; confugito. Nulla enim stella naturales in nobis uires, imò & omnes magis quàm Iupiter fouet atque corroborat. Nulla rursum pollicetur prosperiora simulatq; plura. Et ubique hunc accipere faustum est. Solem uero accipere,

Proclus.

forsitan non ubiq; tutum. Semper enim ille iuuat, hic sæpe nocere uidetur. Venus autem quasi debilis. Ideò solus ille iuuans pater est appellatus. Id autem comprobat Ptolemæus, ubi ait: Pharmacum uix quicquã mouere naturã duntaxat, quando Luna cum Ioue congreditur. Vsq; adeò illinc proprie totam putat uniuersi corporis corroborari naturã. Expertus sum quinetiam Luna cõiuncta cum Venere medicinam uix mouere. Quamuis autem ubi pituitam ualde timemus, Lunam præcipue obseruemus ad Solem: Vbi uero bilem exiccationemq; eiusmodi, ad Venerem, tamen directio Lunæ ad Iouem, & ad hæc omnia quodammodo confert, & præcipue ad atram bilem expellendã, necnon ad communem hominum complexionẽ instaurandam atq; firmandam. Sicut enim glycyrrhiza & oleum rosaceum frigidiora calefacit, calidiora refrigerat, uinumq; similiter: quod insuper humectat sicca, humidiora siccat: Ita Iupiter humano congruus calori, ut uinum, oleum rosaceum, camomilla, glycyrrhiza. Vbi igitur audis Albumasar dicentem: Nõ est uita uiuẽtibus præter deũ, nisi per Solem & Lunam. Id intellige, quantum ad communem omnibus spectat influxum. Proprius autem homini accommodatissimusq; influxus est ab Ioue. Sunt autem in natura corporis uires attrahendi, retinendi, coquendi, expellendi. Has igitur omnes Iupiter ipse iuuat. Potissimum

uero coquendi, siue digerendi uirtutẽ, atq; generandi
& nutriendi simul & augendi, propter humorẽ eius
aërium atque multum, & calorem eiusdem amplum,
humori mediocriter dominantẽ. Profecto per radios
Iouis semper usquequaque diffusos lumen Solis pro-
prium ad salutem hominum maxime temperatur:
radijs interim Veneris ad idem aßidue conferẽtibus,
atque similiter transferente Luna. Radij quidem Ve
neris atque Lunæ tanquam humidiores quodam in-
digent temperante, sicut & Solis radij tanquam cali-
diores, humidioris cuiusdam temperiem exigunt. Ra-
dij autem Iouis temperamentum nullum desiderant.
Quid enim aliud Iuppiter est nisi Sol quidam ad sa-
lutem rerum præcipue humanarum ab initio tempe-
ratus? Quid rursus aliud, nisi Luna Venusq; facta ta-
men calidior atque potentior? Ideo Astrologi ab Ioue
auspicantur annũ fertilem, serreum, salubrem, & ab
eo imminentiũ morborum remedia sperant. Atq; Em
pedocles ubi propria unicuiq; Planetarũ munera tri
buit, Iouem solum generationis principem nominat,
Orpheum imitatus. Præter Iouem præcipiunt Lunã
diligenter in omnibus operibus obseruandam, tanquã
medium inter cœlestia competens, atq; terrena. Sit er
go Luna in gradu, situq;, & aspectu ad opus optatũ,
conueniente. Non sit in eclyptica, nec sub radijs Solis
per gradus duodecim ultra citraq;, nisi forte sit in eo-
dem

Hinc Athe
nienses eum
ἀλεξίκακον
& Lindij
λοίμιον ap
pellabant.

dem minuto cum Sole. Pleriq; uero uolunt omnes Planetas fore fortes quãdo in unitate Solis extiterint. Vnitatem uero metiũtur minutis duobus atq; triginta, ut xvi. quidem citra, xvi. uero ultra connumerentur. Nõ impediatur à Saturno uel Marte, nõ descendat in latitudine meridionali, quando duodecim dictos gradus egreditur. Non sit opposita Soli, nec lumine minuatur, nec tarda cursu, quando scilicet die uno, duodecim nõ peragit gradus. Non sit in uia cõbusta à gradu Libræ uigesimooctauo ad tertiũ Scorpionis, nec in octaua, nec in Ascendente, nec in finibus Martis, uel Saturni. Quidam uero nec in sexta, duodecima, nona, quarta Lunam uolunt. In cæteris uero cœli plagis approbant. Vbi hæc omnia complecti non potes, Iouem saltem expecta, uel Venerẽ in Ascendente, uel decima: sic enim subueniũt detrimentis Lunæ. Nec ab re fuerit recordari quatenus Luna lumine augetur, eatenus & nobis non solum humorem, sed spiritum etiam uirtutemq; augeri, atq; hæc ad circunferẽtiam dilatari: Maxime in secunda eius quarta. Quando uero minuitur, contrà contingere, præsertim in ultima quarta. Primum eius ad Solem trinum præesse secundo. Hunc sextili primo. Hunc sextili secundo. Lunã quatenus lumine, eatenus repleri calore. Vidẽtur ergo quidam non tam obseruare quomodo aspiciat Luna Solem (semper enim aspicit) quàm ut plurimum lumen

habeat, præsertim dum augetur. Aspiciat uero interim trino uel sextili Iouem aut Venerem. Proinde uirtutem attractiuam ignea iuuant: Retentiuam terrea: Digestiuam aëria: Expulsiuam peraquea. Si tu has omnes in te adiuuare uolueris, attractiuam quidē per ignea maxime roborabis, quādo Luna in signis uel stationibus igneis constituta Iouem aspicit, scilicet Ariete, Leone, Sagittario. Retentiuam per terrea, potissimum, quando intuetur eundē in signis uel stationibus terreis collocata: Tauro, Virgine, Capricorno. Digestiuam generatiuamq; per aëria, scilicet Geminos, Libram, Aquarium, quoties sub aëreis Iouem suspicit, aut subit. Expulsiuam per aqueam, Cancrum, Pisces, Scorpium. Quando sub aqueis ipsa posita, Iouis radijs illustratur. Maxime uero in his omnibus cōsequeris optata, si Iupiter eadem uel similia, uel saltem non dissimillima signa mansionésue possederit. Citaturus aluum solidis medicinis, accipe Pisces: Liquidis, Scorpionem: Medijs uero, Cancrum. Per inferiora purgaturus, Pisces & Scorpium. Per superiora, Cancrum. Malum Saturni uel Martis ad Lunam deuitabis aspectum. Ille enim uexat stomachum, hic intestina dissoluit. Capricornum euitabis & Taurum: nauseā enim afferunt. Scis membrum irritandum non esse, quando Luna signum occupat membro præfectum (humores nanq; mouet) sed potius esse fouendum. Hæc uero de

uirtute

uirtute & spiritu naturali in iecore præcipue dominantibus, quæ in quatuor officia quæ narrauimus, diuiduntur, dicta sufficiant. De uirtute uero spirituq; uitali in corde uigente quidnam monemus? Satis id ferme significatum est. Nam per res in primis igneas & quodammodo simul aërias hæc adiuuantur, quando Luna in domicilijs mansionibúsue consimilibus suspicit Iouem, præcipue si Iouem cõplectatur & Solem. Virtutem quoq; animalem per sensum & motũ in capite dominantem confirmare potes per aëria in primis, subiũctis igneis, quando Luna in domicilijs uel sedibus cõsimilibus Iouẽ suspicit: præsertim si Iouẽ propemodũ Mercuriumq; complectitur. Hic uero te moneo, ne Mercuriũ putes aqueum esse uel terreũ (quod & ego aliquãdo suspicatus sum: Alioquin motibus celeritatiq; ingenij non conferret) sed quodammodo aërium esse scias. Nam & ob eandem causam tam mobilis est, tam facile conuertibilis, tantũ ingenio confert, præsertim in Aquario plurimũ aërio constitutus. Humor quidem in eo temperatus est, calor exiguus. Sub Sole positus dicitur exiccare. Longior autem à Sole factus, humectare putatur. Ibi quidem calefacere multum ex natura Solis. Hic uero calefacere parũ admodum, & humefacere magis suapte natura. Calore forsan nõ cedit Veneri, Lunam superat, humore uero cedit utrisq;. Haly probat Mercuriũ qualitates cœlestiũ

Vitalis uirtutis confortatio.

commiscere: quoniam facillime permutetur, tum in qualitatem termini quem subit, tum in naturã stellæ, quam aspicit. Ego igitur hũc tam facile permutari puto, quia nec excellẽtem potestatem, quam Iupiter habet, nec excedentem qualitatem, quam pleraq; coelestia, per quam alterationi resistat. Deniq; probabile est Mercurium assiduum Solis Achatem, multas illius uires habere, ideoq; sperari Solaria quædam à Mercurio posse. Aliquando uero & Martem tradunt, Solem in quibusdã muneribus imitari, ac Venerem quæ ad Lunam pertinent, elargiri. Hæc igitur in agendo memineris. Neq; negligas unquam terminos. Aiunt enim Planetas in diuersis terminis ceu lucidis atq; tenebrosis opposita facere. Deniq; ubi Martem times, oppone Venerem: Vbi Saturnum, adhibe Iouem. Ac da operam ut in perpetuo quodam pro uiribus motu uerseris, tantũ defatigatione uitata, ut & propriũ motũ externis motibus clàm nocituris opponas, & cœlestẽ actũ pro uiribus imiteris. Quod si poteris spacia motibus ampliora peragere, sic & cœlũ potius imitaberis, & plures cœlestiũ uires passim diffusas attinges.

Mercurius Solis bonorum particeps.

Quomodo membra foueantur in nobis per comparationem Lunæ ad signa & ad stellas fixas. Cap. VII.

TOtum quemadmodũ diximus corpus fouere poteris, caput uero potissimũ si Planetas obserua-

uerit

ueris in Ariete, uel in suo quenque domicilio primo. Præcordia si in Leone. Stomachum iecurq; si in Cancro atq; Sagittario, aut saltem in Virgine. Et acceperis ea quæ proprie membrum petunt. Expedit quoq; nosse, quæ quisq; Planeta membra in signo quolibet habeat. Potes etiam proprie pro ætatis discrimine consulere unicuiq; per quatuor ætates Lunæ. Hæc enim à nouilunio usq; ad quadraturam primam iuuenis est. Deinde ad pleniluniũ est iuuenis atq; uirilis. Hinc ad quadraturam alteram, uirilis simul atq; senilis. Inde usq; ad coniunctionẽ est senilis. Aetatem itaq; Lunæ feliciter ætati curandi corporis adhibebis, si tunc aspectum eius ad aliquam trium Gratiarũ acceperis. Qui sanè aspectus Lunæ semper & cito gratiosa largitur. Neq; tamen facile admodũ diuturna uel maxima, nisi præter intuitũ Lunæ, etiam ipsæ Gratiæ mutuò se conspiciãt iam, uel propèmodũ conspecturæ sint, aut tres ipsæ, aut duæ. In primis uero diuturna præbent signa fixa: Leo scilicet, Aquarius, Taurus, Scorpius. Si fortè non poßis in præsentia Lunam ad Planetas gratiosos opportune dirigere, stellas elige fixas gratiarum naturam, id est Iouis aut Veneris aut Solis habentes, & ad eas directã Lunam elige. Tutius tamen est, Lunam interea Iouem propèmodum adire uel Venerem. Stellæ nanq; fixæ si solæ spectent, proportionem humanam, id est unius hominis nimis exuperant. Proporti-

onem uero cum ciuitatibus moderatiorem habent.

De uirtutibus & usu stellarum fixarum.

CAPVT VIII.

TRadũt Astrologi maiores quasdã stellas à Mercurio compertas, autoritatẽ habere quamplurimã. Qualis est in Arietis gradu xxij. umbilicus Andromedæ, Mercurialis atq; Venereus. Item in Tauri xviij. caput Algol, naturam Saturni poßidens, atque Iouis. Cui subesse uolunt Adamantem & artemisiam, & audaciam uictoriamq́; præstare. In eiusdẽ gradu xxij. pleiades, lunare sidus & Martium. Cui subijciũt crystallũ, herbam diacedon, semen fœniculi. Conferre putant ad acuendum uisum. Quod autem nonnulli dicũt conducere ad dæmonas conuocandos, figmentum esse iudico. Aldeboran primo uel tertio Geminorum gradu Martium atq; Venereũ. Hircus gradu eorundem xiij, Iouius atq; Saturnius. Huic subijciunt Saphyrũ, praßium, mentam, artemisiam, mandragoram. Ad dignitatem & principum gratiam adiuuare confidunt, nisi fortè eos opinio fallat. Illi subesse uolũt rubinum, titimallũ, matrisyluam. Diuitias & gloriã augere. In Cãcri sexto uel septimo Canis maior Venereus, præest berillo, sauinæ, artemisiæ, draconteæ. Præstat gratiam: item in xvij. eiusdem canis minor Mercurialis & Martius. Cui subesse uolunt lapidem Achatem, herbam Solsequium, & Pulegium: Atque

gratiam

gratiam elargiri. In Leonis xxi. Cor Leonis, stella regia Iouialis & Martia. Huic subijci putant lapidem Granatũ, chelidoniam, masticen, Melancholiã reprimere, temperatum gratiosumq; efficere. In Virginis xix. Cauda Vrsæ maioris Venerea & Lunaris. Lapidem eius Magnetem putant, Herbam cicoream & artemisiam, à raptoribus ueneficijsq; tueri. In Libræ vij. Ala Corui dextra. Itẽ in eiusdem xij. et fortè xiij. Ala sinistra, Saturnia simul & Martia. Eius herbam lapacium & hyoscyamũ esse aiunt cum lingua ranæ audaciam augere: Fore noxiam, in eiusdem quindecimo uel sedecimo, spica uenerea Mercurialisq;. Quã sequatur Smaragdus, saluia, trifolium, promarulla, artemisia, mandragora, Diuitias augeat, & uictoriã, & ab angustia uindicet. Deniq; in eiusdem xvij. uel xviij. Alchameth. Huic subdunt Iaspidem & plantaginem, Firmare sanguinem sperant, febres omnes expellere. in Scorpionis quarto, Elpheia Venerea Martiaq;. Secundum uero computationem aliam in gradu eiusdem quinto est cornea, forsan eadem, præsidẽt topazio, rorimarino, trifolio, hederæ, augere gratiam, castitatem, gloriam putant. In Sagittarij tertio, Cor Scorpionis Martium atq; Iouium, præsidens Sardonio, amethisto, aristolochiæ longæ, croco. Opinantur colorem bonum efficere, animum lætum, sapientemq; reddere, dæmonia propulsare. In Capricorni

gradu septimo Vultur cadens, hāc sequitur Chrysolithus, Saturegia, Fumus terræ. Stella est Mercurialis, atq; Venerea, temperata. In ascendente medioq; cœlo prodest. Quod autem excantandi autoritatem afferre dicāt, nihilipendo. In aquarij. xvi. cauda Capricorni Saturnia, Mercurialisq;. Quam sequitur Calcidonius, maiorana, nepita, artemisia, mandragora. Præstare in causis gratiam opinantur. Diuitias augere, Hominem ac domum incolumem reddere. In Piscium tertio humerus equi Iouialis, & Martius. Thebit philosophus docet ad captandam alicuius stellæ modo dictæ uirtutē, lapidem eius accipere, herbamq; eiusdē, annulumq; aureum facere uel argenteum, in quo lapillum inseras herba subiecta, gerasq; tangentem. Id autem efficias quando Luna subit stellā, aut aspicit aspectu trino uel sextili: Et stella in medio percurrit cœlo uel ascendente. Ego uero quæ ad eiusmodi stellas attinent, in formam potius medicinæ quàm anuli componerem, intrinsecus uel extrinsecus adhibēdæ, opportunitate uidelicet prædicti temporis obseruata. Tametsi prisci anulos magnifecerint. Nā Damis & Philostratus narrant, Hiarcham sapientum Indorū principem simili quadam ratione septem anulos confecisse, stellarum septem nominibus appellatos, eosq; Apollonio Theanæo dedisse. Qui deinde singulos diebus singulis gestauerit, iuxta dierum nomina, hos distinguens: Di-

xisse

xisse uero Hiarcham Apollonio, auum suum philosophum annos centum atq; triginta uixisse, eiusmodi forsan cœlesti munere fretum. Quo & Apollonius deinde usus, centesimo etiam anno, ut aiunt, iuuenem præferebat. Deniq; siquid eiusmodi anuli uirtutis habent ex alto, id quidem non tam ad animā uel ad crassum corpus pertinere arbitror quàm ad spiritum, calefacto paulatim anulo, sic inde uel sic affectū, ut firmior efficiatur, aut clarior, uehementior aut mitior, seuerior aut lætior. Quæ quidē affectiones in corpus quidem omnino, & in animam sensualem quodammodo, plærunq; indulgentem corpori transeunt. Quod autem aduersum dæmonas aut hostes, aut ad principum gratiam profuturos anulos pollicentur, uel fictū est, uel inde deductum, quod spiritū interritum, firmumq; efficiant, uel etiam mansuetum, obsequioq; amabilem, atq; gratiosum. Iam uero, siquid cœlestia præter corpoream ualetudinem, conferre ad ingeniū, artem, fortunam dicerem, ab Aquinate Thoma nostro non dissiderem, qui in libro cōtra Gentiles tertio probat à corporibus cœlestibus imprimi nonnihil in corpore nostro, cuius munere disponamur ad eligendum sæpe quod melius est, etiam si rationem finemq; nesciamus. Qua quidē in re bene fortunatos appellat atq; (consentiente Aristotele) bene natos. Addit etiā uirtute cœlesti fieri nonnullos in quibusdam artiū effectibus effi- Diuus Thoma

caces (ut eius uerbis utar) sicut miles in uincendo, agri cola in plantãdo, medicus in sanando, felices. At enim Sicut herbæ lapidesq; mirabiles quasdã ultra naturã elementarẽ uires cœlitus habẽt, sic homines quoq; in artibus nõnullos habere. Mihi uero satis fuerit factũ, si cœlestia quomodocunque quasi per medicinas, siue interiores, siue exteriores ad prosperã conferãt ualetudinẽ, dummodo interea salutẽ corporis perquirentes, iacturã nullam salutis animæ faciamus. Nihil omnino tentemus à sancta religione prohibitũ. Præterea in opere quouis cõficiendo, fructũ operis ab eo speremus atq; petamus in primis, qui & cœlestia, & quæ continentur cœlo, fecit, & uirtute donauit, mouetq; semper atq; conseruat.

De dignitatibus Planetarum in signis ad usum medicinarum obseruandis.

CAP. IX.

SAturni domus, Aquarius & Capricornus: Exaltatio, Libra. Iouis domus, Sagittarius atque pisces: Exaltatio siue regnum, Cancer. Martis domicilium, Scorpius & Aries: Exaltatio Capricornus. Solis sedes quidem est Leo: Regnum Aries. Veneris habitaculum, Taurus atq; Libra: Exaltatio Pisces. Mercurij ædes, Virgo atq; Gemini: Regnum, Virgo. Lunæ domus, Cancer: Exaltatio, Taurus. Saturnus &

Iupiter

Iupiter triplicitatem habent in igneis aëreisq; signis. Sol in igneis tantum: Mercurius in aërijs solū. Mars Venus, Luna in aqueis atq; terreis. Planetæ quilibet præter Solem ac Lunā, in quolibet signo fines quosdam suos poßident, quos & terminos appellamus. Igitur in Ariete Iupiter sex ibi primos terminos obtinet: Venus sex inde sequētes, Mercurius posteriores octo, Mars quinq; deinceps, postremos quinq; Saturnus. In Tauro ordine deinceps simili Venus fines habet octo: Mercurius sex, Iupiter octo, Saturnus quinq;, Mars denique tres. In Geminis Mercurius sex, Iupiter sex, Venus quinq;, Mars septem, Saturnus sex. In Cancro Mars septem, Venus sex, Mercurius totidem, Iupiter septem, Saturnus quatuor. In Leone Iupiter sex, Venus quinq;, Saturnus septem, Mercurius sex, Mars totidem. In Virgine, Mercurius septem, Venus decem, Iupiter quatuor, Mars septem, Saturnus duos. In Libra, Saturnus sex, Mercurius octo, Iupiter septē, Venus totidē, Mars duos. In Scorpione, Mars septē, Venus quatuor, Mercurius octo, Iupiter quinq;, Saturnus sex, In sagittario Iupiter duodecim, Venus quinque, Mercurius quatuor, Saturnus quinq;, Mars quatuor. In Capricorno, Mercurius septem, Iupiter septem, Venus octo, Saturnus quatuor, Mars totidem. In Aquario, Mercurius septem, Venus sex, Iupiter septem, Mars quinque, Saturnus totidem. In piscibus,

Fines Planetarū in signis.

Venus duodecim, Iupiter quatuor, Mercurius tres, Mars nouem, Saturnus deniq; duos. Sol autẽ & Luna alia ratione fines suos habent. Nam Sol quidem signa sex pro finibus habet, Leonẽ, Virginem, Librã, Scorpium, Sagittarium, Capricornũ. Luna uero reliquos, Aquariũ, Pisces, Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum. Solem igitur atq; Lunam in his signis eum principatum effectumq;, quem reliqui Planetæ in suis finibus habere putant. Præter fines habent in signis suas Planetæ facies, quas Græci Decanos nominãt, decem occupantes signi gradus. In Ariete facies prima Martis, Secunda Solis, qui Martem in cœlo sequitur. Ordine Chaldæorum tertia Veneris, quæ Soli succedit in cœlo. In Tauro prima facies Mercurij, sequentis Venerem. Secunda Lunæ, quæ Mercurio succedit, Tertia Saturni. Ad hunc enim redeundum est, impleto iam numero Planetarum. In Geminis prima Iouis, sequẽtis uidelicet Saturnum: Secunda Martis, Tertia Solis eodem ordine, similiterq; deinceps.

Quomodo Planetis uti debeamus in medicinis. CAP. X.

Commemorauimus autẽ quas in signis Planetæ dignitates habent, ut quoties facturi compositurique sumus quæ ad planetam aliquem attinent, sciamus eum in suis dignitatibus collocare, Præsertim

quando

quando habuerit in nostra reuolutione & genesi principatũ, ut etiam Saturnus atq; Mars, alioquin deprimendi nobis tamen sint erigendi si geniturae nostrae significatores extiterint. Maxime uero operaepretium ex hac commemoratione fecerimus si quando usuri in medicinis cõficiendis beneficio Lunae & Veneris, atq; Iouis, cauebimus ne in finibus Saturni uel Martis existant, nisi fortè ubi cogimur, uel per Saturnum cohibere dissolutionem aestumq; reprimere, uel per Martem frigidißima calefacere, torpentia suscitare, alioquin fines Iouis & Veneris eligemus. Accipiemus quoque Mercurij fines Mercurialibus in primis hominibus profuturi. Neque latêre nos debet, homines ualde Mercuriales, quales sunt, qui ingenio, artificio, eloquio pollent, non mediocriter esse Solares. Mercurius enim semper est Apolline plenus. Vt autem quiuis intelligat quomodo figuras in coelo describamus in oras: Signum quod ab oriente surgit, primã appellamus uitaeq; domum. Quod succedit in ortum, secundam: tertiamq; deinceps, aliasq; similiter: ita ut septima domus sit signum, quod in occidente iam descendens opponitur ascendenti. Huic octaua succedit. Nona uero è medio cadit coelo, quod decimam domum efficit. Huic succedit undecima. Sed duodecima cadit ab ascendente. Vt igitur Planetae sint potentes, habendi sunt in angulis uel orientis, uel occidentis, uel medij utrinq; coeli.

Domiciliorum constitutio.

Maxime uero in angulo aſcendentis, aut decimæ, me-diũ ſupra caput obtinentis cœlũ, aut ſaltem in plagis quæ angulis mox ſuccedũt. Tametſi Solem quidem in nona, quæ à medio cadit cœlo, Lunã uero ĩ tertia etiã cadente gaudere putant. Duas inter hæc regulas men te teneri Aſtrologi uolũt. Vnam quidẽ ægrotantis ra tione, Alterã uero medici. Nempe ubi ægrotãtis ſepti ma domus per Saturnũ uel Martem infortunata eſt, uel dominus eius infelix, ſepara medicum ab ægroto, ſi Ptolemæo credis. Præterea medicum electurus, Sa-turniũ Martialemq́; declinare iubẽt, eumq́; perquire-re in cuius genitura domus ſexta per aſpectũ Solis, uel per Venerẽ aut Iouẽ, quomodocunq; fuerit fortunata. Infortunatũ uero dicimus ſignũ uel Planetã per Satur num, aut Martẽ, niſi propria domicilia ſint, uel regna quãdo uidelicet uel ibi ſunt, uel illuc aſpiciũt opposito uel quadrato. Oppoſitũ uero aſpectũ dicimus inter il-la quæ interuallo diſcrepant quamlongiſſimo. Qua-dratũ uero, ubi hoc ab illo quarta parte cœli, id eſt ſi-gnorũ trium ſpacio diſtãt. Minus tamẽ per cõiuncti-onem oppoſitũ quadratũ Saturnus & Mars Planetis alijs nocent, quando tanquã hoſpites eos domicilio uel regno ſuo terminóue ſuſcipiunt. Quẽadmodũ Plane-tæ felices magis proſunt, quãdo præter ſextilẽ trinúm ue aſpectũ atq; cõiunctionẽ, etiam ut diximus, ſic exci piũt. Solis tamẽ coniunctionẽ Planetæ uerentur, aſpe

ctu gau-

ctu gaudēt, trino uidelicet uel ſextili. Proinde neceſſariū eſt meminiſſe Arietē præeſſe capiti atq; faciei, Taurum collo, Geminos brachijs atq; humeris, Cancrū pectori, pulmonibus, ſtomacho, lacertis: Leonem cordi, & ſtomacho, atq; iecori, & dorſo, et coſtis poſterioribus: Virginem inteſtinis & fundo ſtomachi: Libram renibus & fœmori atq; natibus: Scorpionem genitalibus, uuluæ, matrici: Sagittariū fœmori atq; ſubinguinibus: Capricornū genibus, Aquarium cruribus tibijsq;, Piſces pedibus. Huius enim ordinis memor caue bis membrum tangere ferro, uel igne, uel cucurbitulis, quando Luna ſub eius ſigno diſcurrit. Tunc enim auget Luna humores in membro. Quorum affluentia, & conſolidationē prohibet, & grauat membri uirtutem. Obſeruabis autem tunc membrum remedijs quibuſdam amicis, uel extra uel intus adhibitis opportune feliciterq; fouere. Expedit uero noſſe quod ſignum aſcenderit tibi naſcenti. Nam præter Arietem hoc etiā tibi caput ſignificat, atq; in hoc Luna tibi caput aſpicit. Præterea quādo Luna arietē ſubit, opportune balnea tentas & lauacra. Quando cancrum, feliciter minue ſanguinem, Medicinam accipe, præſertim electuarij formam. Quando eſt in Leone ne prouoca uomitum. Quū in Libra, clyſteribus apta eſt. In ſcorpione balnea nec tentes. Sunt qui medicinam ſolutiuā dare nec prohibent, neq; iubēt. In Capricorno medici

Planetarū ad membra reſpectus.

nam sumere nocet. Similiter in aquario. In piscibus uero prodest. Quae uero membra in quouis signo unusquisq; habeat Planetarum, & si scitu necessarium, est tamen narratu prolixum. Neq; uero in purgatione alui latêre nos debet Ptolemaei praeceptum: Medicinam accipere purgatoriam, quando luna est in cancro, piscibus, scorpione, probamus: praesertim si dominus signi tunc ascendẽtis applicet se Planetae sub terra currenti. Sin autem ascendentis dominus coniungatur in terea supra caput cum Planeta medium tenente coelum, nausea statim & uomitus incitabitur. Denique concludamus cum Galeno, Astrologiã esse medico necessariam, qui de criticis diebus disputans ait, certam esse Aegyptiorũ sententiam, id est Lunam significare affectionem indies, aegrotantis atq; sani, adeò ut si misceantur cum Luna radij Iouis & Veneris, bene afficiatur uterq;: Sin autem Saturni uel Martis, contraria ratione se habeat. Sed latius iam peruagati, ad spiritum tandem & uitam atq; Gratias reuertamur.

Ptolemaei praeceptũ.

Quibus modis spiritus noster haurire plurimum poßit de spiritu uitaq; mundi. Et qui Planetae spiritũ procreent atq; recreent. Et qualia ad unumquenq; Planetam pertineãt. Cap. XI.

HVc uero tendunt haec omnia, ut spiritus noster rite per naturalia praeparatus atq; purgatus accipiat

accipiat ab ipso uitæ mundanæ spiritu plurimũ per ra dios stellarũ opportune susceptos. Vita quidem mundi omnibus insita, propagatur euidẽter in herbas & arbores, quasi pilos sui corporis atq; capillos. Tumet insuper in lapides & metalla, uelut dẽtes & ossa. Pullulat quoq; in uiuẽtes conchas, terræ et lapidibus adhærentes. Hæc enim nõ tam propria q̃ ipsa communi totius uita uiuũt. Quæ sanè cõmunis uita, multo etiã magis super terrã in corporibus uiget subtilioribus tanquã propinquioribus animæ. Per cuius uigorem intimum, aqua, aër, ignis uiuentia sua poßidẽt, atq; mouẽtur. Vita hæc aërem ignemq; etiã magis quàm terrã & aquã fouet agitatq; perpetuo motu. Et deniq; cœlestia corpora quasi mũdi caput uel cor, uel oculos quãmaxime uegetat. Vnde per stellas uelut oculos, radios nõ uisibiles solũ, sed etiam uisuales usquequaq; diffundit. Quibus more Struthij, ut diximus alibi, inferiora cõspicit, fouetq; uidendo, imò etiã ita tangẽdo generat & format omnifariã atq; mouet. Igitur ad motũ nitentis aquæ, sereni quoq; aëris, ignisq; moderate distantis, atque cœli, motum mundanæ uitæ suscipies, si ipse quoq; leniter & fermè similiter mouearis, quosdã pro uiribus gyros agens, uertigine deuitata, cœlestia lustrans oculis, mente uersans. Item frequenti quodã usu plantarum, similiterq; uiuentiũ potes è mundi spiritu plurimũ haurire: Præsertim si adhuc uiuentibus re-

centibusq; & matri terræ quasi adhuc hærentibus nutriaris, atq; fouearis. Inter plantas suauiter redolentes, uel saltem non male olentes uerseris quamfrequentißime. Omnes enim herbæ, flores, arbores, poma redolent, quamuis sæpe minus animaduertas. Quo quidem odore quasi flatu spirituq; uitæ mundanæ te undiq; recreant atq; uegetant. Spiritum inquam tuũ odoribus eiusmodi natura simillimum, perq; spiritũ medium inter corpus & animam, facile corpus quoq; reficiunt, & animæ mirifice prosunt. Inter hæc diutißime diurno tempore sub diuo uersaberis, quatenus tuto uel commode fieri potest, in regionibus altis & serenis atq; temperatis. Sic enim Solis stellarumq; radij expeditius puriusq; undiq; te contingunt, spiritumq; tuum complẽt mundi spiritu per radios uberius emicante. Præterea naturalis ipse motus aëris, qui perpetuus est in orbem, quamuis ob lenitatem suam, consuetudinemq; diuturnam uix percipiatur ab ullo, te die sub diuo deambulantem, habitantemq; in patentibus editisq; locis libere lambit, penetratq; pure, ac motũ uigoremq; spiritui tuo mundanum mirifice præstat. Dixi equidem die. Compertũ enim habemus nocturnum aërem esse spiritibus inimicum. Conferet autem diurni usus, præsertim si plurimum in aperto deambulans, deuites primo quidem nimiam aëris intemperiẽ. Deinde frequẽtius mouearis in eo, quando præter tem-

periem

periem & serenitatem eius, stellarũ positio magis est hominibus salutaris. Itẽ si loca eligas præ cæteris odo risera, per quæ situm quotidie mutes, et ipse quasi con tinue, & leniter mouearis. Mutare locũ quamuis sem per cum delectu præcepi, quoniam bona cœlestiũ & uniuersæ naturæ apud nos sunt rebus locisq; alijs pas sim atq; alijs distributa, quibus deniq; omnibus est fru endum. Mitto quod uarietas tædium prohibet, spiriti bus inimicum, propriumq; Saturno: Voluptatem ue ro affert, per quam (ut ita dixerim) Venus ipsa uolu ptatis amica uenit in spiritum: Atq; quod eius officiũ est, hunc statim ingressa propagat. Summatim uero si quis consideret paradisum, et Pomi uitæ usum apud Moysen: Item similem uictum à Platone positum in Phædone, & quæ Plinius de populis ait odore ui uentibus, intelliget esse uera quæ dicimus. Sed ad na turam spiritus descendamus. Spiritus quidem qualitas est proculdubio Iouia, cuius tẽpore nobis infunditur. Est & Solaris: Iupiter enim hunc infundit, quatenus ingentẽ Solis in se tẽperat potestatẽ. Item alia quoq; ratione Iouia est, quoniã calida est & humida, & ca lore abundat potius quàm humore, nasciturq; sangui ne, & uapor quidam sanguineus appellatur. Rursus quoniam feruet, et subtilis est admodũ atq; lucens, ori turq; à corde, Solaris proculdubio iudicatur. Habet & quodammodo Veneream in se uirtutem. Nam mo

Grata uarietas.

Lib. 7. cap. 2.

L

tu Venereo prorſus exundat, profluit, transfertur, prolemq́; propagat, ad uoluptatem cuiuslibet ſenſus ſe dilatat, refugitq́; dolorem. Summatim uero ſpiritus quatenus corpori ad uitam & motum propagationemq́; conducit, Iouius, Venereus, Solaris existimatur. Quatenus animo ad ſenſum imaginationemq́; miniſtrat, Solaris Mercurialisq́; cenſetur, & ubiq; Mercurialis exiſtit. Quandoquidem adeò mobilis eſt & tam facile conuertibilis, atq; formabilis, Saturni, Martis, Lunæ, ſanus cõmuniter ſpiritus nõ multum habet. Alioquin ex illo ſæpe ſtupidus, ex hoc furioſus, ex hac obtuſus quodã modo foret. Quamobrẽ Lunaria quidem uelut craßiora ſimulq́; humidiora à ſubtili & uolatili natura ſpiritus ſunt admodum aliena. Quæ uero Saturnalia multum, atq; nimium Martialia ſunt, quaſi uenena ſunt, ſpiritui naturaliter inimica. Illa quidem ob extremam frigiditatem atq; ſiccitatem: hæc autem ob ſiccitatem, caloremq́; edacem. Iouia igitur & Solaris in primis, deinde Mercurialis & quodam modo Venerea, ſpiritus natura cenſetur. Diſtinctione uero præcipua, ſpiritus quidem naturalis Ioui proprie dedicatur, uitalis autem Soli, animalis uero Mercurio. Quando igitur res poſtulat aliquẽ è tribus ſpiritum adiuuare, patrono tunc ſuo infortunato, uel debili, non facile clientulo ſuccurrere poteris. Difficilime uero ſpiritui animali, dum Mercurius infeliciter eſt

Spiritibus cõfortandis ſub ſuis Planetis dare operam, bene cedere.

est affectus. Qui tantam in animali spiritu autoritatem habet, ut caduceo quodã suo animos tum consopire, tum suscitare dicatur, id est suo quodam aspectu sic aut aliter se habente obtundere ingenium, uel acuere, debilitare, siue corroborare, uexare uel sedare mirifice poßit. Tu igitur quoties spiritum aliquem studes excolere, non modo patronum suum obseruabis fortunatum atque potentem, sed etiam Lunam eliges ad hunc opportune directam. Nõ creatur autem neq; recreatur aliquando proprie per influxum Saturni solum substantia spiritus, sed semper ab externis ad intima, & sæpe ab imis reuocatur ad summa. Vnde ad secretiora & altiora contemplanda conducit. Potest tamen & si raro, uis Martis atq; Saturni spiritui tanquam medicina prodesse, uel calefaciendo quũ opus fuerit, & excitando atq; dilatando, uel uicißim nimis uolatilem coërcendo. Per ea uero potißimum quæ quatuor illis Planetis consentanea sunt, creatur natura spiritus atq; recreatur. Verum si ad Solaria quælibet ualde, & absq; delectu declines, exacues illum, & exiccabis tandem atq; dissolues. Si similiter ad Venerea, liquefacies paulatim, uel obtundes. Si confidas tantum Mercurialibus, parum admodum inde proficies. Erit igitur operæpretiũ, Iouialibus uti quamplurimum, eisq; reliqua mediocriter admiscere, ac frequẽtius uti rebus, quæ uel his omnibus æque sint com-

munes, uel propriæ Ioui. Nã hæ quoq; omnibus quodammodo sunt cõmunes. Communiter autem ad hos omnes attinet, quæ substantiam habẽt, nec igneam nimis, nec prorsus terream, nec simpliciter aqueã, nec acutißimam, nec obtusißimam qualitatem, sed mediocrem & tactu lenem, & quodammodo mollem, uel saltem non duram, siue asperam, item gustu quodam modo dulcem, olfactu suauem, uisu gratã, auditu blandam atq; iucundam, cogitatu lætam. Dulcedo igitur quædam saporis, et gratia his omnibus est communis. Si dulcedo quasi aquea est, & simul pinguis, ad Venerem magis attinet: Si quasi insipida, uel aliquantũ austera, potius ad Mercurium. Atq; hæc spiritui nõ multum prosunt, necessaria tamen sunt interdum, ad hebetandum nimium eius acumen. Si dulcedo manifesta sit atq; subtilis, & paulum habeat styptici acutiq; saporis, Iouialis proprie iudicatur. Cui congruit substantia dulcis amygdalæ, pinei nuclei, auellanæ, pistacij, amidi, glycyrrhizæ, passularum, uitelli oui, carnium gallinacei pulli, fasianarum, pauonum, perdicum, similiumq;. Item radicum been, atq; enulæ. Rursum uini odoriferi, clari, aliquantum dulcis, & styptici, sacchari candidißimi, tritici albißimi. Ad Iouem pertinet etiã manna, si modo myrobalani infusa uirtute firmetur. Alioquin non minus ad Venerem attinet quàm ad Iouem. Hæc est utia: substantia dulcedoq; Io

uis pro

uis propria, quæ sanè spiritui creando & recreando ante omnia confert. Iouia uero plurimū sunt omnia, quæ in libro De longa uita diximus, & seruare iuuentutem, & senibus salubria fore. Sin autem dulcedo admodum pauca sit, multúmque acuti stypticiq; habeat, uel etiam nonnihil amari, Solaris esse censetur. Similis quædam ratio est & distinctio de odoribus. Hi enim saporū germani sunt. Similis etiam de coloribus. Colores sanè aquei, albi, uirides, aliquantum crocei, similes uiolarum, rosarum, liliorum coloribus, necnō odores eiusmodi Venerem referunt, & Lunam atq; Mercurium. Colores uero saphyrij, qui etiam dicuntur aërei. Item purpurei pleniores, aureiq; argēto mixti, & perpetuò uirides, Iouem. Ardentes autem crocei, aurei, puri, purpurei, clariores, Solem. Quilibet uero colores si uiui sint uel saltem sericij, magis stellares existunt. In metallis quoq; & lapidibus atque uitris propter cœlestem similitudinem sunt potentes. Sed ut redeamus ad Iouem, sapor & odor eius quasi est, qualis in aureo pomo persico, similiq; pyro, uel aranceo, & uino maluatico leuiore, leuiq; uernaceo. Qualis in uiridi zinzibere, uel cinnamomo, uel dulci marathro, uel doronico, si hæc plurimo sacchar o condita gustentur. Nam quatuor hæc, & nux muscata recens, sola si sunt, potius Solaria sunt, Solaris & chariophylus & muscus, sed odoratu non gustu, nō aspectu. Ambra So

laris plurimum atq; Iouia. Crocus in omnibus est Solaris, tametsi color eius et odor apud Astrologos omnibus gratijs dedicatur. Sapor autem ad Solem proprie pertinet. Deniq; omnia odorifera & aromatica, quatenus odorem gratũ ferunt, ita ad Iouem Veneremq; & Mercuriũ pertinent ut ad Solem: quãuis inter hæc acutiora magis ad Solem, obtusiora ad Venerem Mercuriũq; potius. Ad Iouem proprie temperata, olfactu, gustu, auditu, uisu, tactu. Soni quinetiã cantusq; grati, blandiq; ad gratias omnes spectant atq; Mercuriũ: Minaces aũt admodũ atq; flebiles Martem præferũt et Saturnum. Neq; uero mireris nos multũ coloribus, odoribus, uocibus attribuere. Nam sapores quidẽ ad spiritũ præcipue pertinent naturalem, odores autẽ potius ad uitalẽ animalemq;: colores, figuræ, uoces, ad animalẽ. Motus quoq; animi uel lætus, uel mœstus, uel constans spiritũ ad similitudinem suam agitat uehementer. Animalem primo, per hunc uitalem, per hunc insuper naturalem. Spiritus tandem omnis, quia ob naturã quodammodo igneam, aëriamq; omnino et lucidã atq; mobilem similis est luminibus, ideoq; coloribus et uocibus aëreis, & odoribus motibusq; animi, ideo per hæc subitò in utranq; partẽ mouetur atque formatur. Et qualis euadit ipse talem uicißim efficit quodãmodo affectũ animi et omnino corporis qualitatẽ. Deniq; cũ primũ per illa quæ gratiarum propria sunt, opportune gra-

tijs

tijs est expositus, utpote qui & naturaliter illis consentaneus erat, statim per illarũ radios tũ ubiq; uigentes, tũ ipsi germanos, mirifica reportat munera gratiarũ.

Quod res naturales atq; etiã artificiosæ habent uirtutes à stellis occultas, per quas spiritum nostrũ stellis eisdẽ exponunt. CAP. XII.

Qvum uero dicimus spiritũ exponi gratijs per illa quæ sunt gratiarum, non solum per qualitates quæ uidentur, audiuntur, odorantur, gustantur, sed etiã per illas quæ tanguntur accõmodari putamus. Memento igitur calidum in primo gradu Iouis esse: In secundo Solis cum Ioue: In tertio Martis cum Sole: In quarto Martis. Frigidum in primo Veneris: In secundo Lunæ: In tertio Lunæ cum Saturno: In quarto Saturni. Humidũ in primo Mercurij cum Ioue: In secũdo Veneris cum Luna: In tertio Lunæ cum Venere: In quarto Lunæ, quando Veneri Mercurioq; coniũgitur. Siccũ in primo Iouis: In secũdo Mercurij cũ Sole: In tertio Solis cũ Marte: In quarto Martis cum Saturno. Summatim ex qualitatibus Planetarũ, quas Ptolemæus describit ĩ Quadripartito, colligimus harmoniã ex cunctis conflatã ad calorẽ humoremq; declinare. Calor enim Martis ingens atq; Solis, & temperatus Iouis ingentẽ superat Saturni frigiditatẽ, & Veneris Lunæq; exiguam, ita ut calor ibi frigus excedat.

Singulorũ graduũ atque eorundem partes ꝓprios sortiri Planetas.

Item humiditas Lunæ Venerisq; plurima & propinqua nobis atq; temperata Iouis, siccitatē Saturni Martisq; multam superat, & temperatam Solis. Calor igitur humorq; frigori siccoq; dominantur atq; similiter calor humori. Quēadmodū in sani corporis homine ad cœlestem consonantiā temperato ex calore & siccitate cordis, item calore & humore iecoris, rursum frigore & humore cerebri coalescit complexio quædam ad calorem humoremq; uergens, mediocriter calore regnante. Calor enim cordis & iecoris, frigus cerebri superat. Item humor iecoris atque cerebri siccitatem cordis excedit. Neque uero prætermissum à nobis uelim, talem existere ex stellis fixis harmoniā cunctis cōmunem, qualem diximus ex Planetis. Hos enim illis similes Astrologi putant. Quorsum hæc? Vt memineris spiritum corpusq; nostrum per temperiem quandam ad calorem humoremq; uergentem, uel natura constantem, uel arte quæsitā, accōmodari posse cœlestibus, sibiq; cœlestia uendicare. Neque tamen dicimus spiritum nostrum cœlestibus duntaxat, per qualitates rerum notas sensibus præparari, sed etiā multoq; magis per proprietates quasdā rebus cœlitus insitas, & sensibus nostris occultas, rationi uix deniq; notas. Nā quum proprietates eiusmodi, earumq; effectus elementari uirtute constare non poßint, consequens est à uita spirituq; mundi per ipsos stellarū radios singulariter

proficisci

proficisci, ideoq́; per eas spiritum affici quamplurimũ atque quamprimum, cœlestibusq́; influxibus uehementer exponi. Hac utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, saphyrus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipue uero lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt. Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si carnẽ tangant, ibiq́; calefacta uirtutem suam promant, uim inde cœlestem spiritibus inserunt, qua se contra pestem tuentur atque uenena. Quod autem hæc similiaq́; tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum habent in agendo momentũ. Quod elementari qualitati uix unquam est cõcessum, igni uidelicet ualde cœlesti. Materialis enim uirtus ut agat multum, materiam desiderat multam. Formalis autem, etiam quũ minima materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis phœbea Pæonia carnem tangens, cõtra caducum morbum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili corallus & chalcidonius aduersum atræ bilis illusiones, Iouis præcipue Venerisq́; uirtute: cæteraq́; similiter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuuentutem seruãt, acuuntq́; sensus, & ingenio prosunt atque memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atq; Mercuriũ sensus amicum. Quam quidem arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogandã extitisse putabit.

Pæoniam morbo comitiali mederi.

Mercurio lapidem Achatem consecrant. Vnde Physici conueniunt ad facundiam uisumq; & contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hiacynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutum, atque hanc uirtutem eius esse latißime diuulgatã: quam si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis Aetites uel aquilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut admotus uuluæ, partũ mox & facilime citet. Quod Rasis confirmante Serapione frequenter se dicit expertum. Forsan & à Phœbo qui trãsfixit Pythonẽ, Cretæa Dictamus habet, ut & uenenosis obsistat, & ferrum è uulnere trahat. Solis uirtute zinziber infusum epulis arcet syncopim. Sentiana canis rabiem sedat, fugatq; serpentes. Berbena uaticiniũ præstare fertur lætitiamq;, & expiationes, & uisum. Ruta & zedoaria contra uenena theriacã agunt. Thus uitalem et animalem spiritũ aduersus hebetudinem, obliuionẽ, timorem fulcit. Saluia uero mentaq; uirtute Iouis, illa quidem paralysim fugat, hæc uel odore roborat animũ. Eadem uirtute Pentaphyllon resistit uenenis, eiusq; foliũ bis quotidie unũ uino bibitũ curat Ephimerã: tria, tertianam: quatuor uero quartanã. Hac herba sacerdotes antiqui propter puritatem suã in purificationibus utebantur. Agnus castus potestate Saturni Venereũ sistit motum. Iaspis uero sanguinẽ. Mirabiles autẽ prouenire solent effectus, ubi occultæ proprietati proprietas seruit elementaris,

uelut

uelut in myrobalano ad spiritũ corpusq; firmandum. Nõ solum uirtus illa cœlestis agit, sed etiã styptica multum: nec parum aromatica uirtus, quæ putrefactionem dissolutionemq; mirifice prohibet, spiritumq; corroborat. Iam uero ut crocus petat cor, spiritũ dilatet, prouocet risum, non solum occulta Solis uirtus mirabiliter efficit, sed ad idem quoq; cõducit ipsa natura croci subtilis, amplificabilis, aromatica, lucida. Quod autẽ de simplicibus dico, de compositis similiter dictũ intelligi uolo. Dic age theriaca quomodo contra uenenũ nobis opituletur? Non educit illa uenenũ. Astringit enim aluum, nõ mutat omnino tam subito ueneni naturã. Non enim hæc adeò debilis est atq; mutabilis, sed spiritũ uitalem potius ualde tenuem & mutabilem, subito cõformi quadã ad ipsum proportione corroborat usq; adeò, ut ipse iam ualidus tanquã agens, unà cum theriaca uelut instrumento, partim superet uenenum, partim mutet, partim à præcordijs arceat. Sed quanam proportione siue uirtute id efficit theriaca? Iouiali simulatque Phœbea, quam ex cõmixtione multarum rerum secundum certam proportionẽ inuicem confusarũ sibi uendicauisse uidetur. Est autẽ in ea uirtus triplex. Hæc ipsa inquam cœlestis, quã modo dicebam. Item cœlestis alia prius in herbis aromatisq; proprietas, quibus electis ipsa rite componitur, quæ uirtuti prius dictæ subministrat ad idem. Est insuper alia uirtus in plerisque

Theriacæ specifica & innata proprietas.

S. CARLOS * BIBLIOTECA * COLEGIO

partibus eius, elemētaris potius quàm cœlestis. Verū tamen talis, ut spiritui muniendo conducat, stypticam dico & aromaticam qualitatem. Illa quidem spiritum firmat, ista fouet. Mirabilē ergo theriaca uim nacta est contra properantem senectutem atq; uenenum, tribus uidelicet in ea uirtutibus ad idem pariter conspirantibus. Quarum una quidem est cœlestis, per artificiosam acquisita cōmixtionem. Alia cœlestis iterū, sed partibus eius naturaliter insita. Alia prorsus elementaris. Sed illa quam prius dixi, cœlitus acquisita, multo etiam foret admirabilior, si non solum proportione Iouia Solariq; , & ex rebus eiusmodi conflaretur, sed etiam opportunū ad hoc, obseruatione cœlestium, tempus eligeretur. Nam quemadmodū corpus se habet ad locum atq; tempus, ita motus & actio se habet ad tempus. Sicut ergo certa paßim corpora eorumq; formæ certis & locis & temporibus coalescunt atq; seruantur, sic & propriæ quædam actiones ex proprijs quibusdam temporibus efficaciā nanciscūtur, Idq; in Alcibiade significat Socrates, & Proclus explicat. Quod sanè Pythagoras animaduertens, ipsum bonum perfectionemq; rerum, opportunitatem cognominauit. Primum nanq; principium sic apud Pythagoram & Platonem omnium est mensura, ut alijs corporibus actionibusq; alia loca distribuerit atque tempora. Vnde sicut res quædā non alibi quàm hic, nec aliâs quàm tunc proprie

Theriacæ facultates.

propriè nascuntur feliciter & coalescunt, atq; seruantur: sic & materialis actio, motus, euentus talis, aut talis, nõ aliàs efficaciam sortitur, effectumq; perfectum, quàm quando cœlestiũ harmonia ad idem undiq; consonat, quæ sanè harmonia tantam habere potestatem existimatur, ut non solum agricolarum laboribus atque medicorum artificijs per herbas aromataq; conflatis, sed etiam imaginibus, quæ apud Astrologos ex metallis lapidibusq; fiunt, uirtutem sæpe mirificam largiatur. Sed imagines caput iam proprium exigunt.

Quantum uero ad horas pro actionibus & operibus eligendas pertinet, plurimũ confirmatur à Ptolemæo, ubi ait in Centiloquio: Qui eligit quod melius est, nihilo differre uidetur ab eo qui habet hoc ex natura. Quibus in uerbis, tum cœlestiũ, tum arbitrij electionisq; nostræ potestatẽ confirmare uidetur. Albertus quoque Magnus inquit in speculo: Non enim libertas arbitrij ex electione horæ laudabilis coërcetur: sed potius in magnarũ rerum inceptionibus electionem horæ contemnere, est arbitrij præcipitatio, nõ libertas. Ptolemæus

De uirtute imaginum secundum antiquos, atq; Medicinarũ cœlitus acquisita.

CAP. XIII.

PTolemæus ait in Centiloquio, rerum inferiorũ effigies uultibus cœlestibus esse subiectas, antiquosq; sapiẽtes solitos certas tunc imagines fabricare,

quando Planetæ similes in cœlo facies, quasi exemplaria inferiorũ ingrediebãtur. Quod quidem Haly comprobat ibi dicens: Vtilem serpentis imaginẽ effici posse, quando Luna serpentem cœlestem subit, aut feliciter aspicit. Similiter scorpionis effigiem efficacẽ, quando scorpij signum Luna ingreditur, ac signum hoc tenet angulũ ex quatuor unum. Quod in Aegypto suis temporibus factũ ait, seq; interfuisse, ubi ex sigillo scorpionis in lapide Bezahar, ita facto, imprimebatur thuri figura, dabaturq; in potũ ei, quem scorpius ipse pupugerat, ac subito curabatur. Quod quidẽ utiliter effici Habamed physicus affirmat, confirmante Serapione. Præterea narrat Haly, notum illic sibi uirũ sapientem industria simili fecisse imagines quæ mouerentur, qualem effectam nescio quomodo legimus ab Archita. Quales & Trismegistus ait, Aegyptios ex certis mundi materijs facere consueuisse, & in eas opportune animas dæmonum inserere solitos, atq; animã aui sui Mercurij: Item Phœbi cuiusdam, & Isidis Osyridisq; sic in statuas descendisse profuturas hominibus, uel etiam nocituras. Huic illud simile: Prometheum figmento quodam luteo, uitã rapuisse, lucemq; cœlestem. Magi quin etiam Zoroastri sectatores, ad euocandum ab Hecate spiritum, utebantur aurea quadam pila characteribus insignita cœlestium: Cui & saphyrus erat insertus, et scutica quadam facta tauri corio uertebatur, atque interim

terim excantabant. Sed cantiones equidem libenter ob mitto. Nam & Psellus Platonicus eas improbat atque deridet. Hebræi quoq; in Aegypto nutriti, struere uitu lum aureum didicerunt, ut eorundem Astrologi putãt ad aucupandũ Veneris Lunæq; fauorem, contra Scorpionis atq; Martis influxum Iudæis infestum. Porphyrius quoque in epistola ad Anebonem, imagines efficaces esse testatur, additq; certis quibusdã uaporibus qui à proprijs suffumigationibus exhalabant aërios dæmonas insinuari statim consueuisse. Iamblichus in materijs quæ naturaliter superis consentaneæ sint, & opportune riteq; collectæ undiq; conflatæq; fuerint, uires effectusq; non solum cœlestes, sed etiam dæmonicos & diuinos suscipi posse confirmat. Idem omnino Proclus atq; Synesius. Opera quidem ad salutẽ mira, quæ à Medicis in Astrologia peritis, per res ex multis composi tas, id est pulueres, liquores, ungenta, electuaria fieri possunt, probabiliorẽ in se rationẽ & notiorem quàm imagines habere uidentur: Tum quia pulueres, liquores, ungenta, electuaria opportune confecta cœlestes influxus facilius citiusq; suscipiunt quàm materiæ duriores, ex quibus imagines fieri consueuerũt: tum quia uel assumuntur intus affecta iam cœlitus, & in nos con uertuntur, uel saltem admota foris inhærent magis, & deniq; penetrant: tum etiã quoniã ex uno quodã duntaxat, aut perpaucis imagines cõstruuntur. Illa uero ex

quamplurimis conflari pro arbitrio possunt. Vt si centum Solis Iouis'ue dotes per centum plantas & animalia similiaq́; sparsæ fuerint, componere simul hæc centum tibi comperta poßis, et in unam conficere formã, in qua Solem fermè Iouemq́; totum iam uidearis habere. Scis profectò naturã inferiorem nõ posse uno quodam capere cunctas superioris naturæ uires, ideoq́; illas per plures apud nos naturas esse dispersas, commodiusq́; per opera medicorum atque similia, quam per imagines colligi posse. Proinde imagines ex ligno confectæ uim forte paruam habent. Nam lignum et forsan durius est ad cœlestem influxum facile capiendum, & minus tenax si acceperit, retinendum, & omnino postquàm ex matris terræ uisceribus est euulsũ, paulò post fermè totum amittit mundanæ uitæ uigorem, & facile in qualitatem aliam transmutatur. Lapilli uero atq; metalla, & si ad accipiendum cœleste munus duriora uidentur, diutius tamen retinent, quod confirmat Iamblicus, si acceperint. Sua nẽpe duritia, uestigia quoq; donaq́; uitæ mundanæ post euulsionem diutißime continent, quæ quondam hærentia terræ possederant.
Quamobrem ob hoc saltem aptæ materiæ ad capienda tenendaq́; cœlestia iudicantur. Est & probabile qđ libro superiore dixi, res adeò speciosas non posse sub terra conflari, nisi maximo quodam conatu cœli, atq; durare in eis impressam semel ex conatu uirtutem.

Nam

Nam in his coquendis cogendisq; diutißime cœlum elaborauit. Verũ quũ nequeas facile eiusmodi plura componere, cogeris diligenter exquirere, quod metallum inter cætera in ordine sit alicuius stellæ potißimum, quiue lapis in ordine summus, ut saltem in uno quodã totius generis ordinisq; supremo, reliqua pro uiribus cõprehendas, atq; eiusmodi susceptaculo cœlestia huic consentanea mutueris, ceu si exempli causa in ordine Solari, sub homine Phœbeo summũ inter animalia teneat Astur aut gallus: inter plantas balsamum aut laurus: inter metalla aurum: inter lapides carbunculus uel pantaura: inter elementa feruidus aër. Nam ignis ipse Martius esse censetur. Quod autem diximus influxum Solis uel Iouis aut Veneris augendum, intelligimus ratione cõmuni, non tamen illi in cuius genesi aliquis horum interfector appareat.

De ordinibus rerum à stellis pendentiũ, ut Solarium atq; similiũ. Et quomodo spiritus fiat Solaris. CAP. XIIII.

DIxi equidem alibi desuper ab unaquaq; stella (ut Platonice loquar) seriem rerum illi propriam usque ad extrema pendere. Sub ipso scorpionis corde post eiusmodi dæmonas atq; homines, scorpiũq; animal, collocare possumus etiã herbam Asterion, id est stellarẽ, figura stellæ similem, nocte fulgentẽ, quã

Medici tradunt qualitatem habere rosæ, uimq́; contra morbos genitalium mirabilem poßidere. Sub serpente uel serpentario cœlesti Saturnum ponunt, & quodammodo Iouem. Postea dæmonas, qui sæpe serpentũ formas induũt. Similes insuper homines, serpentes, animantes, serpentariã herbam, lapidem Draconitem capite draconis natũ. Item cõmuni nomine Serpentinũ. Et præterea quæ in sequentibus afferam. Sub stella Solari, id est Syrio Solem primo, deinde dæmonas quoq; phœbeos, quos aliquando sub leonũ uel gallorũ forma hominibus occurrisse testis est Proclus. Homines subinde persimiles bestiasq́; Solares. Phœbeas inde plantas, metalla similiter & lapillos, & uaporem aëremq́; feruentem. Simili ratione à qualibet firmamenti stella per aliquem Planetam existimant cõtextum rerũ gradatim sub illius proprietate descẽdere. Si igitur (ut dicebam) Solaria omnia per gradũ eius ordinis quemlibet opportune comprehenderis, homines uidelicet tales, uel talis hominis aliquid: Item bruta, plantas, metalla, lapillos, & quæ ad hæc attinent, uirtutem Solis usquequaq; combibes, & quodammodo naturalem Solarium dæmonum facultatem. Similiterq́; de alijs dictum puta. Solares quidem homines sunt quales antea dixi, & qui ascendente Leone, Soleq́; hunc uel tenente uel aspiciente nascuntur, & qui sub Ariete similiter. Solaris est & sanguis è sinistro eorum bene ua-

Homines qui solares

lentium

lentium brachio missus. Phœbeus, crocodilus, astur, leo, gallus, & cygnus, & coruus. Nec alia ratione leo ueretur gallum, nisi quoniam in ordine phœbeo gallus est leone superior. Eadem ratione inquit Proclus Apollineum dæmonem, qui nonnunquam apparuit sub figura leonis, statim obiecto gallo disparuisse. Maxime uero in his animalibus cor est Solare. Arbitror etiam marinum uitulum cœlestis leonis cordi subesse, & hac ipsa ratione corium eius quem cingit nudum fibula eiusdem osse confecta, à renum dolore redimere. Nam contra dolorem eiusmodi solent Astrologi sideris illius influxibus uti. Eadē forte ratione fertur hæc pellis à fulgure nos tueri. Inter plantas palma phœbea est, & in primis laurus, qua uirtute uenenosa repellit & fulgur. Fraxinus quoque simili facultate uenenosa longius arcet. Loton esse phœbeam, rotunda tum folia tum poma testantur, & explicatio foliorum eius die, replicatio uero nocte. Pæoniam phœbeam esse, non solum uirtus indicat, sed & nomen. *Soli attinentia.* Ad idem attinent flores & herbæ quæ restringuntur abeunte Sole, redeunte protinus explicantur, & ad Solem continue uergunt. Aurum præterea & lapis Elitis radijs aureis Solem imitans. Lapis item qui Solis oculus appellatur, figuram habens pupillæ, ex qua lumen emicat. Rursum Carbunculus nocte rutilans, uel Pantaura omnes in se lapidum uires cōtinens,

ut aurum metallorũ, & Sol stellarum. Multa deniq; in superioribus nobis significata, unde si modò liceat, sub imperio Solis ex illo sanguine, & animalium illorum cordibus, et folijs fluctibusq; arborum prædictarum: Item floribus atq; herbis & auri folijs, necnon pulueribus lapillorum, electuarium uel ungentum conficere poteris, addito croco, balsamo, calamo aromatico, thure, musco, ambra, ligno aloës, zinzibere, mastice, spica nardi, cinnamomo, doronico, citri cortice, zedoaria, nuce muscata, mace, chariophylis cum melle flauo uel oleo balsamino, masticeo, laurino, nardino, ad cor & stomachum & caput intus aut extra fouendum, ut spiritus inde Solaris euadat. Ex his omnibus, inquam, aut saltem ex pluribus componendum dominante Sole aliquid. Quo etiã sub eiusdem dominatu incipias uti, dummodo & Solaria induas, habites, conspicias, audias, olfacias, imagineris, cogites, cupias. Item imiteris & uita dignitatẽ & munera Solis. Inter Solares homines plantasq; uerseris, laurũq; aßidue tangas. Tutius autem ad ualetudinem fuerit, Solaribus admiscere Iouialia simulatque Venerea. Veneream maxime humiditatem Solaris caloris moderatricem, qualis est aqua succusq; rosarum atq; uiolarũ. Sed medicinas eiusmodi in libro De curandis literatis primum, deinde in libro De uita longa, partim equidem cõposui, partim ab alijs compositas enarraui, partim etiã temperaui.

Solaris spiritus materiæ effectrices.

Item

Item quales herbæ à sole Iouéq; miras cõtra epidemiã & uenenum uires habeant, diximus in libro Cõtra pestem, inter quas Perforata, fugadæmon appellata est. Nec alia facultate quàm cœlestium gratiarum noxios malorum dæmonum uapores à nobis arcere putatur. Et si qua inter herbas alia uel lapillus ut corallus, idẽ uideatur efficere. Herba profecto Lunaris à Mercurio tradita folijs cæruleis atque rotundis, crescente Luna unum quotidie producens folium, decrescente deponens, annos utenti promittit Lunares. Sed iam ad imagines altero quodam exordio redeamus.

De uirtute imaginum secundum antiquos atq; medicinarum. Et quomodo medicinæ sint longe ualidiores quàm imagines.

CAP. XV.

SI lapillos quos paulò ante Phœbeos narrauimus, nactus fueris, nihil opus erit imagines eis imprimere. Suspendes itaq; collo comprehensos auro, crocei serici filis, quando Sol sub Ariete uel Leone percurrit, ascenditq;, uel medium tenet cœlum, aspicitq; Lunam. Multo uero potentiores in serie Lunæ lapillos narrat Proclus. Primum quidem Selinitim, qui non modo figura Lunam imitetur, sed & motu, circumeatq; cum Luna. Hũc si forte repereris, & argento circundatũ, argenteo filo collo suspenderis Luna Cancrũ uel Tau

rum ſubeunte, anguloſq́; tenente ſibi conuenientes ſpiritum inde tuum reddet, poſtremo Lunarem. Dum uidelicet calefactus abs te lapillus ipſe Lunaris uirtutem ſuam tuis aßidue ſpiritibus inſerit. Alterū uero recenſet lapillum, Helioſelinon cognomento, qui Solis Lunæq́; coniunctæ Soli, naturaliter habet imaginē. Hunc ergo quiſquis argento incluſum deaurato ſimilibus collo filis admouerit, quando Luna in domicilio ſuo uel Solis in eodem minuto cum Sole congreditur, ſuoſq́; teneat angulos, Solarem ſimulatque Lunarem ſpiritū reportabit, aut ſaltem talem qualis euadit Luna per centrū copulata Soli. Hic uero tu uides diſperſas Phœbi dotes, uelut Oſyridis membra, ſororē eius Phœbem uelut Iſidem congregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine præpotentem, quemadmodum ſub ſerie Septentrionalis poli Magnetem habemus et ferrum. Solarem profecto ferunt inueniſſe apud Indos Apolloniū Theanæum, lapidē ſcilicet nomine Pantauram, ignis inſtar micantem, ſub terra paſſus quatuor naſcentem, cui tantum ſpiritus inſit ut tumeat, & plerunq; ſcindatur terra, ubi eiuſmodi lapis concipitur: ita cæteros ad ſe lapillos trahens, ſicut Magnes ferrum. Sed lapis hic Herculeus ad ſe contemplandum uehementius adhuc nos in præſentia rapit. Videmus in ſpecula nautarum indice poli libratū acum affectum in extremitate Ma-

Pantauræ Apollonius inuentor.

gnete

gnete moueri ad Vrsam, illuc uidelicet trahente Magnete. Quoniam & in lapide hoc præualet uirtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrsam trahit utrunq;. Virtus autē eiusmodi tum ab initio infusa est, tum continue Vrsæ radijs uegetatur. Forsitan ita se habet Succinū ad polum alterū & ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubiq; ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrumq; ferrum. Non quia superior in ordine corporum, imò superius est lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam sequente claudūtur. Sed superiorē in ipsa Vrsæ proprietate gradum tenet Magnes, inferiorem uero ferrū. Superius autem in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat, aut afficit uirtute prius infusa. Inferius uicißim eadē ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superiorē. In ordine Iouio ueneratur. In Martio timet. In Venereo inferior ad superiorē rapitur amoris ardore, deseritq; seipsum. In Mercuriali semper hic discit, uel persuadetur ab illo. In Lunari motū hic ab illo sæpius exorditur. In Saturnali quietē. Ego autē quū hæc explorata hactenus habuißē admodū gratulabar, cogitabāq; iuuenis adhuc magneti pro uiribus insculpere cœlestis Vrsæ figurā, quando Luna melius illuc aspiciat,

& ferreo tunc filo collo suspendere. Sperabam equidē ita demum uirtutis me sideris illius compotem fore. Sed quum diutius explorassem, inueni tandem sideris illius influxus, Saturnales esse plurimum atq; Martiales. Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimū Septentrionales existere, quod etiam Hebræorū Astronomi confitentur, noxios Martiosq; dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, et à Iamblicho, imaginum fictores à dæmonibus malis occupari sæpius atq; falli. Vidi equidem lapillum Florentiā aduectum ex India, ibi è capite draconis erutum rotundū ad nummi figuram, punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, qui aceto perfusus mouebatur parumper in rectum, imò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidē lapillū eiusmodi cœlestis draconis habēre naturā, atq; quasi figuram, motum quoq; illius accipere, quatenus per aceti seu uini ualentioris spiritū, draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto sæpe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus, hinc quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorē. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulū resupino. Legi equidem

Lapidis ex dracone historia.

equidem magos Persarũ regi consuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atque aurum serpentariæ radicem insereret. Hoc enim anulo gestantẽ contra uenenum morbosq; uenenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium aspiciente feceris. Hanc imaginem Petrus Aponensis cõfirmauit. Ego uero, si hãc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeq; compositas sibi cœlitus uendicare. Memento lapillos nascẽtes in animalibus nec inde languẽtibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæterisq; efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascentes, atq; ad easdem referri stellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait sæpe compertum esse eum pugnare inuictum, qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidoniũ erutum ex hirundine rufum, curare melancholicũ, & amabilẽ idoneumq; reddere. Quod quidẽ habet ex Ioue, per ea quæ diximus, scilicet res ubiq; infra Lunam stellares existere. Confirmatur dictum illud ualde Platonicum, hanc mundi machinam ita secum esse connexam, ut & in terris cœlestia sint conditione terrena, & in cœlo uicißim terrestria dignitate cœlesti, et in occulta mũdi uita menteq; regina mundi, cœlestia insint, uitali tamen intellectua

liq; proprietate simul & excellentia. Per hæc insuper confirmant nonnulli etiam illud magicum, per inferiora uidelicet superioribus consentanea posse ad homines temporibus opportunis cœlestia quodam modo trahi, atque etiam per cœlestia supercœlestia nobis conciliari, uel forsan prorsus insinuari: sed postremum hoc illi uiderint. Verum illud arte quadam rite & opportune in unum plurima colligente fieri posse probabile satis (ut diximus) esse uidetur, tum rationibus quas in superioribus aßignauimus, tum quia eiusmodi multa quando apud Medicum & Astrologũ colliguntur, cõtunduntur, cõmiscentur, concoquuntur sub sidere certo, dum ipsa per se ratione concoctionis atq; fermenti, nouam paulatim formã subeunt, hanc ipsam acquirunt certo quodam fomento cœlesti, radijs tunc intus agentibus, ideoq; cœlestem. Metallũ uero uel lapillus quando momento sculpitur, non uidetur nouã accipere qualitatem, sed figuram. Neq; motio illa per debitos digestionis gradus, quos alteratio naturalis atq; generatio solet obseruare, progreditur. Quum uero natura cœlestis tanquã inferioris naturæ regula soleat tenore quodam progredi naturali, & ita progredientibus aspirare, meritò diffidũt pleriq; imagines eiusmodi cœlestem aliquam uirtutem habere. Ego quoq; ambigo sæpius, ac nisi & omnis antiquitas & omnes Astrologi uim mirabilem habere putarent, habere negarem. Negarem equidem

equidem nõ omnino. Opinor enim (nisi quis aliter persuaserit) ad prosperã ualetudinem saltem aliquam habere uirtutem, electæ præsertim ratione materiæ: tametsi multo maiorẽ inesse pharmacis arbitror, & unguentis sidereo fauore cõflatis. Quid uero uoluerim ubi modo dicebam, electæ ratione materiæ, in sequentibus declarabo. Quæ uero ex Magorũ uel Astrologorum opinione ad Plotinum interpretandũ pro imaginibus allegari possunt, deinceps breuiter afferam, si te prius hic admonuero, ne putes probare me usum imaginũ, sed narrare. Ego enim medicinis ad cœlum temperatis non imaginibus utor, atq; ita cæteris quotidie consulo. Tu uero si concedis deum rebus infra Lunã mirabiles inseruisse uirtutes, mirabiliores concede cœlestibus. Præterea si licere iudicas homini ad prosperã ualetudinem inferioribus uti, iudica superioribus quoq; licere, atq; inferiora ad superiorũ normã, sic medicorũ artificio temperare, sicut etiã à deo sunt ab initio tẽperata.

De potestate cœli. De uiribus radiorum unde uim sortiri putentur imagines. CAP. XVI.

IMmensa fermè cœlestiũ magnitudo, uirtus, motio facit, ut omnes omnium siderum radij terræ molem quæ quasi punctum est ad cœlum, momento facilimeq; usq; ad centrum recti penetrent, quod omnes Astrono-

mi confitentur. Ibiq; ut placet Pythagoreis atque Platonicis fortißimi sint: tum quia recti undiq; centrũ tangunt, tum quia in angustum collecti sunt cuncti. Quorum uehementia, materia ibi terræ sicca procul ab humore remota prorsus accenditur, accensáq; extenuatur, atq; dispergitur per meatus undiq;, & efflat incendia pariter atque sulphur. Sed ignem hunc putant ualde caliginosum esse, & quasi incendium quoddam luminis expers, sicut in cælo extat expers incendij lumen: ignis autem inter cœlestem atque infernum, lumen cum feruore coniungit. Putant autẽ ignem è centro flantem ignem esse Vestalem: siquidẽ Vestam esse terræ uitam numenq; putabant. Ideoq; Vestæ templũ ueteres in medijs urbibus construebant, ignemq; in medio perpetuum collocabant. Sed ne ulterius peruagemur, cõcludamus iam, si stellarũ radij totam mox terram penetrant, negari non facile posse metallum atque lapillum, quando cælantur imaginibus subitò penetrare, eisq; miras uel saltẽ qualescunq; imprimere dotes. Quandoquidem & in aluis terræ preciosißima generant. Sed quis neget per hæc radios penetrare? Siquidem aër & qualitas eius, et sonus minus efficax solida transit subitò, & sua quadã afficit qualitate. Iam uero si duritia radijs obsisteret penetrantibus lumen, multo citius aërem quàm aquam pertransiret, & hanc ocyus multo quàm uitrum, & uitrũ similiter quàm crystallum.

Vestæ deæ tẽpla in urbium meditullio extructa.

lum. At quũ eodem momento solida, quo liquida cuncta transuerberet, perspicue constat duritiã radijs nullo modo resistere. Atq; idcirco dicent nõ esse negandũ, metalla cœlestiũ radios influxusq; suscipere, atq; etiã conseruare ad tempus tunc sibi cœlitus destinatũ. Conseruare inquam uirtutem quandam ex radiorũ concurrentium contactu creatam. Quid uero, si materia durior hoc ipso quod uidetur obsistere causæ præpotenti magis ictibus se exponit? Sic ensis lignũ sub lana incidit nõ incisa lana. Sic radius ille fulmineus corio quandoq; non læso dissoluit in eo metallum. Quũ uero natura cœlestis nostro hoc igne incõparabiliter sit præstantior, non est putandum radij cœlestis officium esse dũtaxat, quale opus ignei radij manifeste uidemus, scilicet illuminare, calefacere, exiccare, penetrare, extenuare, dissoluere, quæ nostris sensibus notißima sunt, sed multo plures mirabilioresq; uires & effectus habere: alioquin & materia inferior, & caducus sensus cũ diuinitate cœli penitus æquaretur. Sed quis nesciat uirtutes rerũ occultas, quæ speciales à Medicis nominantur, nõ ab elementari natura fieri, sed cœlesti? Possunt itaq; (ut aiunt) radij occultas & mirabiles ultra notas imaginibus imprimere uires, sicut & cæteris inserunt. Nõ enim inanimati sunt, sicut lucernæ radij, sed uiui, sensualesq; tanquam per oculos uiuentium corporum emicantes, dotesq; mirificas secum ferunt ab ima-

ginationibus mentibusq́; cœlestium. Vim quoq; uehementißimam ex affectu illorũ ualido, motuq́; corporũ rapidißimo, ac proprie maximeq́; in spiritũ agunt cœlestibus radijs similimum. Agunt insuper in corpora uel durißima. Omnia enim hæc ad cœlum infirmißima sunt. Sunt autem in uarijs stellis uariæ quoq; uires & idcirco in radijs earum inter se uariæ. Præterea in radiorum ictibus aliter atq; aliter incidentibus uirtutes diuersæ nascuntur. Deniq; in concursibus radiorũ mutuis aliter atque aliter, & hic aut ibi, & tunc aut aliâs effectis diuersæ subitò uires suboriũtur, multo magis atque citius quàm in alijs atque alijs elementorum qualitatumq́; elementalium mixtionibus: multo etiã citius quàm in tonis & numeris apud Musicum aliter & aliter concinentibus. Si hæc diligenter consideraueris, forsitan non diffides, dicent, subitò quodam radiorum iactu uires imaginibus imprimi, atq; ex diuerso iactu diuersas. Nunquid ergo tam citò? Mitto fascinationes repentino quodam intuitu factas, & amores acerrimos statim accensos radijs oculorum, qui & ipsi sunt fascinamẽta quædã, quod in libro De amore probamus. Mitto quàm citò rubens oculus inficiat intuentem, & speculum intuens fœmina menstruosa. Nónne & familiæ quædã apud Illyricos & Triballos iratæ, intuitu homines interemisse ferũtur? Et fœminæ quædam in Scythia idem facere consueuisse? Et Catoble-

Autore Bytho Dyrrachino.

pe re

pe reguliq; serpentes radiorũ ex oculis iactu homines perimunt. Torpedo quoque marina tactu etiã procul per uirgam manum subitò stupefacit. Echinus praeterea pisciculus grandẽ solo tactu nauem sistere fertur. Phalangia quinetiam in Apulia ictu quopiam uel occulto, spiritũ animumq; repentino stupore permutãt. Quid rabiosus canis facit, uel non apparente morsu? Quid scopa, deinde quid arbutus? Nónne leuißimo tactu uenenum concitant atque rabiem? An ergo negabis coelestia oculorũ suorũ radijs, quibus nostra contuentur simulatq; contingunt statim miranda perficere? Iam uero grauida mulier tactu statim signat membrũ hominis nascituri, rei desideratae nota. An uero dubitabis radios aliter alitér ue tangẽtes diuersa cõficere? Quũ & tu helleborum herbam colligens, siue folium deorsum trahas, siue sursum, hoc subito tactu, causa sis helleboro, ut deorsum educat humores, aut sursum? Nónne ab initio rei cuiusque generandae coelestes influxus concoctione materiae, digestioneq; perfecta nõ tam tempore quàm momento dotes mirificas largiuntur? Nónne suffragante coeli uultu innumerabiles saepe ranae, similesq; animantes ex arenis momento prosiliũt? Tanta est in materijs praeparatis potentia coeli, tanta celeritas. Deniq; si ignis hoc habet, ut tempore quambreuißimo faciat, quae caetera longo ob id praecipue qđ est coelo similimus. Quis nam dubitet, coelum magna

quasi momento perficere, etiam in materia minus parata, sicut flamma solet ingentior? Quid ergo dubitas inquiunt, in imagine construenda fermè similiter agere cœlum? Dices opinor, sicut & ego dicebam, naturales hic alterationis gradus abesse. Qui sanè defectus minuit quidem cœleste donū, nec tamen penitus auferre uidetur. Nolunt enim Physici ex quolibet metallo uel lapide imaginem fabricari, sed certo. In quo quidē natura cœlestis, uirtutē olim ad hoc ipsum quod optatur naturaliter inchoauerit, & quasi iamiam perfecerit, ut in sulphure flammā. Quam sanè uirtutem tunc demum perficiat, quando materia hæc per artem sub simili quodam influxu cœlesti uehementer agitatur, et agitata calescit. Itaq; ars suscitat inchoatā ibi uirtutē, ac dum ad figuram redigit, similem suæ cuidam cœlesti figuræ, tunc suæ illic ideæ prorsus exponit, quam sic expositam, cœlum ea perficit uirtute qua cœperat. Exhibens quasi sulphuri flammā, sic potentia quædā ad rapiendas paleas cœlitus data succino, quodammodo debilis sæpe per frictionē calefactionemq; facta ualidior subitò rapit. Similem uirtutē Serapio scribit datam lapidi Albugedi quasi hyacintho simili. Sed non prius trahere paleas, quàm capilli hoc lapide perfricentur. Sic item lapis ille Iouius Bezaar, id est à morte liberans, quem descripsimus in libro Cōtra pestem, uim ab initio contra uenenum accepit ab Ioue, sed non

Multo magis id agere potens in prædisposita.

usq; adeò

usq; adeò ualidam, ut eandem tradere poßit materijs alijs exercendam. At uero quũ primum sub Scorpionis cœlestis influxu figuram superni illius acceperit, perfectam contra Scorpiones subitò uim reportare putatur, quam Mastici cõmunicare ualeat aut thuri. Eadem quoque de hyacintho, topazio, smaragdo, cæterisq; ratio est habenda, ut fabrica figurarum non alibi efficaciam habeat, quàm ubi materia cum stella congruit & effectu, à qua hunc faber exoptat accipere. Ac præterea ubi hæc ipsa materia quasi iam talis est ab initio, qualem affectas reddere per figuram. Nullis ergo materijs ad imagines uti consulunt, nisi his ipsis quæ tibi notæ sunt, hanc ipsam fermè iam uim habere quam cupis. Lapillorum itaq; uires atq; metallorũ diligentißime perscrutari iubent, intereàq; meminisse inter lapillos quidem Carbunculum in tenebris coruscantem, atq; Pantauram præcipue Soli subesse, Sapphirũ Ioui, Smaragdum Veneri, Mercurio, Lunæ. Præterea metalla præter aurum & argentum uix ullam ad hæc habere uirtutem. Tutioremq; in his rationẽ fore, si aurum quidem purum ad Solem referas atq; Iouem. Ad illum quidem propter colorem, ad hunc autẽ propter temperatũ cõmixtionem. Nihil enim Ioue & auro temperatius: purum uero argentum ad Lunam, sed ad Iouem simulatq; Venerem aurum argento permixtum. Præterea imaginem efficaciorem fore, si uirtus in ma-

Formæ imprimendæ aptitudo cũ stellis conferenda.

teria eius elementaris conueniat cum speciali eiusdem uirtute naturaliter insita, atq; hæc insuper cum uirtute altera speciali per figurā cœlitus capienda. Deniq; figuras inferiores & formas cœlestibus cōformari, inde perdisces, ut aiunt, quod Perseus truncato Medusæ capite, futurā nōnullis obtruncationē portendere consueuit, multaq; similiter, et Lunā aliosq; Planetas sub certis signis certa in nobis membra mouere nō dubitant.

Quam uim habeant figuræ in cœlo atque sub cœlo. CAP. XVII.

Sed ne figuris nimium forte diffidas, meminisse iubebunt, in regione hac sub Luna elementari, elementarem quoq; qualitatem posse quamplurimum, in transmutatione uidelicet ad aliquid elementare tendente, Calorem scilicet & frigus, & humorem atq; siccitatem. Qualitates autem quæ minus elementares materialesúe sunt, scilicet lumina, id est colores: numeros quoq; similiter & figuras ad talia forsitan minus posse, sed ad cœlestia munera, ut putant, ualere permultum. Nam & in cœlo lumina, & numeri, & figuræ, sunt fermè omnium potentißima: præsertim si nulla sit ibi materia, quod Peripatetici pleriq; putant. Sic enim figuræ, numeri, radij, quum non alia substineantur ibi materia, quasi substantiales esse uidentur. Atque quum in ordine rerum mathematicæ formæ physicas antecedant,

dant, tanquam simplices quidem magis, & minus egenæ, meritò in antecedentibus mũdi gradibus, id est cœlestibus autoritatem sibi maximam uendicant, ut non minus inde fiat numero, figura, luce, quàm elementari quadam proprietate. Huius quidem autoritatis habetur etiam sub Luna signũ. Qualitates enim ualde materiales plurimis rerum speciebus sunt cõmunes, eisq́; quodammodo permutatis, non usquequaq; species commutantur. Figuræ autem numeriq́; partiũ naturaliũ, proprietatem cum specie inseparabilem peculiaremq́; poßident, utpote quæ cœlitus unà cum speciebus destinata fuerunt. Imò & cum ideis maximã habent in mente mundi regina, connexionem. Atq; quum ipsæ numeriq́; species quædam sint, ideis ibi proprijs designatæ, nimirum uires inde proprias sortiuntur. Ideóque tum species naturalium certis figuris, tum motus, & generationes, & mutationes certis numeris adstringuntur. De lumine uero quid dicam? Est enim actus intelligentiæ uel imago. Colores autem sunt lumina quædam. Quamobrem ubi lumina, id est colores, figurasq́;, & numeros Astrologi dicunt in materijs nostris ad cœlestia præparandis posse quamplurimum, nõ temere, ut aiunt, debes ista negare. Non ignoras cõcentus per numeros proportionesq́; suas, uim habere mirabilem ad spiritum & animũ & corpus sistendũ, mouendũ, afficiendum. Proportiones autem ex numeris constitutæ,

Proprietas qualitatum cum speciebus.

quasi figuræ quædam sunt, uel ut ex punctis lineisq; fa ctæ, sed in motu. Similiter motu suo se habent ad agen dum figuræ cœlestes. Hæ nanq; harmonicis tum radijs tum motibus suis omnia penetrantibus spiritum indies ita clàm afficiunt, ut Musica præpotens palàm affice re consueuit. Nosti præterea quàm facile multis miseri cordiam moueat figura lugentis. Et quantū oculos ima ginationemq;, & spiritum & humores afficiat statim atq; moueat amabilis personæ figura. Nec minus uiua est & efficax figura cœlestis. Nónne principis in ur-
A minori. be uultus quidem clemens & hilaris exhilarat omnes? Ferox uero uel tristis repente perterret? Quid ergo cœlestium uultus, dominos omnium terrenorū, aduer-sus hæc efficere posse putas? Quippe quum etiam coē untes ad prolem, plerunq; uultus, non solū quales ipsi tunc agūt, sed etiam quales imaginantur, soleant filijs diu postea nasciturs imprimere. Vultus eadem ratio-ne cœlestes materias confestim suis notis inficiūt. In qui bus siquando diu latitare uidentur, temporibus deinde suis emergūt. Vultus autem cœli sunt figuræ cœlestes. Potes uero facies illic appellare figuras, cæteris ibi sta biliores: Vultus autem, figuras, quæ magis ibi mutan-tur. Aspectus quoq; inter se stellarum motu quotidia-no confectos, uultus appellare potes, similiter & figu ras. Nam hexagoni, pentagoni, tetragoni nominātur. Esto dicet quispiā: Sint ut placet potentißimæ ad effi-

ciendum

ciendum figuræ cœlestes: Verum quid hoc ad figuras imaginum artificio factas? Respondebunt, non id potißimum contendere, ut potentißimæ per se ad agendum sint nostræ figuræ, sed ut paratißimæ ad actiones & uires figurarum cœlestium capiendas, quatenus opportune fiunt dominantibus illis, atque examußim ad illas configurantur. Exigit enim figura illa figuram. Nónne sonante cithara quadam, altera reboat? Ob id tantum, si & ipsa similem figuram habeat, atq; è conspectu sit posita, & fides in ea positæ & intentæ similiter. Quidnam hic efficit, ut cithara subitò patiatur à cithara, nisi situs aliquis et quædam figura conformis? Figura speculi lenis, concaua, nitens cœlo congrua, ob hoc ipsum proprie, munus tantũ cœlitus accipit, ut radios Phœbi in se cumulatißime complectatur, & solidißimum quodq; ad centrum suum è conspectu locatũ, repente comburat. Ergo ne dubites dicent, quin materia quædam imaginis faciendæ, alioquin ualde cõgrua cœlo, per figurã cœlo similem arte datam, cœleste munus, tum in seipsa concipiat, tum reddat in proximum aliquẽ uel gestantem. Non solum uero figura, sed etiã dispositio peruia, quam Diaphanam uocant, inefficax quiddam est, & paßiuum suapte natura. Veruntamen quoniam peruia dispositio est in cœlo proprium luminis susceptaculum, ideo ubicunq; sub cœlo, hæc uel est naturalis, uel modo aliquo comparatur, subito præ-

sens cœleste lumen acquiritur atq; etiam conseruatur. ubi unà cum hac uel calor est igneus, ut in flamma, uel est aliquid aërium, aqueumúe simul & glutinosum, ut in noctilucis, & nocticernis, & carbunculis, atq; forsan quodammodo in Camphora. Quid inde sequatur pro imaginibus, ipse reputa.

Quales cœlestium figuras antiqui imaginibus imprimebant. Ac de usu imaginum. CAP. XVIII.

ALiquis autem quæret, quas potißimũ cœli figuras imaginibus imprimere soleant. Sunt enim ibi formæ oculis ualde conspicuæ, & à multis, quales sunt, quasi depictæ, ut Aries, Taurus, similesq; figuræ zodiaci, & quæ sunt extra zodiacum manifestæ. Sunt ibi præterea formæ quamplurimæ, non tam uisibiles quàm imaginabiles per signorũ facies ab Indis & Aegyptijs Chaldæisq; perspectæ, uel saltem excogitatæ. Velut in prima facie Virginis uirgo pulchra sedens, geminas manu spicas habens, puerumq; nutriens. Et reliquæ, quales describit Albumasar, cæteriq; nonnulli. Sunt deniq; charactêres quidam signorum & Planetarum ab Aegyptijs designati. Volũt igitur imaginibus omnia hæc insculpi. Vt si quis expectet propriũ à Mercurio beneficium, collocare eum in Virgine debeat, uel saltem ibi Lunam cum aspectu Mercurij. Et imaginem tunc ex stanno conficere, uel argento, in qua totum sit

Virginis

Virginis signum, & character eius characterq; Mercurij. Ac si prima Virginis facie sis usurus, addas etiā figuram, quam in prima facie diximus obseruatam. Similiterq; de cæteris. Postremi quidem imaginum autores, uniuersam earum formam ad cœli similitudinem accepere rotundam. Antiquiores autem, quemadmodum in quodam Arabum collegio legimus, figurā crucis cunctis anteponebant: quia corpora per uirtutem agunt ad superficiem iam diffusam. Prima uero superficies cruce describitur. Sic enim in primis habet longitudinem atque latitudinem. Primaq; hæc figura est, et omnium recta quammaxime, & quatuor rectos angulos continet. Effectus uero cœlestium maxime per rectitudinem radiorū angulorumq; resultāt. Tunc enim stellæ magnopere sunt potentes, quando quatuor cœli tenent angulos imò cardines, orientis uidelicet occidentisq;, & medij utrinq; cœli. Sic uero dispositæ, radios ita conijciunt in seinuicem, ut crucem inde constituant. Crucem ergo ueteres figuram esse dicebant, tum stellarum fortitudine factam, tum earundem fortitudinis susceptaculum. Ideóque habere summam in imaginibus potestatem, ac uires & spiritus suscipere Planetarum. Hæc autem opinio ab Aegyptijs uel inducta est, uel maxime cōfirmata. Inter quorū charactêres crux unus erat insignis, uitam eorum more futuram significans, eámque figuram pectori Serapidis insculpebant.

Stellarū uigor maximus.

Ego uero quod de crucis excellentia fuit apud Aegyptios ante Christum, non tam muneris stellarum testimoniũ fuisse arbitror quàm uirtutis præsagiũ, quam à Christo fuerat acceptura. Astrologos autem qui statim post Christum fuerũt, uidentes à Christianis miranda per crucem fieri, nescientes autem uel nolentes in Iesum tanta referre, in cœlestia retulisse: quanquã considerare debebant per crucem ipsam, absque nomine Iesu miracula minime perpetrari. Conuenire quidẽ imaginibus eam, quia referat fortitudinem Planetarum omniumq; stellarum, forsitan est probabile. Non tamen ob hoc duntaxat ingentem habere potentiã. Posse uero nonnihil unà cum cæteris, quæ necessaria sunt, coniunctam, ad prosperam forsan corporis ualetudinem.

Veterũ in sculpendis imaginibus Planetarũ ritus.

Sed ad narrandas aliorum opiniones, ut cœpimus, reuertamur. Saturni ueteres imaginem ad uitæ longitudinem faciebant in lapide de Feyrizech, id est Sapphiro, hora Saturni, ipso ascendente atque feliciter constituto. Forma erat: Homo senex in altiore cathedra sedens uel dracone, caput tectus panno quodã lineo fusco, manus supra caput erigens, falcẽ manu tenens aut pisces, fusca indutus ueste. Ad longam uitam atq; felicem Iouis imaginem in lapide claro uel albo. Erat homo sedens super aquilam uel draconem coronatus, hora Iouis ipso in exaltatione sua feliciter ascendẽte, croceam induto uestem. Contra timiditatem hora Martis

imagines

imagines fabricabant prima Scorpionis facie oriente, Martem armatum & coronatum. Ad morbos curandos fingebant Solis imaginem in auro hora Solis, prima facie Leonis ascendente cum Sole. Regem in throno, crocea ueste, & coruum Solisq; formam. Ad lætitiam roburq; corporis, Veneris imaginem puellarem, poma floresq; manu tenentem, croceis & albis indutã, hora Veneris, prima facie Libræ, uel Pisciũ, uel Tauri ascendente cum Venere. Imaginem Mercurij ad ingenium & memoriam, prima facie Geminorũ. Item contra febres sculpebatur Mercurius, homo tela manu tenens, hora Mercurij surgente Mercurio, sculpebant hanc in marmore. Subinde materiæ cuipiam imprimebant languẽtibus assumendæ. Hinc omne genus febriũ curari dicebant. Imaginem Lunæ ascendente prima facie Cancri ad augmentũ. Forma Mercurij: Homo sedens in throno galeratus cristatusq;, pedibus aquilinis sinistra gallum tenens aut ignem, alatus, aliquando super pauonem, dextra tenens calamum, ueste uaria. Luna, puella pulchra cornuto capite super draconem uel taurum, serpentes supra caput & sub pedibus habens. Ad curandũ calculum, genitaliumq; dolores, et ad sanguinem astringendũ, imaginẽ hora Saturni, surgente tertia facie Aquarij cũ Saturno. Item Leonem auro imprimebant, lapidem in formã Solis pedibus reuoluentem, hora Solis primo gradu faciei secundæ Leonis ori

ente. Hanc expellendis morbis profuturam existimabant. Ad renũ morbos similem faciebant, quando Sol in corde Leonis cœlum mediũ obtineret, à Petro Aponensi comprobatã & experientia confirmatã, sed hac conditione, ut Iupiter aut Venus medium aspiciat cœlum, Planetæ uero noxij cadant, infortunatiq; sint. Accepi à Mengo physico præclaro eiusmodi imaginẽ factam Ioue ibidem coniuncto cum Sole liberauisse Ioannem Marlianum Mathematicum nostro seculo singularem, à pauore quo sub tonitru affici cõsueuerat. Præterea ad firmandam sanitatẽ & ueneficia deuitanda, imaginẽ ex argento fingebant hora Veneris, Luna angulos obtinente, ac Venerem feliciter intuente, dũmodo dominus sextæ domus Venerem aspiciat, aut Iouem trino quodam intuitu, uel opposito. Mercurius aũt nõ sit infelix. Agebant hæc hora diei Solis ultima, ita ut dominus horæ decimã teneret cœli plagã. Petrus Aponensis inquit medicum per imaginem infirmum curare posse. Modò in ea fabricanda obseruet, ut anguli ascendentis medij cœli, occidentis sint fortunati, & ascendentis dominus, & eadem ratione secunda, sed sexta et dominus eius sit infelix. Ait etiã sanitatẽ fore firmiorẽ uitamq; longiorẽ, quàm ab initio fuerit instituta, si natiuitate perspecta fiat imago, in qua hæc fortunata ponatur, scilicet illius significator uitæ. Item uitæ datores, tum signa, tum domini, præsertim ascendẽs eiusq; dominus

Mengi factum.

dominus. Item cœli mediũ, locus Solis, pars fortunæ, dominus coniunctionis uel præuentionis ante natiuitatem factæ. Mali quinetiã infortunati cadant. Concludit Astrologorũ nullum dubitare, quin ad producendam uitã talia conferãt. Prolixũ foret dictu quas per quælibet signa facies antiqui, et quas Lunæ stationes tanquã necessarias in exprimendis imaginibus obseruabant. Nam in statione Lunæ à gradu Virginis decimoseptimo ad finem eius faciebant imagines contra morbos et odia, & ad iter felix. In statione à principio Capricorni ad gradum duodecimũ, cõtra morbos & discordias atq; captiuitatem. In statione à gradu duodecimo Capricorni ad gradũ uigesimumquintũ aduersus languorem & carcerem. In statione à gradu quarto Piscium ad gradũ eiusdem decimumseptimũ ad curandos morbos, ad lucrum, societatem, ad augendas messes. Et in alijs similiter alias, uana sæpius curiositate machinabantur. Solas uero recensui quæ nõ tam Magum quàm Medicũ redolerent. Nam & medicinã eiusmodi uanã plurimũ fore suspicor. Pro alijs autem magis legitimis medicinarũ confectionibus eiusmodi mansiones Lunæ arbitror eligendas. Atq; etiã in Ariete gradũ sextum, rursum decimumnonũ, minuta xxvi. Item in Geminis gradũ decimũ, minuta 51. In Cancro gradũ decimũnonũ, minuta xxvi. In Libra gradũ sextũ, minu. xxxiiij. In Capricorno gradum decimumnonũ, minuta xxvi.

In Aquario gradum secundum, minuta xvij. In eodem gradu decimumquintũ, minuta octo. Præterea sententiam Haly mente tenendam: Quodlibet signum quandiu Sol est in eo uiuũ fieri, cæteris dominari, effectum eius præ cæteris euenire, ut illuc Lunã dirigas ad domũ inde propriũ pro medicinis suscipiendũ. Illuc inquam, id est ad signum & faciem, & maxime gradum: ut si bona Iouis affectas, ad hæc directam Lunam erigas uel unitam, quandiu locum eiusmodi Sol illustrat, ubi proprietas Iouia uiget. Similiterq; de cæteris. Curiosum uero narratu foret, & forte noxiũ quas imagines, & quẽadmodũ associandos uel dissociãdos inter se animos, fabricabãt ad afferendã felicitatẽ, uel inferendam calamitatẽ, uel uni cuidam, uel domui uel ciuitati. Ego quidem fieri posse talia non affirmo. Astrologi aũt fieri posse putant, & quomodo, docent, qualia ego narrare non audeo. Porphyrius ubi uitam Plotini magistri sui describit, talia fieri posse confirmat. Atq; Olympiũ Magum & Astrologum Aegyptiũ narrat contra Plotinum Romæ talia tentauisse, dum conaretur per imagines uel res eiusmodi siderare Plotinũ, sed conatus in autorem suum ob excelsam Plotini animã fuisse retortos. Albertus quoq; Magnus Astrologiæ pariter atque Theologiæ professor ait in Speculo, ubi à licitis discernere se inquit illicita, imagines rite ab Astrologis constitutas, uirtutẽ effectumq; acquirere à figura cœlesti.

Quodlibet signũ à solis cõmunione reddi uiuidius.

Atque

Atque subinde narrat mirabiles earum effectus, quales Thebith, Benthorad, & Ptolemæus, ceteriq; Astrologi pollicentur. Describitq; imagines ad calamitatem alicui, prosperitatemq; afferendam, quas cõsilio prætermitto. Et interea confirmat effectũ eas habere posse: quanquã et ut uir bonus artis damnat abusum, & ut legitimus Theologus orationes suffumigationesq; detestatur, quas impij quidam ad dæmones imaginibus fabricandis adhibuerunt. Neque tamen reprobat figuras & literas dictionesq; imaginibus impressas ad hoc ipsum duntaxat, ut donum aliquod accipiant à figura cœlesti. Quod quidem posse per imagines comparari, Petrus Aponensis confirmauit. Imò & affirmauit regionem nescio quam fuisse destructam per imaginem illam, quam Thebith narrat à Phedice Astrologo fabricatam. Thomas autem Aquinas dux in Theologia noster magis ista formidat, & minus tribuit imaginibus. Tantũ nanq; uirtutis duntaxat per figuras cœlitus putat acquirere, quantum conducat ad illos effectus, quos solet cõmuniter cœlum per herbas resq; alias naturales efficere. Nõ tam quia figura talis sit in ea materia, quàm quoniam compositum tale iam positũ est in certa quadam artificij specie, qualis cum cœlo consentiat. Hæc ait in libro cõtra Gentiles tertio, ubi charactêres & literas figuris additas ridet: Figuras uero nõ adeò nisi pro signis quibusdam ad dæmones adiungantur. In

libro etiam de Fato ait, constellationes dare ordinem essendi atq; perdurandi, non solum rebus naturalibus, sed etiam artificiosis, ideo imagines sub certis constellationibus fabricari. At si quid mirabile per eas ultra cõsuetos naturalium effectus nobis eueniat, in dæmonas reijcit hominum seductores, quod in libro contra Gentiles perspicue patet, maxime uero in libello De occultis naturæ operibus, ubi uidetur ipsas etiam imagines paruipendere, quomodocunq; factas: quas & ego quatenus ipse iusserit, nihilipendam. Referre autem mirabiles quosdam effectus imaginum in dæmonum falsitatem, nec est à Platonicis alienum. Nam & Iamblichus ait eos qui religione summa sanctimoniaq; posthabita, imaginibus duntaxat confisi, ab eis diuina sperant munera, hac in re à malis dæmonibus sæpißime falli, sub prætextu bonorum numinum occurrentibus. Contingere tamen ex imaginibus legitima Astrologiæ ratione constructis naturalia quædam bona, non negat. Denique tutius fore arbitror medicinis quàm imaginibus se cõmittere, rationesq; à nobis de potestate cœlesti, pro imaginibus aßignatas, in medicinis potius q̃ in figuris efficaciam habere posse. Probabile enim est si quam uim imagines habent, hanc non tam per figuram nuper acquirere, quàm per materiam poßidere naturaliter sic affectam. Ac si quid denuò acquiritur dum insculpitur, non tam per figuram cõparari quàm

per calefactionem contusione quadam prouenientem. Quae quidem contusio calefactioq; facta sub harmonia coelesti simili harmoniae, quae quondam materiae uirtutem infuderat, excitat uirtutem ipsam atq; corroborat sicut flatus flammam, & manifestam efficit ante latentem, sicut calor ignis in aspectũ producit literas scriptas succo caepae prius delitescentes. Atque literae hirci adipe inscriptae, lapidi prorsus occultae, si lapis submergatur aceto prodeunt, & quasi sculptae eminentes extãt. Imò uero sicut tactus Scopae uel Arbuti suscitat rabiem consopitam, sic forte contusio quaedam & calefactio sola latentem in materia uirtutem prodit, facta uidelicet opportune. Qua quidẽ coelesti opportunitate expedit in medicinis conficiendis uti. Aut si quis forte tractare metalla lapidesq; uoluerit, praestat percutere solũ, atq; calefacere quàm figurare. Praeter enim id quod inanes esse figuras suspicor, haud temere uel umbram idololatriae debemus admittere. Item nec temere uti stellis uel salutaribus ad morbos his similimos expellendos. Hos enim saepe augent: Sicut noxiae stellae dissimiles sibi morbos aliquando minuunt: quod sanè Ptolemaeus & Haly perspicue docent.

De fabricanda Vniuersi figura.

CAP. XIX.

SEd cur nam uniuersalem ipsam, id est uniuersi ipsius imaginem prætermittimus? Ex qua tamen beneficium ab uniuerso sperare uidentur. Sculpet ergo se ctator illorum forte qui poterit formã quandam mundi totius archetypam si placebit in ære. Quam deinde opportune in argenti lamina imprimat aurata. Sed quando potißimum imprimet? Quando Sol minutum primum Arietis attigerit. Hinc enim Astrologi tanquam ex sui natalis reuolutione fortunam mundi eo saltem anno imminentem auspicantur. Ille igitur in hoc ipso mundi natali totius imprimet mundi figuram.

Astrologi à primo Solis in Arietem ingressu anni qualitatẽ præsagiũt.

At uidés ne quàm belle inter differendũ mundi aliquando nati nobis succurreret argumentum? Siquidẽ quolibet anno renascitur, nónne in ipsa hominis genesi metiuntur Astrologi, primũ in quo signo, quo gradu, quo minuto Sol extiterit? Ibiq; totius figuræ iaciunt fundamentum. Et quolibet deinceps anno, quum primũ Sol minutum subierit idem, quasi renatum hominem arbitrantur, atq; inde præsagiũt anni fortuamn. Sicut igitur id in homine facere nõ ualerẽt, nisi quasi renascere tur. Atq; hic nõ posset quasi renasci, nisi fuisset aliquando natus: sic & mundum conijcere licet aliquando genitum, Sole uidelicet sub minuto Arietis primo tunc posito, quandoquidem per eundem quolibet anno situm,

sors

ſors quædam quaſi renaſcentis mūdi reuoluitur. Tunc igitur ille fabricabit mundi figurā. Cauebit autem ne ſabbato Saturni die figurā ſculpat aut exprimat. Hoc enim die Deus mundi faber ab opere traditur quieuiſſe, quod ab ideali die Solis inceperat. Quantum enim Sol generationi accōmodatus eſt, tantum Saturnus ineptus. Perfecerat autem opus in Venere, pulchritudinē operis abſolutam ſignificante. Sed de mundanæ fabricæ rationibus nihil ultra. Ioannes enim Picus noſter Mirandula diuina de Geneſi mundi myſteria Moſeos diuinitus his diebus expreßit. Quamobrem ut redeamus ad inſtitutum, & ille mundum ſuum primum die uel hora Saturni nō ſculpet, ſed die potius uel hora Solis. Imprimet autem in anni natali, præſertim ſi tunc fœlices accedant Iupiter atque Diana. Optimum uero fore putabunt præter liniamenta opificio colores inſerere. Sunt uero tres uniuerſales ſimul & ſingulares mundi colores: uiridis, aureus, ſapphirinus, tribus cœli gratijs dedicati. Viridis quidem Veneri ſimulatq; Lunæ: humidus uidelicet humidis atq; naſcentium proprius, accōmodatus & matribus. Aureum Solis eſſe colorem nemo dubitat, & ab Ioue inſuper atq; Venere nō alienum. Sapphirinū deniq; Ioui maxime dedicamus, cui & Sapphirus ipſe dicitur conſecratus. Vnde & lapis lazulus hoc colore dotatus ob uirtutem Iouiam contra bilem atram à Saturno profectā, apud Medicos præ-

Mūdi tres colores.

rogatiuam habet, nasciturq; cum auro, aureis distinctus notis, ita comes auri sicut Solis est Iupiter. Similemq; uim habet lapis Armenus, colorem similem cum uiridi quodammodo poßidens. Expedire igitur iudicabunt ad gratiarum cœlestium munera capessenda treis potißimum hos colores frequentißime contueri, atque in formula mundi quam fabricas, Sapphirinum colorem mundi sphæris inserere. Operæpretium fore putabunt aurea sphæris ad ipsam cœli similitudinem addere sidera, atque ipsam Vestam, siue Cererem, id est terram uiridem induere ueste m. Eiusmodi formulam sectator illorum uel ipse gestabit, uel oppositam intuebitur. Vtile uero fore spectare sphæram motibus suis præditam, qualem Archimedes quondam, & nuper Florentinus quidam noster, Laurentius nomine, fabricauit. Neque spectare solum, sed etiam animo reputare. Proinde in ipsis suæ domus penetralibus cubiculum construet in fornicem actum figuris eiusmodi & coloribus insignitum, ubi plurimum uigilet atque dormiat. Et egressus domo non tanta attentione singularum rerum spectacula, quanta uniuersi figuram coloresq; perspiciet. Sed hæc imaginum fictores illi uiderint. Tu uero præstantiorem in te finges imaginem: nempe quũ noueris nec quicquã ordinatius esse quàm cœlum, neq; temperatius aliquid cogitari quàm Iupiter. Sperabis ita demum beneficia cœli Iouisq; conse-

qui-

qui, si cogitationibus, affectibus, actionibus, uictu teipsum ordinatissimum temperatissimumq; praestiteris. At postquàm in mentionem temperaturae coelestis incidimus, opportunum forte fuerit recordari, nullũ inesse coelo elementaris qualitatis excessum, ut Peripatetice loquar, alioquin siue ita compositum sit, iam esset tot seculis dissolutũ: siue etiã simplex tanta saltem magnitudine, potentia, motione caetera perdidisset. Sed profecto tanquam moderatissimũ omnia moderatur, ac diuersa cõmiscet in unum. Praeterea tum hac ipsa temperantia sua, tum excellentia formae diuinitus uitam meruit. Nam & res compositas, tunc demum uitam adipisci uidemus, quando qualitatum perfecta cõmixtio priorẽ iam cõtrarietatẽ fregisse uidetur, ut in plantis. Perfectiorẽ deinceps in animalibus uitã, quatenus inest eis cõplexio à contrarietate remotior q̃ in plantis. In hominibus rursum eadem ratione perfectiorem, & quodãmodo iam coelestem. Siquidẽ humana cõplexio ad coelestẽ temperantiã iam accessit, praesertim in spiritu, qui ultra substantiae suae subtilitatẽ qualitatumq; temperantiã, quibus cũ coelo consentit, coelestẽ quoq; lucẽ est adeptus. Hic insuper ubi maxime talis est, potissimũ est coelestis, uitãq; coelestem diuinitus prae caeteris est adeptus. Et quatenus se talẽ in omni uictu legeq; uitae efficit atq; seruat, eatenus singularia coelestium dona reportat. Quãdo uero dicimus nõ esse in coelo ullũ

Coelum omnis excessus qualitatũ expers.

elementaris qualitatis excessum, intelligimus uel nullã esse ibi eiusmodi qualitatẽ, sed uirtutes potius effectrices qualitatum temperatas, uel si quæ sunt illic quodã modo similes qualitates, quasi aëriam habere temperiem. Atque ubi quædam illic frigida siccaq; nominamus, Platonica hæc accipimus ratione, id est ut frigidũ appelletur quod minimi caloris est causa. Siccum uero quod humorem nobis exhibet minimũ. Sic astrologus Abraham Saturnum inquit corpus nostrum quodam modo relinquere frigidum atq; siccum, quia calorẽ & humorem affert nostro minorem. Eadem ratione carnes bouis & leporis in se quidem calidæ atq; humidæ, nobis frigidæ sunt & siccæ. Ex hac autem inductione duo hæc accipe corollaria: Primum quidem si corpora magis deinceps temperata, magis uiuunt, cœlũ maxime temperatum quammaxime uiuere. Imò uero uicißim ex eo quod cœlum exactißime temperatum absolutißimam in se uitam poßidet coniectari, ut quatenus reliqua ad temperiem uitamq; illius accedunt, eatenus uitam sortiri præstantiorem. Alterum uero, uitã esse formã in se perfectam, perficientemq; corpus, motionisq; principium exhibentem. Principium inquam intimũ, motionis quoq; tum intrinsecus actæ, tum per omnem partẽ extrinsecus expeditæ. Si igitur idipsum uita est, mente captum existimato qui eiusmodi formã non cognouerit inesse cœlo, corpore præstantißimo,

circũ

circũeunte ſemper motione perfecta, cuncta uiuificante, magisq; illa gradatim, quæ uel ad ipſius ſimilitudinem naturaliter propinquius acceſſerunt, uel quotidie huius influxibus aptius ſe exponunt.

Quantam imagines uim habere putentur in ſpiritum, & ſpiritus in eas. Et de affectu utentis & operantis. CAP. XX.

Compertũ habemus, ſi quis rite utatur helleboro, feratq; potenter, mutare quodammodo exquiſita purgatione & occulta eius proprietate qualitatem ſpiritus corporisq; naturam, & ex parte motus animi, & quaſi reiuueneſcere, ut fermè uideatur eſſe renatus. Vnde Medeam Magosq; tradũt herbis quibuſdam reddere iuuentutẽ conſueuiſſe, quam non tam reddunt myrobalani quàm conſeruant. Similem Aſtologi poteſtatem propitias habere imagines arbitrãtur, per quam geſtantis naturam & mores quodammodo mutent, in meliusq; reſtituant, ut quaſi iam alter euaſerit, aut ſaltem proſperam ualetudinem diutiſsime ſeruent. Imagines uero noxias aduerſus geſtantem habere uim hellebori præter artem potentiamq; adſumpti, ueneno ſam uidelicet atque peſtiferam. Aduerſus aũt aliũ quendam, ad cuius calamitatẽ fabricatæ intentæq; fuerint, uim æenei ſpeculi concauiq; ſic prorſus obiecti, ut col

lectis repercußisq; in oppositum radijs, cominus quidem comburant, eminus autem caligare compellant. Hinc orta est historia uel opinio, putans Astrologorũ machinis magorumq́; uenesicijs, homines, bruta, plantas, siderari atq; tabescere posse. Ego autem imagines in rem distantem, uim habere ullam nõ satis intelligo. Habere uero in gestantem nonnullam suspicor, non tamen talem opinor qualem pleriq; fingunt, & hanc ratione materiæ potius quàm figuræ, atque, ut dixi, longo interuallo medicinas imaginibus antepono. Quanquam Arabes & Aegyptij tantũ statuis imaginibusq́; attribuunt arte astronomica & magica fabricatis, ut spiritus stellarum in eis includi putent. Spiritus autem stellarum intelligunt, alij quidem mirabiles cœlestium uires, alij uero dæmonas etiam stellæ huius illiús ue pedissequos. Spiritus igitur stellarũ qualescunq; sint inseri statuis & imaginibus arbitrantur, non aliter ac dæmones soleant humana nonnunquam corpora occupare, perq́; illa loqui, moueri, mouere, mirabilia perpetrare. Similia quædam per imagines facere stellarum spiritus arbitrantur. Putant dæmonas mundani ignis habitatores per igneos humores uel ignitos similiterq́; per ignitos spiritus & affectus euiusmodi nostris insinuari corporibus. Similiter stellarum spiritus per radios opportune susceptos, suffumigationesq́; & lumina, tonosq́; uehementes competentibus imaginum materijs

inseri.

inferi, mirabiliaq; in gestantem, uel propinquantem efficere posse. Quæ quidẽ nos per dæmonas fieri posse putamus, non tam materia certa cohibitos, quàm cultu gaudentes. Sed hæc alibi diligentius. Tradunt Arabes spiritum nostrum quando rite fabricamus imagines, si per imaginationem & affectum ad opus attentißimus fuerit, & ad stellas coniungi cum ipso mundi spiritu, atque cum stellarum radijs, per quos mundi spiritus agit, atque ita coniunctum esse ipsum quoque in causa, ut à spiritu mundi per radios quidam stellæ alicuius spiritus, id est uiuida quædam uirtus infundatur imagini, potißimum hominis tunc operantis spiritui consentanea. Adiuuari quoque suffumigationibus ad stellas accommodatis opus eiusmodi, quatenus suffumigationes tales aërem, radios, spiritum fabri, imaginis materiam sic prorsus afficiunt. Ego uero odores quidem tanquam spiritui aëriq; natura persimiles, et quum accensi sunt, stellarum quoque radijs consentaneos arbitror, si Solares uel Iouij sunt afficere aërem ac spiritum uehementer ad dotes Solis aut Iouis tunc dominantis opportune sub radijs capiendas, atque spiritum sic affectum ita donatũ, posse uehementiore quodam affectu, non solum in proprium corpus agere, sed propinquum præsertim natura conforme quidem, sed debilius, & consimili quadam afficere qualitate. Materiam uero imaginis duriorẽ ab odoribus & operan-

tis imaginatione, uix minimũ quiddam suscipere posse puto: spiritũ tamen ipsum ab odore sic affici, ut ex ambobus unum cõficiatur. Quod quidẽ ex eo patet quod odor nõ agit ulterius in olfactum, postquàm satis egit. Olfactus enim & quoduis aliud à seipso uel simili nequopiam nihil patitur. Sed de his alibi. Proinde imaginationis intentionem, non tam in fabricandis imaginibus uel medicinis uim habere, quàm in applicandis & assumendis existimo: ut si quis imaginem (ut aiunt) gestans rite factam, uel certe medicina similiter utens, opem ab ea uehementer affectet, & proculdubio credat, speretq́; firmissime, hinc certe quamplurimus sit adiumẽto cumulus accessurus. Nam ubi uel uirtus imaginis siqua est, tangentis carẽn penetrat calefacta, saltem uirtus in electa eius materia naturalis, uel certe medicinæ uigor intus adsumptæ, uenis ac medullis illabitur, Iouiam secum ferens proprietatem, spiritus hominis in spiritum eiusmodi Iouium affectu, id est amore transfertur. Vis enim amoris est transferre. Fides autem spesq́; non dubia spiritum hominis iam ita percitum sistit in spiritu Iouio penitus atq; firmat. Quod si, quemadmodũ Hippocrates & Galenus docent, ægrotantis amor fidesq́; erga Medicum inferiorem exterioremq́; ad sanitatem plurimum conferunt (imò uero fi-
2. Canon. *duciam hanc Auicenna plus inquit efficere quàm medicinam) quantũ ad cœlestem opem conducere putandum*

dum est, affectum fidemq; nobis erga cœlestem influxum iam nobis insitũ, agentem intus, uiscera penetrantem? Iam uero amor ipse fidesq; erga cœleste donum, sæpe cœlestis adminiculi causa est, atque uicißim amor & fides hinc aliquando forsan proficiscitur, quod ad hoc ipsum iam nobis faueat clementia cœli.

De uirtute uerborum atque cantus ad beneficium cœleste captandum. Ac de septem gradibus perducentibus ad cœlestia. CAP. XXI.

VErba præterea quædam acriore quodam affectu pronunciata, uim circa imagines magnam habere censent ad effectũ earum illuc proprie dirigendum, quorsum affectus intenduntur & uerba. Itaq; ad duos ardentißimo quodam amore conciliandos, imaginem sub Luna coëunte cũ Venere in Piscibus uel Tauro fabricabant, multis interim circa stellas uerbaq; curiosius obseruatis, quæ referre non est consilium. Non enim philtra docemus, sed medicinas. Probabilius aũt est effectus eiusmodi uel per Venereos dæmonas confici, his operibus uerbisq; gaudentes, uel per dæmonas simpliciter seductores. Nam & Apolloniũ Theanæũ sæpe Lamias deprehendisse & prodidisse ferunt, dæmonas scilicet quosdam salaces Venereosq;, qui formosas puellas simulent, pelliciantq; formosos, quos ut ser-

pens elephantem ore, sic illi illos ore uulua pariter exugant, ac prorsus exhauriāt. Sed hæc Apollonius ipse uiderit. In uerbis autem certis uim esse certam atq; magnam Origenes asserit cōtra Celsum, & Synesius atque Alchindus de Magia disputantes. Item Zoroaster uetans barbara uerba mutari, Iamblichus quoq; similiter. Item Pythagorici uerbis & cantibus atq; sonis mirabilia quædam Phœbi & Orphei more facere consueti. Quod Hebræorū antiqui doctores præ cæteris obseruarunt, omnesq; Poëtæ miranda canunt carminibus effici. Et grauißimus ille Cato in Re rustica in curandis bestiarum morbis aliquando barbaris cantionibus utitur. Sed præstat dimittere cantiones. Concentum uero illum, quo adolescens Dauid Saulem ab insania redimebat, nisi mysterium iusserit ad diuinitatem referri, referet forte aliquis ad naturam. Quum uero pro septem Planetarum numero, septem quoque sint gradus, per quos à superioribus ad inferiora fit attractus, uoces medium gradum obtinent, & Apollini dedicantur. Infimū quidem tenent gradum materiæ duriores, lapides atque metalla, ac Lunam referre uidentur. Secundum in ascensu locum habent, quæ ex herbis, arborum fructibus, gummis, membris animalium componuntur, respondentq; Mercurio, si ordinem in cœlo sequimur Chaldæorum. Tertium pulueres subtilißimi, eorumq; uapores ex prædictis electi, odoresq;

Verbis atque cantibus uires inesse.

resq; simpliciter herbarum & florum & unguentorum ad Venerem pertinentes. Quartum uerba, cantus, soni, quæ omnia rite dedicantur Apollini, Musicæ præ cæteris autori. Quintum uehementes imaginationis conceptus, formæ, motus, affectus, uim Martiam referentes. Sextum rationis humanæ discursiones deliberationesq; consultæ pertinentes ad Iouem. Septimum secretiores simplicioresq; intelligentiæ quasi iam à motu seiunctæ, coniunctæ diuinis, destinatæ Saturno. Quem meritò Sabath Hebræi nomine quietis appellant. Quorsum hæc? Vt intelligas, quemadmodum ex certa herbarum uaporumq; compositione confecta per artem, tum medicam tum astronomicam resultat communis quædam forma uelut harmonia quædam siderum dotata muneribus: Sic ex tonis primo quidem ad stellarum normam electis, deinde ad earundem congruitatem inter se compositis communem quasi formam fieri, atque in ea cœlestem aliquam suboriri uirtutem. Difficilimum quidem est iudicatu, quales potißimum toni, qualibus conueniant stellis, quales item tonorum compositiones, qualibus præcipue sideribus aspectibusq; consentiant. Sed partim diligentia nostra, partim diuina quadam sorte non aliter id assequi possumus, quàm Andromachus in theriaca componenda diutißime fatigatus est, ac tandem post di-

ligentiam, diuina sorte cõsequutus theriacæ uirtutem. Quod quidem contigisse diuinitus Galenus & Auicenna confirmant. Imò uero totam medicinam exordium à uaticinijs habuisse, testis est Iamblichus atq; Apollonius Theanæus. Ideóq; Phœbũ uatem medicinæ præponunt. Tres uero potissimũ regulas ad hoc afferemus si prius admonuerimus, ne putes nos in præsentia de stellis adorandis loqui, sed potius imitandis, & imitatione captandis. Neque rursum de donis agere credas, quæ stellæ sint electione daturæ, sed influxu potius naturali. Ad quem profecto multiplicem & occultũ, ita nos exquisitis studemus modis accõmodare, sicut quotidie ad manifestum Solis lumen caloremq; salubriter excipiendũ nosipsos accõmodamus. Aptare uero seipsum ad occultas dotes eius atq; mirificas, solius sapientis est officiũ. Sed iam ad regulas cantũ sideribus accõmodaturas perueniamus. Prima est exquirere quas in se uires, quósue ex se effectus stella quælibet et sidus et aspectus habeant, quæ auferant, quæ ferant: Atq; uerborũ nostrorũ significationibus hæc inserere: detestari quæ auferunt, probare quæ ferũt. Secũda, considerare quæ stella cui loco maxime uel homini dominetur. Deinde obseruare qualibus cõmuniter hæ regiones et personæ tonis utãtur & cantibus, ut ipse similes quosdã unà cũ significationibus modò dictis adhibeas uerbis, quæ sideribus eisdẽ studes exponere. Tertia, situs aspectusq;

stellarũ

stellarũ quotidianos animaduertere, atq; sub his explorare, ad quales potissimũ sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus incitari homines pleriq; soleant, ut talia quædã tu pro uiribus imiteris in cantibus, cœlo cuidam simili placituris, similẽq; suscepturis influxũ. Memento uero cantũ esse imitatorẽ omniũ potentissimũ. Hic enim intentiones affectionesq́; animi imitatur & uerba, refert quoq; gestus motusq́; corporis & actus hominũ atq; mores. Tamq; uehemẽter omnia imitatur & agit, ut ad eadem imitanda uel agenda, tum cantantem, tum audientes subitò prouocet. Eadem quoq; uirtute quando cœlestia imitatur, hinc quidem spiritũ nostrum ad cœlestem influxum, inde uero influxũ ad spiritum mirifice prouocat. Iam uero materia ipsa cõcentus purior est admodũ, cœloq́; similior quàm materia medicinæ. Est enim aër etiam hic quidem calens siue tepens, spirans adhuc, & quodammodo uiuens, suis quibusdam articulis artubusq; compositus, sicut animal: nec solum motum ferens, affectumq́; præferens, uerum etiam significatum afferens quasi mentem, ut animal quoddam aërium, et rationale quodammodo dici possit. Concentus igitur spiritu sensuq; plenus, si forte tum secundum eius significata, tum secundum eius articulos atque formam ex articulis resultantem, tum etiã secundum imaginationis affectum huic sideri respõdeat, aut illi, non minorẽ inde uirtutem quàm quælibet alia com

positio traijcit in cantantem, atq; ex hoc in proximũ auditorem, quousq; cantus uigorem seruat spiritumq; canentis, præsertim si cantor ipse sit natura phœbeus, uehementerq; habeat uitalem cordis spiritum atq; insuper animalem. Sicut enim uirtus ac spiritus naturalis ubi potentißimus est, mollit statim, liquefacitq; alimenta durißima, atq; ex austeris mox dulcia reddit, generat quoq; extra se seminalis spiritus productione propaginẽ: Sic uitalis animalisq; uirtus ubi efficacißima fuerit, ibi intensißima quadam sui spiritus per cantum, tum conceptione agitationeq; in corpus propriũ potenter agit, tum effusione mouet subinde propinquum, afficitq; cum suum tum alienum siderea quadam proprietate, quam tum ex ipsa sui forma, tum ex electa temporis opportunitate concepit. Hac utique ratione orientales meridionalesq; multi (præcipue Indi) admirandam feruntur in uerbis habere potentiam, utpote qui magna ex parte Solares sunt: Vimq; non naturalem dico, sed uitalem & animalem habẽt fermè omniũ potentißimam, & quicunq; in regionibus alijs maxime sunt phœbei. Cantus autem hac uirtute, opportunitate, intẽtione cõceptus, fermè nihil aliud est quàm spiritus alter nuper penes spiritum tuum in te conceptus, factusq; Solaris, & agens tum in te, tum in proximum potestate Solari. Si enim uapor & spiritus quidam aliquando per radios oculorum, uel aliter fo-

ras emissus fascinare, inficere, aliterq; afficere proximum potest, multo magis id ualet spiritus ab imaginatione cordeq; simul uberior profluens & feruentior, motuq; ualentior, ut non omnino mirum sit, morbos quosdam animi atque corporis sic auferri posse aliquando, uel inferri, præsertim quoniam spiritus eiusmodi Musicus proprie tangit, agitq; in spiritum inter corpus animamq; medium, & utrunque affectione sua prorsus afficientem. Mirabilem uero in concitato canenteq; spiritu uim esse concedes, si Pythagoricis Platonicisq; concesseris, cœlum esse spiritum, motibus tonisq; suis omnia disponentem. Memento uero totam procedere Musicam ab Apolline. Atq; eatenus Iouem esse Musicum, quatenus est cum Apolline concors. Venerem insuper & Mercuriū Musicam uicinitate Apollinis reportare. Item ad hos quatuor duntaxat attinere concentus: tres uero reliquos uoces quidem habere, non cantus. Iam uero uoces tardas, graues, raucas, querulas, Saturno tribuimus: Marti uero contrarias, ueloces, acutasq; & asperas, & minaces: medias uero Lunæ: concentus autem Ioui quidem graues & intentos, dulcesq; & cum constantia lætos. Contrà Veneri cum lasciuia & mollitie uoluptuosos cantus adscribimus. Inter hos uero medios Soli tribuimus & Mercurio. Si unà cum gratia suauitateq; sunt uenerabiles, & simplices & intenti, Apollinei iudicantur.

Si unà cum iucunditate remißiores quodammodo sunt, strenui tamen atque multiplices, Mercuriales existunt. Tu igitur horum quatuor unumquenq; cantibus tibi suis conciliabis, præsertim si competentes cantibus sonos adhibeas, adeò ut quũ eorum more opportune canendo & sonando clamaueris, responsuri protinus uideantur, uel instar Echo, uel sicut chorda quædam in cithara tremens, quoties uibratur altera, temperata similiter. Atque ut uult Plotinus & Iamblichus ita naturaliter id tibi continget è cœlo, quemadmodũ uel ex cithara reboatus, siue tremor, uel ex opposito pariete fit Echo. Profectò quoties ex frequenti quodam usu, harmoniæ Iouiæ, uel Mercuriales, uel Venereæ, factæ uidelicet his regnãtibus, spiritus tuus ad hoc ipsum attentißime canens, harmoniæq; conformatus euadit Iouius, uel Mercurialis, uel Venereus. Interea Phœbeus euadit, siquidem Phœbi ipsius Musicæ ducis uirtus in omni consonantia uiget. Atque uicißim ex cantu sonoq; phœbeo ipse phœbeus euadẽs, uirtutem Iouis interim tibi uendicas et Veneris atq; Mercurij. Rursusq; ex spritu sic intus affecto, similiter afficis animam atq; corpus. Memento uero orationem apte & opportune compositam, & affectu sensuq; plenam atq; uehementem, similem cantibus uim habere. Quantam in orando potentiam Damis & Philostratus habere sacerdotes quosdã Indos narrent, referre non expedit, nec etiã

quibus

quibus uerbis Apollonium euocasse manes Achillis affirment. Non enim loquimur nunc de numinibus adorandis, sed de naturali quadam potestate sermonis & cantus atque uerborũ. Esse uero phœbeam medicamq; in sono, & eo quidem certo potentiam, ex eo patet, quod qui in Apulia tacti Phalangio sunt, stupẽt omnes semianimesq; iacent, donec certum quisq; suumq; sonũ audiat. Tunc enim saltat ad sonum apte, sudat inde atque conualescit. Ac si post annos decem similem audiuerit sonum, subitò concitatur ad saltum. Sonũ uero illũ ex indicijs esse phœbeum Iouialemq; conijcio.

Quomodo septem modis nos cœlestibus accommodare poßimus. Et quibus Saturnus sit maleficus, quibus propitius. Quos Iupiter à Saturno defendat. Quomodo cœlum agat in spiritum & corpus & animã.

CAP. XXII.

QVoniam uero cœlum est harmonica ratione cõpositum moueturq; harmonice, & harmonicis motibus atque sonis efficit omnia, meritò per harmoniam solam non solũ homines, sed inferiora hæc omnia pro uiribus ad capienda cœlestia præparantur. Harmoniam uero capacem superiorum per septem rerum gradus in superioribus distribuimus. Per imagines uidelicet (ut putant) harmonice constitutas: Per medici

nas sua quadam consonantia temperatas: per uapores odoresq; simili concinnitate confectos: per cantus musicos atq; sonos. Ad quorum ordinem uimq; referri gestus corporis saltusq; & tripudia uolumus: per imaginationis conceptus, motúsque concinnos: per congruas rationis discursiones: per tranquillas mentis cōtemplationes. Sicut enim corpus per harmoniam quotidie suam, id est per situm & habitum & figuram opportune lumini caloriq; Solis exponimus, sic & spiritum occultis stellarum uiribus comparandis, per suam quandam similem harmoniam, imaginibus, ut opinantur, & certe medicinis, odoribus harmonice compositis comparatam. Et deniq; per spiritum superis ita paratum (ut sæpe iam diximus) animam eisdem exponimus atque corpus. Animam inquam, quatenus affectu ad spiritum inclinatur & corpus. In anima uero nunc imaginationem, rationē, mentem ponimus. Potest utique imaginatio nostra uel propter qualitatem motūq; spiritus, uel per electionem nostram, uel etiam utrinq; ita disponi, componi, conformari Marti Solí ue, ut sit e uestigio proprium influxus Phœbei uel Martij susceptaculum. Similiter ratio, uel per imaginationem spiritumq; simul, uel per deliberationem, uel utrinq;, sic ad Iouem imitatione quadam comparare se potest, ut multo magis ob dignitatem propinquitatemq; suam ipsa Iouem capiat & munera Iouis, quàm imaginatio

siue

siue spiritus: quemadmodum imaginatio spiritusq́; eadem ratione multo magis cœlestia capiunt, quàm res & materiæ quæuis inferiores. Mens deniq; contemplatrix, quatenus seipsam non solum ab his quæ sentimus, uerumetiam ab eis quæ imaginamur cõmuniter moribusq́; argumentamur humanis, seuocat, & affectu, intentione, uita, ad separata se reuocat, Saturno quodã modo se exponit. Huic soli propitius est Saturnus. Sicut enim Sol animalibus quidẽ nocturnis inimicus est, diurnis autem est amicus: ita Saturnus hominibus, uel uulgarem palam uitam agentibus, uel fugientibus quidem uulgi consuetudinem. Vulgares tamẽ affectus nõ dimittentibus est aduersus. Vitam nanq; cõmunem concessit Ioui, separatam uero sibi uendicauit atq; diuinã. Mentibus autem hominum re uera hinc pro uiribus segregatis tanquam sibi cognatis quodammodo est amicus. Nam & spiritibus sublimem habitantibus aërem ipse Saturnus (ut Platonice loquar) est pro Ioue, sicut Iupiter hominibus cõmunem agentibus uitã est iuuans pater. Nullis uero Saturnus est infensior, quàm hominibus contemplatiuam uitam simulantibus quidem, nec agentibus. Hos enim nec Saturnus agnoscit ut suos, nec Iupiter ipse Saturni temperies, adiuuat eos, qui cõmunes hominũ leges moresq́; & commercia fugiunt. Hæc enim sibi Iupiter usurpauit (ut aiunt) ligato Saturno, segregata Saturnus. Quãobrem Lunares illi populi,

Saturnus quibus amicus.

quos Socrates in Phædone describit, eminentißimam terræ superficiem, & altiorem nubibus habitantes, uiuentes sobrij admodum frugibusq; contenti, & secretioris sapientiæ studio religioniq; dediti, Saturni felicitatem gustant, uitamq; agunt ita prosperam, tam longæuam, ut nõ tam mortales homines, quàm immortales dæmones habeãtur: quos heroas multi nominant, aureumq; genus Saturnio quodam seculo regnoq; gaudens. Quod forsan Astrologos Arabes uoluisse puto, ubi aiunt ultra lineam æquinoctialẽ ad meridiem esse subtilißimos habitatores quosdã dæmonas, qui nec oriri uideantur neque mori, ibiq; potestatem habere Saturnum caudamq; Draconis. Quod sanè confirmare uidetur Albumasar in libro Sadar, dicens quasdã Indiæ regiones Saturno subiectas esse, ibiq; homines esse ualde longæuos, ac senio plurimum extremo decedere. Rationemq; aßignat, quoniam Saturnus non lædat domesticos, sed externos. Tu uero potestatem Saturni ne negligas. Hunc enim ferunt Arabes omnium potentißimum. Planetas sanè uires eorum subire ad quos accedunt: omnes uero ad eum accedere potius quàm uicißim, Planetasq; coniunctos illi natura illius agere. Est enim ipse inter Planetas orbis amplißimi caput. Quilibet sanè Planeta sui orbis caput est & cor & oculus. Saturnis item stellis proximus est innumeris, primoq; mobili quam simillimus, longum agit circuitum. Est altißimus

Indiæ habitatores longæuos esse.

tißimus Planetarum: unde felicem eum uocant, cui ille feliciter aspirauerit. Et quamuis eum tanquam à communi uita hominum alienum plerunq; maxime uereantur, placari tamen etiam cõmuni uitæ putant, siquando plurimã in ascendente potestatem dignitatemq; habuerit, aut Iupiter eum suus feliciter aspexerit, uel in suis finibus excellenter acceperit, alioquin influxus illius importune susceptus in materia præsertim crassa fit quasi uenenũ, sicut & ouum putrefactione uel adustione fit uenenosum, unde nascuntur uel euadunt immundi quidã, ignaui, tristes, inuidi, dæmonibus immundis expositi, quorũ cõmercium procul effugito. Nam Saturni uenenum alibi quidem sopitum latet, ceu sulphur à flamma remotum. In uiuentibus uero corporibus sæpe flagrat, atq; ut sulphur accensum non comburit solum, sed uapore etiam noxio omnia circũ implet, atque inficit propinquantes. Contra influxum eius hominibus cõmuniter peregrinum & quodãmodo dissonum nos armat Iupiter, tum naturali qualitate sua, tũ alimentis medicinisq; certe suis, atq; (ut putant) etiam imaginibus, tum etiã moribus negocijsq; & studijs atque rebus ad ipsum proprie pertinentibus. Noxiũ uero influxum Saturni effugiunt, subeuntq; propitium, nõ solum qui ad Iouem confugiunt, sed etiam qui ad diuinam contemplationem ab ipso Saturno significatam tota mente se conferunt. Hoc enim pacto malignitatem

Saturnus cuo similis.

fati deuitari posse Chaldæi & Aegyptij atq; Platonici putant. Quum enim cœlestia nolint esse corpora uana, sed diuinitus animata, atq; insuper mentibus recta diuinis, nimirum illinc ad homines non solum quamplurima ad corpus & spiritum pertinentia, sed multa etiã bona quodammodo in animam redundantia proficisci uolunt, non à corporibus in animã, sed ab animis. Magis autem hæc pluraq; eiusmodi à mentibus superioribus cœlo profluere. Inter hæc si rationes omnes aßignare uolueris, quibus adductus Moses ocium sabbati mandauit Hebræis, forsan ultra sublimiorem secretioremq; allegoriam inuenies Saturni diem, actionibus ciuilibus bellicisq; ineptum, contemplationibus aptum, eoq; die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandum. Quod quidẽ impetrari posse aduersum Martis & Saturni minas Habraham et Samuel, & plures Hebræorum Astrologi, eleuatione mentis in deum uotisq; & sacrificijs confitentur, præceptum illud Chaldæum cõfirmantes scilicet, si mentem ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoque caducum seruabis. Consideratu dignum est illud Iamblichi, cœlestia mundanaq; numina uires quasdam in se superiores, nonnullas inferiores habere. Per has quidem effectibus nos fatalibus deuincire, per illas autem uicißim soluere nos à fato, quasi claues, ut inquit Orpheus, ad aperiendũ habeant & claudendum. Multo igitur magis diuinitas

Moses die Saturni negocium interdixit.

mundo

mundo superior à fatali necessitate nos redimit. Exploratu quoq; dignissimum est Hebraicũ illud, in mactandis animalibus rebusq; nostris sacrificio dissipandis mala coelitus imminentia, à nobis ad nostra deflecti. Sed hæc Pico nostro exploranda relinquimus. Denique ubicunq; dicimus coelestium ad nos dona descendere, intellige tum corporum coelestium dotes in corpora nostra uenire per spiritum nostrum rite paratum, tum eadem, prius etiam per radios suos influere in spiritum naturaliter, uel quomodocunq; illis expositum: Tum etiam animarũ coelestium bona, partim in eundem spiritum per radios prosilire, atque hinc in nostros animos redundare: partim ab animis eorum uel ab angelis in animos hominũ illis expositos, peruenire. Expositos inquam non tam naturali quodam pacto, quàm electione arbitrij liberi uel affectu. Sũmatim uero quicunq; uoto, studio, uita, moribus, beneficentiam, actionem, ordinem coelestium imitantur, eos existimato tanquam supernis similiores, ampliores illinc dotes accipere: Homines autem artificiose coelestium dispositioni dissimiles atque discordes, & clàm esse miseros, & denique palàm infelices euadere.

Vt prosperè uiuas agasq; in primis cognosce ingenium, sidus, Genium tuum, & locum eisdem cõuenientem, hic habita, professionem sequere naturalem.

CAP. XXIII.

QVicunq; sanæ mentis suiq; compos nascitur, est à cœlo ad honestum aliquod opus & uitæ genus naturaliter institutus. Quisquis igitur cœlũ optat habere propitium, hoc opus, hoc genus in primis aggrediatur, hoc sedulò prosequatur. Cœlum enim suis fauet inceptis. Ad hoc ipsum uero præ cæteris es natura factus, quod primum à teneris annis agis, loqueris, fingis, optas, somnias, imitaris, quod tentas frequentius quod facilius peragis, quo summopere proficis, quo præ cæteris delectaris, quod relinquis inuitus: Hoc est sanè ad quod te cœlum rectorq; cœli genuit. Eatenus igitur tuis fauebit inceptis, & aspirabit uitæ, quatenus genitoris ipsius auspicia prosequeris, præsertim si uerum sit Platonicum illud (in quo tota consentit antiquitas) unicuiq; nascenti esse dæmonem quendam uitæ custodem ipso suo sidere destinatũ. Qui & ad hoc ipsum officium adiuuet, cui nascentem cœlestia deputarunt. Quicunq; igitur per argumenta, quæ modo diximus suum ingenium perscrutatus, ita naturale suum opus inueniet, inuenerit simul suum sidus & dæmonẽ. Quorum exordia sequens aget prosperè, uiuetq; feliciter: alioquin

Platonis sententia.

alioquin & fortunam experietur aduersam, & coelum sentiet inimicum. Duo igitur sunt prae caeteris hominũ infortunatorum genera. Alterum eorũ qui nihil professi nihil agunt. Alterum eorum qui professionem ingenio alienam subeunt, Genioq; contrariã. Illi quidem ignauia torpent, interim ad actiones incitãte coelo semper agente. Hi dum aliena à patronis coelestibus agũt, frustra laborant supernis destituti patronis. Primum quidem antiquo prouerbio confirmatur, Dei adiuuãt facientes, ignauis autem infensi sunt. Secundum prouerbio simili: Nihil agas inuita Minerua. Ob hanc arbitror rationem Iouem in Pythagoricis carminibus obsecrari, ut uel ipse tot malis leuet genus humanũ, uel saltem quo duce daemone utamur, ostendat. Proinde operaepretium fuerit indagare, ad quam potissimũ regionem habitandã & excolendam te tuũ sidus daemonq; tuus ab initio designauerit: ibi enim magis aspirant. Ea uero est in quam primũ profectus spiritus tuus quodammodo recreatur, ubi sensus uegetior permanet, ubi corporis habitudo ualidior, ubi magis pleriq; fauent, ubi uota succedunt. Haec igitur experire: hanc regionem elige: hanc cole feliciter. Hinc uidelicet discessurus infelix, nisi & rediturus & ad similia pergas. Sed interea frequentibus in hac regione motibus te exerce, gyrosq; quosdam coelestiũ instar agito. Motu enim circuituq; eiusmodi genitus similibus cõseruabere. Quam

Id est, refragante ingenio, repugnante natura, coelo nõ propitio. Hinc Seneca dixit, male respondere coacta ingenia.

tum præterea ad habitationem pertinet utiliter recordabere: sicut alimenta uitæ necessaria rus quidem urbi suppeditat, urbs uero consumit, sic & ipsam uitam rusticatione frequenti, ubi tædium te minime cœperit plurimum augeri, sed urbano cum otio tum negotio conteri. Quantum uero ad habitationem simul & professionem spectat, illud orientalium Astrologorũ minime cõtemnendum, uidelicet mutatione nominis, professionis, habitus, uictus, loci, cœlestem influxũ nobis tum in melius, tum in deterius permutari. Dæmones quoque uel cõmutari, uel ad eosdem aliter hic & alibi nos habere Platonici iudicabunt. Dæmonem uero uniuscuiusq; custodem Astrologi cum Platonicis geminum esse posse consentiunt, alterum quidem genituræ proprium, alterum uero professionis. Et quoties professio cum natura consentit, eundem utriusq; dæmonem, uel certe simillimum nobis adesse, uitamq; inde nostram magis secum fore concordem atq; tranquillam: Sin autem professio dissidet ab ingenio, dæmonem acquisitũ arte, esse à genio naturali discordem, uitamq; laboriosam atq; solicitam. Qualis autem unicuiq; dæmon ab ipsa generatione præsit cupiẽtibus inuenire, Porphyrius regulã inuestigat ex Planeta domino genituræ. Iulius Firmicus Planetam genituræ dominum esse inquit, uel eum qui plures illic habeat dignitates, uel ex firmiori sententia potius eum cuius domiciliũ mox petitura sit Luna post

Duo hominum dæmones.

signum

signū, quod homine nascente iam tenet, sed dæmonem non eadem regula putat inuestigandū. Verū ex Chaldæorum opinione à Sole potius aut Luna. A Sole quidem ad Lunam in natiuitate diurna, à Luna uicißim ad Solem in natiuitate nocturna: Vt computato inter hæc interuallo, æquale spaciū peragas ab ascendentis gradu descendens, & in quem terminū desinis animaduertas: Cuius enim stellæ est ille terminus, eiusdem esse dæmonem arbitrantur. Summatim uero à domino geniture simul atq; dæmone, tenorē uitæ fortunamq; perpendere solent. Fortunā adiunxi, quoniam nōnulli partem fortunæ, eadem fermè cōputant ratione. Optabant ueteres suum ad se dæmonem ab aliquo cœli cardine descendisse, ab oriente uidelicet uel occidente uel medio utrinq; cœlo, aut saltem ab undecima uel quinta plaga. Vndecima quidem medio supra caput nostrum cœlo succedit, ac bonus dæmon cognominatur, & ascendentem ab oriente gradū aspicit ex sextili. Quinta uero cœlo antipodum medio succedit, appellaturq; bona fortuna, & ascendentem gradum contuetur ex trino. Optabant tertio loco dæmonem, si modo à cadenti plaga uenerit saltem, uel à nona uenisse, uel à tertia. Nona enim appellatur Deus, tertia uero dea. Et illa ascendentem gradum ex trino, hæc aspicit ex sextili. Cadentes uero duodecimam atque sextam exhorrebant. Illam sanè malum dæmonem, hanc malam fortunam

Fortunatæ horoscopi domus.

cognominantes. Nos autem optare præterita superuacuum arbitrati, monemus easdem plagas quas illi pro dæmonibus fortunisq; optabant, obseruari pro Planetis & stellis ad opus efficiendum accõmodandis, ut uel sint in angulis, aut in duabus quas diximus succedentibus, aut saltem in duabus duntaxat cadẽtibus, quas antea nominauimus. Neq; enim ab re Solem nona gaudere dicunt, Lunã tertia, Iouem undecima, Venerem uero quinta. Hæ nanq; gradum cõspiciunt ascendentem. Sed redeamus ad institutum. Siue igitur ab illa, quã in superioribus narrabam, experientia diligentiaq;, siue ab hac arte quã modo recensui, primũ inuestigemus naturæ dæmonisq; instinctum, infortunatum esse censebimus, qui officium nullum profitetur honestũ. Nam & ducem professionis reuera non habet, qui opus honestum non aggreditur, & ducem naturalem uix ullum habet: Quoniam stellarũ dæmonumq; siue angelorũ ducum diuinitus ad custodiam dispositorũ officium est agere semper, & excellenter & latissime. Infortunatũ insuper eum, ut supra diximus, qui professione naturæ contraria, diuersum à Genio subit dæmonem. Memento uero pro dignitate professionũ digniores gradatim accipi dæmones, seu mauis angelos, atq; in gubernatione publica etiam digniores. Posse uero artem uitæq; tenorem accipi Genio & ingenio non contrarium, neq; longe diuersum, etiam si ad excellentiora processeris.

Memento

Memento rursus familiaritatem eorũ inire, quibus gratiæ cœlestes afflãt. Quod ex bonis animi, corporis, fortunæ perpendes. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono boni nonnihil exhalat in proximum, ac sæpe perseuerat infusum. Mirificus autem foret cœtus trium felicium uel duorum inter se mirabiliter redundantium. Memento deniq; effrenatos & impudentes & malignos ac infelices procul fugere. Hi nanq; malorũ pleni dæmonum uel radiorum, malefici sunt, & tanquam leprosi pestilentesq; non solum tactu nocent, sed propinquitate etiam & aspectu. Sanè propinquitas ipsa corporum animatorũ putatur esse contactus, propter efficacem uaporum exhalationem foras à calore, spiritu, affectu manantem. Maxime uero pestilens erit flagitiosorum familiaritas atque crudelium, si uerum fuerit, post uegetalem uitam mense Iouis, id est secundo nobis infusam, deinceps mense Martis, id est tertio sensualem animam infundi perturbationibus mancipatã. Sic enim qui perturbatione feruntur, Martis pleni Martiali contagione propinquos inficiunt. Contraria uero ratione consuetudo frequens contiguumq; cõmercium cũ felicibus excellentibusq;, ut diximus, prodesse mirifice consueuit. Apolloniũ Theanæum ferunt Ephesi deprehendisse senem, sub cuius figura lateret dæmon, qui sola præsentia totã ciuitatẽ peste cõtaminabat. Quantũ uero Socrates multis præsentia sola profuerit, Xenophon & Plato testantur.

Cõtagiosa infelicium propinquitas est.

Qua ratione literati cognoscant ingenium suum, sequanturq; uictum spiritui consentaneum. CAP. XXIIII.

QVoniam uero literarum studiosis loquor, recordari unumquenq; uolo literarū amore captum in primis se esse Mercurialem, præterea Solarem quatenus ipse Mercurius est Solaris. Atq; hæc cōmunis his omnibus est conditio. Proprie uero præter naturam Mercurialem quisquis eloquij gratia, lepore, dignitate, uenustate pollet, Apollinem in se agnoscat & Venerem. Qui ad leges uel naturalem cōmunemq; philosophiam est propensior, non ignoret Iouem se habere patronū. Sed qui ad secretissima quæq; curiosius perscrutanda penitus instigatur, sciat se non Mercurialem solum esse, sed Saturniū. Sub cuius etiam principatu sunt omnes in quouis studio usq; ad finem seduli, præsertim in rebus alijs negligentes. Deniq; si uerū est quod nōnulli tam Physici quàm Astronomi tradunt animam intellectu præditam in conceptum humanū mense Solis, id est quarto descendere, qui plurimum intellectu uiuunt, & ab initio sunt præcipue & quotidie Solares euadunt. Horum itaq; Planetarum fauor his hominibus auspicandus erit. Sub eorum spiraculo medicinæ conflandæ. In eorum regionibus habitandum. Verum ad Apollinem Musarum ducem in primis uos ô literati Musarū cultores aduoco. Quicunq; igitur inter uos

dilectißimi in Musarum amore fratres, ingenio multo magis longiusq; quàm corpore ualent, ij profectò sciant in genitura quondã sua Phœbem quidem materiã suppeditasse perpaucam, phœbeũ uero spiritum infudisse quamplurimũ, Imò & quotidie humores alimentaq; in corpore in spiritum maxima quadam ex parte resoluere. Vnusquisq; igitur uestrũ totus est fermè spiritus. Spiritalis inquam homo quidã, terreno hoc corpusculo personatus, spiritũ ante alios perpetuo quodã labore fatigãs, ut ipsi præ cæteris sit aßidue spiritus recreandus, & in senectute præterea in qua cõmuniter euadit craßior, ad subtilitatem propriam reuocandus. Scitis profectò craßũ corpus craßis elementis quatuor ali. Scitote igitur spiritale corpus suis quibusdã tenuibus elementis quatuor enutriri. Huic enim uinũ est pro terra: odor ipse uini uicem gerit aquæ: cantus rursum & sonus agit aërem: lumen aũt præfert igneũ elementum. His ergo quatuor præcipue spiritus alitur, uino inquã eiusq; odore & cantu, similiter atq; lumine. Sed nescio quomodo ab Apolline primũ exorsi incidimus mox in Bacchum. Et meritò quidem à lumine peruenimus in calorem, ab ambrosia in nectar, à ueritatis intuitu in ardentem ueritatis amorem. Fratres certe sunt indiuiduiq; comites Phœbus atque Bacchus. Ille quidem duo potißimum uobis affert, lumen uidelicet atq; lyrã. Hic item præcipue duo, uinũ odorẽq; uini ad spi-

Spiritus alimenta.

ritum recreandum, quorũ usu quotidiano spiritus ipse tandem phœbeus euadit et liber. Quamobrem ita uos ad excipiendum Solis lumen quotidie comparate, ut quatenus deuitata destillatione quadam & exiccatione fieri potest frequentißime sub luce uiuatis saltem in conspectu lucis, tum eminus, tum cominus, tum tecti tum aperti ad usum ubiq; uestrum uitalem Solis potentiam temperantes, atq; igne referentes in nocte Solem, citharæ cantusq; interim non obliti. Spirate uero semper & uigilantes & dormientes aërem uiuum, aërem luce uiuentem. Similiter habere uos oportet ad merum Bacchi donum Apollinis beneficio procreatũ. Eadem igitur proportione qua lumen, accipite uinũ. Abunde quidem quatenus nec destillatio nec exiccatio, qualem dixi, ebrietas' ue contingat. Atque præter substantiam uini quotidie bis acceptã, odorem eius frequentius haurite, partim quidem os, ubi spiritus fuerit recreandus colluentes mero, partim lauantes eodẽ manus, partim naribus & temporibus admouentes. Satis iam fratres colloquuti sumus, satisq; combibimus. Ergo Valete.

De Astronomica diligentia in liberis procreandis. In præparandis epulis. In ædificijs & habitatione atq; uestibus, & quantũ curare talia liceat. CAP. XXV.

SEd iuuat etiam parumper alloqui seuerũ religionis antistitem. Dic age quid nam in Astrorum usu

damnas

damnas antistes? Quicquid inquies arbitrio nostro detrabit, quicquid unius dici cultui derogat. Eadem ego tecum nō damno solum, sed etiam ualde detestor. Execraris quinetiam scio, atq; ego insuper perhorresco nō nullos, qui quum Deum exoratum uolunt, ad Iouem in medio cœlo uastum illud draconis caput subeuntē, tam miseri quàm stulti confugiunt, ab ipso uidelicet dracone, qui quondam è cœlo corruit, tertiam stellarū partem secum trahens deniq; deuorandi. Verum concedésne contractibus, matrimonijs, colloquijs, itineribus, similibusq; operibus peragendis horas opportunas eligere? Non facile te his assensurum uideo, nescio quid arbitrio metuentē. Ego igitur, & si theologus ille Magnus Albertus ista dabit, & ratio quædam forte dictabit, per electionem ipsam ad arbitriū pertinentem, cœlestia ita prudentiæ nostræ usui subijci, quemadmodū herbæ medico subministrant, tibi tamen potius in præsentia credam: Et quàm tu difficile nunc ea permittis, tam facile ipse dimittā. Obseruatiōes uero Lunæ ideoq; aliarum stellarū ad morbos curandos, & idcirco ad remedia præparanda iam diu (ut arbitror) permisisti. Concessum quoq; abs te, & insuper approbatum, crescente Luna, eademq; aucta lumine, nec aliunde infortunata seminibus agros spargere, uites oleasq; serere. Cur non igitur ad plantandum (ut cynice loquar) hominem, utamur beneficio Lunæ Iouisq; & Phœbi? Nā

Veneris quidem ad hæc officio semper utimur: Sed rectius modo dixissem, semper utuntur. Nam ipsa mihi Venus est Diana. Quid item de uictu dicemus? Nónne licebit & proderit sub felici sidere, tum autumno uinum, tum indies panem epulásque conficere? Ac si nequeamus in his præparandis aspectus siderum expectare, expediet saltem ascendentes accipere, uel aliter angulares, Solem, Iouem, Venerem, atq; Lunã. Sic enim omnia quibus utimur feliciter affecta cœlitus, feliciter nos afficient. Hactenus te uideo absq; controuersia concessurum, nisi forte dicas, ita uitam nostram nihil fore aliud quàm perpetuã seruitutem. Ad hæc ego subijciam, frustra mortales cumulandis pecunijs & honoribus seruituros, quibus sunt perpetuò mancipati, nisi interim diligentia physica dies uitæ sibi plures accumulent. Aut igitur soli Deo seruiant, quod quidẽ est potißimum: aut si cui præterea seruituri sunt, uitæ tum ualidæ tum longæ potius quàm pecunijs honoribusq; uanis indulgeant. Cõcordes ergo sumus. Sed nunquid uel domos fundabunt temere, uel infaustas habitabunt? Vbi contagiosa quædam calamitas ædificij fermè sic inficit habitantem, ut uenenosus pestilentiæ uapor etiã ad biennium in pariete seruatus. Qualis etiam ex epidemia latens in ueste, diu postea utentem inficit incautum atque perdit. At postquàm hic in uestium incidimus mentionẽ, prohibebis ne, pie pater, in ueste conficiendа

uienda, uel primum induenda spiraculum Veneris diligenter aucupari, quo quasi Venerea facta uestis, similiter prospera quadam corpus & spiritum afficiat qualitate? Nónne Medici uetant uulpium pelles, agninas probant? Nō aliter forte sidus indies quasi nascentes uestes afficit, quàm semel ab initio natas. Vestes quidem & cætera artis opera certam à sidere qualitatem accipere, Thomas Aquinas in libro de Fato cōfirmat. Tu igitur affirmabis. Infectas uero uestes utentem inficere, etiam testis est scabies atq; lepra. Deniq; si populi uitæ consulis (ut opinor) ista permittes. Atque ego permißione tua consulam obseruanda. Sin autem eiusmodi moribundæ uitæ curam non improbas quidem, sed negligendam mones, ego quidem negligo, melioris uitæ fiducia fretus, cæterisq; similiter consulo faciendum. Vale.

Quomodo per inferiora superioribus exposita deducantur superiora: Et per mundanas materias mundana potißimum dona.

CAP. XXVI.

SEd ne longius digrediamur ab eo, quod interpretantes Plotinum instituimus ab initio, breuiter ita collige. Mundus ab ipso bono (ut Plato unà cū Timæo Pythagorico docet) quāoptimus effici poterat, est effectus. Est igitur non solū corporeus, sed uitæ insuper et intelligētiæ particeps. Quāobrem præter corpus hoc

mundi sensibus familiariter manifestum latet in eo spiritus corpus quoddam, excedens caduci sensus capacitatē. In spiritu uiget anima, in anima fulget intelligentia. Atque sicut sub Luna nec miscetur aër cum terra, nisi per aquam: nec ignis cum aqua, nisi per aërem: sic in uniuerso esca quædam, siue fomes ad animam corpori copulandam est ille ipse quem spiritum appellamus. Anima quoq; fomes quidā est in spiritu corporeq; mundi, ad intelligentiam diuinitus consequendam, quemadmodum summa quædam in ligno siccitas ad penetraturum oleum est parata. Oleum huic imbibitum pabulum est ad ignem, ad calorē dico proxime. Calor ipse luminis est uehiculum, ac si lignum hoc eiusmodi sit, ut igne præsente fulgeat, non uratur, qualia quandoq; uidimus. Iam hoc exemplo uidebimus, utrum uel homo, uel aliud quiddā sub Luna certis quibusdam præparamentis, partim quidem naturalibus, partim arte quæsitis, uitalia atq; etiam forte intellectualia quædam bona opportune quodammodo desuper accipere poßit. Verum quod hic ad religionem spectat discutiemus alibi, ubi Plotinus in mediū hæc adducet. Quod uero ad naturales spectat influxus, qualescunq; sint desuper uenientes, scito eos in nobis materijsq; nostris ita demum per artem comparari posse, quando fomenta nobis nostrisq; ad illos natura subgesserit, cœlumq; ad eosdem opportunius conspirauerit. Nónne in ipso fœtu natura fœtus

Anima spiritus fomes

ra fœtus ipsius artifex, quũ certo quodam pacto corpusculum affecerit figurauerítq; hoc ipso statim præparamento, uelut esca quadam spiritũ ab uniuerso deducit? Perq; hunc uelut fomitem, uitam haurit atq; animam? Ac deniq; per certam animæ speciem dispositionemq; corpus ita uiuens dignũ est præsentia mentis tandem donatæ diuinitus. Vbiq; igitur natura maga est, ut inquit Plotinus atq; Synesius, uidelicet certa quædã pabulis ubiq; certis inescans, non aliter quàm centro terræ grauia trahens, Lunæ concauo leuia, calore folia, humore radices, cæteraq; similiter. Quo quidem attractu se cum ipso deuinciri mundum testantur sapientes Indi, dicentes mundum esse animal paßim masculum simulatq; fœminam, mutuoq; membrorũ suorum amore ubiq; coire secum atq; ita constare: uinculũ uero membrorũ inesse per insitam sibi mentem, quæ totam infusa per artus agitat molem, & magno se corpore miscet. Hinc Orpheus naturam ipsam mundi Iouemq; mundanum marem appellat & fœminam. Vsq; adeò mutui partium suarum coniugij ubiq; mundus est auidus. Esse uero masculinum sexum fœminino ubiq; cõmixtum, declarat illinc quidem ordo signorum, ubi præcedens perpetuo deinceps ordine masculinum est, subsequens fœmininũ: hinc uero arbores atq; herbæ, quæ etiam sicut animalia utrunq; sexum habent. Mitto quod ignis ad aërem, aqua ad terram masculi uicem

Mũdus animal ἀρσ[ε]νόγυνον.

tenet ad fœminã, ut non mirũ sit membra inter se mundana & omnes eius articulos mutuum coniugium concupiscere. Quod & Planetæ conciliant, partim quidẽ mares, partim uero fœminæ. Præcipue uero Mercurius masculus atq; fœmina, Hermaphroditi pater. Qđ sanè animaduertens agricultura, præparat agrũ seminaq; ad cœlestia dona, & insitionibus quibusdã uitam plantæ propagat, & ad speciem alteram melioremq; perducit. Similia quædã efficit et medicus, physicus, et chirurgicus in corpore nostro, tũ ad nostrã fouendã, tũ ad uniuersi naturã uberius cõparandã. Idem quoq; Philosophus naturaliũ rerũ astrorumq; peritus, quem proprie Magũ appellare solemus, certis quibusdã illecebris cœlestia terrenis opportune quidẽ, nec aliter inserens quàm insitionis studiosus agricola ueteri recentẽ stipiti surculũ. Quod et Ptolemæus ualde probat, affirmans eiusmodi sapientem, sic astrorũ opus adiuuare posse, quemadmodũ agricola terræ uirtutem. Subijcit Magus terrena cœlestibus, imò inferiora paßim superioribus, ut proprias ubiq; fœminas suis maribus fœcundandas, ut ferrũ Magneti trahendũ, ut camphorã aëri feruenti sugendam, ut crystallũ Soli illuminadum, ut sulphur & sublimem liquorem accendendum flammæ, ut oui testã uacuã & impletã rore Soli eleuandã, imò ut ouũ ipsum gallinæ fouendũ. Præterea sicut nonnulli fouentes oua, etiã sine animalibus uitã illis ex uni-

uerso

uerſo conciliant, & ſæpe materias quaſdã opportune parãtes abſq; ouis manifeſtisq; ſeminibus animalia procreant, ut ex ocymo ſcorpionẽ, apes ex boue, ex ſaluia auem merulæ ſimilem: uitã uidelicet à mũdo materijs certis opportunisq; temporibus adhibentes. Sic & ille ſapiens ubi cognouit quæ materiæ, ſiue quales partim inchoatæ natura, partim arte perfectæ, et ſi ſparſæ fuerint cõgregatæ, qualem cœlitus influxũ ſuſcipere poſſint, has eo regnãte potiſſimũ colligit, præparat, adhibet, ſibiq; per eas cœleſtia uẽdicat. Vbicũq; enim materia quædã ſic ſuperis expoſita eſt, ſicut ſpeculare uitrũ uultui tuo, parieſq; oppoſitus uoci, ſubitò ſuperne patitur ab agẽte uidelicet potentiſſimo, à poteſtate uitaq; mirabili ubiq; præſente, uirtutẽq; paſſione reportat, non aliter quàm & ſpeculũ imaginem repreſentat ex uultu, & ex uoce paries Echo. His fermè exẽplis ipſe Plotinus utitur, ubi Mercuriũ imitatus, ait ueteres ſacerdotes ſiue Magos in ſtatuis ſacrficijſq; ſenſibilibus diuinũ aliquid & mirandũ ſuſcipere ſolitos. Vult autẽ unà cũ Triſmegiſto per materialia hæc nõ proprie ſuſcipi numina penitus à materia ſegregata, ſed mũdana tantũ, ut ab initio dixi, & Syneſius approbat. Mundana inquã, id eſt uitã quandã, uel uitale aliqd ex anima mundi & ſphærarũ animis atq; ſtellarũ, uel etiã motũ quendã & uitalẽ quaſi præſentiã ex dæmonibus, imò interdũ ipſos dæmonas eiuſmodi adeſſe materijs Mercu

rius ipse, quem Plotinus sequitur, inquit, dæmonas aërios nõ cœlestes, nedum sublimiores, statuasq́; Mercurius ipse cõponit ex herbis, arboribus, lapidibus, aromatis, naturalem uim diuinitatis (ut ipse ait) in se habentibus: Adiũgit cantus cœlestibus similes, quibus ait eos delectari, statuisq́; sic adesse diutius, et prodesse hominibus uel obesse. Addit sapiẽtes quondã Aegyptios, qui & sacerdotes erant, quum non possent rationibus persuadere populo esse deos, id est spiritus aliquos super homines, excogitasse magicum hoc illiciũ, quo dæmonas allicientes in statuas esse numina declararent. Sed Iamblichus damnat Aegyptios, quod dæmonas nõ solum ut gradus quosdã ad superiores deos inuestigandos acceperint, sed plurimum adorauerint. Chaldæos uero dæmonibus non occupatos Aegyptijs anteponit. Chaldæos inquam religionis antistites: nam Astrologos tam Chaldæorũ quàm Aegyptiorũ quodammodo tentauisse dæmonas per harmoniã cœlestem in statuas fictiles trahere suspicamur. Quod significare uidetur Astrologus Samuel Hebræus, autoritate Dauidis Bil astrologi fretus, antiquos uidelicet fictores imaginũ fecisse statuas futura pronunciantes. Harmoniã uero cœlestium his accõmodatam esse tradit, metallum fundere ad hominis pulchri formam, die Mercurij hora tertia scilicet Saturni, quando Mercurius Saturnũ in Aquario subit, in nona cœli plaga uaticiniũ designãte, ascen

ditq;

ditq; Geminorũ sidus significans prophetas (ut aiunt) Mars à Sole comburitur, nec Mercurium intuetur. Sol tamen aspicit cõiunctionis illius locum. Venus interea aliquem obtinet angulum, occidentalis est & potens. Luna ex trigono gradum aspicit ascendentem, similiterq; Saturnus. Hæc illi. Ego autem primo quidem ex beati Thomæ sententia puto, si modo statuas loquentes effecerint, non simplicem ipsum stellarum influxum ibi formauisse uerba, sed dæmonas. Deinde si forte cõtigerit eos in eiusmodi statuas ingredi, non arbitror hos ibi per cœlestem influxum fuisse deuinctos, sed sponte potius suis cultoribus obsequutos deniq; decepturos. Nã & natura superior ab inferiore conciliatur quidem aliquando, sed cohiberi nequit. Et dispositio illa siderum paulò ante descripta, cõcurrere forte nõ potest. Quãuis autem dæmones astronomica ratione statuis nõ includãtur, tamen ubi per cultum eis exhibitum præsentes extiterint, Porphyrius ait eos regulis astronomicis oracula reddidisse, atque ideo frequenter ambigua, & meritò, quoniam Iamblichus probat prophetiam ueram atque certam, nec malis dæmonibus cõuenire, nec humanis artibus uel natura, sed spiratione diuina purgatis mentibus prouenire. Sed ad Mercurium, imò ad Plotinũ iam reuertamur. Mercurius sacerdotes ait accepisse uirtutem à mundi natura conuenientem, eamq; miscuisse. Sequutus hunc Plotinus, putat totum id ani-

ma mundi conciliante facile confici posse, quatenus illa naturalium rerũ formas per seminales quasdã rationes sibi diuinitus insitas generat atq; mouet. Quas quidem rationes appellat etiam Deos, quoniam ab ideis supremæ mentis nunquam destituuntur. Itaq; per rationes eiusmodi animam mundi facile se applicare materijs, quas formauit ab initio per easdem, quando magus uel sacerdos opportunis temporibus adhibuerit formas rerum rite collectas, quæ rationem hanc aut illã propriè spectant, sicut Magnes ferrum, Reubarbarum choleram, Crocus cor, Eupatorium Spodiumq; iecur, Spica Muscusq; cerebrũ. Fieri uero posse quandoq; ut rationibus ad formas sic adhibitis, sublimiora quoq; dona descendant, quatenus rationes in anima mundi coniunctæ sunt intellectualibus eiusdem animæ formis, atque per illas diuinæ mentis ideis. Quod & Iamblichus approbat, ubi de sacrificijs agit. Qua de re alibi nos opportunius disputabimus. Vbi etiam apparebit, quàm impura superstitio populi gentilis extiterit: contrà uero quàm pura pietas euangelica fuerit, quod magna ex parte in libro de religione Christiana iam fecimus.

Qua ratione natura superior nobis conciliari possit.

DE VITA COELITVS COMPARANDA LIB. FINIS.

MARSILII FICINI APOLOGIA, IN QVA

de Medicina, Astrologia, Vita mundi, Item de Magis qui Christum statim natum salutauerunt, agitur.

MARSILIVS Ficinus Florentinus, dilectißimis suis in ueritatis studio fratribus, tribus Petris, Nero, Guiciardino, Soderino, ter quaterq; salutem. Rectius modo Tripetro quàm tribus Petris fortasse dixiße. Sicut enim ubi palma est una, nõ faciunt plures in ea digiti, manus ibi plures, sic uestra amici corpora tria nihil prohibere uidentur, quo minus unum efficiat Petrum una uoluntas. Faber ille cœlestis patriæ Christus tam ingentẽ procreauit petram, ut immenso huic ædificio ecclesiæ suæ una hæc petra fundãdo sufficeret. Ego quoq; tam grandes nactus sum diuina quadã sorte petras, ut tres nunc meo uel arduo satis ædificio faciant. Nunc uobis amici nunc, si nescitis arx illa Palladis necessaria fore uidetur, qua procul à nobis sæuum impiorũ gigantũ impetum arceamus. Quamobrem uestra primũ arce tribus constructa petris, triũ liberorũ meorũ uitam, uitæ publice succurrentiũ munire decreui. Scitis (ut arbitror) me de Vita librũ composuisse, in libellos treis diuisum.

Quorum

Quorum primus, de Vita sana: Secundus, de Vita longa: Tertius, de Vita cœlitus inscribetur. Igitur esca tituli tam suauis quamplurimos alliciet ad gustandum. Sed in numero tanto ignorantes plerique futuri sunt (ut arbitror) maligni quoque non pauci. Alius ergo dicet: Nónne Marsilius est sacerdos? Est profecto. Quid igitur sacerdotibus cũ medicina? Quid rursum cũ Astrologia cõmercij? Alius item: Quid Christiano cũ magia uel imaginibus? Alius autem, & quidem indignus uita, uitam inuidebit cœlo. Cuncti denique sic affecti beneficio in eos nostro ingrati nimis erunt, atque aduersus charitatem nostram, qua uitæ prosperitatique publicæ pro ingenij facultate cõsulimus, nõ pudebit esse crudeles. Cõmunis igitur erit uobis iste labor, sed ut quodam modo leuior sit: tres enim estis aduersum tres hostes, distributum subite certamen. Nec inuectiua (noui enim ingenium uestrum) confutabitis inuectiuam, sed alieni fellis amaritudinem (quæ uestra suauitas est mirifica) uestri mellis dulcedine superabitis. Principio candidißime Nere respondeto primis, antiquißimos quondam sacerdotes fuisse Medicos pariter & Astronomos. Quod sanè Chaldæorũ, Persarum, Aegyptiorũ testificantur historiæ. Ad nullum præterea magis quàm ad pium sacerdotem pertinere singularis charitatis officia, quæ quidem in maximo omniũ beneficio quammaxime lucent. Officium uero præstantißimũ est procul dubio

Priscos sacerdotes fuisse tũ Medicos tum astrologos

dubio, quod & maxime necessarium, & in primis ab omnibus exoptatũ, efficere uidelicet, ut hominibus sit mens sana in corpore sano. Id autem ita demũ præstare possumus, si coniungimus sacerdotio medicinam. At quoniam medicina sine fauore cœlesti (quod & Hippocrates Galenusq́; confitentur, et nos experti sumus) sæpius est inanis, sæpe etiam noxia: nimirum ad eandem sacerdotis charitatẽ Astronomia pertinet, ad quã attinere diximus medicinam. Eiusmodi (ut arbitror) Medicum honorari sacræ literæ iubent, quoniam propter necessitatem hunc altissimus procreauerit. Et Christus ipse uitæ largitor, qui discipulis mandauit, languentes toto orbe curare, sacerdotibus quoq; præcipiet, si minus uerbis ut illi quondam mederi possint, saltem herbis & lapidibus medeantur. Quæ si minus ipsa sufficiant, opportuno quodã afflatu cœli conflare hæc, & ægrotis admouere iubebit. Nam & ipse eodem afflatu cœli animalia passim ad suam quæq; concitat medicinam, usq; adeò uitæ omnium abundantissime prouidet. Sic instinctu cœlesti diuinitus instigante, serpentes quidem marathro, hirundines autẽ chelidonia oculis medicantur: Aquilæ uexatæ partu Aetitem lapidem diuinitus inuenerũt, quo feliciter oua statim eniterentur. Itaq; deus ipse, qui per cœlum animalia quæuis ad medicinas instigat, sacerdotes certe permittit non mercede inquam, sed charitate medicinis cœlitus confirmatis

morbos expellere. His uero tu deinceps plura etiam si expedierit ingenij tui aculeis addes. Surge post hæc et tu Guiciardine uehemẽs, atq; curiosis ingenijs respõde to, magiam uel imagines non probari quidem à Marsilio, sed narrari, Plotinum ipsum interpretante. Quod & scripta planè declarant, si æqua mente legantur. Neq; de magia hæc prophana, quæ cultu dæmonũ nititur, uerbum quidem ullum asseuerari. Sed de magia naturali, quæ rebus naturalibus ad prosperam corporum ualetudinem cœlestiũ beneficia captat, effici mentionem. Quæ sanè facultas tam cõcedenda uidetur ingenijs legitime utentibus, quàm medicina & agricultura iure conceditur: tantoq́; etiam magis, quanto perfectior est industria, terrenis cœlestia copulans. Ex hac officina Magi omnium primi Christum statim natum adorauerunt. Quid igitur expauescis magi nomen formidolose? Nomen Euangelio gratiosum, quod nõ maleficum & ueneficum, sed sapientem sonat & sacerdotem. Quidnam profitetur magus ille uenerator Christi primus? Si cupis audire, quasi quidam agricola est, certe quidam mundicola est. Nec propterea mundum hic adorat, quemadmodũ nec agricola terram. Sed sicut agricola humani uictus gratia ad aërem temperat agrũ, sic ille sapiens, ille sacerdos gratia salutis humanæ inferiora mundi ad superiora contemperat: atque sicut oua gallinæ, sic opportune terrena subijcit fouenda cœlo.

da cœlo. Quod efficit semper ipse deus, & faciendo docet, suadetq; facere, ut à superis infima generentur & moueãtur atq; regantur. Deniq; duo sunt magiæ genera. Vnũ quidem eorũ, qui certo quodã cultu dæmonas sibi conciliant: quorũ opera freti fabricant sæpe portenta. Hoc aũt penitus explosum est, quando princeps huius mundi eiectus est foras. Alterũ uero eorũ qui naturales materias opportune causis subijciunt naturalibus mira quadam ratione formandas. Huius quoq; artificij species duæ sunt. Altera quidẽ curiosa, altera necessaria. Illa sanè ad ostentationem superuacua fingit prodigia: ceu quando Persarũ Magi ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol & Luna secundã Leonis faciẽ occuparent, eundemq; gradũ ibi tenerent, generabant auem merulæ similẽ, serpentina cauda, eamq; redactã in cinerẽ infundebant lampadi, unde domus statim plena serpentibus uidebatur. Hoc aũt tanq̃ uanũ & saluti noxiũ procul effugiendũ. Tenenda tamẽ species necessaria, cũ Astrologia copulãs Medicinã. Si quis aũt pertinax ulterius instet, morẽ huic ita gerito Guiciardine, ut ne legat hæc nostra, nec intelligat, nec meminerit, nec utatur homo, si homo est, tãto beneficio prorsus indignus. Multa sũt præterea q̃ tu aduersus ingratã ignorantiã in mediũ afferre tuo ingenio poteris. Quidnam agis & tu strenue Soderine noster? Tolerabis ne supstitiosos cæcosq; nescio quos futuros, q uitã in animalibus

Magiæ duo genera.

uel abiectißimis, herbisq́; uilißimis manifestam uident? In cœlo, in mundo nõ uident. Iam uero si homunciones isti uitam minimis concedunt mundi particulis, quæ tandem dementia est, quæ inuidia, nec nosse, nec uelle totum uiuere in quo uiuimus, & mouemur, & sumus? Quod quidem canit Aratus, Iouem manifeste significans cõmunem corporis mundani uitam. Peropportune nunc in hæc Arati uerba nescio quomodo uideor incidisse. Memini Lucam euangelistam, memini Paulum apostolum his uerbis libenter uti, in quibus mundi uitã sapientes illi non horrent. At uero superstitiosus quidã bis obijciet, nõ facile conuinci ex uerbis eiusmodi Paulum assentiri mundum habere animam, sed tantũ subesse Deo, ac nos in hoc ipso Deo uiuere. Esto igitur, ne nominemus in mundo quando nõ placet, animam. Nomen anima sit prophanum. Licebit ne saltem uitã qualemcunq; dicere? Quam Deus ipse mundi faber huic operi suo tam feliciter absoluto clemẽter inspiret: quandoquidem erga uilißima quæq; uiuentia nõ est auarus, & quotidie per cœlum quamplurimis quæ sunt in eo largißime præstat uitam. Dic amabo, nónne uides boues & asinos, ô bos, ô asine, qui tactu quodam ex se uiuentia generant esse uiuos? Si ergo hæc præterea ex se uiua quædam aspectu etiam generarent, an non multo magis hæc uiuere iudicares? si quod modo ipse iudicium, si quam uitam habes. Cœlũ terræ maritus, nõ tangit (ut

git(ut cōmunis est opinio)terrā. Cum uxore non coit, sed solis siderum suorum quasi oculorum radijs undiq; lustrat uxorem, lustrando fœcundat, procreatq; uiuentia. Num ergo uitam uel intuendo largiens ipsum in se propriam nullā habet uitam? Et quod dedit aui Struthio uitam aspectumq; uiuificum, longe est hoc ipso deterius. His tandem adductis in mediū, nisi persuaseris, superstitiosum istum mittito semiuiuum, imò uero non uiuum. Proinde ut pluribus causam nostram patronis agamus, addito Petre mi Nere Amphionem illum nostrum Landinum Christophorū oratorem pariter & poëtam. Ille noster Amphion suauitate mira celeriter lapidea hostiū nostrorū corda demolliet. Tu uero Guiciardine charißime compater, ito nunc, ito alacer, Politianum Herculem accersito. Hercules quondā ubi periculosius certandum foret uocitabat Iolaum, tu nunc similiter Herculem. Nosti profecto quot barbara monstra Latium iam deuastantia Politianus Hercules inuaserit, lacerauerit, interemerit, quàm acriter expugnet paßim, quàm tutò propugnet. Hic ergo uel centum hydræ capita nostris liberis minitantia statim contundet claua, flammisq; cōburet. Eia mi dulcißime Soderine, surge age, Picum salutato Phœbeum. Hunc ego sæpe Phœbum appello meum, ille me Dionysium uicißim atq; Liberū. Fratres ergo sumus. Nuncia Phœbo meo uenenosum contra nos Pythonem, ex palude iamiam

Christophorus Landinus

Picus Mirandulæ Comes.

emergentem. Tendat arcum obsecra, precor. Cōfestim spicula iaculetur. Intendet ille protinus, scio quid loquar, uenenumq́; totum semel una nece necabit. Valete iam feliciter amantißimi fratres mei, nō ualetudine tantum felici, sed ipsa etiam felicitate digni: Liberorumq́; meorum in lucem iam prodeuntium ualetudinem felicitatemq́; curate, decimoquinto Septembr. M. CCCC. LXXXIX. in agro Caregio.

APOLOGIAE FINIS.

QVOD NECESSARIA SIT ad uitam securitas & tranquillitas animi.

MArsilius Ficinus dilectißimis in ueritatis uenatiōe fratribus Bernardo Canisiano, Ioanni Canacio, & Amerigo Cursino salutem. Quū primis hic in uerbis uenationem quandam instituissemus, meritò forsan canes statim adhibuimus & cursores. Apte quidem philosophantes appellauimus uenatores, anhela semper ueritatis indagine laborantes. Num etiam apte canes? Aptißime inquit in Republica Socrates. Philosophantes enim uel legitimi sunt uel spurij. Ambo canes. Illi quidem ueritatem ipsam sagaciter inuestigant, mordicus inuentam tenent. Hi uero

pro

pro opinione latrant, mordent, lacerant. Tantũ profecto canes inter philosophos sibi uendicant, ut nõ solum seipsos in sectam aliquam inseruerint, sed etiam sectam ipsi suam nomine Cynicã quandoq; confecerint. Habet quinetiam suos Academia canes. Huc ergo uos sagaces Academiæ canes, huc uos uelocißimi cursores aduoco. Treis enim estis. Treis ergo nũc meos precor defendite liberos adhuc teneriores inter lupos (ut uereor) euestigio prodituros. Currite inquam alacres, negotia enim nunc uobis optata mando, non curas. Georgium Benignum Saluiatum cognoscitis meum, qui ueritatem illam, per cuius nunc uos uestigia paßim uenando discurritis, iandiu est sagaciter assequutus. Qui et fratres suos Solis instar, maior ipse minores illustrat Huic igitur si quem luporum ululatum audieritis, nunciate, Fortißimus ille Georgius omnes facile fugabit lupos, qui & uastum draconem quandoq; transfixit. Ille me igitur, ille solicitudine simul et uos, cura leuabit. Solet enim inter uos aliquis, et quidem iam sæpius dicere, nihil ad uitam salubrius experiri, quàm magna cum securitate tempora deglutire. Cæteri uero dicenti protinus arridere. Sed dic age Canaci, quidnã hoc tuũ est toties repetitũ, Tempora deuorare? Quid deniq; tibi uis? Nõ esse inquies, sed bibere potius: nõ mandere uel conterere, sed faucibus plenis ingurgitare. Siquidem tempus ipsum natura quædam est liquens (ut ita dixe-

rim) atque labilis. Liquentium uero hæc est conditio, ut si cohibeas in angustũ, subito perdas. Diffluũt enim coacta celeriterq; diffugiunt. Si aquam spongiæ imbibitam forte compresseris, exprimes eam, statimq; disperges. Si latius hanc tenueris, retinebis: multo magis äërem, ignemq; & ætherẽ. Hinc apud Poëtas frustra contendunt, qui ampla Diuorum maniũm ue simulachra ulnis capessere moliuntur. Late admodũ accipienda sunt latißima. Liquentia & amplißima sunt amplißime poßidenda. Tunc certe grauiter nos premit angustia, quando animum ipsum motumq; eius naturaliter amplum, redigimus in angustũ. Quicunq; studia negociaq; pensitant examußim, & in minima quæque semper exactißime deterunt, uitam interea suam, heu suam uitam clàm miseri conterunt. Recte igitur Pythagoras præcepisse uidetur. Caue nequando in angustũ forte cohibearis, nihil cœlo amplius, nihil est uitalius. Angustißima uicißim terra uitã habet in mũdo quamminimam. Deniq; si cœlo temporeq; uiuimus, quanto hæc latius absorbemus, tanto uiuimus & diutius. Viuite ergo lati ab angustia procul ô amici. Viuite læti. Lætitia cœlum uos creauit sua, quam suo quodam risu, id est dilatatione, motu, splendore declarat, quasi gestiens. Lætitia cœlum uos seruabit uestra. Ergo quotidie in præsens uiuite læti. Nam solicitudo præsentium rapit uobis præsens, præripitq; futurũ. Curiositas futurorum

Eiusmodi præcepta extant inter Pythagoræ symbola. Μὴ ἐσθίαν τὴν καρδίαν. Et: μὴ φορεῖν στενὸν δακτύλιον.

rum celeriter in præteritũ uos traducit. Iterum igitur precor atq; iterũ, uiuite læti. Nam fata sinunt, dũ securi uiuitis. Sed ut reuera sine cura uiuatis, ne unam quidem hanc curam sumite, qua soliciti curetis unquam, qua potißimum diligentia curas effugiatis. Vna enim cura hæc mortalibus heu miseris omni cura cor urit. Negligite igitur diligentiã, negligentiã uero diligite, atq; hanc etiã negligenter, quoad licet uobis inquam, atq; decet. Hæc autem non tam ut sacerdos amici mando uobis, quàm ut Medicus. Nam absq; hac una tanquam medicinarum omnium uita, medicinæ omnes ad uitam producendam adhibitæ moriuntur. XVI. Septembris, M. CCCC. LXXXIX. In agro Caregio.

DE VITAE TRANQVILLITATE EPISTOLAE FINIS.

ANDREAS LEENNIVS MEDICINAE STVDIOSIS S.

Non abs re nobis uisum est his de Vita libris, eiusdem autoris Epidemiarum Antidotum ueluti coronidem adsuere: quam ille quidem sua uernacula lingua, hoc est Thuscana, precibus amicorũ cõscripserat. Nũc uero hic uitæ thesaurus à Hieronymo Ricio Ticinensi in coloniam Romanam deriuatus est, ut si unà cum uoluptate & commoditatem metiaris, non sit aspernabilis. Traduntur in eo morbi nedum definitiones, causæ morbi effectrices, signa, uerũ etiam prophylacticen, & præsentis mali curationem, uarijs diuersisq; corporibus accommodatas, mira breuitate simulatq; facilitate perstringens medelas. His fretus præsidijs uitæ & sanitatis rationem ineas, tibiq; persuade. Ἀνδρὶ δὲ ὑγιαίνειν ἄριστον, ὥς γέ μοι δοκεῖ.

MARSILII

FICINI FLORENTINI MEDICI atq; Philosophi clarißimi Epidemiarū Antidotus, ex idiomate Thusco, à Hieronymo Ricio latinitate donata.

PRAEFATIO.

Operæpreciū duxi, patriæ pietatis impulsu, aliqua consilia contra pestilentiæ morbū conscribere. Vt uero quisque huius penetrare intelligentiā & curam exercere poßit, institui subtiles omneis longásque disceptationes reijcere. Satis nanque erit, quod quicquid in præsentia sum traditurus, & si breui uerborum contextu haud plura dici queant, sufficientibus tamen rationibus, multorumq; tam priscorum quàm recentiorū autoritatibus & experientijs, præsertim patris nostri M. Ficini, inter Medicos præcipui, qui haud paucos hac labe infectos pristinæ sanitati restituit, & comprobatum est et traditū. Imploramus itaq; Deum Opt. Max. humanæ uitæ largitorem, necnon uerarū salutariumq; medicinarū reuelatorem, ut contra pestis pericula efficacia nobis detegat remedia, utq; suum uitale donum nobis ad laudem gloriamq; suam conseruet.

Ficini pater inter Medicos clarus.

QVID, QVALIS'VE SIT PESTIS. CAP. PRIMVM.

PESTIS, *uenenosus quidã uapor est in aëre concreatus, uitali inimicus spiritui: non quod propter elementarem aliquam qualitatẽ sibi contrarietur, sed specifica quadam proprietate. Veluti Theriaca, amica quidem est, non quia calida sit uel frigida, sicca uel humida, sed quoniam ex uniuersa eius compositione forma resultat quædam, uitalis formæ spiritus accõmodata. Sic & pestifer ille uapor nõ quia calidus, frigidus, humidus uel siccus naturæ inimicus est, sed quia sua proportio quasi ad amußim proportioni contraria est, in qua spiritus consistit in corde uitalis. Et quemadmodum continuò in terra nascuntur uenena, sic sæpenumero nascitur uenenosus in aëre uapor, attamen non ita potens, quia magis spargitur. Nec puro stabiliri potest in aëre, quousq; talis aër est spiritui conformis, & igni, qui ex suæ naturæ potentia alterius non recipit naturæ mixtionem, unde fit quod nullam capiat putrefactionem. Sic purus & aër nullã recipiendo mixtionem, putrefieri minime potest. Rursus uenenosus huiusmodi uapor, humano ei solũ applicatur corpori, in quo apti ad febrem extant humores,*

utpote

utpote qui ad putredinem inflammationemq; sunt dispositi. Etenim si uitalis potentior ipso fuerit spiritus, procul à se pellit: si uero debilior, fugit eundem, suum ueluti contrariũ opus. Quapropter est ex usu, aërem, humores, et deniq; cor corrigere, purgare, roborare. Notandum (ut recte capias) quũ dico uenenosum hunc esse uaporem, tu ne credideris ipsum fore talem secundum formam, & totam sui naturam, quia omnes inde inficerentur. Sed huiusmodi est qualitatis, ut quamfacilime in ueneni naturam transeat. Et proprie uenenum efficitur, quando per ipsum in humano corpore, certo quodam gradu putrefiunt humores, simul & ebulliũt. Quod cõmuniter die tertia solet accidere, et interdum citius, maxime ubi quis superfluis abũdat humoribus, præsertim sanguine & cholera. Et quando iam ueneni suscipit naturam, calcis uel Arsenici qualitatẽ recipit, cuius effectus est, putrefacere, rodere, ardere, intus & extrà. Summe igitur necessum est, ut his trinis effectibus, potißimum interius, omni qua possumus industria resistamus.

Aër nõ uenenosus secundũ totalem sui formã, sed qualitatem.

Epidemiæ ortus causæ, & quæ potißimum huic malo obnoxia sint corpora.

CAPVT II.

Concreatur huiusmodi uapor in aëre, uniuersalioris tempore pestis, ex malignis quibusdã constellationibus, præsertim ex Martis cũ Saturno in si-

gnis humanis coniunctione, & ex luminarium eclipsibus. Qualis est praesenti pestis in anno scilicet millesimo quadringentesimo septuagesimo nono: & qualis etiam fuit anno eiusdem millesimi, octauo, & hoc potissimum laedit homines. Hisq; grassatur in locis, quae Horoscopũ siue suum Ascendentem ob praedictos siderum aspectus infortunatũ habent. In magis uero particularibus pestilentijs, praefatum nascitur uenenum ex uentis & malignis lacunarũ cloacarumq; uaporibus, atque pariter ex terrae motibus. At uero data istarum quacunq; causa, semper tamen grosso potissimum regnat in aëre, inq; paludoso, nebuloso, foetido. Et quando subtilem ad aërem extenditur, penetrat, ueloci usq; interimit: at citius, frequentius, diutiusq; in grosso, calido, humido, foetidoq; aëre regnat. Asserunt Doctorũ nonnulli pestilentialem putrefactionem subtili prius, post uero grossiori inesse aëri, sed multo durabiliorem in grosso. Haud scio quo mẽtis discursu, quo fundamento primae sit mihi parti adhaerendum, quum contrariũ experiẽtia mõstrat. Praeterea nobis ratio dictat, quod quum non purum, sed tantummodo mixtum elementũ putrefieri poßit, quo minus est mixtum, quemadmodũ esse constat subtiliorem aërem, eo minus aptum est ad putrefactionem. Et propterea eam non nisi per aßiduũ suscipit augmentum pestifere siderum influentiae. At ueluti großior, mixta & stabilis aqua faciliter putrefieri solet,

ri solet, sic utiq; haud difficulter putrefactionem recipit grossus & nebulosus aër. Hoc dat præceptũ Raimũdus, quod peste inferius excitata, altior subtiliorq; petendus est aër: sed orta superne, per duos menses primo fugiendum est deorsum ad grossiusculum frigidũ, humidum, purumq; aërem, ubi rara esse soleat infirmitas. Sequentes uero duos menses ad mediã aëris regionem, deinceps ad paulò altiorem, uidelicet siccũ, frigidum & subtilem, semper fugiendo calidum, humidũ, & nebulosum. Quo in aëre tales sunt homines, quales turbidis pisces in aquis. Id insuper facit pestilentialis aër in hominibus, quod caliginosæ putresq; in piscibus aquæ. Sed quod hominibus uenenum est, nõ oportet ut semper tale cæteris sit animantibus, propter cœlestiũ signorum ac animalium specierum diuersitatem. Hinc oritur ut de illorũ opinione quid dicam, ignorem penitus, asserentium quando pestilentiale incipit in aëre uenenũ, quod tunc quæ semper in alto degere solent auiculæ, descendunt ad ima, & planitiem inhabitant. Sed quãdo in terra oritur, tunc lumbricos & serpentes exire dicunt de sinu terræ, & auiculas quarum consuetudo est uolare habitareq; ad imum, sublimia petere, & montes adire. Addunt præterea, quod quando primũ in aëre, post uero in terra uenenum accenditur, interdum fugiunt animantia ex alto deorsum, et exinde rursus altiora repetũt. Hinc est quod uulgo dici solet, uul

tures seu miluos pestilentiali cedere aëri, & quæ loca huiusmodi tenent milui, pestifero non subesse aëri. Sæpius audiuimus hanc contagionem ab hominibus transijsse ad porcos. Fieri forsitan id potuit per aliquã non quidem spiritus, sed carnis similitudinem. His proxime elapsis diebus semel atq; iterum pestilentiæ morbũ ex una in alteram domũ tulere feles & canes, ipsis tamen nulla ex parte hac cõtagione læsis. Nec ulla te propterea admiratio capiat, quod interdum sine omni nocumento, homo uel bestia prædictum suscipiant uaporẽ, ac tamen alios inficiant. Ignitum nanq; ferrum stupam consumit & paleam, ipsum uero nullatenus consumitur. Hoc enim ex recipientis subiecti dispositione prouenit, in quo potißimum secundum Aristotelem, Galenum & Auicennã, rei consistit effectus, ita ut his proximis diebus bimus nostro in rure puerulus integro stetit die, infecto cum puero, annorum plus minus septem cibo sæpius uescebatur infecti ore pueri masticato, neq; ullam ab ipso morbi labem suscepit, qua tamen correpti fuerunt alij longiuscule distantes. Nec nimiam habeas tua in dispositione fiduciam, cogitando te eius esse ualetudinis ut minime hæc tibi timenda sit cõtagio, sed hunc physicum obserua canonem: Quod quando multum disposita est materia, agens tunc causa quantumcunq; imbecillis, citò producit effectũ, sic accendit stupam & sulphur fauilla ex suscipientis aptitudine. Et

contrà:

contrà: Potentißima quæ fuerit causa, etiã in nõ dispositam operatur materiã, et licet sulphur ignis suscipiat operationẽ citius q̃ lignũ, & siccũ lignũ minuteq; incisum, facilius quàm cætera ligna. Ardens nihilominus fornax ligna statim rapit in flammam, & grosßiora & uiridia, eo quod summa agentis potentia citò disponit atque informat. Et multoties pestifer huiusmodi uapor fit suarum ui causarum potentißimus, nec scire tu poteris quando scilicet hoc fiat. Et licet uno in tempore talis non adsit dispositio, est tamen futura in alio.

Quo pacto, & quales temperaturas pestis ex contagio feriat ocyßime.

CAP. III.

VEnenosus iste uapor adeò subtilis sæpenumero existit, ut uisu dijudicari nequeat, interdumq; dissoluitur, sed facile exinde regeneratur, manente ad hoc ipsum disponente, influentia, iamq; tametsi pusillus à principio fuerit, tamen multo magis q̃ sulphur, quum accenditur, uelocioriq; cursu de loco in locũ expanditur, & longe magis cõtrariatur uitali cordis spiritui, qui est uapor ex subtili sanguine, quàm sulphur naso. Eiuscemodi uapor solum in dispositis ad hoc corporibus infecto ab aëre accenditur, sed postquã est accensus corporibus mira uelocitate facilitateq;, accensum ueluti sulphur, plus quàm antea circũquaq; dilatatur.

tatur, præsertim quando subtili in humore, & tenui æstatis aëre accensus fuerit, et spargitur, salitq; ex uno in alterũ corpus. Accenditurq; potißime ubi maior est naturæ similitudo & in corpore recrementis pleno, cum fœtidis intus & extra uaporibus, & in cibis humoribusq; superfluis, & ad inflammationem putredinemq; aptis, & ubi calida est materia, & humida, corue coitu debilitatũ. Et pariter in corpore paßionibus animæ defatigato, & ultra modum calido, quodúe balneis est assuetum, cuiús ue pori sunt nimis patentes, seu multũ oppilati. Hæc quidem Galeni & Auicennæ fuit sententia. Pueri et fœminæ multũ ad pestem sunt apti, eo quod tenuis mollisq; materia ad transmutationem est facilior, et pleni sunt humoribus ad putredinẽ aptis, estq; præter modum et ordinem, illorum uita. Quemadmodum enim perturbat confunditq; uinum, calidus uentus & grossus, sic pestifer iste uapor inficit cogitq; circũquaq; ad cor, primo spiritus, postmodum humores, qui iam putrefacti ebulliũt. Est uero hæc ebullitio febris ipsa, quæ per uniuersum inde spargitur, plus q̃ cæteræ bullit seu inflat: quia tanta est uenenosa materia, ut natura quantũ potest principalibus à membris hanc statim conetur expellere. Iste quidẽ uapor omnẽ maculare potest humorem, sed potißimũ sanguinem, secundo choleram, tertio phlegma, quarto uero melancholiam. Vnde fit quod magis huic subijciuntur periculo

Pueros & fœminas peste capi plurimum.

culo sanguinei, paulominus cholerici, postmodũ phlegmatici. Et minus reliquis melãcholici, quia frigidus et siccus humor ad inflammationem & putredinem ineptus est, & maxime quia strictos habent meatus per quos transire uenenũ oportet. Idcirco senes minus sunt pestifero morbo obnoxij, licet huius anni pestis nec seniores etiã reliquerit intentatos. Cuius fortè ratio fuit quod ultra cæteros aduersos siderum aspectus, Saturnus retrogradus dominus fuerit anni. Est mirum dictu quod licet ex urbe nostra Florentina uniuersus fermè populus aufugerit, omni tamen die uita functi sunt circiter centum & quinquaginta.

De signis indicijsq; pestis. CAP. IIII.

QVæ uero signa indicent, quibus febrem esse pestilentialem faciliter & clare deprehendatur, haud tam facile ostendere quisquã potest, propter tam multiplicem accidentiũ diuersitatem et fallaciam. Hoc enim testatur uniuersus Doctorum conuentus, præsertim Auenzoar & Rasis. Erit nanq; clara interdũ urina, eo quod non pertingent ad hepar humores: apparebit modica febris, eo quod non erit calido in humore uenenũ, seq; propterea non diffundit ad extra, sic statim morietur patiens. Videbitur interdũ restitutus, eo quod natura primo in aggressu uenenũ à corde depulerit, tamen paulò post destituetur spiritu, eo quod potens non erit secundum pellendi aggressum. Ex quo

primo lassata fuerit conflictu, etiam quia uenenũ multiplicatum est, uel magis mutatũ in malignum, uel propinquius factum cordi quàm prius. Omnes ferè in principio aliquantulũ in melius tendere uidentur, quia tunc robustior natura tantum contra hostem omnes colligit uires: uerũ in alijs minus malis ægritudinibus, ad tam repentinum tantumq́; non inducitur conatum. Videbitur præterea uirtutis robur obtinere, quia dictum uenenum non alijs ut cordi membris à principio contrarium est, & quando ipsum cor aggreditur statim interimit. Quare his in temporibus haudquaquam conuenit morbi signa examinando moram trahere, quia falleris, nec te natura expectabit, nisi administrando remedia festinaueris. Hac igitur de causa his quũ temporibus febrem adesse cõspexeris, præsuppone quod adsit, uel citò futura esse poßit pestis, ac ei pestilẽtialis curam febris administra, et eo maxime quod quandiu uenenosa durat aëris influentia, omnis superfluus humor facile inficitur. Et omnis quæcunq; fuerit infirmitas, in pestilentiam facile transire poterit, febres præsertim furiosæ et continuæ. Vnde cõmuniter euenire solet, quod hoc morboso tempore nulla præter pestem ægritudo appareat. Quod si aliæ & multiplices quidẽ apparuerint ægritudines, tunc pestilentia remittitur & cessat. Sunt nonnulla pestilentialis febris signa, uidelicet febris continua absq; ordinata & manifesta declinatione
cum

cum magna anhelitus & pectoris angustia, cum repentina pulsus debilitate, cum uniuersi corporis grauamine, præcipue capitis, phrenesi, anxietatibus, ardore, siti, sanguineis maculis pluribus in locis. Cum urina grossa, turbida, & qualis est iumentorũ: memineris tamen quod signa fallunt. Aduerte insuper, quod quicũq; puer eo tempore uermiũ laborarit infirmitate, dici poterit pestilẽtia infectus, quia est materia ad pestem disposita, ut sulphur ad ignẽ. Hoc multi nesciẽtes medici, iuuandi studio post sunt fraudati. Et ex signis propinquæ pestis ultra aëris turbiditatem, & animaliũ ex putredine genitorũ abundantiã, est principaliter uermiũ multitudo, uariolarum & morbillorũ, febriumq; continuarum & conclusarum, urinæ turbidæ, oculorũ rubores, excoriationes palati, phrenesis, et uniuersaliter quacunq; in febre, qua se uersus cor frequenter dirigit humor, humanam significat cõplexionem, ad pestem esse dispositam. Scias iterum, quando multo tempore pestifer uapor in aëre durat, tunc aquam terræq; fructus inficit, propterea tutius est aquam decoquere, uel ferratam scilicet aquã conficere, cum eaq; uinum lymphare, quia uinum fumosum est, & non conuenit iuxta Auicennæ & Rasis sententiam his in temporibus merum, utpote purum. Opportunum præterea alia quæ sumuntur in cibum rebus boni odoris corrigere, & cũ salsis acetosis'ue saporibus, præsertim quando pestis

post terræ motum oritur: præstiterit quoq; nõ parum rebus uti aridis in locis odoriferis, & æditis locis nascentibus, & inhabitare montes & colles.

Prophylactica cura à diæta & uictus ratione in statu pestilentiali. CAP. V.

ABstinendũ est tempore pestifero à rebus inflammãtibus & nimis aperitiuis, quia facilius ad uenenum suscipiendum disponunt. Videlicet cauendũ est extrà à solari calore, pariter à calore ignis, uestimẽtorum, et intrò, à sale à speciebus & medicinis calidis, similiter ab herbis intensæ caliditatis, à multo usu acruminum, excepto cæpe et cichoria, uel raphano cũ aceto, quia ueneno aduersantur. Item à uino nimium fumoso, ab exercitio post cibũ, præsertim tempore calido, & à sudore, quia humores alterat, & in aëre infecto non licet se multum aëri exponere, nec excessiuo sub diuo exercitio, quia calefaciendo & poros aperiendo, statim multum de aëre suscipit infecto. Item abstinendum ab facientibus oppilationem & putrefactionem, quia pestilentialis dant febris materiam, qualia sunt uiscosa, frigida & humida: præsertim quando aliquid accidentalis seu extranei caloris suscipiunt. Etiam à uiscosis, calidis & humidis, ubi humidum calido prædominatur & male decoctum est: & ut summatim dicã, humiditas putrefactionis est mater. Et quæ extra nos, difficulter conseruantur, etiam in nobis haud facile conseruari

seruari poterunt. Vitandi igitur pisces quantũ fieri poterit, in quorum genere parui minus nocent pisciculi, & qui ex flumine sunt claro, petroso, & currente, frixi in oleo cum sale, & immersi staphisagria seu aceto, aut succo aranciorum cum sale & modico piperis, uel cinnamomi. Etiam uitandũ est lac, & omnia recocta: quod si eo uti uolueris, sit primum inter alia cibaria & modica quantitate cum parum sacchari. Fructus uitandi sunt omnes, exceptis amygdalis, cerasijs acetosis, pyris, chrysomelis, persicis, pomis cydonijs, auellanis, prunis siccis, prunellis, mespilis, & cornulis, malis appijs, malis granatis, malatestis. Cæteris uero fructibus nequaquam utere, uel raro, uel rarißime. Poteris tamen diutius uti fructibus & herbis frigidis siccis et acetosis, uel aliquantulũ amaricantibus. Sed utendo fructibus calidis & humidis, ut sunt ficus, uua, mora, cerasa dulcia fac sint modica, & immediate post comede pomũ anarànciæ cum sale. Præterea si uteris frigidis & humidis, ut sunt melones, pisces molles & teneri, pruna pinguia, sume paulò post aliquid fœniculi, & pomi anarànciæ cum sale, suprabibendo parum uini boni & odoriferi. Vitare etiam debes fungos & herbas humidas, portulacas, cucurbitam, et omnem humiditatem, necnon & rem quæ facilis est putrefactionis. Cauebis quoq; fructus & res nimium dulces & humidas herbas: permitto tibi lactucam permixtam menta

uel cinnamomo. Eandē quoq; corrigere poteris cū basilicone, chariophilato minutißimo & quasi ad rubedinem quandam tendente, odorem habente chariophilorum: est enim cordi gratißimū. Concedo etiam tibi cucurbitā, & herbam, quæ Thusca lingua Selbastrella appellatur. Rursus aduerte, ne te Rasis sententia fallat, quæ tempore multum calido admittit olera & fructus frigidos & humidos, quia Aegyptum ipse inhabitabat ubi extrema est siccitas, ubi euiscemodi fructus et olera sunt exquisite à natura decocta. Cautus igitur esto ne talem præsumas licentiam in regionibus nō similibus Aegypto. Notandum insuper quod res acetosæ, asperæ & acres in conseruatiuo æque ac curatiuo administrandæ sunt regimine: quia periculū potißimū imminet in calido et humido, & in putrefactione illinc dependente in spirituū resolutione, inq; accesione ueneni ad cor. Res itaq; prædicti saporis omnibus iam dictis obsistunt malis, quia refrigerant, desiccant, conseruant, cōfortant, restringūt, & uniunt. Operæpretiū hic est meminisse, quod res nimis acres, ubi timetur pectoris strictura, aut stomachi debilitas, tēperandæ sunt cum saccharo, sale et lacte amygdalarū, cinnamomo, pipere, fœniculo, croco, ouis, & modico pinguedinis. Cōmendo plurimum panem speltæ, hordei, & fercula ex his condita. Item biscocta, risum, passulas tendentes ad acredinem, panem optimi grani sufficienter coctum

Rasis Canon.

ctum cum modico salis. Vtere sæpius capparibus cum aceto, & aliquando eo genere casei, quod Florentini Marzellinum uocant. Vitandus est caseus multum pinguis uel salsus Nec laudo tibi caules nec legumina, exceptis lenticulis. Prohibeo super omnia phaseolos, nec laudo multum rapas et spinachias. Concedo tibi petroselinum & pastinacas. Prohibeo autem erucam, cariotas, sapam, sinapi, citrullos, melones, bacellos, cicer recens, cucumeres, cerasia dulcia & mollia, uuas, ficus dulces & mora. Nec te repleto nimio uino, carnibus & ouis, ne nimium sanguinem, choleram, putrefactionem inflãmationemq; multiplices. Vtere ouis cũ agresta & aceto & pomis anarantijs, carnes sint leues & siccæ, bene coctæ, pulli, auiculæ, hœdi castrati, pipiones, turtures, & syluestres auiculæ. Si usus fueris carnibus humidis, sint assatæ, sed fac ut intus per totum bene impleantur cum acribus condimentis & acetosis, cum modico piperis, cinnamomo, coriandro & sale. Vina turbida sunt omnino noxia, & præsertim musta. Esto in cibo & potu plus solito parcior, cibus sit aliquantũ copiosior potu. Nec tamen uolo ut nimiam feras sitim & inediam. Caue stomachum fastidire permittas, sed eum præserua cum cibi & potus mediocritate, cũ exercitio & ieiunio, cum appropriatis euacuationibus. Abstine à coitu & paßionibus animæ exceßiuis, nisi forsitan per coitus abstinentiam te omnino grauatum

Eius hæc uerba tra- dũtur: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

perceperis. Ad mentem reuoca dictum Auicennæ tertio naturalium, quod superflua per coitum seminis euacuatio plus nocet quàm si quadragesies tantum exiret sanguinis. Dixit Hippocrates, coitũ speciem esse quandam morbi epilepsiæ. Caue ab aëre multum nubilo, denso, recluso & humido: ac scias aërem qui non frequenter mouetur & innouatur, ubi nec uentus nec Sol penetrat, nec purgat, facile mixtionẽ suscipere & putrefactionem uenenosam, ueluti immobilis aqua. Ab hominum te turba semoueto, præsertim existens ieiunus, & quando calidum successerit humido, & humidũ calido. Declinato etiam aërem nimis calidum, quia aperit & nimis debilitat. Habitatio tua sit spaciosa, sicca, aërem recipiens siccum continuò, & tempore æstatis subinde recentem. Caue quando multum incalueris, ne te protinus exponas frigido uel humido, nebuloso, et uento calido et humido, præsertim in locis infectis, & de infecto loco ueniente, etiam ab omni uento de prædictis locis flante, nisi fuerit nimis longe distans, aut fractus pluuijs. Ventus autẽ qui aërem infrigidat & siccat & serenat, sua natura est salubris, si eum cum temperamento receperis, & est principalis medicus contra huiuscemodi uenenum. Magnam adhibe curam uitando uentos à stagnis uel paludibus uenientes: aquas fuge putridas herbas cõtinentes, immaceratumq; linũ, & quencunq; prauum odorem. Procul esto à caulium

nucúm ue

mucúmue odoribus, & fœtidis ab herbis. Abstinendũ item à balneis, à somno meridiano, ab adhærenti arctoq; hominum consortio. A turba fuge citò et procul, ac tarde reuertaris, quoniam longo durare solet tempore uenenum, ad offendendum perquam promptissimum. Vtere cibis siccis, optimi saporis, acribus, acetosis, uitando brodium, pinguedinem, dulcia, uiscosa: uinis subtilibus, claris, odoriferis, aliquantulum fumosis sed parum, acetosis, non dulcibus, dilutis aqua multum subtili & clara. Summa, omni tempore à rebus caue sanguinem generantibus aut nimium, aut aquosum, grossum & turbidũ, & pariter quancunq; rem stomacho nocentẽ. Hæc est regula cibi potusq;. Vtilis est, iudicio meo, omnibus superspersa cibarijs talis specierum cõpositio. Accipe sandalorũ rubeorũ unciã dimidiam, cinnamomi electi drachmas tres et dimidiã, croci drachmam dimidiam. Gentilis omni tempore his utitur speciebus. Sume cinnamomi semunciam, mannæ drachmam unam & dimidiam, chariophilorum, been albi & rubei drachmam dimidiam, corallorũ rubeorum drachmã unam, cardomomi drachmas duas, croci drachmam dimidiam, sacchari ad pondus omnium. Item nonnulli aliam habent descriptionẽ, & est talis. Cape margaritarũ drachmas duas, corallorum alborum & rubeorum drachmam dimidiam, rosarum, spodij ana scrupulum unum, cinnamomi drachmã unam,

croci ſcrupulum unum. Item, Sume cinnamomi unciam dimidiam, chariophylorum drachmã dimidiam, corallorum rubeorũ ſcrupulos duos, croci drachmam dimidiam, ſacchari ad pondus omniũ. Pro primo cibo utile eſt, niſi te calor offenderet, ſumere ficus, rutam, & nuces cum ſale, præſertim tempore frigido uel humido. Notandum quod ſpeciebus multum calidis, ut eſt quarta compoſitio ex his quas narrauimus, utendum eſt ſolum in ferculis multum humidis, frigidis & acetoſis, alijs uero uti poßumus in omnibus. Poſt cibum magno ſunt adiumento ſemina coriandri præparati, & etiam ſecundum Auicennam ieiuno ſtomacho, qui hæc ipſa tali in caſu plurimis effert laudibus. Vtere ieiuno ſtomacho frictionibus, bene pectina capillos, omnẽ expurga ſuperfluitatem, uniuerſum corpus mundum conſerua. Matutino tempore ignem præpara temperatum, & interdiu quãdoq;, præſertim humidis temporibus. Bonis ſæpius odoribus domum ſuffumigato, ſimiliter & ueſtimenta. Admoueas naſo pariter & ore teneas ubi plus opportunum fuerit, aliquid theriacæ: alijs uero in locis ſiue temporibus, corticem citri, zedoariam, uel modicũ thuris, manu etiam ſupradictum geſtare poteris cedrinum pomũ. Cape Ladani drachmam unam, been albi & rubei, roſarũ rubearum ana drachmas duas, ſtyracis liquidæ ſcrupulũ unum, myrrhæ, mentæ, chariophilorũ ana drachmã unam, ſandalorũ

daloru alboru & rubroru, camphoræ ana drachmã dimidiã. Fac pomum cum aqua rosarum muscata, suspende collo cornu unicornis, hyacinthum, topazium, & smaragdum, ut pectus tangat, & etiam in ore. Dixit Auicenna fore necessarium, ut hyacinthus & similia, à naturali calore nostro calefiant, qui illorũ ad actum producat uirtutes, ut operẽtur in nobis. Fer tecum etiam in manu ad odorandũ poma odorifera, præsertim citri, limonum, aranciorum. &c. Sæpius ablue os, faciem & manus aceto, & aliquando cum uino potenti, nec omittas odorem mentæ, melissæ, querculæ, rutæ, uiolarum rubearum, & myrti. Vtere odoribus frigidis quos tempera cum calidis, ita tamen ut frigidi prædominentur, præsertim calidis temporibus, quia calidus per se aperit odor & inflãmat, quãuis aërem purget. Super omnia cura, ut hoc facias, scilicet, permisce æquali parte acetũ rosatũ albũ & aquã rosarũ cũ uino albo potenti, cũ modico zedoariæ uel corticis citri. De qua sæpius modicũ aliquid bibe, & sæpius cũ ea manus lauato & faciem. Defer tecũ in spongia cũ ligno fraxini, & laua etiã cum eisdem mane et sero tepidis, uniuersum corpus. Vtere temperato exercitio sub tecto quando es in locis infectis, ieiuno stomacho, sitq; locus exercitij spaciosus: alijs autem in locis facies exercitium sub diuo et pariter ieiunus. Rustici bibant loco uini acetum permixtum aquæ. Admoneo omnes, ut

non nisi summa cum cautela res tangant ex infectis locis allatas, nec quicquam gustent ex illis nisi coquatur, mundetur, uel abluatur. Haud equidem scio an dicere in præsentia debeã, an silentio potius præterire, quod Doctorũ nonnulli sæpius ieiuno stomacho dare solent in potu, urinam pueri recens emissam, uel lixiuium. Detur pro remedio rusticis accõmodato.

Præseruatrix curatio Epidemiæ. De pilulis & pulueribus præseruatiuis.

CAPVT VI.

Necessaria nobis est bis in hebdomada, ipsa omnium compositionum regina, cœlitusq; tradita theriaca. Vera quidem theriaca, ut eam noscas, saporem longa mora in ore conseruat, & stypticitatem ingerit uentri, ætatis esse debet annorum quatuor, & non ultra duodecim, de ea debet antea fieri experiẽtia in uenenatis animalibus. Theriaca electa iuxta Galeni, Auicennæ, Auerroisq; sententias, securũ reddit hominem ab omni ueneno, morboq; uenefico. Etiã in ipsa pestilentiali febre admittitur. Dixit Galenus se inuenire, theriacam plus quàm res omnes esse diuinam in conseruando & curando. Dixit Moses Aegyptius mirabilem factam esse cum ea experientiam in pestilentia Antiochensi. Nec silentio transeundũ puto Galeni typum dicentis: Pestem esse draconem cũ corpore aëreo, qui uenenũ contra hominẽ spirat, & theriacã purgatoriũ

Theriacæ probæ indicia.

quoddam

quoddã esse, purgans uenenum & draconem domans. Accipiatur post cibum horis nouem, & ante cibũ horis sex uel septem. Qui eam sumere non potest saltem cordi apponat & stomacho nasoq́;, & pulsibus: frequentius detur drachma una prouectis, alijs uero drachma dimidia, seu scrupulus unus. Qui calidæ sunt tẽperaturæ bibant æstiuo tempore sumpta theriaca tertiam partem cyphi aquæ rosarũ cum modico aceti rosati: alij scilicet alterius complexionis, & alio tempore, sumant cum uino albo permixto cum aqua scabiosæ & melissæ. Quod si theriaca non affuerit, uel non cõpetens fuerit tuæ naturæ, sume Mithridatũ. In alijs diebus hebdomadæ sume pilulas contra morbũ saltem horas quatuor uel quinque ante cibũ, unam scilicet aut duas, uel plus, secundum complexionem, superbibendo parum de uino albo cum aqua scabiosæ & melissæ temporibus frigidis: uel cum aqua rosæ & cum aceto rosato tẽporibus æstiuis. Pilulæ antiquiores sunt istæ. Sume myrrhæ, croci, ana unciam unam, aloës, uncias duas, sed quia nimiũ aperiunt, calefaciunt, resoluuntq́; spiritus, ideo nonnulli abluunt ipsum aloẽ, & addunt terram sigillatam, uel bolum armenum secundũ dosim myrrhæ, uel addunt camphoræ ad dosim tertiæ partis myrrhæ, sed eligibilius est bolus armenus. Nõnulli componunt sic: Accipe aloës drach. sex, myrrhæ drachmas tres, seminum citri scrupulos duos, tormentillæ

drachmam dimidiam, croci drachmam unam, reubarbari drachmas duas, chariophilorũ ſcrupulum unũ, agarici, corticum citri, ſandalorum rubeorũ ana drachmam unam, ſeminũ citri ſcrupulos duos, ſeminis acetoſæ drachmam unam cum dimidia, corallorum rubeorum drachmã unam cum dimidia, boli armeni drachmas tres, camphoræ grana duo, confice cum ſyrupo de citro. Auicenna et Auerrois dicunt, qui utitur aloë myrrha & croco nunquam periclitabitur peſte. Prædictæ cõpoſitiones temperant illorũ qualitatem, et uirtutem augent. Sed multo melior eſt compoſitio Nicoli, ſecundum quem ueræ pilulæ ſunt iſtæ. Sume myrrhæ croci, boli armeni, charabe, corallorum rubeorũ ana drachmã unam, emblicorũ drachmas duas, aloës loti ad pondus omniũ, fiant pilulæ cum uino albo odorifero. Credo quod eſſent nobiliores, & magis ad propoſitum, ſi loco emblicorũ ponerentur terræ ſigillatæ drachmæ duæ, & boli armeni drachmæ tres, fiant pilulæ cum acetoſitate citri, & accipiantur cum uino albo, aqua roſata, aceto roſato. In alijs uero ſequatur compoſitionem prædictam. Fac autẽ ut aloë ſit ſplendidũ, leue, aliqualiter rubeſcens, delicatum, odoriferũ, frangibile, pingueſcens, & immittendo ſuper ipſum flatũ, madeſcit. Sit & myrrha clara, & corallus delicatus, abſq; theriaca, & dictis pilulis non bene fieri poterit præſeruatio. Itaque præ omnibus alijs utere duobus

prædictis,

prædictis, scilicet theriaca, duobus diebus diuersis, & pilulis tribus saltem, quia desiccando humiditatẽ præseruant à putrefactione. Etiam fortificant cor, stringũt meatus, ne uenenum transitũ habeat ad cor, & ipsum illinc depellunt. Videtur mihi quod aloë in prædictis pilulis, quando sunt tempora humida & frigida, similiter & complexio, nõ debet lauari, sed in alijs temporibus & complexionibus sumere pilularum compositionem in pulueribus: melius est solũ quando opus est festinatione. Potest etiam sumi ante cœnam tribus horis uel quatuor, sicut etiã ante prandium. Poteris etiã semel in hebdomada, uel duabus uicibus aut plus, quando pilulæ offenderent (licet nullius sint offensionis) in tempore hyemali & humido, loco pilularum sumere ficum siccum cum dimidio nucis, cum modico rutæ & parum salis, superbibendo parum aquæ rosarũ uel aceti rosati. Quod si et istud te offenderet, utere loco illius non accipiendo aliquid aliud, parum panis tosti intincti in uino albo potente, cum pomo anarancie, madefacto in aceto rosato, & intincto cinnamomo. Sunt nõnulli qui dãt huiuscemodi pilulas sero uel mane unã scilicet pro uice. Sume ligni aloẽs drachmã dimidiã, tormentillæ scrupulos duos, dictami albi scrupulũ unum, zedoariæ drahmã dimidiã, croci drachmã unam, berberis drachmã dimidiã, cornu cerui adusti scrupulos duos, sandalorũ rubeorũ scrupulũ unum, seminis ace-

tosæ & corallorum rubeorum, boli armeni, ana drachmam unam, camphoræ scrupulos duos, gemmarũ ex quibus fit electuarium de gemmis, drachmam dimidiam, margaritarum drachmam unam, hyacinthorum drachmã dimidiam, confice cum syrupo de ribes, uel de limonibus. Ego autẽ in omni tempore etiam in calido, eiuscemodi pilulas dare soleo. Sume zedoariæ, ligni aloës, agrimoniæ, croci, aristolochiæ rotundæ, dictami albi, gentianæ, corticũ citri, seminis citri, ana scrupulum unum, coriandri præparati, tormentillæ, sandalorum rubeorum, corallorũ rubeorũ, rosarũ rubearũ, spodij, emblicorũ, ana drachmã unam, terræ sigillatæ drachmas duas, boli armeni drachmas quatuor, fac pilulas cum acetositate citri, quas administra cum uino albo, aceto rosato albo, & aqua rosæ. Ego multũ adhibeo fidei huic nostræ compositioni, eam accipiendo quando non sumitur aliquid de pilulis cũ aloë compositis. Etiam post operationem prædictarum pilularũ, additur ipsi compositioni, ambræ, musci, hyacinthi, smaragdi, topazij, margaritarum, cornu unicorni, ana scrupulus unus. Melius, etiam erit laudabile multum, bibere ista cum uino acetoso, uel aceto albo, cũ aqua rosæ, terra sigillata & bolo armeno, cum exigua portione smaragdi, & hyacinthi, & topazij, uel saltem cum margaritis & corallis. Ista multũ commendantur à Galeno & Auenzoar: alij dant cortices & semina

Pilulæ Marsilij.

& semina citri, & limonũ, cum uino uel aceto rosato, et aqua rosarum. Ego uero frequenter dare soleo hanc simplicem confectionem et quidem efficacissimam atq; securam, cum uino albo, uel aceto rosato & aqua rosarum. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ sigillatæ, corallorum rubeorum, ana drachmã unam, corticum citri, zedoariæ, croci, ana drachmam dimidiam, sacchari rosati ex rubeis rosis conditi uncias sex, acetositatis citri uncias decem, fac electuariũ. Raimundus & Arnoldus, theriacales quasdam pilulas tribus modis cõponũt. Primo, Sume boli armeni drachmas tres barbæ tormentillæ drachmas duas, barbæ herbæ tunici drachmam unam, sacchari ad pondus omnium, fac pilulas. Item, Sume ambræ drachmam dimidiam, musci scrupulum unum, camphoræ grana sex. Item, Accipe smaragdi, hyacinthi, topazij, ana partes æquales, triturentur & lauentur sicut abluit Mesue lapidẽ lazuli, fac pilulas cum succo acetosellæ. Dicunt huiusmodi lapides ab antiquis appellari Bezoar, id est liberatores mortis, & quod in hoc theriacam excellunt quod ipsa uenenũ à se pellit, non trahit ad se: huiusmodi autem lapides utrunq; faciunt, ideo debent per os administrari. Etiam possunt superponi plagæ, morsuræ, & bullæ uenenosæ. Hac etiam utuntur compositione, scilicet auri optimi, margaritarũ, serici crudi triti. Laudant etiam electuarium diambræ, de gemmis & chere

Lapides Bezoar.

mes Mesue: laudant granata, rubinos, carbunculos, sapphiros, palladios, corallos, grana tinctorũ, & lapidem inuentum in capite aspidis, & pariter cornu suũ, & cornu unicorni. Item electuarium lætificans Almansoris cum re aliqua refrigeratiua. Vtere etiam rebus sanguinem clarificãtibus, ut sunt lupuli, myrobalani, fumus terræ. Credo quod uti semine iuniperi cum semine myrti sit multum utile contra huiusmodi uenenum. Item tale electuarium. Sume citrum unum integrum, maceretur bene & coquatur cum saccharo & aqua rosarum. Et ubi non habetur citrus, fac cum limone seu pomo anarancio integro: multi utuntur uerbena. Sum dare solitus pauperibus parum panis bene tosti, intincti aceto cum modico rutæ & aliquando cũ cepæ portiuncula, do etiam nonnunquam ad superbibendũ parum uini puri. Item eiuscemodi panem tostum intinctũ aceto rosato cum pauculo cinnamomi, quãdoq; supersumendo pomum arancium, & parũ boni uini. De his quidem rebus administrare poteris, modo unam, modo alteram, his scilicet diebus quibus theriacam non sumis, nec ueras pilulas uel etiã illis eisdẽ diebus post uesperas. Vti etiam poteris sero, ieiuno stomacho, parũ istius nostræ confectionis. Cape sacchari rosati, diamarenati ana uncias quatuor, coriandrorum præparatorum, corallorũ rubeorũ, ana drachmam unam, cinnamomi drachmas duas, sed æstiuo tempore drach. unã,

tis citri

ſandalorum rub. croci ana drachmã dimidiam, uerum in æſtate croci ſcrupulum unum, confice cum acetoſitatis citri uncijs quatuor, ſuperbibe parum uini optimi, uel aceti roſati. Poteris etiam uti eo matutino tempore aliquando loco prædictarũ. Dixit Raimundus, quod ſuo tempore iuncti fuerunt Saturnus, Iupiter, et Mars in undeuigeſimo gradu Aquarij, anni milleſimi tricenteſimi quadrageſimiooctaui, in menſe Martio, quæ quidem coniunctio horribilia ſignificabat, præſertim graues peſtilentias frequentius per ſpacium annorum quadragintaquinque, eo quod fuerit in ſigno humano fixo in domo Saturni. Inter quas erat peſtilentia illa anni quadrageſimi octaui, ubi Medici Pariſienſes & ex Auinione, & Pedimontani nouam compoſuerunt theriacam ab ipſis expertam, & cum felicitate eos conſeruauit. Arnoldus Receptam conſcripſit, quam Raimundus eiuſdem diſcipulus his uerbis recitauit. Sume ſeminis iuniperi drachmas duas cum dimidia, chariophilorum, macis, nucis muſcatæ, zedoarij, zinziberis, ana drachmas duas, ariſtolochiæ longæ et rotũdæ, barbæ gentianæ, tormentillæ, barbæ herbæ tunici, dictami, inulæ campanæ, ana drachmã unam cum dimidia, ſaluiæ, rutæ, ſeminis balſamitæ, mentæ, pæoniæ, pulegij ceruini, ana drachmã unam, doronici Romani, baccarũ lauri, ſeminis acetoſæ, ſeminis citri, baſiliconis, maſticis, thuris, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſpodij, oßis

de corde cerui, rasuræ eboris, & cornu unicorni, margaritarum, sapphiri, smaragdi, corallorũ rubeorum, ligni aloës, sandalorum rubeorum, hyacinthi, topazij ana drachmam dimidiam, sacchari rosati, diaboraginati, diabuglossati, dianenufarati, diaacetosellati, pulparum tamarindi acetosi, theriacæ, ana drachmam dimidiã, sacchari libras tres, fac electuarium aut morsellos, cum aqua scabiosæ & rosata parum camphorata et cũ uino cydoniorũ, addendo folia auri quadraginta. Qui sitim patitur extra cibũ, utatur acetosa simplici cum pauxillo aquæ frigidæ uel uini maligranati acetosi cum iuleb rosato, uel uino acetoso. Poßis etiam exprimere acetositatem citri uel limonis, uel pomi anarancij, & bibere cum aqua & saccharo. Item succi rosarum, sacchari rosati, diamarenati, diaprunis, diacydonitis dissoluti cum aqua colata et expressa, bibendo cum aqua frigida. Item rosæ, myrobalani, tamarindi, cerasa acetosa, pruna persica sicca, cydonia trita, dissoluta, colata & expressa, bibe cum aqua & saccharo, ponendo plus de saccharo ubi minus est de calido, & minus de saccharo ubi plus fuerit de calido. Item succus rosarũ cum uino granatorũ: item oxysacchara cum aqua frigida recenti. In pluribus etiam rebus proficuum est uinum cydoniorum. Vti herbis cor ipsum sua uirtute respicientibus, utile est, ut sunt borago, buglossa, melissa, endiuia ac mentæ parum. Item

septem

septem principales herbæ quas contra uenenum plurimum ualere fertur, quarum prima est herba hypericon, alio nomine Perforata: secunda est herba dicta uincetoxicon, tertia enula, quarta raphanus, quinta dictamus, sexta aristolochia, septima lactucella. His additur ab Arnoldo & Raimundo, herba tunici. Nec prætermittenda est agrimonia, acetosella, cichoria, marrubium, hyssopus, scabiosa, pentaphyllon, capparis, limones, citrulli, arancij scilicet quos poma aurea uocamus: & uniuersaliter cuncta acetosa, & quæ ponticitatem quandã participant. Scias flosculos uitis multũ conferre, si eis in cibo & potu atq; electuarijs uti consuescas, pariter & aqua scabiosæ, necnon melissæ, in his omnibus quæ sanis simul et infirmis administrãtur mirabilis est, eo quod humiditates exiccet uenenosas. Et ubi in desiccãdo refrigeratione multa opus sit, utendum potius est aquis endiuiæ, rosarum, plantaginis, aceto rosato, uel aqua, uel succo acetosellæ, succo limonum, cedri, aranciorũ, cichoriæ, pimpinellæ, fumi terræ. Quum uero temperatis uti oportet, accipe aquam boraginis & buglossæ, singulis decoctionibus impone pruna damascena, myrobalanos, & tamarindos. Et hoc memori serua mente, quod cũctis in remedijs q̃ bene conueniunt hæc quatuor, uidelicet uinũ album, acetum album rosatum, aqua rosata, omnia æquali pondere, crocus pauxillula quantitate. Vbi absq; mora ac cũ

Septẽ herbæ principales cõtra uenenum.

facilitate quadam operari necesse fuerit, administrabis quæ opportuna sunt in forma subtili & liquida, uel ad suprabibendũ dato quæ prædiximus. Inquit Raimundus, quod si tandiu differri potest ut præmemoratarũ fiat compositio pilularum, melius esse ut exhibeantur pilulæ quàm pulueres, tum quia huiusmodi compositio melius fermentata est, qua quidem fermentatione ultra complexionalem, specificam quoq; contrahit uirtutẽ: tum quia permanendo in stomacho mage conseruat, roborat, confortat, ac melius discurrit per corporis remotiora, suprabibendo parũ alicuius liquidæ substantiæ, & multum abstinendo. Nec tamen ideo uolumus ut pilulæ sint ualde siccæ ac induratæ, imò si tales fuerint, decet ut reformentur. Congruit sanguineis phlebotomia, uidelicet extrahere sanguinem, ut conseruentur, si aliâs nullum ex se fluxum sanguinis haberent.

Sanguinei. Sanguineos eos intelligo qui decenter carnosi, colore rubei sunt, pilosi, robusti, q͞bus uenæ amplæ, et qui rebus uescũtur multi nutrimenti. His inquã, extrahatur sanguis ex basilica dextra, inde post bimestre spacium fiat iterum minutio ex basilica sinistra. Nec una pro uice excedas põdus libræ. Fiat etiam temporibus anni tẽperatis, ac luna in bono et fortunato aspectu existente. Sanguis purus minuitur oriente Sole, cholericus in meridie, melancholicus in occasu, phlegmaticus in medio noctis. Vult ideo Raimundus, ut iuxta ordinẽ Aui

cennæ,

cennæ, secundum quatuor species sanguinis prænumeratas, obseruētur in extrahēdo illæ quatuor horæ. Cognoscuntur autem hæ species, primo per earundem signa, deinde iuxta quatuor ætates quibus dominantur, succedēdo ordine prædicto. Et ubi nō apparuerit multa sanguinis abundantia, uult ne penitus minutio fiat, nec causa conseruationis, nec curæ. Et quū extrahere uolueris, cura ut die præcedenti fiat clystere, & exhibita sit aliqua medicina non solutiua. Nec prætermittendum duco, quod ubi sanguis ad alios multum declinat humores, minime sit euacuandum. Memineris Galenum & Auicennā, quanto magis medendi artem exercuere, tanto semper timidiores erga phlebotomiam esse factos, eo quod plus trahit phlebotomia ex naturali & bono, et ex spiritibus, quàm ipsa medicina: ac minus temporis concedit ad discernendū malum sanguinem à bono. Conferunt infantibus & pueris ea quæ cōtra uermes ualent, quorū his potißimū temporibus imminet periculū, administrato illis in potu semel in hebdomada dictami drachmam unam cum uino aliqualiter styptico, siue cum uino decoctionis absynthij & nigellæ, aut seminis sancti. Illiniatur item stomachus, umbilicus, gula & pectus, oleis herbisq; amaris et huiusmodi, quandoq; etiam exhibebis pilulas de reubarbaro. Verum quia multum humida complexio, multūq; calida periculosa est tempore pestis, opus est refrigera

tione, desiccatione, & frequenti euacuatione, quæ quidem secundum opportunitatem cũ moderamine fiant. Hunc defer sacculum cordi applicatũ. Sume rosarum rubearũ drachmas duas, sandalorum rub. corallorum rub. spodij, ana drachmã unã, zedoariæ, ligni aloës, cinnamomi, chariophilorũ, corticum citri, croci, ana drachmam dimidiam. Esto diligens ut omnis expurgetur superfluitas, ac cura ne stypticus maneat uenter, fisq; tardus ad solitas constringendum expurgationes, uel fluxus siue superfluitates, hæmorrhoides, scabies, naturales solitosq; sudores, plagas ueteres apertas, quibus sine molestia profluit humor, lachrymæ, sanguinẽ è naribus fluentem, solitum & ordinarium, uniuersales guttas & huiusmodi, quoniam hæc dicta expurgamenta securiorem reddunt à morbo. Admoneo rerum publicarũ gubernatores (secundũ Hippocratis experientiam) si fecerint ac ordinarint ignes & fumigia ex iunipero, myrto, terebenthina, et thuræ, mane & sero ante posticas, quarunq; ædium, domuum, & habitationum, statim expelleretur ab eo loco pestis. Valet loco iuniperi, laurus, saluia, rosmarinus, & herbarum quicquid est odoriferarũ. At terebẽthina mirabilis est. Multi Doctorum dicunt, ignem semper fore tempore pestis utilem, eo quod omnem dissoluit uaporem. Inquit Raimundus utendum esse confortantibus solũ, quum grossi apparent uapores & humidi. Calidis temporibus superare

perare debent odores in frigiditate alios: è diuerso quũ tempora frigida sint et humida, rosæ, sandali, myrtus, camphora, cortices pomorũ, mala granata calidos cõ temperant odores, similiter acetum, & uirides herbulæ frigidiusculæ. Consuluere Magi Persarũ regi pro sui defensione ab omni ueneno morboq; uenefico, sculpi faceret in lapide Hæmatite hominẽ flexis genibus stantem, cinctum serpente, dextra eius caput, leua caudam serpentis tenentem, et imprimi ligariq; faceret hunc lapidem in anulo aureo, uerum lapidi in loco capsulæ supponi barbam serpentariæ, quem quidem anulũ gestaret in digito. Laudat Auerrois hircinæ odoramentum urinæ. Moneo ut continuis utaris remedijs quũ fueris in loco infecto uel propè, eo quod cõtagio frequens est, infectusq; aër continuè noxius offendit. Volo diligenter aduertas, quũ fuerit coniunctio Solis & Lunæ, quumq; oppositio, id est quando est plenilunium: Item quando coniungitur Luna Saturno, & magis quando coniungitur Marti. Item quum fuerit in quadra cũ dictis Planetis. Et nota (ut refert Rasis) fortiter moueri solet uenenũ huiusmodi pestilentiæ in Solis ortu, in occasu, in meridie, et medio noctis, quia Sol quatuor his uicibus mutationem causat in aëre. Regnat in Vere, in Aestate magis, plus in Autumno. In Vere est aër calidus & humidus, & accedit sanguinis dominiũ. In æstate cholera, calidus aër multum aperit & penetrat, de-

bilitantur corpora, rebus replentur corruptibilibus, materiam humidam aëris caliditati in putredinem tribuentibus. Qui quidem calor si tam intus quàm extra cum siccitate foret, parum abesset, quemadmodũ etiã haud multum nocet humidum cum aëris tum complexionis frigiditati adiunctũ. Sed ualde periculosum est ubi calidum humido permixtum fuerit, uel foris uel intus. Experimento compertum habuimus, quod longa siccitas calido minuit tempore pestem: at frigido excitat, affert. Deniq; in autumno augmentatur fructuum repletio, ac corporũ debilitas, aër tenuis est ob æstatẽ præcedentem uaporũ facili susceptiuã, quos non resoluit propter caloris diminutionem, deinde nebulosus est ac uariabilis. Sæpenumero uentus adest grossus & humidus, excedit caliditas humiditatẽ, & frequenter aduenit, augmentaturq; pororũ oppilatio propter aëris crebrò post calidum præcedens, frigiditatem. Sciendũ etiam quod quũ pori ualde oppilati sunt, cõprimunt putrescibilem ad intra materiam. Ecõtrariò quũ plus æquo aperti, repente nimis uenenosum capiunt aërẽ, ita ut nonnunquam (maxime post sudorem uel coitũ) paucis (ut gladius) occidit horis.

De modo curandi secundum rationem physicam. CAP. VII.

IN pestilentiali febre non expurgato ueneno, caue ne administres intus nec extra res partium pectoris simpli

simpliciter aperitiuas, eo quod aditum præbent ueneno ad cor, & spiritibus uiam aperiunt exhalationis: sed ut inflãmatio prohibeatur & putrefactio, utere subitò aliquantulum infrigidantibus et multum desiccantibus. Roborant nanque cor, & uias claudunt uersus ipsum tendentes, ne uenenum ad illud perueniat: pro parte etiam bene purgandus est humor, & spiritus nutrimento sæpius recreandi, & quæ contra uenenũ ualent continuè administra, id quidem sua natura cor petit. Quod si differas donec uenenum eò peruenerit, fortasse fieri poterit, ut partes cordis multũ inde constringantur, quas quidem denuo aperire quàm proficuum, plus forte noxium periculosum'ue esset. Igitur quũ primum caput omniaq; membra grauari simul adiuncta febre quispiam perceperit, uide ex signis ne mendacibus ambiguisq; fidem habeas, nec differas quousq; appareat inflatio uel bulla. Sed hæc quũ emineant, eo citius quo poteris cõfestim inungas oleo de scorpionibus & theriaca, pulsus temporum, manuum & pedũ, nares, occiput, gulam, pectus & locum circa bullam & apostema si apparuerit. Vera olei compositio talis est. Sume olei oliuæ annorũ quinquaginta uncias octo, imponas scorpiones numero quinquaginta, simul cũ oleo bulliant ita ut fundum petant, quod facias in æstate, & maxime mense Augusti, serua & utere, est enim mirabile contra uenena. Quod si stomachus cibo grauatus

Olei de Scorpionibus cõfectio

fuerit, prouocandus est uomitus cum facilitate, cũ aqua tepida, aceto, & oleo, etiã cum raphano, tentando etiã prouocationem cum penna, & statim postea facias clystere. Et renouabis omni die maluarũ decoctionem & matris uiolarum, bletæ, hordei, lactucæ, camomillæ, mellis uiolati, sacchari rubei, uitelli unius oui, diasenæ uel casiæ unciam unam, succi rosarum solutiui drachmas duas, salis cõmunis & olei uiolati quod satis est. Hoc facto, applicabis epithema cordi ex rebus cordialibus frigidiusculis à prædominio. Sume aquarũ rosarũ, buglossæ, acetosellæ, nenufari, ana drachmas duas, aquarum melissæ, succi granatorũ medij saporis, acetositatis citri, ana drachmam unam, succi cydoniorum unciam unam, sandalorũ alborũ rubeorum & citrinorum, ana drachmas duas, spodij rasuræ eboris, seminũ citri, seminis acetosæ, ana drachmam dimidiam, granorum tinctorũ grana sex, camphoræ drachmam dimidiam, conterantur bene omnia, & calefiant in uase uitreato puro. Post cũ panno de Grana temperate calido superponas pectori, singulis tribus horis ipsum renouando. Item pro stomacho hanc habeto in sacculo cõpositionem, ad uiuificandum & roborandum spiritus eius. Sume absynthij, mentæ, ana manipulũ unum, melissæ acetosæ, ana manipulũ dimidiũ, rosarũ rubearum unciam unam, corticũ citri, risi, ana drach. tres, coriandrorũ præparatorũ drachmas duas, corallorũ

rub.

rub. masticis, sandalorum rub. ana drachmam unam, macis, foliorũ chariophilorũ, ana drachmã dimidiã, nucum cupreßi numero quatuor, componas cum succo cydoniorũ. Item sub brachijs hoc remediũ administrabis. Sume rosarum, florum camomillæ, meliloti, florũ myrti, nucũ cypreßi, sandalorũ, omniũ in debita quantitate, bulliãt in aqua cui intingatur spongia uel stupa, quæ postmodum exprimatur, & temperate calida applicetur, sæpiusq; renoua: Istud enim mirabile est.

Cucurbitularum usus, & curandi ratio per sanguinis mißionem.

CAP. VIII.

His factis & debite, ut dictum est, administratis, si bulla uel signum in tibijs adhuc nõ apparuerit, duas confestim natibus uentosas applica, & duas pariter coxis à parte posteriori. Voluere ueteres ut post huiusmodi uentosarũ depositionem fieret phlebotomia. Et si bulla uel signum solitum non apparuerit, fiat ex uena cõmuni à parte dextra, ad prohibendum, ne uenenum partes cordis attingat: & si etiam apparuerit huiusmodi signũ uel bulla, eodem in latere extrahendus est sanguis, & hoc ne se extendat dilatetq; uenenũ (ut semper solet) per omnes uenas ac corporis partes. Quod si circa aures apparuerit, uel collũ, minuatur ex cephalica in parte qua signum, iuxta pollicem manus. Si sub axillis apparuerit, euacuetur hepa-

tica in brachio eius partis in qua signum. Si in inguini bus, fiat phlebothomia ex saphena, hoc est sub talo pedis eiusdem lateris. Deniq; in uniuersali, quoties ab origine gulæ ad caput usq; huiusmodi signum appareat, fiat minutio ex cephalica in parte signi apparentis. Si ab ea parte usq; ad umbilicum ante uel retro, fiat pariter phlebothomia ex hepatica. Si ab umbilico infrà debet minui saphena modo quo suprà. Et phlebotomandum est quàm citius fieri potest, saltem quum primo apparere incipit apostema. Intrepide autem bonam quantitatem extrahi facias, nisi patiens forte modici fuerit sanguinis extractis duabus uncijs uel circà, siste paulu lum, ut dijudicari poßit an bonus sit sanguis uel ne. Si malus, extrahere poteris copiosius: si bonus, parcius. In debilibus & sanguine nõ multũ abundantibus sufficit extractio duarum unciarum. At febrilis tempore rigoris id minime feceris. Patiens autem quum fit sanguinis minutio, degustet uel ore teneat pomum anarancia & acetosa quæq;, naso, fronti, ac temporum pulsibus acetum applicando, hic nam cõmunis phlebotomandi est modus. Fulgineus Gentilis plurimũ laudat id quod iam dicemus, ut rem quampiam expertam. Si solitum apparens apostema uenerit circa spatulas, applicandæ sunt uentosæ ubi iunguntur ipsæ spatulæ, minutio autẽ fiat ex mediana quæ dici solet cõmunis & nigra. Si apparuerit in collo uel capite, minuatur cephalica iuxta

pollices

pollices manuũ. Si sub uel dextro in brachio, phlebotomandus est de uena pulmonis inter medium & anularem eiusdem lateris digitum. Si circa brachiũ uel latus sinistrum, ex uena Saluatella inter dextræ manus paruum & anularem. Si in inguinibus uel in sinistro latere, ex uena Paralytica minutio fienda est inter poplitem pedis & alium propinquum eodem in latere. Si appareat in tibia uel pede dextro, ex uena sic dicta Vena mulierum. Solent doctores Hispani & Catellani prima post factum clystere uel saltem secunda die, facere phlebotomiã duabus interpolatis uicibus. In sanguineis robustis ac bonæ ætatis hominibus primo die sic faciunt: Primo extrahunt sanguinẽ in parte opposita, eo quod humor in motu adhuc existat, nec iam ueneficus factus est. Si apostema sub brachio sinistro apparuerit, minuunt subitò à manu dextra uncias sex uel quatuor, uel ex cauilla pedis sinistri uncias tres. Post uero horas sex uel octo recreato patiente atque quieto, extrahũt à sinistro brachio uncias sex uel quatuor aut tres iuxta cõpreßionẽ & uirtutẽ uenæ großioris, quoniam ea opportunius phlebotomiã exposcere se monstrat. E diuerso faciũt ubi apostema in inguinibus appareat, primo quidẽ minuunt in brachio eiusdem lateris, secundo in pede illius etiã eiusdem partis ex Saphena. Verum si patiens haud multũ robustus fuerit, nec sanguine abundans, attamen naturalem habet decenter ui-

Hispanorũ medicorum in sanguinis missione modi.

gorē uirtutisq́; constantiā, aut sit ut iam existat in fine secundi, uel in tertio die, quū iam uerisimile sit materiā ipsam suum cursum motumq́; cepisse, iamq́; ueneno infectam esse, euacuant uncias duas uel quatuor à latere apostematis loco apostemati quàm sit poßibile propinquiori. Si post aures extiterit, minuūt ex Cephalica eiusdem lateris. Quod si hæc ipsa haud ita facile cōprehendi poßit, fiat in Mediana uniuerso corpori cōparticipante. Quod si nec ista pateat, fiat in manu eadem ex uena quæ est inter pollicem & indicem. Similiter autem faciunt à medio secundæ diei ad sequentes, sed ab initio ad medium secundi facerent phlebotomiā ex parte opposita, similiter à primo ad medium secundi. Si apostema est sub brachio, euacuandum est ex uena eiusdem brachij, & ex uena cōmuni, uel saltem ex hepatica, aut eiusdem manus infra digitum medium et sibi adhærentem. Si in eodem prædicto tempore signū ipsum in inguinibus fuerit, incidas uenam sub eiusdem lateris genu, aut sub cauilla eiusdē pedis. Si signū uergit uersus nates, mitte sanguinem de großiori uena, & magis apparente in dorso pedis eiusdem lateris. Istorū quoque modus est, quod citra secundæ dimidium diei, incipiunt utplurimum in latere opposito sanguinem extrahere, ultra uero ut plurimum in contrarium.

Nos autem ad canones nostros uniuersales accedamus. Quia eiuscemodi morbus uel est in ipso sanguine, uel

in humoribus sanguine permixtis: ideo mihi uidetur extrahendũ esse sanguinem omnibus, ab annis quatuordecim usq; ad sexaginta, ratus multo satius fore, ut uenenum quod per uenæ apertionem expiret, quàm sanguinis effluxu magnopere cruciari. Extrahe ipsum iterata uice cum sex horarum interstitio. Robustis autem corporibus & sanguine multũ abundantibus, extrahe ad summum, libram unam: Mediocriter uero robustis, & mediocriter sanguineis adusq; uncias octo: debilioribus autem constante pulsu, uncias quatuor uel tres, siue duas aut saltem unam. Vbi uero dominium cholera obtineat, non excedat uncias extractio duas. Multi extrahere præcipiunt, quousq; nõ debilis, debilitetur. Hoc autem mihi minime placet, quandoquidem spiritus dissoluit. Vbi pulsus uacillat, nil prorsus extrahendum. Maior uero mihi est cura ut prius appareat apostema, etiam postmodum prouocentur hæmorrhoides frictionibus factis cum rebus asperis, & succo cæparum, cum uentosis & scarificationibus, et sanguisugis. Vbi sanguis abundat facias idem post alteram uenæ sectionem. Vbi autem modicum fuerit sanguinis, saltem id feceris.

De medicinis uenenum dissoluentibus & ad extrà trahentibus. CAP. IX.

QVidam ut primo semel euacuatus est sanguis, applicant epithema. Verum sapientiores id

agunt à principio, sæpiusq; renouant, uidelicet à tertia in tertiam horam, apponunt temperate calidũ cum panno coccineo. Descripsimus unum supra, alterum hoc est. Sume aquarum rosarum, aquarũ endiuiæ, buglossæ, melissæ, ana libram dimidiã, aceti uncias duas sandalorum, rosarum, corallorũ, ana drachmas tres, spodij drachmas duas, margaritarũ, hyacinthorum, sapphiri, ana scrupulũ unum, been albi & rubei, oßis de corde cerui, seminum citri, ana drachmam dimidiã, musci scrupulum dimidium, camphoræ, croci, ana scrupulum unum. Si insolitam in patiente noueris caliditatem, fac ut ungatur hepar, & regio renũ, ungento sandalino, bis in die. Inde post horas quatuor (more consueto & ordine) exhibendæ sunt pulueris contra morbum drachmæ duæ uel una cum albo uino & aquis endiuiæ, necnon acetosellæ, pariter & theriacæ drachmæ duæ, uel saltem una. Post hunc ipsum potum coadiuua cum pannis, & fumigijs calidis, naturam ad sudorem. Nec erraret qui theriacam solam administraret: ueruntamen plus in usu est eam dare cum pulueribus. Addunt nonnulli acetum, & id mihi haud displicet: placet quoq; eam sæpius administrari. Et utilis est simul cum theriaca, aqua scabiosæ & melissæ, ubi nõ multa adsit caliditas. Antiqua cõtra morbum pulueris talis est descriptio. Cape dictami albi, corallorum alborum, tormentillæ, boli armeni, gentianæ, ana un-

ciam

ciam unam, terræ ſigillatæ unciam dimidiã. Moder- nior hæc eſt. Sume barbam dictami, barbam tormentillæ, agrimoniæ, ligni aloës, boli armeni, ualerianæ, lapatij, ſandalorũ rubeorũ, ana partes æquales, barbæ ſcabioſæ ad pondus omniũ, miſce cum ſanguine tauri deſiccati ad ſolem & deſtillati. Alia deſcriptio. Sume ſpodij, dictami albi, gentianæ, tormentillæ, granorum iuniperi, ſeminum citri, carlinæ, ana drachmas quatuor, foliorum albatri uncias duas. Tertia deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami albi, cornu cerui uſti, zedoariæ, ana drachmam unam, margaritarũ, corallorum rub. ana ſcrupulos duos. Quarta deſcriptio. Sume tormentillæ, dictami albi, boli armeni, camphoræ, margaritarum, ſandalorum rub. cornu cerui uſti, ariſtolochiæ rotundæ, ſacchari albi, ana drach. duas. Quinta deſcriptio. Sume tormẽtillæ, dictami, ana drachmas duas, ſeminis acetoſæ, ſeminum citri, ana drachmas tres, zinziberis albi, cinnamomi, croci, ana ſcrupulum unum, boli armeni, terræ ſigillatæ, ana drachmas duas cum dimidia, ſacchari uncias duas. Hic puluis multum (ut fama eſt) ualet contra uenenũ, tam antequàm poſt adminiſtratus. Sexta deſcriptio. Sume radicum tormentillæ drachmas duas, ſandalorũ rub. dictami albi recentis, cornu cerui uſti, margaritarũ, boli armeni, ariſtolochiæ rotundæ, ana drachmã unam, camphoræ drachmam dimidiam, ſacchari albi, drach.

mas duas, pimpinellæ, myrrhæ, zedoariæ, ana drachmam unam, sandalorũ, terræ sigillatæ, ana drachmas duas, seminum citri, croci, ana scrupulũ unum, cornu unicornis, hyacinthorũ, ana drachmã dimidiã. Hi pulueres uigorem præstãt cordi, aduuantq; ipsum in expellendo à se uenenũ, putrescibiles humores desiccant, cohibẽt uias cordis ne uenenũ ipsum attingat: frequenter etiam uenenum expellunt per uiam sudoris. Experimento compertum habetur priorem, quam diximus antiquam, descriptionem, ac inter modernas ultimam cæteris esse multò ac longe efficaciorem. Sunt quidam qui post uomitus prouocationem (si ea opus sit) facto etiam clystere et inunctione, primo exhibent pulueres atq; epithema: post cuius operationẽ tunc primũ euacuant sanguinem. Id autem faciunt ubi patiens sanguinis multum habuerit, nec forte in hoc errant. At ubi fieri non poßit sanguinis extractio, tum defectu sanguinis, loco phlebotomiæ exhibent medicinã, prius tamẽ puluerem. Postquàm sudauerit infirmus aut debitum sudoris tempus elapsum fuerit, nõ expectanda est humoris digestio, quoniam non adest temporis mora atq; facultas pro celebranda digestione. Equidem quũ neceßitas immineat (siquidẽ ea ipsa nõ subest legi) minime obseruanda est cõsueta temporum discretio atq; dierum. Nec confidendũ est spe aliqua in operæ naturæ ad euacuationem enitentis, quoniam irregularis est propter

indige-

indigestionem impetumq; ueneni, equidē oppressa natura ut potest plus operatur quàm debeat. Post ideo cō petens sudandi tempus, uel sanguinem si abundat minues, uel non abundante dabis purgationem, ex rebus tamen nō cōmouentibus stomachū. Factus enim cū uiolentia uomitus pectoris dilatando uias facit ut ad cor uenenum percurrat, trahitq; ipsum ad cerebrum. Hac de causa errant qui capraginem & res huiusmodi exhibent uomitiuas & uenenosas: Vix enim uni resistere potest natura ueneno. Posset forte nobis quispiam opponere cur uenenatos ad uomitum producere physici soleant? Dico nō parem esse uenenorū conditionē: cætera enim plus habent materiæ, & ad educendum aptiora per uomitum, & sunt in stomacho, istud uero uapor est quidam uenenosus & in partibus pectoris. Nulla igitur adsit medicina quæ uomitum uiolenter producere poßit, ad eum qui nulla cū uiolentia damnarē minime. Approbatum tamen magis, ut per inferiora diuersio fiat. Dissoluatur, quam dabis, medicina in uino albo, et aquis scabiosæ, endiuiæ, rosarum, plantaginis, buglossæ, melissæ, aceto rosato, in quibus facta sit decoctio ex prunis Damascenis, myrobalanis, tamarindis. Si autem morbus inuadit aliquem stomacho repleto, quid nam faciendū erit iuxta ordinem modernorū? Fac ut post unctionem cum oleo scorpionum & theriaca faciliter uomat, cum aqua tepida, aceto, oleo, & suc

co raphani, tentando etiam prouocationem cum penna longa, deinde administrabis clystere, postmodũ epithema, & de ipsis pulueribus. Deinde tẽpore quo iam quietior & restauratus egrotans fuerit, uenam seces, si est sanguineus: sin minus, administra medicinam. Et si in phlebotomia ultra quatuor sanguinis uncias extraxeris, abstine à medicina quousq; transactæ sint à phlebotomia horæ duodecim. Et licet phlebotomiam peregeris, spem tamen non ponas in sola ipsa, præsertim in plethorico, sanguineo, & robusto corpore. Quinimo & in alijs quibus parũ sanguinis extraxisti, etiã propinanda est suo tempore medicina iuxta complexionis qualitatem & uirtutis. Similiter si prius medicinã dederis, non eris ea contentus, si fuerit plethoricum corpus, uirtute consentiente, phlebotomiam quoque tempore & modo iniunge. Et hanc distinctionem facies, scilicet in administrando unum & alterum, ubi id poßibile & conueniens. Sed ubi sanguis abundat, præcedat phlebotomia & sit copiosior: ubi uero sanguis non abundat, medicina præcedat, & phlebothomia sequatur, modica tamen, scilicet potius euentandi quàm diminuendi causa. Post tertium diem nulla fieri debet sanguinis extractio, nisi te ad hoc sanguinis multitudo cõpellat. Quotiescunq; medicinam uel phlebotomiam seu uomitiuum administras, ad hoc ut eiuscemodi agitatione ipsum uenenum à signo non reuertatur ad intus,

si signum

si signum fuerit apparens, fac ut in tali cõmotione po-
nas sub & supra signum, uentosas & sanguisugas, &
super cor epithemata frigida. Et antè et post propina-
bis per os ea quæ defendunt à ueneno, uidelicet theria-
cam, bolum armeni, smaragdos, hyacinthos, topaziũ,
uel saltem alia gemmarũ genera, aut corallos cum suc
co herbarum contra uenenum. Quum facis purgatio-
nem exhibe medicinam cum modico croci in decoctio-
ne supradicta. Principalis & securior medicina secun-
dum Persarũ Medicos, & Mesuen, est triferæ persicæ
uncia una cum electuarij Hamech drach. duabus, uel
ad minus Triferæ uncia dimidia, & electuarij Ha-
mech drachma una uel dimidia. Sed maxime robu-
stis datur uncia una cum electuarij Hamech drach-
mis tribus, & Persiani eam administrant cum aqua fri
gida uel succo solatri uel endiuiæ. De hoc sæpius au-
diui, & felix periculum feci iam præsenti anno. Vbi
autem trifera & electuariũ hamech defuerint, propi-
nabis diasenæ loco triferæ, & diamanna, uel succũ ro
sarum loco electuarij hamech modo prædicto. Experi
entiam feci & multæ utilitatis securitatisq; hanc com-
positionẽ reperi. Sume triferæ persicæ, pulpæ casiæ,
ana unciam dimidiam, reubarbari, diamannæ uel ele-
ctuarij hamech drachmam unam. Sed ubi natura uali
da est & uenter stypticus, dabis diamannæ uel electua
rij hamech drachmas duas, distempera cum aquis bu-

glossæ, endiuiæ cum decoctionibus supradictis et aquis prædictis. Ego uero reubarbarũ in uino albo & aquis endiuiæ cum modico spicæ teneo per horã, quod do in substantia cõmiscendo omnia simul, sæpius etiam addo postmodum mannæ unciam unam. Conueniunt & pilulæ de fumo terræ, aggregatiuæ pilulæ, partes æquales, robustis quidem in toto drachma una, alijs uero in toto drachma dimidia, suprabibendo uinum albũ cum aquis endiuiæ, uel rosarum & scabiosæ. Etiam ipsæ solæ Aggregatiuæ in omni tempore, præsertim minus æstiuo drachma una uel dimidia. Notandum si febris inhæret humoribus subtilibus & calidis, apparebit sitis uehemẽs, gulæ ariditas, linguæ nigredo, acutus capitis dolor, phrenesis, uel similia horrenda accidentia. Si autem grossioribus inhæserit humoribus, & minus furiosis, febris uidebitur lenta, & prædicta accidentia remissiora. Considera eiuscemodi signa, et scias quod in quocunq; humore conuenit trifera cum agarico, & pilulæ aggregatiuæ uel solæ, uel cum pilulis de fumo terræ. Syrupus etiã solutiuus quem dicemus inferius, si fuerit in materia furiosa, etiam conuenit diasenæ cum electuario hamech uel succo rosarum. Item casia cum Reubarbaro, item manna cum diamanna in decoctionibus frigidis. Si est in materia grossa frigida & humida, conueniunt robustioribus pilularũ aggregatiuarum scrupuli duo, pilularum de agarico scrupulus

us unus. Debilioribus uero diacatholiconis uncia una cum diafeniconis drachmis duabus, uel cũ agarici trochiscati drachma una uel semis. Item de pillullis contra morbum dictis superius, drach. una uel semis, & forte eiuscemodi pilulæ conueniunt in quocunq; humore. Nota quod agaricus bene præparatus & trochiscatus est singularis in hoc casu in quocunq; humore et membro. Ideo quando certior essem de sua præparatione uterer eo in omni medicina, dando drachmas duas, uel unam, uel semis de eius trochiscis, iuxta potentiam medicinæ, & iuxta complexionẽ hominis. Et ubi dubitarem de eius præparatione, infunderem eum in oxymelle squillitico cum salgemma, & postea colando ponerem super medicinam absq; expreßione. Item notandum quod pilulæ aggregatiuæ sunt appropriatæ, & loco illarũ debent administrari pilulæ Sine quibus, minus robustis. Et scias melius esse dare medicinã quàm pilulas in hoc casu. Et si haberi poßit diamanna melior est succo rosarum & fortior. Et electuariũ hamech melius est ambobus, scilicet & diamanna & succo rosarum. Demum in omni humore mirabilis est iste syrupus solutiuus loco medicinæ ad minus uncia una, & ad ultimum duæ, cum aqua rosarum & uino albo. Sume corticum citri, radicum capparis, berberis, sandalorum rub. spodij, ana drachmas duas, chariophillatæ, melissæ, buglossæ, boraginis, cichoriæ, ana mani- Agaricus.

pulum unũ, acetosæ praßij, hepaticæ, ana manipulum unum cum dimidio, scariolæ syluestris drachmas duas, seminis cucurbitæ, scilicet peponũ, citrulli, cucumeris, uiolarum, ana manipulũ unum, thymi, epithymi, agarici, reubarbari, senæ, polipodij, ana drachmas duas, succi absynthij, fumi terræ, ebuli & plantaginis, ana drachmas sex, myrobalanorũ chebulorũ drachmam unam, citrinorũ drachmam dimidiã, diagridij drachmas duas, sacchari albi libras duas, fac syrupum cum aceto cydoniorum. Iste syrupus à Doctoribus uocatur diuinus in conseruando & curando, quia statim abscindit humores putrescibiles, confortat membra principalia, pellit uenenum ad extra, & de eo plures uisæ sunt experientiæ. Inter cæteros Doctores Petrus de Tußigniana, & Gentilis Fulgineus, eum mirum in modum cõmendant, & mihi uidetur eum factum esse ad intentionẽ triferæ persicæ, sed magis solutiuus, & mihi summopere placet in personis non debilißimis, & non habentibus uentrem ualde lubricum. Sumatur semel in hebdomada à sanis & ægris. Nota quod post operationem medicinæ, aut phlebotomiam, si medicinã non administraueris die sequenti, propinatur theriacæ drachma una cum aquæ rosarum uncia una cum modico aceti rosati. Nec timeas theriacæ caliditatem, quoniam tam modica portio parum calefacere potest, eo quod qualitas elementaris, qualis est caliditas & simi-

les,

les, quũ ſint ualde materiales, haud multum operatur, niſi multa cum materia. Verum ſpecifica uirtus utpote quæ donum ſit cœleſte, & quaſi ſpiritale, multum operatur ſecundum Galenum pauca etiam cum materia. Theriaca autem à proprietate ſpecifica operatur contra uenenũ, ac præter hoc, caliditatis ſecundũ uix perficit gradum, ideo longe potentior eſt ad uenenum expellendum, quàm ad calefaciendum. Febris item peſtilentialis multo magis uenenoſa quàm calida, at exhibenda eſt theriaca cum aqua roſarum, & etiam in cæteris curandũ eſt ut tendant ad quandam frigiditatem, quatenus hac ipſa uti ualeas. Poteſt etiam dari Mithridatum loco theriacæ, ſed multo potiores ex theriaca uiſæ ſunt experientiæ. Ideo inquit Moyſes Aegyptius narratum ſibi eſſe à ſapiente quodam Medico, ſe dum tempore peſtis in Antiochia artem exerceret, ipſa reuerum reperiſſe, cætera remedia cuncta fore debilia, at ſolum qui monitu ſuo theriacam aſſumebant, tutos & ſuperſtites euaſiſſe, cæteri nequaquam. Et hi tantũ qui ea poſt morbi inuaſionẽ uſi ſunt, liberati fuere, alij uitam morte cõmutarunt. Per hoc confirmatur quod inquit Galenus in libello De theriaca ad Cæſarem, eam eſſe omnibus uenenis peraduerſam, foreq́; potentem, ubi cætera deficiunt ac ſunt debilia. Hoc autẽ habet à uirtute quadam miraculoſa. Sunt etiam qui urinã potu exhibeant, uel lixiuium, item ſuccum cæparũ al-

barum cum aceto, haud scio quid mihi dicendum. Hoc moneo ne confidentiam habeas in purgatione postquã eam feceris, etiam si ex ipsa melius se habeat infirmus, sed quum æger melius habere uidebitur, tertia die aut quarta post purgationem, si multa adhuc adsit sanguinis superfluitas extrahe parum de sanguine, & reitera eandem medicinalem purgationem. Quod si nõ ad modum abundat, repete saltem pulueres & medicinã, ne recidat in peius. Quidã exhibent euphorbiũ cũ mastice ac gũma elemi. Sume euphorbij drach. quinque, & scrupulũ unum, gummæ elemi uncias duas, masticis unciam unã cũ dimidia, dabis robustis ad pondus drachmam unam, debilibus scrupulũ unum, cum aquis endiuiæ et scabiosæ. Est quidẽ periculosa medicina, nec nisi robustißimis appropriatur, ac nisi in principio. Asserũt nõnulli gummã elemi fore gummã arboris cedrini. Sciendum quod hoc in casu non debilis exhibenda est medicina, id est, quæ exilem faciat operationem, quoniã natura ipsa si prima medicina non bene sit operata, secundã non expectat. Nec tamen decet nimio impetu soluere, nam ex hoc resoluerẽtur spiritus, istudq́; malum mage consistit in qualitate quadam uenenosa, quàm in quantitate materiæ. Inquit Gentilis Fulgineus se multa expertũ cum supradicto puluere, ab initio sic ipsum administrabat. Sume euphorbij drachmam dimidiam, masticis drachmam unam, dabat ex his scrupulos

pulos duos, & multum plethoricis drachmam unam. At mihi multo magis placet agaricus, quia, ut aiūt Democritus Galenus & Auicenna, ab omnibus membris aliquem trahit humorem, similitérque habet uirtutem quasi theriacæ, aduersus omne uenenum cor roborat, idq; ab omni ueneno expurgat, grossos principaliter purgat humores, nec relinquit tenues quoq; intentatos. Sit albus, porosus, rotundus, necnon et fractu facilis, dulcis ac leuis. Sit quoq; modicæ amaritudinis & stypticitatis, bene tritus, & mixtus cum salisgemmæ parte tertia, et sic corrigatur cum salgemma, melle rosato colato, oxymelle squillitico, & uino infusionis zinziberis, & sic præparetur introchiscatū. Et debilibus tutius est ut detur permixtus alijs rebus, quàm solus, et melius in decoctionibus quàm in substantia, quoniā frequenter longos producit uomitus, uentrisq; dolores, nisi bene electus & præparatus sit. Quod si debite fuerit electus & præparatus, est medicina sancta & familiaris secundum Democritum & Mesue. Felices nanq; fecimus (modo & ordine dicto) ipso cum agarico experientias. At circa euphorbiū cōpertū habuimus, quod ualde bonum nonnunquam fecerit opus, at sæpiuscule contrarium. Vniuersaliter & in summa sis celer in euacuando & frequens, obseruatis modo, & ordine. Frequentius infirmum recrea, quoniam spiritus aliàs plurimum resoluuntur, nec tantū ea dato, siue cibaria, siue

Agarici boni substātia qualis.

ue medicinalia, quæ solum mollificāt, sed his permisce refrigeratiua desiccatiua, & cordis confortatiua, quæ etiam ueneno resistant.

De cibatione, & regimine ægrotantis.

CAPVT X.

Cibus esse debet (secundum Rasim & Auicennā quarto Canonis) frequēs, modicus, leuis, elixus ac multi et humidi nutrimenti, conditus cum rebus acetosis & frigidis, ut scilicet cum endiuia, acetosella, aceto, agresto, malis granatis, arancijs, limonibus, cerasijs acetosis, prunis. Cibi substantia sint pulli, perdix, phasianus, contusum, consummatum, destillatum, oua recentia, hœdinas quoque carnes non prohibeo. Summa, nutriatur rebus liquidis, humidis, & multi nutrimenti. Sic tamen nutriri debet ut natura toleret nec febres multiplicentur: plus enim multo quàm cæteris, hoc in casu uberiori opus est alimento. Inquit Auicenna quarto Canone, quod uenarum repletio per nutrimentum prohibet uaporis uenenosi aëris & humoris transitum, & quod hi frequentius liberentur qui intrepide nutrimento adiuuantur. Nota quod facto clystere solutiuo, de quo supra mentionem fecimus, si restauratione opus sit alia, sumat aliquid per os, facies solutionem uel cum enemate uel suppositorio, inde ad horas quatuor administrabis aliquid nutrimenti, de quo paulò supra disseruimus. Vinū sit album, subtile, odoriferum

riferum, dilutum cum aqua ferrata, recenti saltem, parte æquali. Melior uero esset aqua aurata in qua aurum ignitum extinctum sit, uel etiam extingui potest aurum in uino. Nō sinas eum pati sitim, nec os exiccari, sed continue fac ipsum gargarizare cum uino albo bene diluto. Res teneat in ore humidas, frigidulas, frequenter bibat de acetositate citri, & iuleb rosato, ana partes æquales cum uino granatorū & aqua siue succo acetosellæ. Vtilis est syrupus acetosæ simplicis cum aqua ferrata, & pariter succus cedri uel limonum siue aranciorum expressorum, hæc dabis cum aqua et saccharo fini, uel forte melius cum aqua hordei uel ferrata. Item saccharum rosatum aut diamarenatū uel diaprunis & diacydoniten dissolutum in aqua colatum & expressum, uel rosas, cerasa acetosa, myrobalanos, tamarindos, pruna, cydonia, persica sicca, trita & infusa in aqua, post colata expressa & cum sacchar o & aqua recenti exhibita utilia sunt. Conuenit etiam acetum album cum aqua ferrata & sacchar o ægris simul atq; sanis. Confert etiā oxysacchara composita cum aceto albo, succo granatorū acetosorum & sacchar o. Prodest quoque succus granatorum medij saporis, uel succus siue uinum acetosorum cum modico sacchari, et aqua ordei cum uino granatorum. Bonum est anulos aureos in aqua tandiu confricare, ut aliquantulum rodantur per aquam. Item bullire aquam cum auro, &

ea uti in cibo & potu bonum est. Secundum Gentilem fieri fortasse potest, ut aurum ad formam reducatur liquidam aptam ad potandum, hoc modo: Sume auri unciam unam, argenti uiui uncias duas, misce & simul mixta maneant quousq; aurum dissoluatur, deinde imponas alembico cum igne lento, intantum quod argentum uiuum alembicum exeat. Postea excipias aurũ ex fundo alembici, & adde aquarũ buglossæ uncias quadragintaseptem, ponas in alembicum uitreum bene obturatum. Continuabis sub eo ignem per tres dies & noctes, ignem dico bene proportionatum, in fine si calluerís artem, inuenies aquam minime consumptam, & aurum liquefactum, et hoc est aurum potabile cordialißimum, & digeri potest. Aurum quidem alia forma parum est utile, quia digeri nequaquam potest. Administrabis bis in die ieiuno stomacho ex his syrupis, scilicet de acetositate citri, de limonibus, de cichoria, de fumo terræ, ana drachmã dimidiã, cũ uncia una aquarum melissæ & succi acetosellæ. Item syrupi de agresta, de ribes, rob berberis, de cydonijs, de granatis medij saporis, de granatis cũ aquis endiuiæ & buglossæ. Item syrupi de endiuia cum aquis endiuiæ & acetositate citri, cum succo acetosellæ, & uino granatorũ acetosorum, item succum limonum, uel citri, uel aranciorum expressorum exhibendum cum aqua & sacchato. Non displiceret si loco aquæ administrares brodiũ

pullorum,

pullorum, quod appellari uulgariter solet Piperata, aut perdicem coctam cũ agresta & endiuia exinde colata, cui mixtũ sit aliquid ex memoratis succis, cũ dulcibus cõtemperando acetosa, ueluti natura facit in granatis medij saporis. Etiam mala granata acetosa cum uino & succo suo sola, uel etiam cum alijs succis, condiantur bene omnia. Item succum rosarum, myrobalanos, tamarindos, saccharum rosatum & diamarenatum, diaprunis, diacydoniten, dissoluta in aqua, & colata & expressa, bibenda sunt cum aqua recenti. Item oxysacchara cum iuleb rosato & aqua ferrata. Item succum rosarum & acetositatem citri cum uino granatorum. Nota, syrupus acetosæ scilicet in quocunq; utilis est syrupo. Vbi non habeatur acetositas citri, exprime limones uel arancios, et cum saccharo tempera, & ubi maior adsit caliditas, maiori quantitate dabis acetosa: ubi minor, minori. Et ubi non habeatur syrupus acetosus, dabis acetum, aquam & saccharũ simul permixta. Album acetum melius est rubro. Item syrupũ hunc optimũ. Sume succi melissæ, boraginis, buglossæ depurati, ana uncias tres, aquæ rosarũ, aceti albi, ana unciam unam cum dimidia, acetositatis citri & limonum unciam dimidiam, sacchari albi libram unam, ex hoc propinabis uncias duas cum aquarum buglossæ & acetosellæ uncijs duabus & dimidia, ex his utere quo placet. Et simul dato duos trochiscos de cam-

phora. Quidam sapientum loco syrupi hanc dant potionem. Sume aquæ rosarũ libram unam, uini albi odoriferi libram dimidiam, boli armeni optime puluerisati & cribrati unciam dimidiam, pro uice una exhibeto drachmas duas: est enim remedium & antiquum & potens. Experimentatores duobus potißimũ utuntur, uidelicet succo florum aranciorum cum uino in casu & post casum, & semine Cardonis benedicti cum uino, quia hæc sunt experta aduersus uenenum fungorũ. Solent & hæc dare sapientes. Sume succi scabiosæ uncias tres, terræ sigillatæ drachmam unam cum modico uini, item seminũ citri drachmas duas cum uino bono. Item ambram & charabe cum uino, item specierũ coagulorũ drachmam unam cum uino. Coagula sunt muccilagines quædã in certis uesicis, appensæ in uisceribus hœdorum & leporũ. Item radicem palmæ christi cum uino. Hæc, quibus (ut tradidimus) sapientes utuntur, remouent uenenũ à corde. Conueniunt ad cõseruandum & curandũ hæ confectiones. Multum confide in hac nostra compositione simplici, secura, efficacißima. Accipe boli armeni drachmas duas, terræ sigillatæ, corallorum rubeorũ, ana drachmã unam, corticum citri, zedoariæ, croci, ana drachmam dimidiã, sacchari rosati rosis rubeis conditi uncias sex, acetositatis citri uncias decem, dabis semper cum uino albo et aqua rosarum: quandoq; cõmiscendum est parũ aceti

rosati

rosati. Ex his etiam conficere possumus pilulas, si loco sacchari rosati accipiamus rosarum rubearum unciam dimidiam cum acetositate citri quantum sufficit. Quidam dant istas compositiones. Sume sacchari rosati, trium sandalorum, diadraganti, ana uncias quatuor, folia auri numero decem, margaritarũ, hyacinthorum, oßis de corde cerui, ana drachmam unam. Item cape margaritarum scrupulum unum, sapphiri, hyacinthorũ, smaragdorum drachmas duas, terræ sigillatæ, triũ granorũ, serici crudi triti, ana drachmã dimidiam, smaragdorum drachmã unam, manus christi rosati quantum libet, aquæ rosarũ in qua confricentur anuli aurei uel uasa aurea & huiusmodi quantum sufficit. Item aquæ rosarum, sacchari albi, ana libram unam, sandalorum rubeorũ & alborum, corallorũ rubeorum, spodij, ana drachmam dimidiam, margaritarum drachmam unam, hyacinthorũ, smaragdorum, sapphiri, oßis de corde cerui, ana scrupulum unum. Omnia aromatica conueniunt ad conseruandũ & curandum, maxime quæ attinent frigiditati et caliditati. Et si non conueniant ad febrilem calorem, ualent tamen aduersus uenenum ipsius, & maxime si contemperentur cum frigidis ita ut ad frigiditatem aliquam declinent, & plus declinent stante uel temporũ uel complexionum uel febrium acutarũ caliditate. Item nota quod inter terram sigillatam, et bolum armenum hæc

est distantia, quod quamuis utraq; ualeant contra uenenum & morbum, nihilominus plus utuntur sapientes terra quàm bolo in cæteris uenenis, at in morbo pestilentiali potius econuerso faciunt. In hoc conueniunt omnes, in cæteris uenenis nil melius esse terra sigillata, maxime exhibendo eam cum modico boli armeni, & granorum iuniperi & aceto diluto secundum modum Galeni, quia statim constringit, clauditq; uias pectorales ita ut uenenũ per eas transire non poßit, eijcitq; uenenum per uomitum. Pariter & uenenum quod per solutiua educibile, id facit administrata tam post quàm ante casum, sed securius ante. Similiter consentiunt omnes quod quum ad conseruandũ se à peste tum etiam expellendũ ipsam bolus armenus cætera simplicia superet omnia, maxime exhibitus cum uino albo et aqua rosarum, secundũ ordinem Galeni, Serapionis & Auicennæ, qui aiunt se esse expertos tempore magnæ pestilentiæ fuisse cum hoc faciliter & conseruatos & sanatos humores. Est enim bolus armenus rubeus parũ croceus delicatus frangibilis. Terra uero sigillata aliquantulum sit rubens, gustui parum acetosa & arida, nonnihil uiscosa, nec tamen adeò tenax ut digitis adhæreat. Aduerte quod nõnunquam initium capit morbus cum sputo sanguinis abundante, hoc in casu non datur bolus neq; aliud huiusce uenenosi sanguinis strictiuum. Imò coadiuuatur iste fluxus cum rebus pectoralibus,

extrahi

extrahitúrque ſanguis ex ambabus uenis ſaphenæ, in qualitatem complexionis. Quod ſi ægrotans eſt multum ſanguineus, fit etiam minutio poſtmodum ex mediana, nec ſunt prætermittendæ fricationes ſtomacho ieiuno. Fac ut admoueat naſo ſpongiam intinctam in aqua roſarum & aceto roſarum & cum uino odorifero, quibus etiam ſæpe lauet omnes pulſus & faciem. Vbi adſit de futura phreneſi ſuſpicio, admoueas quandoq; fronti aquam roſarum cum aceto roſarum. Et niſi nimiam metuas ſomnolentiam addas parum camphoræ. Cura ne infirmus in profundum nimis deueniat ſomnum: ſufficiunt enim horæ ſex uel quinque per diem & noctem, ſiquidem dormitio multa retrahit uenenũ ad intra: uentoſæ à tergo poſitæ, frictiones & ligamenta circum extremitates conferũt ad phreneſim pariter & ſomnolentiam. Item confert ſuppoſitorium ex ſapone duro cum modico ſalgemmæ. Somnus modicus in principio morbi utilis eſt, nec ideo tantum uigilandum eſt ut inde ſpiritus reſoluantur. Camera euentari debet ſæpe aperiendo & reſerando: ex hoc enim uariatur aër, ſic tamen euentari debet ne ob id ſentiat ægrotans & patiatur frigoris quicquam. Debent tendi per latera lecti lintea aceto madefacta. Aſperge parietes ac ſolum cameræ aceto aqua permixto, ſpargantur hincinde & per angulos & parietes apponantur frondes, pampini, cannæ, ſalices, roſæ, plantulæ & fo

lia citrullorum & alia quæq; uiridantia, flosculi et poma odorifera. Facies suffitum ex sandalis & rosis, mirthillis et camphora, terebenthina, thure, corticibus citri, corticibus granatorum & pomorum cõmunium, additis modicum chariophilorum & croci. Super omnia curæ sit quod singulis horis sex oportet te mutare et renouare infirmo camisiam et omnes pannos, linteamina, fumigia, unà cum uase pro fumigio. Si commode fieri potest mutabis singulis uigintiquatuor horis stratum & cameram. Antea autem quàm introducatur sit camera bene emundata, ac bonis (ut cõuenit) odoribus fumigata. Aliter enim amictus, lectus, & habitatio, ueneno inficiunt. Nec uolo cum silentio præteriri, quod ubi insolita appareat caliditas, stomachi robur, dolorumq; ab intestinis securitas, consueuerũt Rasis et Iohannitius semel tantum ad potandũ dare aquã frigidam & recentem multa cum quantitate. Ego uero ut securius agerem darem aquæ hordei recentis libras tres, cum uncijs tribus sacchari. Et forte darem etiam succi cucumeris libram dimidiã, cum uncia una sacchari bene simul permixta, postea succi aranciorũ uel granatorum unciam unam, & drachmam unam sacchari. Quidam compatriota noster uir robustus, quamprimum hic ipsum morbus inuasit, immersit se aquis frigidis, perq; duas horas sic stetit, exiens liberatus est: ueruntamen fallacissimũ hoc est experimentũ.

Forte

Forte securius esset sedere in aquis tepidis quæ pectoralia non attingerent, quoniam hæ partes nõ sunt aperiendæ, nec ad ipsas prouocãdi sunt humores. Nõnulli hoc in casu assumpserunt uenena & maxime quæ frigidæ naturæ, & fortaßis etiam ea quæ calidæ naturæ, prius uel post theriacam uel terram sigillatam cum bolo armeno & aceto aqua permixto, et similia quæ contra uenenum sunt. Inter quos quidam physicus liberatus fuerat. Videtur tamẽ mihi res admodũ periculosa.

De cura per artem chirurgiæ. CAP. XI.

HOc in casu nõ expectandum, quousq; appareat inflatio aut bulla, sed facta purgatione uel phlebotomia sis celer & promptus ad uenenum extrahendum, faciendo cum fermento et cantharidibus ruptorium, uel aliud ex his quæ inferius narrabimus. Applices musculo dextri brachij sub cubito interiori à parte uel ubi tangi solet pulsus, nõ tamen super proprio pulsu. Similiter facies super talo pedis dextri quatuor digitis ad intra ut fiat uesica, quam aperi, apertamq; teneas. Si solitum apparuerit signum, & incommoditas breuitasq; temporis obseruãdum ordinem impediant, fiat phlebotomia atq; purgatio. Quibus factis uel saltem phlebotomia, facies ruptorium & applicabis eidem lateri sex digitorum sub signo distantia. Sunt qui temporis uarietati non confidant, sed & præter ordinem primo & post, simulq; quo melius possent reme-

dijs curæ ſtudent. Modernorum talis ordo quorundam eſt, ut ubi nil impediat primo purgetur infirmus cum clyſteribus, pulueribus, phlebotomia & medicina. Poſt uero applicanda ut diximus (etiam nõ apparente ſigno) ruptoria, ac tutius eſt confeſtim (appareat ſignum uel non) ponamus ruptoria, & reliqua huic morbo appropriata. Si uideatur apparens, ſic facito. Si enim apparuerit circa aures ſubito ruptorium applica collo in poſteriori parte, eiuſdem tamẽ lateris in quo ſignum. Si ſub brachio, muſculo ruptorium apponatur eiuſdem brachij, uel prope pulſum, nõ tamen ſupra. Si in inguinibus, pone iuxta cauillam, hoc eſt ſuper talo pedis eiuſdem lateris. Quum alibi appareat, applica ruptorium ſub ſigno per diſtantiam ſex digitorum, uel ſextantis, ne tamen ponatur (utcunq; ſit) ſupra pectus. Et ſi fuerit in gula, uidelicet à parte anteriori, ponatur ruptorium à poſteriori uidelicet in collo: ſi uero in poſteriori parte eodem in loco fuerit, non debet in anteriori applicari, ſed potius ſub loco ſigni, ſicq; tandiu permittes ibidem ruptoriũ donec ueſicam fecerit, quam aperias & ſupraponas butyrum & folia caulis: item ſpongiam hac intinctam decoctione. Sume camomillæ, brictanicæ, meliloti, ſcabioſæ, ana manipulum unum, bulliant in libra dimidia aquæ ad conſumptionem dimidij, hanc quia uenenum trahit renouato, teneto, ſæpius in finem uſque curæ.

Simpliciũ

Simplicium descriptio ruptoriorum.

CAPVT XII.

RVptoria hæc sunt, uincetoxicon, uitriolum, flos æris, nux rancida, cordumeniũ, arsenicũ, calx uiua, antipharmacũ, cuscuta, calx cũ sapone fullonũ, aura, cynoglossa, fermentum cum lixiuio, galbanus, cauda equina, euphorbium, stercus columbinum, stercus accipitris, anserum, anatum, nasturciũ, limacia uiua uel suo cum cortice trita, rana excoriata & assata, calamentum, pulegium ceruinum, aristolochia, raphanus, uiscum, centinodia, costum, piper, lapis spongiæ marinæ, flammula trita, urtica, sinapis, uitalba, mentastrum, scabiosa, canapis, canapacium, cantharides & salgemma, grana masticata, piretrũ, uitellum oui cum multo salis, consolida maior, & scabiosa tritæ intra duos lapides mirabiles sunt. Dicta ruptoria debẽt citò, ut dixeram, applicari, & forte pariter super signum apparens. In delicatis personis utendum est lenioribus, & in alijs, fortioribus. Et tutius est ut sub signo ponantur quàm supra: uel supraponãtur minus fortia, sub uero, fortiora.

Curandi apostematis rationes, modi, & conditiones. CAP. XIII.

HOc signum uocatur apostema, quod quum uenit ante febris accessum, indicat cor forte esse et potens ad expellendum uenenum, et tunc est febris ac-

cidens apostematis. E diuerso est quum uenerit post febrim. Hoc enim apostema est duarum generationum, altera est bulla & nominatur anthrax & carbunculus. Altera est inflatio & uocatur bubo & glandula. Bulla cõmuniter per emunctoria exit, & quanto plus à principalibus distat membris, tanto minus periculosa est. Nigra est omnium peßima: secundo uiridis loco est paulò minus mala: tertio glauca, rubea quarto. Et quanto aridior tanto etiam peior est. Inflatio cõmuniter in emunctorijs uenire solet, hoc est principalium membrorum purgatorijs, quæ tres sunt, in locis scilicet post aures, sub brachijs, in inguinibus. Cerebrum per emunctoria post aures demittit uenenum, necnon in collum. Cor sub brachia mittit. Ad uel circum inguina hepar. Hac de causa peior est inflatio quàm bulla, quoniã ueneni multum ad principalia decurrisse membra ostendit. Et quanto cordi propinquior inflatio fuerit, tanto quidem periculosior. Vtrorũq; scilicet bullæ pariter et inflationis quasi similis est cura. Sunt qui accedente apostemate ante febrem & procul à corde faciunt subitò ligaturas inter locũ doloris & cor, supraponuntq; repercutiendi causa res frigidas siccas. At supra doloris locum proprium, res ponunt calidas & humidas resolutiuas. Alij quamprimũ apparere incipit apostema, ponunt supra simul et à latere uentosas, ut diximus, & ruptoria, subitò hanc exhibendo medicinam.

Tria principaliũ mẽbrorũ emũctoria.

cinam. Sume hellebori nigri præparati, senæ, cinnamomi, ana drachmam dimidiam, diagridij scrupulum dimidium, infundantur in uini granatorum uncias quatuor, & sacchari unciam unam. Si ad multas horas in infusione staret melius esset, postea cola & exprime, propinanda quum apparet apostema antequam dormiat. Sic uero præparant helleborũ: Scindunt per longum in frusta minuta, ponũt ipsum in pomo dulci, inuoluuntq; pomum in stuppis prius aqua rosarum intinctis, sicq; coquũt sub cineribus calidis: cocto semel proijciunt pomum, recoquunt helleborum alio in pomo, modo quo prius, separatim à pomo cõseruatur. Dant robustißimis helleborum mixtis miscendis, modo et ordine dicto. Cæteris uero et minus robustis dant solũmodo pomum secundæ coctionis. Præparant scamoneam coquendo ipsam in malis cydonijs uel in pasta farinæ hordei facta cum uino cydoniorum. Non reprobo istorum regulas, sed ad nostras regredimur.

Regulæ & modi applicandorum ruptoriorum. CAP. XIIII.

QVum opportunum nõ est ut extrahi poßit sanguis cũ uentosis uel sanguisugis, nec incendi signum, poni debent sub uel supra, uel simul utrobiq; ruptoria ex dictis, & his etiam quæ in sequentibus dicã, compositionibus. Exhibes autem prædicta si uideatur temporis adesse commoditas, postquàm extractus est

ſanguis ac parum quieuit ægrotans, uel ſaltem poſt aſſumptionem medicinæ & eius perfectam operationẽ, & ſi non preſtò affuerit qui manu operetur, dato puluerem, quem ſi non habeas exhibe medicinam. Si nec medicinã habueris, applica ſine dilatione ruptoria ſupra & extra ſignum, cũ moderatione, ut diximus, & ordine, & ſi tempus inſtet, nec quicquam adhuc factũ ſit, exhibe ſimul purgationem & ruptoria, nec ceſſes unquam à remediorum adminiſtratione, nec differas ut ſperes te omnia cum temporis cõmoditate facturũ. Aduerte ne ſuper ſigno ponas res adeò frigidas & ſtypticas ut uenenum ad intra repercutiant. Vtere his quæ aptæ ad trahendũ & reſoluendum, ut ſunt res calidæ. Ac aliquantulum temperandæ ſunt quandoq;, ſi ſis eas continuaturus cum rebus frigidis, ut nimia euitetur inflammatio, nec tamen ita frigidis ut inde reſtringant. Nec multum metuas dolorem, quoniam uenenum trahit ad apoſtema. Nolo tamen toleres exceſſum, quoniã uires adderet ueneno, augmentaret pariter & febres, naturamq; nimis laſſaret. Locum ruptorij nolo per artem in totum conſolides, donec tres elapſi ſunt menſes: hoc uero quũ facis reitera purgationem. Quidam Florentinus noſter hoc Vere incidit bullã, quod quũ inde ab hoc morbo ita liber eſſet, ut nõ diuerſus foret à ſanis haud ita multo poſt q̃ primũ plagã cõſolidauit: tranſactis uero poſt diebus quadraginta iterum morbo infe

ctus

ctus bidui spacio interijt, maxime hoc quia sine purgatione plagam restrinxerat. Hoc etenim scias, quod qui post septimum perit diem, mala potius cura id euenit quàm huiusce natura morbi. Scito quod postquàm uenenum in tantum decurrit ad apostema, ut principalia membra per hoc sint alleuiata, nisi tu perbene & continue idipsum trahas, rectifices, & purges, intrinsecum apostematis uenenum plus exasperatur, contractũ uaporat ad intra & occidit. Idcirco continue cor ipsum fortifica constringendo uias eius intus & ab extra, humores sæpius euacua, uenenũ plagæ rectifica, purga. Nil speres certi ex illorum præter rationem sanitatis spe, quinimò nec ad instãs ob hoc à remedijs cesses, maxime si adhuc septimus nõ elapsus fuerit dies.

Composita ruptoria & emplastra quædam fortia. CAP. XV.

MVltifariam sunt ruptoria cõposita, fortiaq; in trahẽdo uenenũ ad extra. Enarrabimus multa, ut secundum opportunitatem cuiuslibet auxilio cõmode uti poßis. Sume ficus, ireos, & grana tritici contusa, parte æquali, maturat hoc citò ac rumpit. Item fermentum cum oleo & sale. Item pix cum passulis et melle. Item stercus passerinum cum axungia porci. Item uitrũ puluerisatũ cum terbenthina. Item nisi abominosum foret stercus humanũ, ualet multum ante & post rupturam, supraponendo medullam panis feruen

ti oleo intinctam. Item oleum cum cineribus bullitũ. Item cãtharides numero decem, cum uncijs passularũ una, fermenti una & semis, scabiosæ, cynoglossæ, consolidæ maioris, antipharmaci, ana unciam unam, incorporentur cum oleo liliorum. Et si fortius facere uolueris, adde sal & columbinam herbam, rutã, ana drachmas duas. Item nasturcium cum oleo & sale. Item auripigmentum, piper, ana drachmas duas, caricas numero decem, fac emplastrum cum melle quantũ sufficit. Item baurach, salis ammoniaci, scabiosæ, antipharmaci, allij, piperis, ana partes æquales, fac emplastrũ cum succo scabiosæ. Item galbanum, radices liliorum alborum, stercus humanum, consolidam maiorem tritam inter duos lapides. Item fermenti uncias quatuor, sinapis, rutæ, scabiosæ, absynthij, anã manipulũ unũ, radicum liliorũ alborũ partem tertiam, uitrioli drachmas duas, cantharides numero decem, galbani unciam unam, nuces rancidas numero tres, olei liliorum alborum quantum sufficit, coquantur herbæ & radices in oleo, & fiat emplastrum, addendo cætera ingredientia secundum artem. Item cãtharides cũ oleo saponis. Item cineris quercini, quo tinctores utũtur partes quatuor, calcis partes sex, misce, & quum uteris suprapone prædictum emplastrum. At istud nunc dictum emplastrum facies cum oleo oliuarum nigrarum, & fortius est, si oleum cum cineribus bulliat. Item fermenti, urticæ

urticæ, pinguedinis carnis exiccatæ, barbæ maluaui-
sci, maluæ, partes æquales. Quinq; sunt herbæ hoc in
casu tum in omnibus emplastris, tum etiam intus sum-
ptæ ualde conuenientes, quoniam tam intus quàm ex-
tra ueneno resistunt, & sunt quasi temperatæ, scilicet
cõsolida, scabiosa, agrimonia, brictanica, aristolochia.

De emplastris temperatis. CAP. XVI

Fortia sunt admodũ supradicta ruptoria & em-
plastra, cum ad rumpendum, tum etiã ad extra-
hendum citò uenenum. Sed non sunt continuanda, quo-
niam nimis inflãmarent, attamen eis plus uti quis pos-
set, ubi apostema non esset coloris multum uiridis aut
rubei uel nigri. Ac etiam ubi non multa foret corrosio,
temperatiora quædam adducam & mage conuenien-
tia, ubi de magna metus esset inflãmatione. Sume bar-
bæ maluauisci uncias duas, caput unum liliorum albo-
rum, farinæ seminis lini, anaunciã unam cum dimidia,
bulliant in aqua cõmuni, & pistentur cũ fermento &
axungia ueteri, applicetur calide. Item sume furfuris
nõ penitus expurgati à farina manipulos duos, coqua-
tur in aceto. Item columbina cum aceto & oleo rosa-
to. Iem farina hordei cum succo brictanicæ uel conso-
lidæ. Item cæpas cum butyro coctas addendo post ca-
ricas, et fermentũ cum oleo camomillino dulcorari po-
test (si opus sit ob doloris uehementiam) addendo po-
ma cocta aut maluauiscum & maluam, ipsarumq; mu

cilagines. Quod si maiori adhuc opus sit dulcoratione accipe cæpas coctas & poma cocta, scilicet cum butyro & oleo camomillino. Item maluæ, barbæ maluaui sci, scabiosæ, ana manipulum unum, bulliant herbæ in aqua cõmuni, cum qua incorporetur farina. Pistentur autem herbæ & condiantur simul omnia cũ uncia una pinguedinis gallinæ, & totidem olei camomillini, croci drachma dimidia, est enim delicatißimum emplastrum. Item scabiosa, pes columbinus, cichoria, consolida maior. Conuenit post hæc emplastrum ex apio, brictanica, farina orobi cũ prædictarũ herbarũ succis, secundum aliquos etiam cum theriaca. Item emplastrum ex opoponaco trito cum passulis. Item assa, ruta, & nitrum, cum melle. Bonum quandoq; fuerit unctum esse cum theriaca, suprapositis cæpis et malua coctis. Supraponunt etiam nonnulli flores aranciorũ, & folia contusa cum axungia & malua. Quantum uero ad ipsam theriacam uolunt aliqui non esse ei quicquam superponendum, quoniam remittit uenenũ ad intra.

Emplastra temperatißima. Cap. XVII.

QVum bulla multum nigra est, & supra modum ardens, ac perquam citò accendit, corrodit, & dilatatur, tẽperatiora debent esse ea quæ administras, desiccatiua cum aliquali frigiditate, temperataq; caliditate resolutiua, exempli gratia. Sume plantaginem & gallas cum aceto coctas, item lentes cum pane mixto,

xto cum cribratura furfuris. Item granata acetosa & medij saporis in quatuor partes scissa & cocta in aceto usq; ad eorundem dissolutionem, conterantur & applicentur, conueniunt ab initio morbi usq; ad declinationis statum. Conuenit alterum hoc emplastrum ante hulcerationem causatam à bulla. Sume acatij, draganti, opij, corticum granatorũ, anà drachmam unam, uiridis æris, hyoscyamũ album, fac emplastrum cum uino & serua ad usum. Quando uideas iam factam hulcerationem suprapone id aliquantulum desiccatiuum. Sume esdram cum uino & rob granato & similibus, aduerte ne partes signo circunstantes putrefiant, defende ipsas cum bolo armeno, aqua rosarum, oleo rosato, aceto rosato, & cæteris. In recessu inflammationis, hulceratione remánente, pone emplastrum ex litargyrio & ea quæ ad malignas et corrosiuas plagas conferũt, id est quæ refrigerant, desiccant, repercutiunt, ex quibus aliqua superius cõmemorauimus. At temperate fac cito cũcta, & repete ut expedit, purgationes ad intra.

De modo mitigandi dolorem circa ipsum apostema. CAP. XVIII.

QVæ superiori tractata sunt capite in bullis multum nigris & corrosiuis uerificantur, at in cæteris non tantæ inflammationis temperatior esto maturiorq; in repercutiendo. Ardorem doloremq; partim à morbo, partim à ruptorijs siue ab inflãmatione pro-

uenientem, si mitigare studeas, circumpone signo medullam panis calidi recentis primum excepti è furno, uino acetoso uel succo plantaginis intinctam. Item coque prædictam medullam, necnon & lentes in aceto, applica & sæpius muta, & ne desiccetur emplastrum illico suprapone folia plantaginis. Quando emplastrũ deponis lauetur plagæ superficies cũ uino pontico siue acetoso, suprapone farinam hordei cũ melle. Intelligo autem poni debere ista non supra, sed circum plagam, quamuis secundum Petrum de Tußigniana aliosq́; & doctos & expertos, hæc quæ diximus non multum repercutiant, uerum pellunt caliditatem, confortant doloris locum, & temperato quodam calore resoluunt. Remanentem postea plagam his rebus curato quæ ad uenenosas corrosiuasq́; attinent plagas.

De modo incidendi putrem ipsius apostematis carnem. CAP. XIX.

QVando est mortificata plaga, cura subitò ut tristis illa caro decidat. Sume brancæ ursinæ, barbæ maluauisci, herbæ peruincæ, foliorum maluæ, ana unciam unã, coquantur, pistentur & misceantur cum axungia porci non salita, & cum butyro ueteri, sic simul ad tres dies permittantur, postea colentur, exprimantur, addendo colaturæ parũ ceræ & masticis, serua ad usum. Vtq́; competentem faciat plaga crustam, quã postea bene diuellas, quũ dicto usus es emplastro,

ungatur

ungatur cum butyro & oleo. Crustam autem nulla cum uiolentia depone (id quidem multũ obesset) morare donec natura id per se facere incipiat, quam postmodum cum supradictis adiuua. Interea ne corrodat uenenum perq; sanas corporis partes discurrat, hunc in modum succurrere opus est. Habeas uentosam amplam ita ut totam (quum applicatur) plagam hoc modo ambiat, uidelicet ut supraposita tangat circumcirca tantummodo carnem sanam, ita ut plaga nulla ex parte contingi queat à uẽtosa. Hanc igitur uentosam applicato sic trahendum uenenosum ex profundo sanguinem, probibendumq; ne intro reuertatur.

De modo mũdificandi plagã. Cap. XX.

RVpto apostemate extractaq; ueneni materia, propinanda sunt constrictiua simulq; mundificatiua. Sume farinam ordei cum melle & modico salis, suprapone folia caulium. Item sarcocollam puluerizatam & mel parte æquali: si fortius uolueris, coque in primis ipsum mel, post uero adde sarcocollã. Est equidem secundum Gentilem de Fulgineo & Petrum de Tußigniana solennis compositio, quoniam omne uulnus mundificat, omnemq; saniosam plagam. Cõmendo pariter ad hanc rem emplastrũ diaquilon

De modo regenerandi carnem bonam.

CAPVT XXI.

MVndificata quum fuerit plaga, ad bonam carnem regenerandam, accipe folia basiliconis

optime contusa. Item recipe xanthos, centaureæ maioris, herbæ pentaphyllon, consolidæ maioris, ana partes æquales, destillētur in Vere per alembicū, uel facito his ex herbis succum, sicq; simul permitte donec bene permisceantur. Postea adde illis aquæ uitæ partem quintam, serua ad usum, istud enim mirabile inuenies in regenerando carnem. Item cōfert ad hoc barba asphodyli, hoc est lappa, cocta cū fecibus uini. Item emplastrum ex coriandris uiridibus cum melle & passulis.

De uarijs modis extrahendi sanguinem à signo. De modo cauterizandi per incendium. CAP. XXII.

OMnis circa signum prædicta cura, quæ (ut antea narrauimus) fit cum ruptorijs simplicibus & compositis laudabilior fieret Italicorum omnium Doctorū sententia, modo quem iamiam dicemus, post ponendo ipsa ruptoria, & sic faciendo: Pone cauteria distanter à signo quemadmodum iam diximus, & simul supra signum magnam pone uentosam, qua deposita tange ipsum uarijs in locis cum rasorio & lanceola, postea uentosam repone, ut sanguinem attrahat, eamq; cessante sanguinis attractione amoue. Deinde tres bene purgatas sanguisugas applica, hisq; iam repletis, & amotis, gallorum uel pipionum columbarumq; pullos scinde per medium, & sic calide unum post alterum appone. Post secundum quosdam debet

inungi

inungi cum theriaca, dein uero permittas eũ quiescere. Nõnulli istorum loco deplumant locum circa anũ galli, & accipiũt saponis aliqualiter obscuri ac quasi uiridis unciam unã, opij scrupulũ dimidiũ, pistantq; bene & cum sale albo puluerati§imo faciunt suppositorium gallo et totũ in simul superponunt. Quo peracto restaura ægrotantem & postmodum eum leniter cauteriza. Non dico cum cera nec oleo feruenti, quia oppilant, sed cũ auro ignito, aut argento uel ferro, ipsumq; instrumentũ in summitate rotundam habeat planitiem ad formam unius satis magni quadrantis, sitq; in medio huiuscemodi planitiei acies siue acumen ad formam Adamantis, non nimis acuti. Et post incendium inunge cum butyro, et cooperias locum folio caulis, & permitte eũ quiescere. Hoc multo eligibilius est ruptorijs, eo quod citius operatur, magisq; pellit uenenum, meliorem insuper qualitatem in membro relinquit. Posthac utuntur rebus plagæ superponendis, & circa, quas superius commemorauimus post ruptoriũ administrandas & eodem modo. Nonnulli pestilenti morbo laborantes nõ aliud ostendunt signum quàm maculas, ueluti morbilli, per corporis cutem disseminatas. Istiusmodi debent inuolui pãno coccineo calido, et custodiri à frigore, apponanturq; duæ magnæ spongiæ dorso cum renibus, & pectori calide, intinctæ decoctioni meliloti, camomillæ, & lentis, & bene expressæ, & ieiuno stomacho, se-

pius mutentur. Dabis etiã in potu decoctionem caricarum, lentis, granorum tinctorum, & croci.

De cura secundum morem Hispanorum & Catelanorũ. CAP. XXV.

DIctum à nobis in praecedentibus de istiusmodi morbi cura secundum Graecorum, Latinorũ, necnon & Barbarorum intentionem, maxime uero secundum usum Italorum, at in praesentia iuxta Hispanorum morem, pariter & Catelanorum, de hisce medicamentis considerabimus. Itaq; secundum istos fit statim clystere, post uero, si sanguis abundat, phlebotomia. Sin minus, exhibetur iuxta peccantis humoris qualitatem medicina. Ab initio applicant epithema, deinde facta aliquali euacuatione, saltem cum clystere, ad curam procedunt apostematis. More etiam istorum, nihil ex inflammantibus ardentibusq; superponi debet apostemati, quia spasmum inducunt, febres accendunt, malignius reddunt uenenum, maxime si in emunctorijs fuerit apostema. Aiunt item nõ esse in principio apponenda maturantia multũ ac maceratiua, quoniam glutinant, oppilant, putrefaciunt, referuere faciunt pelluntq; uenenũ ad intra. Nec frigida quoq; dicunt administranda, nec quicquã (quia desiccat) cum spongia, neque cum panno quia intus claudit uapores stringitq;. At uero cum lana munda, siue cũ stuppa (maxime ex cãnabo) laudabile est: praesens decoctio est maxime familiaris, his praecipue qui

sunt

ſunt natura delicati, ac etiam in emunctorijs: Accipe flores camomillæ, melilotum, capillos ueneris, bulliant in aqua, imbibe lanã ſiue ſtuppam, exceptam manibus exprime, applica tepidã uel parum calidã, ſingulis horis renoua, donec reſoluat uel aperiat. Poſt uero aperturam tranſacto die quinto utere maturatiuis, & quæ mundificant, regenerant. Bullis autem ut rumpantur ſecure ſuperponitur ſcabioſa piſta, uel ſola, uel cum ueteri axungia porci, & ſalita. Si uiridis eſt bulla uel nigra, nec tamen eſt in emunctorijs, aperias eam ſubito uarijs in partibus, cum lanceola, uel raſorio, ut inde citò exeat uenenũ. Deinde laua bullam cum aqua ſalſa ne ibidem remaneat ſanguis coagulatus, applica ſanguiſugas. Poſt quum fuerit rupta & ueneno expurgata, tranſacto (ut ſupra) die quinto ſuperpone maturatiua, mundificatiua, regeneratiua. Præter hæc (niſi admodum tenellæ ſit ætatis ægrotans) debet non ſupra ſed ſub bulla per ſex digitorum diſtantiã poni ampla uentoſa. Poſtea fieri debet apertio cum lanceola uel raſorio, & iterum apponi uentoſa ut ſanguinẽ attrahat, uidelicet uncias duas uel tres, uel plus etiam iuxta tenorem conſenſumq; uirtutis. Aduerte ſigno in emunctorijs exiſtente, ne proprio ſigno applices uentoſas, nec incidas, nec nimis ipſum moleſtes frequentando uentoſas, quoniam ſic augetur ſpaſmus, multi trahuntur calidi humores, peius efficitur uenenum, & multi ſic faciendo pereunt. Verum ſi

circa aures, uel in gula huiusmodi signum appareat, applica uentosam retro sub spondilibus colli, non supra uel in spatulis. Si uero appareat sub brachijs, applica uentosam sub eodẽ latere declinando uersus dorsum. Si in inguinibus, applica uentosam in coxa, uel retro sub clunibus. In quocunq; horum casuum sic facito, pone per sex digitorum spacium procul à signo (ut diximus) uentosam, & scarificando trahas sanguinem cum uẽtosis uel sanguisugis. Sed supra signũ, supradictam pones decoctionem, ut temperate leniat, atq; resoluat. Vnà cum decoctione bonum esset si posses apponere lapidem quempiam ueneni tractiuum pulverizatum, uel integrum, ut sunt smaragdus, hyacinthus, topazius. Tamen secundum aliquos istorum possumus superponere signo sanguisugas, et quandoque etiam uentosas. Esto quod sit in emunctorijs, nulla tamen fieri debet cum uiolentia, post uero lauando cum aqua salsa. Hoc fit quando signum summe inflatum est, uel mali coloris, & quum est apertum signũ, transacto die quinto utuntur maturatiuis. Quod si hæc ipsa decoctio, minimam faciat operationem, reduces eam ad formam docciæ uel gutæ. Quando ipsum apostema plus solito est inflatum, quidam post diem tertium fortiter incidunt ipsum per longũ eius membri in quo signũ apparet, per interuenia scilicet, euitando uenas & arterias. Et si nimis flueret sanguis, obuiãt cum stuppa intincta uitello oui, et oleo rosato.

non uero

non uero in albumine, quia frigidum est & uiscosum. Eo tempore confortant ægrotũ cum cordialibus intus & extra. Verum sapientiores inter istos non approbant hanc incisionem, iudicando ipsam maximi esse periculi, præsertim in emũctorijs. Post uero quintum diem si febris non est ardua ac signum non multũ est uenenosum, nigrum, uel uiride. Si etiam approximat rupturæ, corpore bene purgato, incipe cum maturatiuis, postquã feceris quæ diximus, ad maturandum apostema. Sume barbæ maluauisci, barbæ liliorum, enulæ campanæ, cucumeris asinini, cæparũ, ana libram dimidiam caricarum pinguiũ, seminis fœnugræci, seminis lini, ana unciam unam, foliorum maluæ maluauisci, brancæ ursinæ, herbæ uiolariæ, ana manipulum unum, coquantur cum impetu in aqua, bene pistentur. Si pro delicatis hoc maturatiuũ fiat, colẽtur prædicta, coquantur, pistentur, & exprimantur. Postea addatur axungiæ porci recentis, liquefactæ, colatæ, libra una uel quantũ sufficit, aliqui addũt limacias bene pistas, unà cũ cortice: hoc enim cõuenit ubi cutis multum densa est, ueluti in inguinibus, & post aures. Alij addunt fermenti, panis grossi, ana uncias duas, aut plus, uel minus, secũdum opportunitatem trahendi & rumpendi, quæ res conuenientior est in bullis, quàm in inflationibus emunctoriorum. Sunt & alia quædam leuiora maturatua, ut est farina tritici cum oleo & aqua simul bullita, donec ad aliquantulam te-

nacitatem perueniant, uel cum medulla panis furfu-
rei, & cum caricis pinguibus simul coctis, & postea
pistis. Possumus addere oleum oliuarum, uel oleum
amygdalarum dulcium, aut axungiã porci recentem.
Si talis axungia uetus esset, et salita, foret hoc empla
strum utile ad leniter rumpendum bullas. Etiam ad-
dere possumus pinguedinem gallinæ recentem, si tali
cum pinguedine, axungia, & butyro recenti, oleo uio
lato, barbis liliorum coctis fiat emplastrum gratũ de
licatis. Huiusmodi maturatiua (ut ante diximus) fie
ri debent post purgationem cessante febre, et postquã
signum est apertũ, expurgatumq; ueneno, transacto
etiam die quinto, deinde utuntur mũdificatiuis, post-
ea regeneratiuis, ultimo consolidatiuis signi. Si bulla
fuerit nigra uel uiridis & corrosiua, nec est in emun
ctorijs, incide cũ profundatione lanceola uel rasorio.
Postmodũ administrabis docciam cum aqua salsa ali
qualiter calida, ne sanguis (ut diximus) coaguletur,
deinde applica uentosam aut sanguisugas, uel anum
galli deplumatũ. Quidam applicant limaciam uiuã,
nonnulli ranam uiuam, hoc autem fieri potest quando
signum nõ sit in emunctorijs, postea apponi aliquod
facile ruptoriũ quod supra tradidimus, uel etiã istud.
Sume uitellum oui cum modico salis, nec fortius, quia
bullã malignaret, mutetur autem istud sæpius. Quod
si & hoc bullam nimis conturbaret, utere sola sca-
biosa pista, uel ueteri axungia porci salita, uel simul
utrisq;.

utrisq;. Sunt quædam ruptoria admodũ fortia, quæ non debẽt poni super emunctoria, nec ubi grauis adsit febris, quæ etiam si ponantur, ubi non minus sit fortis, minime conducunt. Sume caricas crudas, & fermentum. Item si hoc non ualet, faciunt hoc fortius, obseruatis tamẽ modo ordine narrato. Sume cantharides bene tritas, et tertiam partem axungiæ porci, hoc pone super bullam malignatam ter uel quater. Dicũt chirurgici hoc esse sæpius expertum, quando adhuc fortius hoc ipsum habere uolunt, addunt quartã partem saponis fullonũ, quod quidem dicunt in malignata bulla, & in homine robusto mirabiliter operari. Item aliud forte pro bullis. Sume pulueris uitri bene puluerizati unciam dimidiam, granorum tritici tritorum uel dentibus masticatorũ, unciam unã, uitella ouorũ numero duo, croci drachmã unam, terebenthinæ unciã unam, bene cõmisceantur et superponantur cum stuppis mundis. Reliqui apponũt calcem uiuam cum sapone. At quoniam huiusmodi ardentia & uiolenta freqũeter malignius faciunt apostema et febres, ideo securius est ante hulcerationem aduertere ne materia intro reuertatur, etiam ne quasi rabida efficiatur his cum rebus acutis, in debilibus præsertim complexionibus, uel multum cholericis, ideo his intentionibus utile est emplastrũ Galeni toti membro superponere. Sume plantaginis, lentis, panis furfurei, ana partes æquales, coquantur in aqua donec ad quãdam

ſoliditatem perueniant, ſuperpone loco doloris & circumcirca per latum ſpacium. Auicenna addit gallas ubi plus de ſubtili ſanguine apparet quàm de compacto. Item ad iſtud utile eſt emplaſtrum granatorũ dulcium, & acetoſorum coctorum in aceto & aqua, præſertim ubi apparet materia incenſa. Poſt uero q̃ ceſſare incipit ardor, conuenit emplaſtrum Auicennæ, ex caricis pinguibus, paſſulis, nucibus, farina ordei, ſimul coctis ad maturandum & rumpendũ. Poſt uero factam rupturam, mundificetur plaga cum ſuccis apij, abſynthij, plantaginis, melle roſato, farina, coctis cum modico terebenthinæ lotæ, deinde conſolidatur ſecundum ordinem aliarum plagarum, circumponitur uero unguentum ex bolo armeno, & oleo roſato. Quidam ab initio, cauſa fortis attractionis, ponunt inter muſculos tibiarum, uel brachij, uel ſuper ſpatulis herbam flammulam id eſt cuſcutæ tritã, quæ quidem faciendo hulcerationem emunctoriorum ad ſe trahit humores, & membrorum principalium. Iſtud remedium in robuſtis corporibus, & ubi nulla adeſt febris, utile eſt, non alibi nec aliter. Nonnulli actuale faciũt cauteriũ ſuper ſigno cum ferro ignito, quod quidem plus conuenit robuſtis, & ubi nõ eſt ardua febris. Raimundus inquit quod theriaca & bolus armenus non trahunt ad ſe uenenum, ſed procul depellunt, ideo dicit non eſſe aſſumenda per os poſt ſecundum uel tertium diem, quando materia iam ue-

nenoſa

nenosa est, & cor ipsum attigit, nisi bene euacuata sit & correcta. Item prohibet ne unquam super signo ponantur, nec etiam uult ut apponantur, nisi signum extra emunctoria fuerit, & quoque ante tertium diem, & in circuitu, non supra: potest administrari bolus armenus etiam post septimum diem, plaga ueneno expurgata, ungendo in circuitu. Sic igitur conuenit in tertio antequàm plaga sit facta uenenosa, & conuenit post septimum, postquam plaga ueneno expurgata est, in circuitu autem ungi debet cum oleo rosato, aceto rosato, & aqua rosarum ad defendendum membrum. Hactenus Hispanensium & Catelanorũ narrauimus opiniones unà cum correctionibus Arnoldi & Raimundi medicorum singularium, uera res est, & Raimundus huius est sententiæ, scilicet quod nõ debeat purgari infirmus cum phlebotomia, medicina, aut uomitu, quando apostema repletum ast admodum, & uenenosum, hoc est transacto die secundo, ne uenenum tali motione intro reuertatur. Hæc quidem opinio uidetur corrigenda, secundum alios, & sic uidelicet purgari debet si opus sit (cum dictis obseruantijs) etiam post ipsum diem secundum, sic tamen quod dum purgatur applices uentosas & sanguisugas, sub & super signo, & quod cor defendatur intus & extra cum cordialibus frigidis, & hic quoque modus non prorsus est alienus ab intentione præfati Raimundi.

De astantium conseruatione qui infirmum regunt. CAP. XXIIII.

HVius astantes praeterea quae dicta sunt in principio pro conseruatione (scilicet theriacam, pilulas & simila) nisi uacui fuerint sanguinea superfluitate, debent aliquantulum sanguinis extrahere ex uena communi facta bona purgatione cum dictarum pilularũ drachma una, uel saltem media. Vtile est saepius sumant pulueres et medicinam contra morbum, ut in praecedentibus dictum est, & maneant quo magis procul possunt ab infirmo, praesertim quum sunt ieiuni. Euentetur saepe locus habitationis, & fiant fumigia ut supra dictum est, nunquam praetermitendo terebenthinam, gestent in manibus faces ardentes & carbones bene succensos bonis odoribus fumigantes, lauent uniuersum corpus cum aceto tepido bis in die, scilicet mane & sero. Saepenumero mutet indumenta, et frequentius renouet fumigia, maxime cum thure, terebenthina, iunipero, myrto, sandalis, rosis, et camphora uel roremarino, lauro et similibus. Teneat in manibus arancium & fasciculũ rutae uel querculae maioris & mentae ac melissae cum myrto et flosculis recẽtibus, sit semper bene purgatus ab omni humore & cibo superfluo. Iterum repete salutiferum illum odorem cum aqua rosarum, aceto rosato, uino maluatico, zedoaria, uel corticibus citri, super oĩa lauet saepius cum his manus & uultum. Cuius etiam

compo-

compositionis pauculum bibat, & teneat etiam admotam naribus spongiam in eadem iam dicta mixtura intinctam, ligatam in ligno fraxini: quoniam tantā habet fraxinus contra uenenum potentiam, ut nullū animal ueneficū eius appropinquare audeat umbræ, suo neq; odori, potius enim sese sponte ad concremandum igni concederet, quàm ut huic proxime adhæreret arbori. Faciant sæpiuscule ignes et focum per uniuersam domum, maxime cum lignis & rebus odoriferis. Nec putet qui semel ab hoc morbo liberatus est, sese deinceps non posse hoc in casu perire, quia præsenti anno ter unum ex Florentinis nostris hic morbus inuasit, qui secundo perfecte liberatus, tertio mortem euadere non potuit. Eodem iterum anno in mense Septembri mulierculam liberaui quandam à peste, sana equidem erat, ut cæteri qui semper sospites extiterant, at quum inter morbosos uersaretur, post dies XVIII. iterum infecta perijt. Nulli confidendum est in hoc quod cæteris sit fortior & magis sanus, quoniā uenenum ita fortes interimit ut debiles. Imò uenenū istud plus quàm reliquos offendit sanguineos atq; robustos, eo quod apertæ sunt illis pectoris uiæ, habent & cor ualde calidum, multumq; sanguinem calidū et humidum, ideo cordis ipsa caliditas per meatus apertos multum trahit aërem perniciosum, & quidem subitò trahit, antequam temperari transitu poßit. Etenim sanguinis caliditas perquam citò succenditur &

inflammatur. Confestim putrefactioni subest humiditas, inq; uenenum conuertitur, quippe ut quanto plus in uase uini, & quanto potentius, tamen tanto etiam in plus, tumq; in mordacius uertitur acetũ, sic potens in uenenum, quanto quidem abundantior, quanto calidior fuerit in pectore sanguis, quando equidem sanguis fit ipse uenenũ, perquam faciliter paruoq; ipsius contactu, transmutatur ad idem. Conuertunt enim se alterutrũ contactæ inuicem partes ad uenenũ. Nec te prætereat ô qui patientis curam geris, quod quanto illi es propinquior, tum cognatione, tum complexionis uel naturæ ac cõstellationis symboleitate, tanto quidem maiori contagionis subiaces periculo, quia lationis quædam inest qualitati promptitudo, ut simi lis ad simile adimpleri transmutatio poßit, ueluti ignis ad aërem, ad aquam aëris, huius ad terram. Et quũ duæ citharæ, binæ uel fidiculæ uersu modulãtur eodem, tunc quidem resonat motus, uoxq; huius in illam. Si uero petis, quas intret per uias uenenum? respõdeo, quod omnes per corporis poros, maxime qui magis aperti, citius autem offendit quãdo per nares, per os, perq; pulsus ingreditur, & multo quidem fortius si uias adinuenerit in calidis humidis subtilibusq; apertas humoribus, et si quoq; à similibus prouenit humoribus, siq; influentia Martis cũ diuerso euenit, & modo contrario, cumq; Saturnio influxu se quidẽ eo tardius demonstrat. Multoties immanet uestibus

diu & cute uijs patētibus & uenis cordi propinquis, nec inde quisquā grauari uidetur, quia pauculus est, leuisq; uapor, nec eā habet cæteris ut cordi partibus contrarietatem sed ipsi tantillum quum primum cordi contiguum efficitur, manifeste non occulte ledit. Similiter rabidi canis uenenum, necnon & alia suam longo etiam post tempore detegunt offensionem. Hæc deniqre scias uelim, quod scilicet per bimestre spacium remanet uenenum in personis. Parietes, ferramenta, et quæ sunt ex lignis cōstructa nisi corrigantur cum lotionibus, fumigijs, ignibus, per annum uel plus forte suā reseruant uenenositatem. Vestes quoq; laneæ & id genus nisi euententur, lauentur, sæpiusq; fumigentur, uel ponantur ad ignem, ad uentum, ad solem tribus annis & ultra, remanent infectæ. Nosti quidem muccidi odorē arancij in qua mucescerit capsula multos seruari per annos. Similiter suo quo prius erat bombace musci diu permanet odor. Equidem ut ignis oleum, sic nutrimentum huius est lana ueneni, & quidem ita enutrit hæc lana uenenum, ut non modo conseruet ipsum sed & augmentet, simulque fortificet. Non est utendum pro cibi uel potus dispositione uasis illorum qui infecti sunt, nec tangi debet quicquid adhæserit illis. Iucunde tibi uiuendum est, eo quod lætitia uitalem confortat spiritum: continenter & sobrie uiuas, siquidem tanti est ualoris sobrietas & continentia ut ea sola mediante in mul-

tis & quidem grauibus (Athenis quæ fuerant) pestilentijs Socrates philosophus sese seruarit incolumẽ. Inquiunt ideo Aristoteles atq; Galenus talem esse in puris corporibus dispositionem, ut fermè nunquam sentiant pestem, uel ea ipsa (& si infecti) saltem non pereunt. En tibi iam duo, ut te conserues singularia trado. Parato ut bibi posit smaragdum, ut tangi, ut ore teneri, suspendiq; collo, cuius tanta est aduersus uenena uirtus, ut, teste Rasi, Auenzoar, Serapione, tyris et bubonibus eius conspectu ex sese statim lumina cadant. Pauperibus dare soleo raphanum syluestrem, parum pro uice ne sanguinem incendat, tantã enim habet contra uenenum efficaciam, ut scorpionẽ eius cõtactu crepari faciat: & dicit Dioscorides quod trito cum aceto eius semine lotis manibus, tangendo serpentes nocere minime possunt. Lapis bezoar (si quis posset habere eum) super omnia ualet aduersus uenena, quãuis enim Persico idiomate id omne bezoar ab antiquis appellari solet cuius est proprietas uirtusq; pellendi uenena. Secundum tamen Serapionẽ, & Rasim principaliter uocatur bezoar lapis quidã omnibus uenenis tum calidis tum frigidis morsibus, cunctis ue bulceribus uenenosis sua uirtute resistens, & confert siue sumatur per os, tum etiam ore teneatur, uel è collo suspensus, tum denique quouis modo applicatus ad extra. Oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, estq; diuersi, diuersus trini coloris.

Nam

Nam quidã glaucus est & fuscus, quidã glaucus fuscus & uiridis, alter uero albus et aliqualiter glauculus uidelicet similis colori uini albi, clari, hic inter cæteros est optimus, leuis, delicatus, mollis, absq; sapore, splendens ut lumen. Dosis eius quando per os recipitur est grana duodecim. Testificantur Rasis & Serapio sæpius se suis compertũ habuisse temporibus, quod preciosissimus iste lapis omnes tam simplices quàm compositas medicinas, tum etiam cõpositas theriacas propria qualitate superauerit in resistendo uenenis. Inquit Habamed ligetur in anulo insculpaturq; scilicet lapidi scorpionis imago, quum luna est in Scorpione respiciendo ipsum Ascendentem. Quo facto sigillentur cum eo thura quando luna fuerit in signo Scorpionis. Quod si postmodum huiuscemodi thuris puluerisati ad debitam quantitatẽ uenenato in potu dederis, tantum ualebit aduersus uenena quantum & proprius ipse lapis. Inquit Abdallahamarach hunc se uidisse lapidem quem comparasse ait filium Mamari, seq; in solutionem lapidis Cordubæ pallatium dedisse. Serapion ait eundem mirabilia operari non solum in hominibus sed & in cæteris quibusdam animantibus, primũ quod contingendo hoc lapide scorpionis aculeium deperdit pungendi potentiam. Præterea tritum mixtumq; cum aqua serpentisq; ori impositum occidere eum asserit.

Fuge cito, procul, ac tarde reuertaris.

CAP. XXV.

REseruare uisum est ad libri calcem principaliũ hac in materia regularum declarationem. Fuge quantum potes hominum conuersationem & maxime quando es ieiunus. Sis semper remotus à socio adminus per spacium bicubiti, & in loco libero, aperto, & ab infecto (quum secum loqueris) remotior saltem per sex cubitorum interstitium, & sub diuo uel loco aëreo, & caue ne uentorũ flatus ab eo uersus te spiret. Inter te & ipsum sit sol, ignis, odores, uel tendens ad ipsum uentus, loca enim angusta simulq; turba hominum, ualde periculosa sunt. Hoc etiam commemoro quod parietum procinctu ac domuum contingentia & continuatione multiplicatur morbosa contagio. Su per omnia suadeo ut citò ac procul fugias ab his locis quibus imminet pestis, tardeq; redeas. Dixi cito, hoc est quamprimũ apparent signa proximæ pestis, quæ quidem signa sunt quando eius loci aër extra naturalem suam dispositionem esse uidetur, declinando ad calidum & humidum, quando nebulosus nubesq; densæ puluerulentus apparet, uenti grossi & tepidi, ac etiam quando aquæ & agri fumant & olent, sic pariter & pisces mali sunt saporis atq; odoris. Quũ multa super terra ex putrefactione nata apparent animalia, fungorum & putridarũ herbarũ copia, terræ fructus et animalia insipida sunt & parũ cõseruantur, turbida effici

untur

untur uina, multa et terrestria & aërea animalia ab eo loci recedũt, insolitæ oriũtur febres, latentes, furiosæ, continuæ, fallaces, cum pectoris anxietate, cũ pulsus prosternatione, phrenesis, urinarum turbulentia, palati intestinorum excoriationes, oculorum rubedo, uermes, morbilli, multæ fœminarum conturbationes, iræ rabidæ, rixæ, dira bella, monstra naturæ, mirandaq; uel naturæ uel à deo signa, inuisa multum & rara. Hæc enim quæ diximus præsagia sunt propinquæ pestis, tunc igitur fuge antequam unus efficiaris de duodecim mille signatis. Id uero dupliciter fieri potest, scilicet uel quia iam captus eris cõtagione infectorũ, uel quia tristem infecti aëris qualitatem iam receperis, sic quod pedetentim fiat ille tibi familiaris aër, ita quod nec aëri natura, nec aër illi resistet: uerũ si alienam subitò quesieris auram, abibit primus aër illiq; natura resistet, & hic naturæ prouenit unde pestis origo. Et etiam ut procul aufugias moneo, uidelicet ut ea te ad loca conferas quibus res, nec personæ, nec soni, strepitus, rumores, quicunq; infecti loci ad te peruenire ualeant. Sicq; remotus esto ut alti intermedient montes quibus uaporum probibeatur accessus, ne uentorum flatu, uel aëris dilatatione te poßint contingere. Cõsidera loci ad quem curris dispositionem, & situm, uidelicet ne pestilenti quouis modo sit similis aëri, utpote in calido, frigido, humido, siccoq;, nubibus, pluuijs, uentis, sis deniq; tali in loco firmatus,

ut uenti, nubes, pluuiæ spirare, dilatari, abinde ad te moueri nequaquam poßint. Nec te hoc fugiat quod horoscopus siue Ascendens alicuius urbis uel castelli infectæ uel infecti sæpius ad ea loca omnia pestem extendit, quæ illi ab initio ciuitati uel castello subiacent, & quæ aliqualem eo cum Ascendente cõformitatem habent. Tertio dicimus ut tarde reuertaris, quoniã pauxillula transacti morbi remanens infectio potens est ad eos perquam subitò maculandũ omnes, qui etiã haud intempestiuo fugã tempore cœperunt, quia maiori subsunt periculo qui locum frequentant infectum quum prius aufugerint, quàm hi qui semper ibidem, cum cautela tamen, permanserunt, quoniam subita nouaq; male tolerat natura accidentia: & præter hoc diutißime quidem remanent hæ (ut ante diximus) qualitates in parietibus, lignamẽtis, uestibus, pannis quibusq; et cæteris. Quantum uero ad solius aëris dispositionẽ una sufficit angaria, ita ut ubi ad tres menses immunes ab hoc morbo omnes quicunq; sunt persistiterint, iudicari potest aërem iam fore purgatum. Sed esto cautißimus in appropinquatione & contactu eorum quæ plus aëre uenenum retinent. Procinctus fornacium in muris diutius seruant quàm ligna uenenosam caliditatem, uerum purificando (ut sæpius diximus) uidelicet cum ignibus, lotionibus, euentationibus, fumigiis, odoribus, & reliquis. Purificantur homines communiter spacio quatuordecim dierum:

domus,

domus, lignamenta & cætera in uiginti uno. Panni, uestimenta & huiusmodi spacio dierum uiginti octo. His habeas temporibus separata ad bibendum pariter & manducandum uascula, & lectisternia quæq;, uel saltem si cætera non poßis linteamina, reliqua lotionibus & fumigijs purificato. Equi, pecuniæ, supellectilia, sarcinulæ & huiusmodi, nisi admodum caute egeris, uenenum diu seruare solent, quare uigil, cautus & prudens esto, cunctisque ordinatim prouideas.

MARSILII FICINI EPIDEMIARVM ANTIDOTI FINIS.

uictus ratione quolibet anni tem
pore utili.

PErpulchrum fuerit etiam anni tempo=
ra in uictus ratione considerare. Hye-
me quidē & fortiori exercitatione, &
pleniore cibo utendum est, præcipue si
tempestas Aquilonia fuerit. Si uero australis, similiter
exercitari oportet, sed cibo potioniq; aliquid demere:
atq; in totum per tempus humidum, omnino aridum
reddere corpus: per frigidū uero, calidius, ac tum car-
nes esse oleraq; calidiora, atq; uinum bibere meracius.

Aduentante Vere, alius quidem per uomitum, alius
per uentrem uacuetur, alius secta uena sanguinem mit
tat, prout cuiusq; fuerit uel cōsuetudo, uel animi prom
ptitudo. Aestate confert quies, exercitatio remis=
sior, atq; cibus exiguus, qui quidem ex frigidiore gene
re deligendus est: tum uero potioni adijcere, atq; quic-
quid refrigerare humectareq; posit, adhibere opor-
tet. Per autumnum maiori cautela opus est, quippe qui
usquequaque & inæqualis & inordinatus est, multi=
formesq; inducit morbos. Itaque ne circa refrigeratio
nem quid peccetur cauendum est, à uenere quoque &
frigida potione abstinendum. Neque uero aëri quis se
credat, uel per matutinum frigus, uel per ardorem me
ridianum. Pomis impleri noxium est, non ob sacie
tatem tantum, uerumetiam quoniam uitiosi humores
inde nascuntur, atq; flatum quoque excitant, siquidem
omniū

omnium fructuum optimi ficus uuæq́;, & flatum pariunt, & alimenta corrumpunt, nisi ante alios cibos assumantur: præassumpti uero neque inflant neque corrumpunt. Quũ frigescere cœperit aër, corpus pro frigoris ratione calefacere oportet, atque omnia facere ut quũ hyems iam processerit. Nec ab re fuerit reuoluto æquinoctio uacuare corpus ex aliquo eorum quæ diximus, ne redundantia quædam per hyemem retenta, molestiam inferat.

DE VICTVS RATIONE SECVNDVM ANNI TEMPORA,

FINIS.

BIBLIOTECA D. COLEGIO DE SN CARLOS